

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Житомир 2025

УДК 371.011 (07)

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 8 від 23.04. 2025 р.)

Рецензенти:

Пантюк Тетяна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Карапузова Ірина - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Сахневич Ірина - кандидат педагогічних наук, доцент, методист Навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти у Житомирській області.

Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2025. 199 с.

Збірник наукових праць є комплексним результатом досліджень сучасних інноваційних підходів у дошкільній освіті. У виданні розглядаються теоретичні основи та практичні аспекти реалізації інноваційних концепцій і методик розвитку дітей раннього й дошкільного віку. Зокрема, розкриваються інклюзивні моделі освіти, технології компетентнісного та середовищного підходів у дошкільлі, а також підготовка фахівців до інноваційної діяльності в ЗДО. Окрему увагу приділено забезпеченню наступності між дошкільною та початковою ланкою.

Збірник стане корисним для науковців, педагогів, управлінців, здобувачів і всіх, хто прагне вдосконалити свою діяльність у сфері дошкільної освіти.

© Колектив авторів, 2025

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТА МЕТОДИК РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО Й ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Бичева Тетяна. Ранній розвиток дитини за технологією Марії Монтессорі	7
Вістизенко Катерина. Білінгвальна культура спілкування дітей дошкільного віку: нормативно-правовий аспект	10
Гончар Юлія Особливості формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку	13
Горщик Світлана. Роль партнерства ЗДО і сім'ї у гендерному вихованні дітей старшого дошкільного віку	17
Григорчук Людмила. Формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку шляхом ознайомлення з професіями дорослих в ЗДО	20
Денисовець Вікторія. Формування творчих здібностей дітей середнього дошкільного віку засобами арт-технологій	24
Держанівська Катерина. LEGO-конструювання як засіб пізнавального розвитку дітей дошкільного віку	27
Іваницька Вероніка. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання умінь міжособистісної взаємодії дітей дошкільного віку	30
Кирилюк Галина. Інноваційні підходи до організації освітньої діяльності з дітьми раннього віку засобами нестандартного ігрового обладнання	33
Колосовська Валентина. Розвиток soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор	36
Кравченко Ольга. Естетичне виховання дітей середнього дошкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності	40
Кулеша Оксана. Виховання любові до Батьківщини у дітей середнього дошкільного віку	43
Куниця Тетяна. Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей раннього віку	46
Кутішенко Діана. Розвивальний потенціал казки у формуванні емоційного інтелекту в дітей раннього віку	49
Літвінець Інна. Особливості процесу виховання морально-правової поведінки у дітей старшого дошкільного віку	52
Матвійчук Олександра. Організація партнерської взаємодії вихователя закладу дошкільної освіти з батьками вихованців засобами електронного освітнього середовища	55
Мельник Наталія. Особливості розвитку діалогічного мовлення у дошкільному віці	58
Мельник Таміла. Педагогічні засоби виховання звукової культури мовлення в дітей молодшого дошкільного віку	62
Немержицька Людмила. Мотивація дітей дошкільного віку до праці в природі за допомогою казок	65

Рибій Катерина, Панченко Єлизавета. Використання програми «Казкова фізкультура» під час фізичного виховання дітей дошкільного віку	67
Романчук Богдана. Формування технічних навичок малювання у дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої діяльності	70
Скумін Світлана, Сорочинська Оксана. Вплив сюжетно-рольової гри на розвиток емпатії у дітей старшого дошкільного віку	74
Сушук Вікторія. Формування культури поведінки дітей середнього дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор	77
Тіщенко Дар'я. Розвиток творчих і когнітивних навичок дітей через аплікацію та оригамі	80
Усата Юлія. Розвиток уяви у дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності	83
Устич В. Виховання моральних цінностей у дітей дошкільного віку засобами дидактичних ігор	86
Фокіна Катерина. Пальчиковий театр як інструмент стимулювання зв'язного мовлення у дітей раннього віку	88
Цаплінська Анна. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дошкільників	92
Шевченко Олена. Роль вихователя в адаптації дитини раннього віку до закладу дошкільної освіти	95
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ТА МЕТОДИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО	
Манчинська Наталія. Організація та управління закладом дошкільної освіти на засадах колегіальності	99
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Бірська Юлія. АВА-терапія як один із корекційних методів для роботи з дітьми з аутизмом	103
Висоцька Оксана. Арт-терапія як метод розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами	105
Егорова Анастасія, Старкова Анастасія. Співпраця вихователів і батьків у рамках інклюзивної освіти	108
Інорт Наталія. Су-джок терапія як інноваційний інструмент мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі	111
Мельник Тетяна. Соціальна інтеграція дітей з особливими освітніми потребами	115
Понтюк Софія. Музикотерапія як засіб роботи зі страхами дошкільників з порушеннями психофізичного розвитку	118
РОЗДІЛ 4. ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ТА СЕРЕДОВИЩНОГО ПІДХОДІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО	

Антипчук Любов, Гужанова Тетяна. Формування екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку під час спостереження за природним довкіллям	121
Будішевська Віра. Формування технологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами lego-конструювання	124
Герасимчук Аліна. Особливості розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку в ігровій діяльності	127
Дідківська Ірина. Використання ігрової технології «квест» в освітньому процесі ЗДО	131
Жовна Роман. Плюси і мінуси цифрових технологій при формуванні комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку	137
Костюшко Олександра. Інноваційні оздоровчі технології як засіб фізичного розвитку дітей дошкільного віку	140
Мудрак Анна, Гужанова Тетяна. Формування громадянської компетентності дітей середнього дошкільного віку засобами декоративних на народних розписів	144
Мурга Анастасія. Напрями роботи з формування мовленнєвої компетентності у старшому дошкільному віці	148
Романюк Юлія. Формування природничо-екологічної компетентності у дітей дошкільного віку в умовах освіти сталого розвитку	151
Троцька Тетяна. STREAM-освіта: формування природничо-екологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку	154
Яківчук Маша. Методичне забезпечення формування навичок збереження та зміцнення здоров'я у дітей старшого дошкільного віку засобами здоров'язбережувальних технологій	157
РОЗДІЛ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Чепіль Марія. Професійні плани як інструмент самореалізації студентів	161
Скоморовська Ірина, Матішак Маріанна. Організація самостійної роботи студентів у ЗВО як основа ефективної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти	164
Гордійчук Наталія. Психолого-педагогічна підготовка студентів молодших курсів педагогічного коледжу спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до вивчення фахових дисциплін: спецкурс «Основи дошкільної освіти з практикумом»	167
Зимовець Олена. Підготовка майбутніх вихователів до формування цифрової компетентності дітей дошкільного віку	173
Іваніцька Тетяна. Використання інструментів формувального оцінювання під час викладання фахових дисциплін	178
Білодід Діана. Андрагогічні та інноваційні підходи у навчанні дорослих	181

Бобрицька Анастасія. Розвиток цифрових компетентностей у вихователів закладів дошкільної освіти як основа їхньої інноваційної діяльності	184
Дегтяр Марина, Стародуб Діана. Інноваційні технології у професійному розвитку педагогів дошкільної освіти	188
РОЗДІЛ 6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
Колесник Тетяна. STEM-освіта як механізм забезпечення наступності у навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	193
Ізовіта Алла. Перехід від дошкільної до початкової освіти: проблеми наступності та шляхи їх вирішення	195

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТА МЕТОДИК РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО Й ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

УДК 37.01:159.922.3

Тетяна БИЧЕВА,

вихователь

Житомирський дошкільний заклад №70

РАННІЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Постановка проблеми. М.Монтессорі вважається творцем методики сенсорного виховання дітей. Вона вважала, що при вихованні відчуттів дитини потрібно взаємодіяти з природою, адже розвиток дитини проходить за допомогою освоєння нею оточуючого світу, користуючись при цьому власними відчуттями. На думку педагога, якщо дитина швидко навчиться правильно керувати органами чуттів, то більш активно проходитиме її розумовий розвиток [2].

В наш час система Марії Монтессорі з кожним роком набуває популярності. Створюються Монтессорі-садки, в дошкільних закладах активно використовуються ігри за даною технологією, навіть вдома батьки самостійно створюють ігрові зони, використовуючи поради педагога.

Виклад основного матеріалу. Особливість методу Монтессорі - генерація середовища розвитку, або середовища Монтессорі, за допомогою якого відбуватиметься стимуляція бажань дитини до самостійного прояву індивідуальних здібностей. Традиційні заняття в державних дошкільних навчальних закладах відрізняються від освіти за методом Монтессорі, згідно якого діти самі знаходять і виправляють свої помилки.

М. Монтессорі дуже звертала увагу на той факт, що в дитини від самого народження до 6 років є певні періоди, коли вона з легкістю починає засвоювати певні речі. Цей процес відбувається у кілька етапів, спочатку розвивається сенсорика у певної дитини, потім запускається процес мовлення, і додається розвиток соціальних навичок. Тому важливо не пропустити цей процес і вдало підібрати матеріали та технології, щоб розвиток був повноцінним та цікавим для дитини.

Одним із переважаючих плюсів цього методу є можливість різностороннього розвитку маленької людини, її думок, органів чуття, моторики пальців.

М.Монтессорі радить використовувати вплив на дитину через короткі бесіди та ілюстрації. Важливою взаємодією з дитиною через її уяву. Найпоширеніша форма занять - бесіда, яка має бути на основі реальних прикладів, лексика має бути доступною та зрозумілою дитині, важливо використовувати органи відчуття та отриманий життєвий досвід [5].

В наш час педагоги дошкільного навчального закладу мають відходити від примусового навчання дитини, згідно технології їх завдання полягає лише в

контролі процесу, направляти та слідкувати за самостійністю дітей. Технологія Монтесорі розвиває уважність, творчу складову, логіку, пам'ять, моторику дитини. Значна увага приділяється індивідуальним іграм всередині групи, колективу, діти знайомляться з побутовим життям, соціумом, що в першу чергу значно розвиває сміливість в прийнятті рішень, самостійність, соціальну адаптацію. М. Монтесорі вважала за необхідне впливати на душу дитини, робити це своїм голосом, підкріплювати процес начання заохоченням, зачаровувати дитину, робити це по-різному, щоб стимулювати її бажання розвиватися та навчатися [4].

Ранній розвиток дошкільника в наш час є необхідним, адже зараз важливо адаптовувати якнайшвидше дитину до соціуму та навколишнього середовища.

Поняття “ранній розвиток” включає в себе інтенсивний розвиток дитини віком від 0 до 4 років. Після народження дитини відбувається активне включання всіх сенсорних відчуттів дитини (зір, нюх, слух, дотик, смак), адже малюк має швидко адаптуватися, тому ці процеси працюють набагато швидше та активніше ніж у дорослої людини. Тому важливо в цей період поступово розширювати інформаційний простір дитини.

При побудові педагогом плану раннього розвитку дітей за технологією Марії Монтесорі важливо дотримуватись деяких основних принципів:

- повага до власних кордонів дитини та її особистості: кожна дитина є унікальною та неповторною, тому важливо враховувати особливості кожного малюка;

- саморозвиток: дитина має розвиватися самостійно, а вихователь лише допомагає їй в цьому, направляє, адже недаремно принцип технології звучить “Допоможи мені зробити самому”;

- ранній розвиток: багато сучасних психологів вважають, що найефективнішим етапом розвитку дитини є саме перші роки життя, адже під час раннього та дошкільного віку розвивається не лише інтелект, а і психіка дитини, яка відіграє важливу роль при формуванні особистості;

- свобода: важливий вільний розвиток та вільне навчання. Дитина має право обрати те, чим хоче займатися, що є їй цікавим в даний момент;

- Монтесорі-матеріали: дані матеріали є спеціальними, яскравими, функціональними та цікавими для дітей. Спочатку педагог показує призначення та функціональність кожної гри чи посібника, а потім дитина самостійно виконує вправи та завдання, маніпулює з ними;

- індивідуальний темп: кожна дитина має свій темп розвитку та темп взаємодії з предметами. Одна дитина може тривалий час грати з одним і тим же матеріалом, а інша – швидко переходити від одного до іншого [3].

Технологія Марії Монтесорі спрямована не лише на розвиток сенсорних умінь, а і на розвиток однієї із найважливіших складових становлення особистості дитини, а саме – мовлення. Під час різних видів діяльності відбувається активний розвиток словникового запасу, диференціація звуків. Малюки вивчають назви речей, предметів, з якими взаємодіють. Також велику роль відіграють аудіозаписи, які сприяють розвитку мовленнєвих вмінь, збільшенню словникового запасу, активізують його, розвивають уяву. Читання книжок, розглядання ілюстрацій, бесіди в групах теж активно впливають на

становлення мовлення. Робота з предметами, створення пар за певними ознаками сприяють збільшенню словникового запасу, вчать граматично правильної побудови речень [2].

Для повноцінного розвитку дитини в групі мають бути розміщені так звані “зони розвитку”:

- зона реального життя: вона є максимально адаптована до життя дитини. Тут розміщуються предмети для розвитку моторики, для виконання дій реального життя (вмивання, розчісування, вирізання);

- зона сенсорного розвитку. Дана зона має вмещати в собі різні предмети за кольором, формою, розміром, вагою. Також можна розмістити різні тренажери для очей, що в майбутньому сприятиме швидшому засвоєнню процесу читання;

- зона розумового розвитку дитини. Дана зона спрямована на процес вивчення різних предметів, таких як математика, природа. Можна розмістити багато різних зображень, наочних матеріалів;

- зона рухомих вправ. Для розвитку рухливості створюються різні міні-шляхи, лінії, які б спрямили розвитку координації рухів, рівновазі, загальному фізичному розвитку [1].

Згідно технології Марії Монтессорі дитина має право самостійно обирати зону, в якій бажає працювати, а педагог лише показує, демонструє дитині призначення кожного об'єкта певної зони. Також дитина може працювати не лише сама, а і з іншими дітьми. Таким чином вона вчиться залучати дітей до гри, взаємодіяти з ними.

Під час процесу виховання та розвитку важливо дотримуватися певних правил. В першу чергу – створення розвивального середовища. Без нього розвиток буде неповноцінним та нецікавим. Ігри потрібно підбирати за принципом від простого до складного, адже важке завдання буде не під силу дитині і може викликати у дитини бажання більше не працювати з цим предметом. Дитина має гратися за власним бажанням, не можна змушувати дитину, можна лише стимулювати, пропонувати, показувати варіанти дій з предметом. Примус може лише налякати дитину і з'явиться відсторонення від процесу взаємодії з предметом.

Надзвичайно важливим є надавання дитині можливості в процесі побутового життя розвиватися самостійно, освоювати навички самообслуговування. Дитина набиратиметься впевненості у власних діях, у власних рухах. Посібники та ігри завжди мають бути доступними. Малюк взаємодіє з ними стільки, скільки вважає за потрібне.

Висновки. Отже, ранній розвиток дитини є необхідністю, для становлення повноцінної особистості дитини, і для удосконалення даного процесу можна використовувати технологію Марії Монтессорі. Вона ідеально підходить дитині для процесу ознайомлення з навколишнім світом, вчить самостійності, цілеспрямованості. Дуже важливо, щоб дорослий був в цей момент партнером, наставником, підтримував і стимулював дитину, створював для неї відповідне розвивальне середовище.

Список використаних джерел

1. Методика раннього розвитку Монтессорі: веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/rannii-rozvytok-dytyny-za-systemoiu-montessori-41513.html>
2. Особливості реалізації ідей М.Монтессорі у сучасному здо: веб-сайт. URL: <https://library.vspu.net/server/api/core/bitstreams/5e406580-b8a8-472a-a647-ae6e293d0a3a/content>
3. Ранній розвиток дитини за системою Монтессорі: веб-сайт. URL: <http://www.montessori-firststeps.com.ua/metodika-montessori/>
4. Сбруєва А.А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : [навчальний посібник] / А.А. Сбруєва, М.Ю. Рісіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с.
5. Технологія саморозвитку (М. Монтессорі) //Освітні технології : навч.- метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О.М. Пехоти. – Київ : А.С.К., 2003. – С. 58–69

УДК 37.01

Катерина ВІСТИЗЕНКО,
здобувач ступеня доктора філософії
Науковий керівник: **Алла Чаговець,**
доктор педагогічних наук, професор
кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

БІЛІНГВАЛЬНА КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. У контексті сучасної дошкільної освіти питання білінгвізму та розвитку білінгвальної культури спілкування набуває все більшої актуальності. Насамперед у розрізі змін побудови освітнього процесу: впровадження англійської мови в освітній процес дошкільників вже з 1го вересня 2026 року. Інтеграція України в європейський та світовий освітній простір сприяють пошуку шляхів для пришвидшеної реалізації білінгвізму, ще на ранньому етапі розвитку дитини. У межах дошкільної освіти білінгвальна культура спілкування дає можливість: розвивати мовні навички, що сприяє здатності дитини вільно комунікувати в двомовному середовищі; забезпечити когнітивний розвиток, оскільки мовленнєва діяльність сприяє формуванню вміння розуміти і використовувати різні системи мовних знаків; розширити культурний кругозір дитини, оскільки двомовність дозволяє отримати доступ до різних культур і традицій.

Враховуючи важливість цієї теми, особливої уваги заслуговує аналіз нормативно-правової бази, яка визначає засади дошкільної освіти, серед яких Базовий компонент дошкільної освіти, Закон України «Про дошкільну освіту», а також методичні рекомендації. Ці документи розкривають теоретичні складові формування мовної та мовленнєвої компетентності дітей та впровадження англійської мови у навчальний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених зробили внесок в дослідження проблеми викладання і вивчення іноземних мов дітьми дошкільного віку (А. Богуш, Л. Біркун, С. Боднар, С. Будак, О. Вишневський, Н. Гавриш, та ін.). Інтеграція іноземної мови в систему дошкільної освіти України обумовлена потребою володіння іноземними мовами в умовах сучасного

полікультурного середовища. Перша теоретична обґрунтованість необхідності раннього навчання з'явилася ще в 60–80-х роках ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Останні дослідження, що аналізують нормативно-правові документи України, а саме Закон України «Про дошкільну освіту» та Державний стандарт дошкільної освіти, у контексті вивчення двох мов або іноземної мови, мають більш загальний характер. Проте, деякі наукові роботи частково торкаються цієї тематики.

У аналітичній статті «Новації законодавства про дошкільну освіту» окреслюються зміни в структурі та змісті Закону України «Про дошкільну освіту». У своїй роботі автор підкреслює важливість оновлення законодавства для забезпечення сучасних освітніх потреб, що може включати питання вивчення іноземних мов у дошкільних закладах [2, с. 38].

У статті «Державний стандарт: аналізуємо зміни» розглянуту всі основні новації програми щодо розвитку мовлення дітей дошкільного віку, ключові завдання мовленнєвого розвитку, основні види діяльності, методи, підходи та інструменти формування мовленнєвої компетентності дошкільнят, а також роль дорослого в процесі спілкування з дитиною [1, с. 10-15].

В Україні на сьогоднішній день вивчення англійської мови в дошкільних навчальних закладах регулюється кількома нормативно-правовими актами та методичними рекомендаціями. Основні документи:

1. Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» (№ 3760-IX від 4 червня 2024 року): Згідно із законом, з 1 вересня 2026 року діти старшого дошкільного віку (5-6 років) зобов'язані вивчати англійську мову. Щодо дітей раннього, молодшого та середнього дошкільного віку, закон заохочує використання англійської мови в освітньому процесі [4].

2. Базовий компонент дошкільної освіти: Державний стандарт передбачає варіативну складову «Мовлення дитини. Іноземна мова», яка дозволяє вивчення іноземних мов, зокрема англійської, у закладах дошкільної освіти. У Базовому компоненті дошкільної освіти України, який є державним стандартом, що визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освітнього процесу для дітей дошкільного віку, опанування іноземних мов, зокрема англійської, віднесено до варіативної частини освітнього процесу [6].

Освітній напрям «Іноземна мова» включає в себе формування у дітей таких компетентностей: 1. Емоційно-ціннісне ставлення: дитина виявляє зацікавленість іноземною мовою як засобом спілкування та джерелом нової інформації, усвідомлює цінність спілкування іноземною мовою з однолітками та дорослими. 2. Мовленнєва компетентність: дитина володіє базовими знаннями з фонетики, лексики та граматики іноземної мови, застосовуючи їх під час слухання, діалогічного та монологічного мовлення.[6, с. 28-29].

Згідно з цим стандартом, дитина повинна:

- відрізняти звуки іноземної мови, правильно їх вимовляти та дотримуватися відповідної інтонації;
- розуміти й адекватно реагувати на звернення, прості команди та інструкції педагога, відповідати на елементарні запитання про ім'я, вік, місце проживання тощо;

- запам'ятовувати та декламувати окремі вірші, римівки та пісеньки іноземною мовою;
- будувати короткі зв'язні висловлювання за визначеною тематикою, дотримуючись мовних норм та використовуючи пропонування мовний матеріал;
- взаємодіяти з однолітками в парах і групах під час виконання мовленнєвих завдань [6, с. 28-29].

3. Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України: Міністерство освіти створило методичний посібник для вихователів, який пропонує ефективні підходи до викладання англійської мови дітям від 3 до 6 років. Рекомендації спрямовані на стимулювання інтересу до навчання за допомогою інтерактивних методів, ігрових форм діяльності та врахування індивідуальних потреб кожної дитини. Розробники посібника, М. Мочикіна та Д. Головань, пропонують сучасні методики опанування іноземної мови з урахуванням вікових особливостей та потреб дошкільнят. Рекомендації покликані зробити кожне заняття цікавим, інтерактивним і захопливим. Посібник містить три розділи:

1. Специфіка організації навчального процесу з англійської мови для дітей дошкільного віку: У цьому розділі розглядаються принципи та підходи до організації занять, враховуючи вікові та психологічні особливості дітей.

2. Організація освітньої діяльності з вивчення англійської мови: Розділ містить методичні рекомендації щодо планування та проведення занять, вибору методів і прийомів навчання, а також інтеграції англійської мови в повсякденну діяльність дітей.

3. Практичні інструменти для організації освітнього процесу з англійської мови: Тут представлено конкретні приклади ігор, вправ, пісень, віршів та інших ресурсів, які можна використовувати на заняттях для підвищення мотивації та зацікавленості дітей [5].

4. Методичний курс для вихователів англійської мови у дитячих садках. Розроблено спільно з Cambridge University Press, видавництвом «Лінгвіст» та Командою підтримки реформ Міністерства освіти і науки України, цей курс містить як теоретичні, так і практичні матеріали. Вихователі матимуть можливість освоїти основи навчання англійської мови, зокрема, включаючи методи інтерактивного навчання, використання ігор та адаптованих матеріалів для розвитку мовленнєвих навичок, методи та стратегії викладання, а також ресурси для проведення занять [8].

Висновки. Оновлена нормативно-правова база України стає основою для розвитку білінгвальної культури спілкування у дошкільному віці. Її практичне впровадження має важливе значення для формування конкурентоспроможних і соціально адаптованих особистостей у глобалізованому світі. Білінгвальна культура спілкування та організація освітнього процесу має переваги та виклики. Серед переваг: раннє вивчення іноземної мови забезпечує основи для розвитку мовної гнучкості, креативності та здатності адаптуватися до різних мовних ситуацій; дітям, які вивчають дві мови з раннього віку, легше адаптуватися до навчання в більш пізньому віці та стати успішними учнями. Серед недоліків: необхідність в забезпеченні достатнього рівня кваліфікації

педагогів, які повинні володіти як методикою викладання іноземної мови, так і знанням психологічних та вікових особливостей розвитку дітей; необхідність створення адаптованих матеріалів для дітей, що відповідають їх віковим і когнітивним особливостям; можливість нерівномірного розвитку мов у дітей, коли одна з мов (зазвичай рідна) домінує в їхньому мовленнєвому середовищі. Це питання достатньо широке та потребує більш детально вивчення та аналізу на шляху до впровадження.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. «Державний стандарт: аналізуємо зміни» // Освітня політика України. – 2024. – № 3. – С. 10-15.
2. Гончар М. Новації законодавства про дошкільну освіту: аналітична записка. – К.: Асоціація міст України, 2024. – 38 с.
3. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38. – Ст. 380.
4. Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» № 1678-VIII від 16 грудня 2021 року // Відомості Верховної Ради України. – 2022. – № 12. – Ст. 91.
5. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо організації вивчення іноземних мов у закладах дошкільної освіти // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – 2021. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/> (дата звернення: 04.02.2025).
6. Міністерство освіти і науки України. Базовий компонент дошкільної освіти: нова редакція (2021) // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – 2021. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/> (дата звернення: 04.02.2025).
7. Закон України «Про дошкільну освіту» № 3788-IX від 6 червня 2024 року // Відомості Верховної Ради України. – 2024. – № 25. – Ст. 200.
8. Методичний курс для вихователів англійської мови у дитячих садках // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – 2023. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/> (дата звернення: 04.02.2025).

УДК 373.2

Юлія ГОНЧАР,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: **Марія ФЕДОРОВА**, канд. педагогічних наук, доцент,*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах сучасного розвитку суспільства вибір професії є надзвичайно важливим, оскільки визначає не лише матеріальний добробут людини, а й її самореалізацію і соціальний статус. У Базовому компоненті дошкільної освіти України зазначено, що діти дошкільного віку мають виявляти зацікавленість та повагу до різних професій, а також демонструють позитивне емоційно-ціннісне ставлення до праці та професійної діяльності дорослих.

Аналіз досліджень і публікацій. З раннього дитинства малюк, хоча й опосередковано, починає знайомитися зі професійною діяльністю дорослих. У дошкільному віці основною активністю дитини є гра, в якій проявляються її інтереси. У сюжетно-рольових іграх діти зазвичай обирають ролі представників

певних професій: лікаря, водія, виховательки тощо. Найчастіше вони віддають перевагу тим персонажам, які є для них найближчими, улюбленими та викликають позитивні емоції.

Н. Дикань детально розглядає методику ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями дорослих. Авторка зазначає, що процес ознайомлення має бути не лише інформативним, а й цікавим, емоційно насиченим, щоб викликати у дітей живий інтерес до світу професій. Основні методи та підходи, які вона рекомендує: використання наочності; читанням художньої літератури про працю дорослих, що допомагає дітям у доступній формі дізнатися про різні професії; включення в сюжетно-рольові ігри, що дозволяє не лише дізнатися про професії, а й зрозуміти сутність різних видів діяльності через імітацію реальних дій; практична діяльність (організація трудових доручень, виготовлення виробів, допомога дорослим у простих справах дозволяє їм відчувати цінність роботи); екскурсії та зустрічі з представниками професій – відвідування різних установ (пекарень, пожежних частин, лікарень тощо) дає можливість дітям спостерігати за реальними робочими процесами, ставити запитання та отримувати безпосередній досвід взаємодії з професіоналами [2, с. 56].

Таким чином, поєднання наочності, гри, практичної діяльності і спілкування дозволяє сформувати у дітей початкове уявлення про трудову діяльність дорослих, сприяє розвитку їх соціальної орієнтації та формуванню інтересу до майбутнього вибору професії.

Н. Кононенко та А. Палош досліджують роль гри у процесі ознайомлення дошкільників із професіями дорослих. Автори зазначають, що саме у грі закладається інтерес до певних професій і формується початкове розуміння їх значущості. Дослідники виділяють кілька видів ігор, що сприяють формуванню професійних уявлень:

- сюжетно-рольові ігри («Лікарня», «Будівництво», «Магазин», «Школа») допомагають дітям моделювати професійну діяльність дорослих, що сприяє глибшому розумінню специфіки різних професій та розвитку соціальних навичок;

- дидактичні ігри («Хто що робить?», «Знайди інструмент», «Вгадай професію») сприяють закріпленню знань про предмети праці, знаряддя та завдання фахівців;

- рухливі ігри («Пожежники», «Листоноші», «Будівельники») поєднують активну діяльність з елементами сюжетної гри, що допомагає дітям краще засвоювати професійні дії.

Н. Кононенко та А. Палош розглядають процес формування уявлень про професії як поетапний: накопичення первинних знань про професії через спостереження, розповіді, читання казок і перегляд ілюстрацій; залучення дітей до сюжетно-рольових ігор, що дозволяє моделювати професійну діяльність; закріплення та узагальнення знань через бесіди, обговорення, виконання практичних завдань [3, с. 62].

М.Машовець та В. Власенко досліджують, як художня література може бути ефективним інструментом для ознайомлення дітей з різними професіями. У їх дослідженні розглядаються різні методи використання літературних творів для ознайомлення дітей з професіями, зокрема: читання та обговорення творів, що

описують професійну діяльність; інсценування сюжетів, пов'язаних з певними професіями; створення власних історій дітьми на тему професій [4].

В.Тернопільська та А. Новиченко наголошують, що формування уявлень про професії у дошкільників сприяє розвитку позитивного ставлення до праці та розуміння її ролі в житті суспільства. На їх думку, ефективними методами ознайомлення дітей з професіями є такі як: використання сюжетно-рольових ігор; екскурсії та зустрічі з представниками різних професій; використання художньої літератури та ілюстрацій [5, с. 84].

Г.Беленька у статті «Зростання дошкільника в праці» наголошує на важливості знайомства дітей з різноманітними видами праці через їх участь в простих домашніх справах, таких як прибирання, догляд за рослинами, допомога дорослим. Вона вважає, що вже на ранньому етапі діти повинні бути залучені до трудової діяльності в межах своїх можливостей, щоб розвивати позитивне ставлення до праці. Авторка також розглядає методи ознайомлення дітей з працею дорослих, такі як спостереження, бесіди та практична діяльність.

Г. Беленька рекомендує організовувати для дітей спеціальні спостереження за працею батьків або інших дорослих, де вони можуть безпосередньо побачити, як працюють різні спеціалісти (наприклад, лікарі, водії, будівельники). Це дозволяє дітям усвідомити, що кожна професія має свою специфіку та важливість. Бесіди після таких спостережень допомагають дітям осмислити побачене, задати питання, висловити свої враження. Цей метод є важливим для розвитку комунікативних навичок і формування у дітей здатності до рефлексії.

Мета статті: проаналізувати особливості розвитку уявлень про професії в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом у рамках досліджень, спрямованих на розробку теорії профорієнтації, все більше уваги приділяється дошкільному та молодшому шкільному віку як допрофесійній стадії розвитку особистості в сфері трудової діяльності. В процесі становлення людини як суб'єкта трудової діяльності виділяють кілька етапів, серед яких – освоєння навчальної діяльності, адаптація, професійна підготовка та розвиток фахівця. Окрім того, розглядаються ще дві попередні стадії: стадія передгри (від народження до 3 років) і стадію гри (від 3 до 6-8 років), підкреслюючи, що на останньому етапі у дітей активно формується уявлення про працю дорослих.

Доведено, що в дошкільному віці діти вже здатні засвоювати розумову схему аналізу трудової діяльності дорослих. Наприклад, вони можуть розглядати працю у певній послідовності: від задуму – до матеріалів – інструментів – дій – кінцевого результату.

У дошкільній педагогіці відзначається, що у дошкільному віці проходить етап, безпосередньо пов'язаний із майбутнім професійним самовизначенням особистості. Він характеризується набуттям дитиною нових здібностей, які в майбутньому впливатимуть на успішність навчання та професійної діяльності: вміння розподіляти функції між учасниками спільної діяльності; здатність дивитися на речі та на себе з позиції іншої людини; розвиток символічного мислення та уяви – з одного боку, це вміння абстрагуватися від конкретних властивостей предметів, а з іншого – наділяти їх новими функціональними

значеннями; орієнтація на соціальні норми поведінки через гру; формування ціннісного ставлення до певних професій та сфер діяльності.

Уже в ранньому дитинстві формуються основні установки, які в подальшому важко змінити як у підлітків, так і у дорослих. У цей період діти засвоюють моделі поведінки, способи взаємодії з навколишнім світом і приміряють на себе ролі дорослих. Наприклад, вони часто грають у школу чи лікарню, уявляючи себе вчителями або лікарями. З віком їх уявлення про професії стають більш складними та різноманітними.

Одним із ключових аспектів є емоційне сприйняття праці дорослих. Рівень емоційного та інтелектуального розвитку дитини безпосередньо впливає на формування її уявлень про професійну діяльність дорослих. Виділяються кілька стадій становлення цих уявлень. На першому етапі, що припадає на дошкільний вік, дитина проходить так званий «уявний період», коли в неї починають формуватися перші уявлення про працю дорослих. Старші дошкільники відзначаються високою емоційною чутливістю, що створює сприятливі умови для виховання у них позитивного ставлення до професій та доброзичливості до оточуючих [1, с. 4].

Причинно-наслідкові зв'язки відіграють ключову роль у цьому процесі. Усвідомлення результату праці дозволяє дитині узагальнювати уявлення про діяльність людей різних професій. Наприклад, якщо пекар випікає хліб, то люди мають смачну та свіжу випічку, яка дає їм сили; вчитель навчає дітей, і завдяки цьому вони отримують знання, що допомагають їм розвиватися та ставати розумнішими; будівельник зводить будинки, тому люди мають де жити, а міста розвиваються; фермер вирощує овочі та фрукти, щоб люди могли їсти корисну їжу й залишатися здоровими. Такі логічні ланцюжки допомагають дітям сформувати ціннісне ставлення до праці та її значущості.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Дошкільний вік є важливим етапом у формуванні основ професійного самовизначення особистості. У цей період діти не лише знайомляться з різними видами трудової діяльності дорослих, а й засвоюють моделі поведінки, які впливають на їх майбутнє ставлення до праці. Це підкреслює важливість цілеспрямованої роботи з дітьми в цьому напрямку, оскільки закладені в дошкільному віці установки та уявлення впливають на подальше навчання, професійний вибір і трудову діяльність у дорослому житті.

Список використаних джерел:

1. Гнізділова О. Лукашова Ю. Використання дидактичних ігор у процесі профорієнтації дошкільників. Педагогічні науки : наук. журн. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2020. Вип. 75-76. С. 3-7.
2. Дошкільникам про професії / Уклад. Н. І. Дикань; іл. Н. В. Кридченко. Х. : Вид. група «Основа», 2009. 128 с.
3. Кононенко Н.В., Палош А.С. Формування уявлень про професію у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Шляхи і засоби становлення професійної майстерності майбутніх педагогів. Одеса, 2020. С. 60–65.
4. Машовець М., Власенко В. Формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про професії дорослих засобами художньої літератури. Вісник психології і педагогіки. 2015. Вип. 15.

5. Тернопільська В.І., Новиченко А.В. Особливості формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку. Наукові Записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2019. № 2. С. 83–88.

УДК: 373.2.016:37.035.6-055.2/.3

Світлана ГОРЩИК,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.
Науковий керівник: **Оксана СОРОЧИНСЬКА,**
кандидат педагогічних наук, доцент.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ПАРТНЕРСТВА ЗДО І СІМ'Ї У ГЕНДЕРНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Формування гендерної культури, розуміння ролей і стереотипів, а також виховання толерантності у дошкільників сприяють їхньому гармонійному соціальному становленню. В умовах сучасної освіти, коли гендерні питання активно обговорюються у суспільстві, важливо забезпечити ефективну взаємодію між закладом дошкільної освіти (ЗДО) та сім'єю, оскільки саме цей тандем здатний створити сприятливе середовище для розвитку дитини. Дошкільний вік – це період активного формування особистості, коли діти засвоюють базові соціальні ролі та стереотипи. Саме в цей час діти починають розуміти поняття «хлопчик» і «дівчинка» та ідентифікувати себе з певною гендерною групою. Належний рівень гендерного виховання в дошкільному віці сприяє попередженню гендерних стереотипів («дівчатка мають гратися ляльками, а хлопчики – машинками»); формуванню толерантності та поваги; підготовці дитини до соціального життя та відповідальності; попередження дискримінації та булінгу в колективі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Гендерне виховання розглядається у працях багатьох науковців, таких як О. Сухомлинська, І. Бех, Н. Гавриш та інші. За словами О. Сухомлинської, співпраця між педагогами та батьками забезпечує цілісність виховного процесу. І. Бех підкреслює, що саме у дошкільному віці діти найкраще засвоюють соціальні ролі, тому важливо, щоб батьки і педагоги діяли узгоджено. Н. Гавриш наголошує на необхідності просвітницької роботи серед батьків щодо гендерної рівності.

Метою статті є визначення ролі партнерства між ЗДО та сім'єю у процесі гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку, а також окреслення ефективних форм та методів такої взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Становлення майбутньої особистості з усталеними поглядами відбувається з дошкільного віку. Саме у старшому дошкільному періоді відбувається активне формування уявлення про себе та своє місце в суспільстві (починають усвідомлювати статеві відмінності, наслідують моделі поведінки дорослих та однолітків); активний розвиток соціальних навичок, коли діти активно взаємодіють із однолітками, освоюють соціальні ролі та норми поведінки [1]. Також у цьому періоді відбувається процес формування базових цінностей і переконань, діти починають оцінювати

поведінку інших і формувати своє ставлення до соціальних ролей, у тому числі гендерних. Однак у старшому дошкільному віці діти ще дуже чутливі до оцінок та поведінки значущих дорослих. Вихователі та батьки можуть допомогти закріпити позитивні гендерні моделі або, навпаки, сприяти формуванню стереотипів.

Період дошкільного дитинства з позиції медицини та фізіології є асексуальним, що обумовлено відсутністю дії статевих гормонів. Відповідно, основними факторами, які визначають основи гендерного становлення дитини є середовище яке оточує дитину (стосунки в сім'ї, дитячому колективі) [2]. Відповідно, гендерне виховання дітей дошкільного віку – це цілеспрямований педагогічний процес формування у дітей уявлень про гендерну рівність, толерантність, а також розвиток гендерної ідентичності відповідно до індивідуальних особливостей та без нав'язування гендерних стереотипів; процес спрямований на забезпечення рівності можливостей для хлопчиків і дівчаток у різних видах діяльності, формування критичного ставлення до гендерних стереотипів та розвиток навичок конструктивної взаємодії з однолітками; процес культурної гендерної орієнтації, ідентифікації та оволодіння моральною культурою у сфері взаємин статей у певному культурному середовищі; процес формування елементарних уявлень про статеву належність, орієнтування в ознаках своєї статі та виховання поваги до протилежної статі [2; 3; 4].

Одним із ключових аспектів гендерного виховання є створення умов, за яких діти мають можливість реалізовувати себе без обмежень за гендерною ознакою. У цьому контексті партнерство ЗДО і сім'ї має базуватися на принципах рівності, взаємоповаги та відкритої комунікації. Основними аспектами партнерства є формування єдиного освітнього простору ЗДО та сім'ї, де діти отримують узгоджені повідомлення щодо гендерних ролей та норм. Це допомагає уникнути конфліктів та суперечностей у вихованні, що можуть негативно вплинути на розвиток дитини. Також, ЗДО та сім'я можуть спільно працювати над тим, щоб надавати дітям позитивні приклади гендерної рівності та поваги. Це включає в себе демонстрацію рівного ставлення до хлопчиків та дівчаток, заохочення їх до участі в різноманітних видах діяльності, незалежно від статі. Зазначене сприятиме закріпленню в дітей позитивних гендерних моделей поведінки. Окрім того, спільні зусилля ЗДО та сім'ї можуть бути спрямовані на подолання гендерних стереотипів, що обмежують можливості дітей (обговорення з дітьми гендерних стереотипів, надання їм можливості випробувати себе в різних ролях та видах діяльності) [5; 2].

Партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти (ЗДО) і сім'єю допомагає узгоджувати підходи до гендерного виховання та створювати сприятливі умови для розвитку дитини. Загалом всі форми роботи можна згрупувати: інформаційно-просвітницькі заходи для батьків, інформаційні бюлетені та пам'ятки; залучення батьків до освітнього процесу; гендерно нейтральні майстер-класи; проєктна діяльність; театралізовані вистави та рольові ігри; консультативна підтримка батьків та ін. Наприклад, для батьків можна провести серію лекцій, семінарів та тренінгів (семінар психолога «Гендерне виховання без стереотипів» – обізнаності батьків, надання

практичних порад щодо уникнення гендерних стереотипів у повсякденному житті). Розробка інформаційних бюлетенів та пам'яток із інформацією про значення гендерно нейтрального підходу в іграх і завданнях для дітей. Залучення батьків до освітнього процесу (проведення спільних тематичних свят «День тата», «Мама може все!» де мами разом із хлопчиками майструють поробки, а тата готують із дівчатками, демонструють дітям гендерну рівність в діяльності дорослих. У свою чергу гендерно нейтральні майстер-класи «Кулінарна майстерня» або «Юний винахідник», де діти разом із батьками готують страви або створюють поробки, незалежно від статі. Відповідно спільна проєктна діяльності «Рівні можливості» – спрямований на колективне створення колаж на тему «Хто що вміє?», де показують, що будь-яка професія або захоплення можуть бути доступні як для дівчаток, так і для хлопчиків. Така колаборація сприяє розвитку критичного мислення щодо гендерних стереотипів. Спільна театралізована вистава «Казка навпаки», де герої змінюють традиційні гендерні ролі, наприклад, принцеса рятує принца, сприяє формуванню нестандартних гендерних моделей, розширенню уявлення про соціальні ролі

Також партнерство ЗДО і сім'ї прослідковується у спільному створенні гендерно-чутливого середовища, яке сприяє формуванню критичного мислення щодо гендерних ролей, розвитку соціальних навичок та емпатії та ін. Наприклад, діти вчаться розуміти, що кожна людина має право на вибір та самовираження. Гендерно-чутливе середовище в ЗДО передбачає організацію простору з куточком для ігор, що не поділяється на «дівчачі» чи «хлопчачі». Наприклад, куточок для рольових ігор може включати як кухню, так і майстерню. Гендерне дидактичне наповнення ігрових куточків з літературою та іграшками, які не нав'язують гендерні стереотипи, а сприяють розвитку інтересів кожної дитини.

Висновки. Ефективна співпраця ЗДО і сім'ї дозволяє створити комплексний підхід до гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку. Така взаємодія сприяє узгодженості дій між педагогами та батьками, допомагає уникати суперечностей у виховних підходах та створює умови для гармонійного розвитку особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Шулигіна Р. Мовчун В. Гендерне виховання дітей дошкільного віку: досвід співробітництва учасників педагогічного процесу. <https://surl.gd/egmkec>
2. Гендерне виховання дітей дошкільного віку // Педрада. <https://surl.gd/earnvz>
3. Дроздовська Н. Особливості гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії ЗДО та сім'ї / Н. Дроздовська, О. Сорочинська // Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи : зб. наук. пр. : в 2-х ч. / [за заг. ред. О. О.Максимової, М.А.Федорової]. - Житомир, 2022. Ч. 1. С. 121-125.
4. Луценко В. Науковий тезаурус проблеми гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку. Освітологія, № 13, 2024. <https://surl.gd/prugiy>
5. Березняк М. Експериментальне дослідження організаційно-педагогічних умов гендерного виховання дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності. Збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / за заг. ред. проф. О.Л.Кононко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. С. 6-11.

УДК 372.3:37.035

*Людмила ГРИГОРЧУК,**вихователь**Житомирський дошкільний навчальний заклад №57***ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРОФЕСІЯМИ ДОРΟΣЛИХ В ЗДО**

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, коли стрімко зростає кількість різноманітних професій, окремі з яких є особливо престижні, інші – не дуже, але однаково корисні, проблема формування інтересу дітей до певних професій, визначення їх здібностей і можливостей мати одну з них, особливо актуальна. Тому виховувати у дітей інтерес і позитивне ставлення до різних професій є досить актуальним та необхідним у наш час. І починати це варто з дошкільного дитинства, оскільки саме цей вік особливо сприятливий для ознайомлення з професійною діяльністю дорослих.

Дошкільний вік – період, коли у дитини формується уявлення про навколишній світ, оточуючих людей, явища суспільного життя. Серед багатьох завдань дошкільного виховання значне місце займає формування у дітей позитивного ставлення до праці, що є міцним підґрунтям виховання працелюбності та подальшої успішної соціалізації дитини у суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Трудове виховання, як цілеспрямований процес в дошкільному навчальному закладі, здійснюється з метою ознайомлення дітей з працею дорослих, виховання поваги до її результатів, організації безпосередньої трудової діяльності дітей в різних її формах та видах.

Сьогодні, керуючись чинними програмами та рекомендаціями Базового компонента дошкільної освіти, в яких окреслено зміст та обсяг знань, умінь і навичок трудової діяльності дітей, педагог – дошкільник має організувати роботу щодо ознайомлення дітей з різними професіями та досягти найкращих результатів освітнього процесу. Показниками компетентності випускника закладу дошкільної освіти є:

- ✓ володіння трудовими вміннями та навичками;
- ✓ прояв працелюбності;
- ✓ бережне ставлення до результатів праці;
- ✓ розвинені навички самообслуговування, господарсько-побутової праці, праці в природі;
- ✓ вміння виготовляти вироби з паперу, покидькового та природного матеріалів.

Мета організації освітнього процесу щодо ознайомлення з професіями дорослих – це створення сприятливих умов для: розширення уявлень дошкільників про працю дорослих в садочку; формування розуміння, що кожна людина в дошкільному закладі своєю працею піклується про інших; ознайомлення вихованців з розташуванням кабінетів працівників та їх призначенням; розвитку пізнавального інтересу та формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей; виховання шанобливого ставлення до людей різних професій та результатів їх праці.

Завдання, які постають перед педагогами: викликати у дітей інтерес до професійної діяльності дорослих, показати її соціальну спрямованість, значення для людей; поглиблювати та систематизувати знання дітей про різні професії, відповідні трудові дії та вміння, знаряддя праці, матеріали, спеціальний одяг; формувати розуміння того, що праця кожної людини є надзвичайно важливою; сприяти розвитку вмінь реалізовувати власні задуми в практичній діяльності.

З метою системного та планомірного підходу до роботи з дітьми в даному напрямку були створена загальна технологічна карта та технологічні карти окремо для кожної професії. Технологічна карта – зручний конструкторський та методичний засіб організації будь-якої педагогічної роботи. Її створюємо, аби впорядкувати основні структурні компоненти будь-якої освітньої діяльності, як-от: мета, завдання, очікувані (прогнозовані) результати, педагогічний інструментарій [1, с.50].

Технологічна карта для ознайомлення дошкільників з професіями дитячого садочка (педагогічні)

Складники освітньої діяльності	Зміст
Визначення професій:	
Завідувач/директор	керує діяльністю колективу закладу дошкільної освіти, приймає на роботу та звільняє працівників, слідкує за чистотою та порядком в садочку.
Вихователь-методист	керує роботою педагогів закладу, допомагає їм в організації освітнього процесу, навчає; забезпечує умови для всебічного розвитку дітей та професійного розвитку педагогів.
Вихователь	виховує, розвиває, навчає, любить та піклується про дітей.
Практичний психолог	допомагає дітям знайти друзів, бути добрим, справедливим, стриманим.
Соціальний педагог	це педагогічний працівник, який слідкує за тим, щоб ніхто не ображав і не кривдив дітей.
Музичний керівник	це музикант, який навчає дітей танцювати, співати, прищеплює любов до музики; готує разом з дітьми та вихователями різні свята
Інструктор фізкультури	з працівник, який турбується про охорону та зміцнення здоров'я дітей, формує у дітей потреби дбати про своє здоров'я та вести здоровий спосіб життя, рухові уміння, навички та рухові якості; залучає дітей займатися фізкультурою та спортом
Вчитель-логопед	фахівець, який допомагає діткам навчитися правильно, гарно, чітко вимовляти всі слова.
Асистент вихователя	допомагає вихователю спілкуватися з дітками, яким важко щось зробити, навчатися.
Мета ознайомлення з професіями	Формувати уявлення про працю дорослих у дитячому садку, особливості їх роботи. Виховувати шанобливе

	ставлення до людей даних професій.
Завдання	Формувати уявлення про те, що дорослі в садочку (педагогічні працівники) дбають про дітей, їм можна довіряти та звертатися до них зі своїми потребами, їх потрібно слухатися та виконувати запропоновані дії. Вчити звертатися до педагогічних працівників на ім'я та по - батькові. Поглиблювати знання про професійні обов'язки працівників садочка; формувати уявлення про значущість їх праці; виховувати бажання поважати працю кожного; поповнювати словниковий запас (уточнити значення слів «педагог», «педагогічні спеціальності»).
Прогнозовані результати	Діти мають початкові знання про педагогічні професії дошкільного закладу; з повагою ставляться до їх праці; знають, які трудові дії виконують дорослі та який це дає результат, використовують набуті знання під час ігор.
Розвивальне середовище	Ілюстрації з зображенням представників професій. Предметні картинки з зображенням предметів та інструментів, які необхідні для кожної професії. Екскурсії до кабінетів педагогічних працівників. Відео: «Професії для дівчаток», «Професії для хлопчиків», «Вивчаємо професії з свинкою Пеппою», «Загадки про види професій», «Мудрі казки тітоньки Софи «Ким бути?» тощо. Презентація «Загадки про професії». Квест-подорож «Професії дитячого садочка»
Форми роботи	Мозковий штурм «Яким має бути педагог в садочку?» Творче завдання «Необхідні речі для роботи педагога» Спостереження за роботою педагогічних працівників дитячого садочка. Дидактичні ігри: «Дитсадок», «Склади пазл», «Лото», «Розрізні картинки», «Хто де працює в дитячому садку», «Типи професій», «Хто де працює» тощо
Робота з батьками	Виготовлення атрибутів до сюжетно-рольової гри «Професії дитячого садочка». Робота над проектом «Ми – маленькі спеціалісти» Оформлення міні бібліотеки про професії. Консультації, пам'ятки.

Для ознайомлення дітей з професіями дорослих в закладі педагоги застосовують різні форми та методи: екскурсії, спостереження, бесіди, заняття, дидактичні та сюжетно-рольові ігри, квести, театралізовані ігри, виготовлення міні-книжечок, читання художніх творів, майстер-класи, створення інтерактивних ігор, презентацій тощо.

«Міні – книжки про професії людей дитячого садка»

Мета: розширити взаємодію між дошкільним закладом та сім'єю вихованців за допомогою включення батьків в освітній процес.

Розвивати вміння свідомо та творчо створювати зображення і називати його; здатність створювати один і той же образ у різних техніках, використовувати різні матеріали.

Сприяти ознайомленню дітей дошкільного віку з працею дорослих і виховання поваги до неї; формуванню у дітей працьовитості, позитивного ставлення до праці та до трудівників.

Створення альбому «Цікавий світ професій»

Мета: продовжувати знайомити дошкільників з професіями людей дитячого садочка.

Розширити знання про місця роботи педагогів та про знаряддя праці, які необхідні для роботи людям цих професій.

Поглиблювати уявлення дітей про особливості роботи працівників дитячого садка (взаємодопомога і взаємозалежність у роботі, відповідальне виконання своїх обов'язків; чуйне, турботливе ставлення до дітей).

Виховувати повагу до праці дорослих, бажання й уміння полегшити її, вдячність дорослим.

«Створення відеороликів»

Мета: продовжувати вчити дітей заучувати вірші напам'ять та виразно читати їх; вести розповідь, передавати різні почуття, емоції.

Залучати батьків до організації та створення спільних заходів з дітьми.

Заохочувати дошкільників та їх батьків до виявлення елементів творчості, до самовираження дитини як особистості.

Формувати елементарні уміння акторської майстерності.

Презентація «Реклама професій»

Мета: розширити знання про світ професій, про особливості їх роботи.

Формувати уявлення про значення праці людей різних професій.

Розвивати здатність зрозуміти зміст професій, щоб в майбутньому зробити правильний та усвідомлений вибір.

Ми, дорослі, розуміємо, що все починається з дитинства, і позитивне ставлення до праці також закладається у цьому віці. Шанобливість, добре слово або заохочувальна усмішка пробуджує у душах малечі уважне і вдячне ставлення до праці. Тому так важливо позитивно оцінювати навіть незначні успіхи в певній роботі дитини. [З. С. 3]

Висновки. Дорослі (вихователі та батьки дітей) мають пам'ятати, що ефективність роботи з дітьми залежить від особистого прикладу, вміння зацікавити дитину, створити сприятливі умови для того, щоб дитина бажала пізнавати, досліджувати, вивчати, ділитися власними враженнями, мріями. Знання про працю дорослих необхідні, оскільки забезпечують формування цілісного сприйняття оточуючого світу, розуміння завдань кожної людини і суспільства в цілому, зумовлюють розвиток інтересу до трудової діяльності та свідоме ставлення до життя.

Список використаних джерел

1. Корнеєва О., Стягунова О. Парк професій, або Як зацікавити дошкільників професіями дорослих. *Вихователь-методист дошкільного навчального закладу №1/2018*
2. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція / наук. кер. Т.О. Піроженко; авт. кол.: О.М. Байєр, О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш та ін. Київ, 2021. 37 с.
3. Дошкільнятам про професії: Випуск 3/ Упоряд.: І.Д.Летнянка, О.Й.Кльос. – Тернопіль-Харків: Ранок, 2015.-224с.

УДК 373.2:7.038

Вікторія ДЕНИСОВЕЦЬ,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна ГУЖАНОВА,
канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СЕРЕДЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Розвиток креативних здібностей є одним із ключових напрямів у вихованні дитини дошкільного віку. У сучасному світі, де креативність набуває значення стратегічного ресурсу для успішної адаптації та реалізації особистості, важливо приділяти належну увагу формуванню творчого потенціалу вже з ранніх років. З огляду на стрімкі зміни в освітній сфері, постає необхідність впровадження новаторських підходів до розвитку творчих можливостей дітей, зокрема через активне використання інноваційних методик і технологій.

Серед найефективніших засобів стимулювання креативності у дітей дошкільного віку виділяються арт-технології. Їхня унікальність полягає не лише у сприянні розвитку образного мислення, а й у здатності допомагати дітям краще висловлювати свої емоції, розвивати уяву та шукати нестандартні рішення. Однак значна кількість питань щодо практичної ефективності різних арт-технологій для розвитку творчих здібностей саме у дітей середнього дошкільного віку залишається недостатньо вивченою.

Таким чином, актуальність теми обумовлена необхідністю визначення оптимальних методів стимулювання креативного потенціалу дошкільнят через застосування сучасних арт-технологій. Це сприятиме гармонійному розвитку дітей та створить базу для їхньої успішної підготовки до подальшого навчання.

Аналіз наукової літератури. Аналіз наукової літератури свідчить про актуальність застосування арт-технологій у розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Зокрема, у статті Л.Шульги акцентується на організації системної та цілеспрямованої роботи в групах різного віку. Авторка дослідження наголошує на важливості використання різноманітних форм, методів і прийомів, спрямованих на розвиток емоційно-чуттєвого сприйняття та асоціативного ставлення до навколишнього світу[1].

Інший науковий матеріал цієї авторки детально розкриває теоретичну основу технології розвитку творчих здібностей та структурні компоненти цієї

технології. У статті виділено ключові елементи, які сприяють активізації творчих проявів у дітей дошкільного віку[2].

Окремо варто відзначити статтю О.Лебідь, де розглядається використання методу мандало-терапії як інструмента для розвитку креативності, психологічної стабільності та самовираження дитини. У роботі наголошено на необхідності інтеграції арт-технологій у сучасний освітній контекст [3].

Загалом, ці дослідження підтверджують ефективність використання арт-технологій у формуванні творчих здібностей дошкільників. Їх результати акцентують важливість упровадження різноманітних інноваційних підходів та методів у педагогічну практику.

Мета статті полягає в аналізі процесу розвитку творчих здібностей у дітей середнього дошкільного віку через впровадження арт-технологій.

Виклад основного матеріалу. Діти середнього дошкільного віку вирізняються унікальними фізичними та психологічними властивостями, які необхідно враховувати під час розвитку їхньої творчості. Уява, емоційність та здатність наслідувати відіграють у цьому періоді ключову роль, створюючи ідеальні умови для використання арт-технологій. Саме на цьому етапі формуються базові передумови для розвитку творчого мислення, яке можна стимулювати через різноманітні види художньої діяльності.

Малювання є одним із найефективніших методів, що сприяє розкриттю уяви, розвитку образного мислення та здатності до самовираження. Важливо, щоб діти під час малювання не лише копіювали реальність, а й училися сприймати її через власний емоційний і чуттєвий досвід.[4] Застосування нестандартних матеріалів, таких як кольорові крейди, акварельні фарби або навіть природні елементи, на кшталт листя чи піску, стимулює творчий підхід до виконання завдань і допомагають мислити нестандартно.

Ліплення є ще одним чудовим інструментом для розвитку дрібної моторики та просторового мислення. У процесі створення фігурок діти набувають координації рухів, вчаться уявляти й реалізовувати свої ідеї в тривимірному просторі. Цей вид діяльності також сприяє формуванню таких важливих рис, як терпіння та посидючість, що відіграють значну роль у подальшому освітньому процесі.

Музичні арт-технології активно сприяють розвитку слухового сприйняття та формуванню ритмічного відчуття у дітей. Завдяки музиці малеча може виражати свої емоції через рухи, спів або гру на простих музичних інструментах. Спільні музичні ігри, водночас, сприяють покращенню комунікативних навичок і вмінню працювати в команді, що є важливим для гармонійного соціального розвитку.

Арт-технології також відіграють важливу терапевтичну роль, полегшуючи дітям подолання емоційних труднощів та сприяючи їхній адаптації до суспільного життя. Через творчий процес дитина вчиться відкрито висловлювати свої почуття та внутрішні переживання, що є ключовим аспектом її емоційного дозрівання.[5] Арт-терапевтична діяльність допомагає знизити рівень тривожності, підвищити впевненість у собі та зміцнити самоповагу.

Арт-технології мають вагоме значення у розвитку комунікативних навичок дітей. Спільні творчі проєкти, такі як колективне малювання або створення

скульптур у групах, стають відмінним інструментом для навчання взаємодії, вміння домовлятися, працювати спільно та враховувати погляди інших. У процесі такої діяльності діти опановують вміння висловлювати власні ідеї та уважно слухати однолітків, що відіграє ключову роль у їхній соціалізації. Більше того, завдяки арт-діяльності зміцнюється емоційний зв'язок між учасниками, що сприяє формуванню довірливого та теплого середовища в дитячій групі.

Окремим не менш важливим аспектом є вплив арт-технологій на розвиток дрібної моторики і координації рухів.[6] Працюючи з такими матеріалами, як глина, пластилін, папір чи фарби, діти розвивають точність і контроль рухів, що позитивно впливає на функціонування мозку. Ці вправи також готують дитину до освоєння навичок письма, адже потребують виконання точних і координованих дій. Таким чином, арт-заняття не лише розвивають творчі здібності, а й роблять внесок у загальний фізичний розвиток.

Участь у творчій діяльності також сприяє формуванню почуття впевненості та власної гідності в дітей. Вони отримують змогу бачити результати своєї праці, що зміцнює самооцінку та мотивує до подальших звершень. Дуже важливо, аби вихователі підтримували маленьких творців у їхніх зусиллях і заохочували до експериментів. Це сприяє розвитку самостійності, ініціативності й готовності приймати нові виклики.

Не можна оминати увагою й інтеграційну функцію арт-технологій у процесі навчання. Наприклад, під час мистецьких занять діти можуть водночас знайомитися з поняттями кольорів, форм і пропорцій або ж освоювати просторове мислення через ліплення. Такий підхід дозволяє поєднувати творчість із засвоєнням навчального матеріалу, роблячи процес навчання більш інтерактивним та доступним для дитячого сприйняття. Арт-технології стають ефективним доповненням до традиційних освітніх методів, допомагаючи дітям відкривати нові знання через гру й творчість.

Для ефективного застосування арт-технологій необхідно створити оптимальні умови в освітньому середовищі. Педагоги мають забезпечити доступ до різноманітних матеріалів та інструментів для творчого самовираження, стимулюючи дітей до активного експериментування в пошуках власного стилю. Особливо важливо враховувати індивідуальні риси кожної дитини, щоб забезпечити персоналізований підхід і максимально розкрити її творчий потенціал.

Важливу роль відіграє залучення батьків до творчого процесу. Проведення спільних творчих занять удома не лише сприяє поглибленню емоційного зв'язку між дитиною та батьками, але й допомагає краще зрозуміти інтереси й потреби дитини в галузі творчості. Батьки можуть активно долучатися до розвитку її здібностей через участь у художніх проектах, майстер-класах або відвідування виставок разом.

Висновки. Розвиток творчих здібностей у дітей середнього дошкільного віку є одним із ключових компонентів їхнього гармонійного і всебічного становлення. Використання арт-технологій стає потужним засобом для розкриття уяви, формування образного мислення та емоційного самовираження. Ці навички відіграють вирішальну роль у підготовці дітей до подальшого навчання та інтеграції в соціальне середовище.

Для максимального ефекту особливу увагу слід приділити тісній взаємодії між педагогами та батьками, адже лише спільними зусиллями можна створити злагожене середовище, яке буде сприяти творчому зростанню дитини як у дитячому садку, так і в домашньому просторі.

Список використаних джерел

1. Шульга Л. Упровадження технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання URL: <https://www.aphn-journal.in.ua> (дата звернення: 19.02.2025).
2. Михайлова Л., Шульга Л. Технологія розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (дата звернення: 19.02.2025).
3. Лебідь О. Розвиток творчих здібностей здобувачів освіти за допомогою арт-освітніх технологій (мандало- терапія). URL: <https://vseosvita.ua/library> (дата звернення: 19.02.2025).
4. Як розвивати творчу уяву у дітей - методи та поради. URL: <https://psychologist.com.ua/yak> (дата звернення: 19.02.2025).
5. Арт-терапія як засіб формування психологічної стійкості у дітей молодшого шкільного віку. URL: <https://naukam.triada.in.ua/in> (дата звернення: 19.02.2025).
6. Основні методи арт-терапії у роботі практичного психолога. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/osnovni-> (дата звернення: 19.02.2025).

УДК 373.3:793.7

Катерина ДЕРЖАНІВСЬКА,

вихователь

Житомирський дошкільний навчальний заклад №70

LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Основним завданням сучасної освіти для дітей дошкільного віку є розвиток базових компетентностей та особистісних якостей, що сприяють формуванню креативного та технічного мислення. Важливо забезпечити розвиток сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей, пізнавальної мотивації та допитливості. Особливу увагу слід приділяти формуванню пізнавальних навичок. Розвиток пізнавальної компетентності є головним етапом у становленні особистості дошкільника. Пізнавальна компетенція займає одне з основних місць серед переліку компетенцій у “Базовому компоненті дошкільної освіти”. Чим краще розвинена пізнавальна компетентність, тим легше дитині буде адаптуватися до навколишнього світу та подальшого навчання. [1, с. 9-11].

Виклад основного матеріалу. Сучасна освіта дітей дошкільного віку має бути не лише підготовкою до школи, а й платформою для розвитку особистісного потенціалу, навичок критичного та творчого мислення, допитливості та інтересу до навколишнього світу, науки і техніки. Однією із найголовніших компетенцій є пізнавальна, вона забезпечує здатність дитини сприймати, аналізувати, узагальнювати інформацію та використовувати набуті знання в різних ситуаціях.

Суттю пізнавальної компетенції є комплекс знань, умінь, навичок та особистісних якостей, що сприяють активному пізнанню навколишнього світу. Основними компонентами пізнавальної компетентності є розвиток сенсорний, мовленнєвий, логіко-математичний, емоційно-соціальний, просторове та часове орієнтування.

LEGO- конструювання є ефективним засобом пізнавального розвитку дітей дошкільного віку, це не просто гра, а ефективний освітній інструмент, який розвиває ключові компетентності:

- Розвиток дрібної моторики та координації – працюючи з дрібними деталями конструктора, дитина зміцнює м'язи пальців та рук, що сприяє легшому оволодінню письмом.

- Формування логічного та просторового мислення – дитина вчиться розпізнавати, проектувати та втілювати власні ідеї.

- Концентрація та посидючість – заняття з LEGO конструктором потребує зосередженості, витримки, уважності, терпіння.

- Логіко-математичні здібності - під час гри з конструктором дитина засвоює поняття кількості, порівняння величин (більше\менше), орієнтування у просторі, виконання простих арифметичних дій.

- Комунікація – спільна діяльність допомагає дітям навчитися співпрацювати.

- Розвиток творчого мислення – працюючи з конструктором діти експериментують та шукають різні підходи для втілення своєї фантазії. [2, с. 25-26].

На даний час в Україні великої популярності набуває STEM - освіта яка поєднує науку, технології, математику для розвитку у дітей практичних навичок, критичного мислення та інноваційного підходу до вирішення завдань. STEM перекладається як : S- science (науки) -T-technology (технології) -E-engineering (інженерія) - M-mathematics (математика). Ця освіта дає фундамент знанням для життя, яке вже зараз є високо функціональним. LEGO є універсальним інструментом для STEM-освіти дітей дошкільного віку, допомагаючи розвивати логічне мислення, креатив, дослідницькі здібності. [3].

Виховання і навчання дітей дошкільного віку завдяки LEGO повинно мати на меті:

- розвиток когнітивних навичок
- формування логічного та просторового мислення;
- розвиток уваги, пам'яті, здатність до аналізу.
- розвиток творчого потенціалу
- розвиток уяви;
- формування креативності;
- розвиток нестандартного мислення.
- формування соціальних навичок
- навчання комунікації, взаємодопомоги та підтримки;
- розвиток відповідальності;
- вміння домовлятися та слухати інших.
- покращення дрібної моторики та координації.

Навчання через використання LEGO сприяє розширенню словника та збагаченню мовлення дітей.

На сьогоднішній день в дошкільних навчальних закладах активно користуються LEGO, тому, що ця технологія активно поєднує в собі як ігрову так навчальну діяльність. Основною діяльністю з використанням LEGO є гра. Саме цей конструктор допомагає вчитися та граючи навчаючись у грі.

Використання LEGO в інклюзивній освіті дозволяє адаптувати завдання відповідно до можливостей кожної дитини, поступово ускладнювати та диференціювати. Він являється чудовим інструментом для дітей з особливими освітніми потребами. Його можна використовувати на будь-якому занятті, та інтегрувати його в освітній процес. Різноманітність конструкторів дає можливість займатися з дітьми різного віку, починаючи з 3 років можна використовувати м'які цеглинки або великі блоки. Завдяки унікальній структурі та можливості взаємодії з деталями, конструктор допомагає розвивати моторику, комунікативні навички та креативне мислення. Також він допомагає концентрувати увагу та розвивати сенсорну регуляцію, розвивати соціальні навички та стимулювати творче мислення. LEGO може стати гарним інструментом для командної гри: діти можуть працювати спільно над побудовою, обговорювати ідеї та навчатися спілкуватися. Також за рахунок сенсорної регуляції цей інструмент може допомагати у зниженні стресу та покращенні емоційного стану. [5].

Завдяки використанню цього конструктора на заняттях створюється позитивна атмосфера, а діти відчують себе будівельниками свого світу. Також діти можуть працювати у групах, що допомагає їм краще розуміти один одного та виховувати толерантність та терпимість один до одного. Вчить підтримувати та співчувати, радіти чужим успіхам.

Методи LEGO конструювання для пізнавального розвитку:

- Конструювання за зразком. Дитина відтворює готову модель, що сприяє розвитку уважності, зорової пам'яті та послідовності мислення.
- Конструювання за інструкцією. Робота за покроковими інструкціями розвиває навички планування та вміння діяти за алгоритмом.
- Творче конструювання. Створення власних моделей стимулює уяву та креативне мислення, розвиваючи впевненість у власних силах.
- Тематичні проекти. Створення на задану тему допомагає інтегрування знання з різних галузей.
- Ігрове моделювання. Дозволяє поєднувати науку, математику та інженерію, розвиваючи критичне мислення. [4].

LEGO конструктор можна придбати у будь-якому дитячому магазині, хоча цей конструктор випускає компанія з Данії. Також в Данії знаходиться ЛЕГОЛЕНД це величезне лего місто, яке повністю побудоване з конструктора LEGO. Також він є найпопулярнішою іграшкою на планеті.

Для використання у навчальній діяльності для початку потрібно ознайомити дітей з будовою конструктора, основними деталями та способами їх з'єднання. При роботі з конструктором потрібно звернути увагу дітей на техніку безпеки.

Висновки. Отже, з усього вже вище сказаного можна діти висновку, що використання LEGO конструктора є чудовим засобом для пізнавального

розвитку дітей дошкільного віку, адже пізнавальний розвиток є фундаментом на подальше життя дітей. Даний засіб дає дітям не тільки пізнавати світ, а й формує ключові компетентності, сприяє розвитку мовлення, розвитку логічного мислення, креативності, комунікативних навичок, соціальних навичок, розвиток дрібної моторики. Використання LEGO як навчального матеріалу дозволяє зробити процес засвоєння понять цікавими і наочними, формуючи у дітей інтерес до навчання. Завдяки LEGO навчання дітей стає цікавим, інтерактивним і захопливим, що сприяє всебічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. К.: Вид-во МОНМС України, 2021. - 9-11с.
2. Алієва Е. Лего-конструювання на розвивальних заняттях. Психолог дошкілля: всеукр. газета для психологів, вихователів. 2014. С. 25-26.
3. Елементи STEM-освіти у закладі дошкільної освіти <https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/37166>
4. Програма розвитку конструктивних здібностей дітей дошкільного віку «ЛЕГО - конструювання» / Т. В. Пеккер, Н. М. Голота, О. П. Терещенко, І. Ю. Резніченко - К., 2010.
5. Використання Лего у навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями. <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-lego-u-navcanni-ditej-z-intelektualnimi-porusennami-280999.html>

УДК 373.2:37.035

Вероніка ІВАНИЦЬКА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: **Марія ФЕДОРОВА**, канд. педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ УМІНЬ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дошкільний вік – це ключовий період у розвитку особистості дитини, коли формується базовий фундамент її майбутніх соціальних навичок, моральних цінностей та комунікативних здібностей. Одним із найбільш ефективних засобів навчання дітей взаємодії з навколишнім світом є сюжетно-рольова гра. Завдяки їй дошкільники набувають досвіду соціальної взаємодії, вчаться розуміти почуття інших, розвивають мовлення, уяву та навички співпраці.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючою потребою у впровадженні ефективних методів виховання дошкільників, орієнтованих на їхню соціалізацію. Сучасні дошкільники мало знають про традиційну дитячу гру і про те, як треба грати. Основна причина цього – брак часу на гру.

Гра не приходить сама по собі, а передається від покоління до покоління дітей, тобто від старших до молодших. Сьогодні ж зв'язки між поколіннями дітей розірвані (виняток становлять різновікові дитячі спільноти в сім'ях, садочках, квартирах тощо). Діти ростуть переважно серед дорослих, а дорослі не вміють грати і не надають грі великого значення. У результаті гра зникає з життя дошкільників, а разом з нею зникає і саме дитинство. Скорочення кількості ігор

у дошкільному віці дуже сумно позначається на загальному психічному та особистісному розвитку дітей. Як відомо, саме під час гри найбільш інтенсивно розвиваються думки, почуття, спілкування, уява і свідомість дитини.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблему значення гри у вихованні дітей висвітлювали українські та зарубіжні дослідники. Зокрема, З.Фрейд розглядав дитячу гру як природний стимул до діяльності, Е.Еріксон — як спосіб набуття соціального досвіду, а А.Валлон вважав її важливим чинником процесу соціалізації [1, с. 95].

На думку дослідників К.Карасьової та Т.Піроженко, ключовим мотивом, що стимулює ігрову діяльність, є прагнення дитини активно долучатися до світу дорослих. Відтак, формування ширших уявлень про навколишню реальність значною мірою сприяє розвитку ігрового сюжету [2, с. 10].

О.Беляєва зазначала, що гра у дошкільників розвивається поетапно: спочатку, для дітей молодшого віку, вона має форму ознайомлювальної предметно-ігрової діяльності. Потім вона переходить у сюжетно-відображувальну, а на завершальному етапі у старшому дошкільному віці набуває розгорнутої сюжетно-рольової форми [3, с. 27].

Проблема ігрової діяльності як інструменту розвитку соціальної компетентності вивчається як теоретиками, так і практиками, серед яких К.Гросс, Р.Калуа, М.Маклюен, Х.Ортега-і-Гассет та інші.

Разом з тим, питання розвитку навичок міжособистісної взаємодії через гру ще потребує глибшого аналізу, зокрема щодо ролі дорослого у керуванні ігровим процесом та організації ефективного ігрового середовища.

Мета статті. Проаналізувати значення сюжетно-рольових ігор у вихованні навичок міжособистісної взаємодії у дошкільників та визначити підходи до їх впровадження у навчально-виховний процес.

Завдання дослідження: охарактеризувати особливості та види сюжетно-рольових ігор у дошкільному віці; визначити їх вплив на формування соціальної взаємодії та комунікативних навичок; навести рекомендації щодо організації та управління сюжетно-рольовими іграми.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням Т.Поніманської, сюжетно-рольова гра — це образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події і розігрування ролей [4, с. 337].

Особливість сюжетно-рольової гри як одного із засобів навчання та виховання полягає в тому, що вона забезпечує не тільки індивідуальну, але й парну, групову та колективну форму роботи на занятті. Саме через гру відбувається соціалізація дошкільників, вони навчаються спілкуватися, працювати у команді, вирішувати конфліктні ситуації.

Залучення дітей до рольової гри створює атмосферу зацікавленості і рівності, що дозволяє дошкільникам долати скутість або мовний бар'єр. Гра також сприяє розвитку вимови, активує словниковий запас і граматичні навички. Рольова гра є ефективною основою для навчання комунікації, оскільки дозволяє моделювати ситуації з реального життя через встановлення умов і ролей [5, с. 135].

Т.Поніманська зазначає, що сюжетна рольова гра розвивається через появу нових сюжетів, які реалізуються в образних подіях, що відображають задуми

дітей. Тому, аналізуючи сюжети дитячих ігор, ми можемо розподілити їх на кілька основних видів, що відображають різні аспекти життя дорослих.

Одним із найпоширеніших видів є ігри на побутові теми, у яких діти відтворюють звичні ситуації повсякденного життя, такі як приготування їжі, догляд за дітьми, прибирання чи ремонт квартири. Такі ігри характерні для молодших дошкільників, оскільки вони базуються на безпосередніх спостереженнях за діяльністю дорослих.

Т.Поніманська наголошує на зміні тем і сюжетів у процесі розвитку гри. З часом дитячі ігри ускладнюються, і діти починають відтворювати не лише побут, а й професійну діяльність дорослих. Це так звані ігри на теми праці, де вони приміряють на себе ролі лікарів, учителів, будівельників, водіїв, продавців тощо. У таких іграх діти не просто імітують дії дорослих, а й намагаються відтворити особливості професійної діяльності.

Ще складнішим рівнем є ігри суспільної тематики, які охоплюють широке відтворення суспільних взаємин. Діти відображають роботу державних установ, взаємодію між різними професіями, ситуації, пов'язані з транспортом, торгівлею, медициною. Такі ігри характерні для старшого дошкільного віку, коли діти починають усвідомлювати значення соціальних ролей у суспільстві.

Окремо виділяють режисерські ігри, в яких дитина не лише виконує певну роль, а й виступає організатором ігрового процесу. У таких іграх персонажами можуть бути ляльки, іграшкові тварини чи інші предмети, які дитина «оживлює» за допомогою мовлення та дій.

Таким чином, розвиток сюжетно-рольових ігор відбувається поступово: від простого наслідування побутових дій до глибшого розуміння професійної діяльності та суспільних взаємин. У процесі гри діти не лише імітують дії дорослих, а й відображають почуття, переживання та власне бачення навколишнього світу [4, с. 339].

Н.Захарасевич пише, що у процесі ігрової діяльності взаємодія між учасниками відбувається через спілкування та визначається загальним задумом і тематикою сюжету. Це проявляється у таких діях дітей, як встановлення контактів, виявлення радості, надання підтримки, організація гри, спрямування її розвитку, забезпечення захисту, аргументація власної позиції, урізноманітнення ігрового процесу, пошук нових рішень і співпереживання під час виконання ролі та розгортання сюжету [6, с. 19].

Завдяки цьому у дітей формується здатність адаптувати власну поведінку відповідно до обставин, регулювати як словесні, так і невербальні прояви, а також розвиваються комунікативні навички та ефективні стратегії взаємодії з іншими учасниками гри.

Організація сюжетно-рольової гри вимагає від педагога дотримання певних принципів, як зазначає М.Федорова. Насамперед, гра має залишатися творчим процесом без надмірної регламентації з боку дорослого. Важливо створити необхідні умови для гри, виділивши простір і час, а також забезпечити активну участь кожної дитини, заохочуючи її ініціативність. Значну роль відіграє орієнтація дітей на конструктивну взаємодію, що допомагає узгоджувати ігрові завдання та пояснювати власні дії.

Педагог може брати участь у грі, але його роль змінюється залежно від вікової групи: з молодшими дітьми він грає разом, навчаючи нових навичок, а зі старшими – лише сприяє розвитку гри та створює сприятливі умови. Важливим аспектом є формування предметно-ігрового середовища, де матеріали мають бути знайомими дітям і використовуватися після попередніх ознайомлювальних занять.

Ефективний стиль взаємодії між вихователем і дітьми – це співробітництво. Педагог не повинен нав'язувати сценарії чи контролювати гру, а має стати рівноправним учасником, що викликає у дітей довіру та інтерес до спільної діяльності. Головне завдання вихователя – допомогти дітям отримати нові враження та соціальний досвід, які вони зможуть відтворювати в іграх [7, с. 126].

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Сюжетно-рольова гра є потужним засобом формування соціальних навичок дошкільників. Вона сприяє розвитку комунікативних здібностей, емоційного інтелекту, вмінню співпрацювати та вирішувати конфлікти.

Для ефективного розвитку навичок міжособистісної взаємодії у дошкільників необхідно створити сприятливі умови для сюжетно-рольових ігор.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері можуть включати детальніший аналіз впливу сюжетно-рольових ігор на різні аспекти розвитку особистості дошкільника, а також розробку методичних рекомендацій для педагогів щодо ефективного використання гри у виховному процесі.

Список використаних джерел

1. Савчин М. Психологія відповідальної поведінки: монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. 280 с.
2. Карасьова К., Піроженко Т. Ігровий простір дитини : навчально-методичний посібник. Київ : Шк. світ, 2010. 128 с.
3. Беляєва О. Виховання дисциплінованості у дітей. Психолог. 2011. № 40 (472). С. 27-29.
4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
5. Сиденко А. Ігровий підхід у навчанні. Народна освіта. 2000. №8. С.134– 137.
6. Захарасевич Н. Рольова діяльність дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2018. 85 с.
7. Федорова М. Особливості організації сюжетно-рольової гри у вихованні моральних цінностей дітей. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя: зб. наук. праць. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2014. № 4. С. 125–130.

УДК 373.2

*Галина КИРИЛЮК,
вихователь ЗДО № 4 «Сонечко»
Звягельської міської ради*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НЕСТАНДАРТНОГО ІГРОВОГО ОБЛАДНАННЯ

Постановка проблеми. Одним із основних завдань дошкільної освіти стоїть створення розвивального життєвого простору в закладі, забезпечення

атмосфери, сприятливої для активного розвитку здібностей, свідомої поведінки дитини. Створення сенсорного розвивального середовища, осучаснення предметно-ігрового простору має здійснюватись з метою активізації пізнавальної активності та здатності дитини самостійно обирати об'єкти та предмети для гри, спостереження, дослідження, яке сприятиме, мовленнєвому розвитку та формуванню сенсорно-пізнавального досвіду дітей раннього віку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема сенсорного розвитку дошкільників перебуває у центрі уваги багатьох вітчизняних науковців, психологів, (Л. Гурківська, С. Ладивір, С. Кулачківська, Л. Васильєва, К. Волинець, М. Машовець, О. Коваленко) та зарубіжних спеціалістів у галузі дошкільної педагогіки та психології (Ф. Фребель, М. Монтесорі, Ж.-О. Декролі), які вважали, що сенсорне виховання спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку є однією з базових компетентностей дитини раннього віку.

Актуальність обумовлена віковими психологічними та фізіологічними особливостями дітей: в ранньому віці інтенсивно розвиваються структури і функції головного мозку дитини, що розширює його можливості пізнання навколишнього світу. Всебічне уявлення про навколишній предметний світ у дитини не може скластися без тактильно-рухового сприйняття, оскільки воно лежить в основі чуттєвого пізнання. Саме за допомогою тактильно-рухового сприйняття складаються перші враження про форму, величину предметів, їх розташування в просторі [5].

Метою статті є дослідження та аналіз сучасних методів впровадження нестандартного ігрового обладнання в освітній процес для дітей раннього віку, виявлення ефективних практик, які сприяють всебічному розвитку дітей, підвищенню їхньої пізнавальної активності та творчого потенціалу через використання інноваційних ігрових засобів.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

1. Розкрити значення дидактичного куба в сенсорно-пізнавальному розвитку дітей раннього віку.
2. Розкрити можливості застосування дидактичного куба, як мобільного, багатоцільового посібника під час освітнього процесу.
3. Систематизувати та узагальнити матеріали, а саме: авторські заняття, дидактичні ігри та вправи, форми роботи, види дитячої творчості з використанням дидактичного куба.

Виклад основного матеріалу. Провідною діяльністю дітей раннього віку, як відомо, є предметна. Малюка здебільшого цікавить усе, що перебуває в полі його зору, дитина не тільки розглядає предмет, а прагне відразу діяти з ним, адже в період раннього дитинства сприймання і дія нерозривно пов'язані. На основі предметних дій виникають і розвиваються ігрові дії. Період поступового переходу дитини від предметної діяльності до гри пропонує чимало шляхів для дослідження світу та набуття найважливіших умінь [4].

У ранньому віці «рука вчить око», тобто тактильне обстеження предмета моделює зоровий образ. Тому під час гри дитина має ознайомлюватися з її атрибутами зорово-тактильно-руховим способом.

Створення сенсорного розвивального середовища, осучаснення предметно-ігрового простору – завдання, яке постає перед вихователем групи раннього віку. Багаторічний досвід, любов до своєї професії, бажання працювати творчо – чинники, які спонукали створити власноруч посібник «Дидактичний універсальний куб» (фото), головне призначення якого – дати дітям можливість торкатися, маніпулювати, досліджувати те, що на ньому міститься. На відміну від традиційних методів та прийомів, куб спрямований на стимуляцію майже всіх органів чуття (слух, зір, дотик), що сприяє максимально повному та ефективному засвоєнню інформації, мовленнєвому розвитку й формуванню сенсорно-пізнавального досвіду дітей раннього віку.

Фото. Дидактичний куб

Використання дидактичного куба в освітній діяльності з дітьми раннього віку базуються на кількох теоретичних аспектах, які визнаються важливими для розвитку та навчання дітей:

- теорія розвитку дитини: згідно з теорією Жанна Піаже, діти активно моделюють знання через взаємодію з навколишнім світом [3]. Дидактичний куб може стимулювати цей процес, дозволяючи дітям вивчати інформацію шляхом власного дослідження та взаємодії з кубом.

- теорія сенсорного розвитку: у ранньому віці діти вивчають світ через сенсорні враження [3]. Дидактичний куб може містити різноманітні текстури, форми, кольори, що сприяють розвитку сенсорної обробки та диференціації.

- індивідуальний підхід. Дидактичний куб може бути адаптований до індивідуальних потреб та рівня розвитку кожної дитини, що відповідає індивідуалізації виховання.

- розвиток моторики. Куб можна використовувати для розвитку дрібної моторики через різні ігри, завдання [5].

Дидактичний куб – багатофункціональний наочний посібник, розміром 50 см. х 50 см. Основою посібника слугує дерев'яний куб, оздоблений щільною тканиною, сторони куба – кольорові: синій, червоний, зелений, жовтий, білий, з'єднані блискавками. Сторони куба – своєрідне тло. Матеріали або елементи до дидактичного куба виготовлені з фетру, тканини, картону, пласкі або напівоб'ємні, різноманітні за змістом та розміром, з прикріпленою до них липкою стрічкою: геометричні фігури, дикі та свійські тварини, рослини, дерева, квіти, птахи, одяг, взуття, фрукти, овочі, транспорт тощо.

Ігрові сторони куба змінюються та поповнюються, залежно від освітніх завдань та змісту педагогічної роботи з малюками. Посібник використовується у різних видах діяльності: фронтальній, груповій, індивідуальній роботі з дітьми.

Естетичне, привабливе оформлення посібника дозволяє дітям проявляти творчу ініціативу, активізувати всі пізнавальні процеси (пам'ять, мислення, увагу, мовлення); розвиває дрібну моторику рук, тактильні відчуття, посидючість, привчає виконувати завдання зі словесним супроводом педагога; навчає виділяти колір, форму, групувати предмети за сенсорними ознаками, знаходити зайве, класифікувати, орієнтуватися в просторі тощо.

Як свідчить досвід, використання даного наочного дидактичного посібника спонукає дітей здійснювати предметно-практичні дії, набувати життєвого досвіду. У процесі ігрової діяльності у дітей пробуджується емоційне сприймання художніх творів, формуються уявлення про природу, світ предметів тощо.

Дидактичний куб допомагає реалізувати в роботі з дітьми раннього віку низку важливих завдань, а саме:

- активізувати загальну та пізнавальну активність дітей;
- закріплювати знання кольорів, геометричних фігур, предметів навколишньої дійсності, природних об'єктів;
- навчати групувати предмети за певними сенсорними ознаками – кольором, величиною, формою;
- надавати дітям можливості для практичного ознайомлення з різноманітними предметами і явищами [5].

Висновки. Використання нестандартного ігрового обладнання в освітньому процесі з дітьми раннього віку урізноманітнює розвивальне середовище, сприяє всебічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). [Електронний ресурс] URL <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>.
2. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. Білан. Вид. 2-ге, зі змінами і доповненнями — Тернопіль: Мандрівець, 2022. 216 с.
3. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: монографія. Одеса, 2018. 239 с.
4. Гурковська Т.Л. Предметна діяльність дітей раннього віку: становлення та розвиток. / Т.Л. Гурковська // Вихователь-методист дошкільного закладу, 2016. № 1. С. 13-17.
5. Короленко Ю., Куліш Н., Єлісеєва Г., Романюк Н. Дидактичний посібник як засіб сенсорного розвитку молодших дошкільників. /Ю. Короленко, Н. Куліш, Г. Єлісеєва, Н. Романюк// Вихователь-методист дошкільного закладу, 2016. № 1. С. 27-31.

УДК 37.035: 159.922.7

Валентина КОЛОСОВСЬКА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Тетяна ГУЖАНОВА, канд. філологічних наук, доцент,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК SOFT SKILLS У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР

Постановка проблеми. У суспільстві відбувається зміна вимог до особистості. У сучасному динамічному світі все більшої ваги набувають не лише академічні знання, а й так звані «м'які навички» (soft skills) – гнучкі навички, що

визначають успішність людини в міжособистісній взаємодії, адаптивність до змін, здатність до креативного мислення та ефективного вирішення проблем. Розвиток цих навичок є ключовим завданням дошкільної освіти, адже саме в цей період формуються основи особистості.

Дошкільний вік – це період бурхливого розвитку дитини, коли закладаються основи її майбутньої особистості. Саме в цей період відбувається інтенсивне формування психічних процесів, розвиток мовлення, пізнавальних здібностей, а також зародження соціальних навичок. У дошкільному віці мозок дитини є особливо пластичним, тобто здатним до швидких змін і формування нових нейронних зв'язків. Саме в дошкільному віці закладаються основи особистості дитини: її самооцінка, ставлення до себе та інших людей, цінності та переконання [1]. Це створює ідеальні умови для засвоєння нових знань і навичок. Дошкільний вік є найсприятливішим для закладання фундаменту розвитку soft skills.

Дослідженням проблем «гнучких навичок» (soft skills) займалися Н.Гавриш, К.Крутий, О. Барінова, Е. Гайдученко, А. Марушев, В. Давидова, В. Жадько, А. Чуркіна, Д. Іванов, І. Канардов, І. Ключовська, Н. Мірошніченко, М. Новиков, А. Чошанов, Л. Чуланова, Є. Павлова, Ю. Портланд, О. Сосницька та інші [7, с. 17].

Дослідження розвитку soft skills у дітей дошкільного віку в Україні активно розвивається, і багато науковців та практиків роблять вагомий внесок у цю галузь. Варто відмітити таких науковців як Тетяна Журавко та Наталія Степанова. Дослідження Т. Журавко зосереджені на формуванні soft skills та розвитку критичного мислення у дошкільників. Вона акцентує увагу на важливості особистого прикладу дорослих у формуванні цих навичок. Її робота «Soft skills і критичне мислення дошкільників: навички у XXI ст.» є цінним внеском у розуміння цієї теми [4].

Наталія Степанова працює над розробкою практичних методик для розвитку «м'яких навичок» у дітей дошкільного віку. Її праця «Soft skills для розвитку дитини: емоційний інтелект, комунікація та медіаграмотність» – це збірка вправ і методичних засобів для розвитку «м'яких навичок» дітей дошкільного віку. Також варто відзначити працю «Розвиток soft skills до командної праці дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти» Юлії Смолянко та Оксани Ігнатенко [7].

В Україні проводяться численні вебінари, та майстер класи, щодо розвитку soft skills в дітей дошкільного віку, адже дослідження soft skills у дошкільному віці є відносно новим напрямком в українській педагогіці, тому ця галузь активно розвивається та поповнюється новими дослідженнями.

Серед закордонних науковців, що досліджували розвиток soft skills слід відзначити Деніела Ґоулмана, Стівена Кові, Анжелу Дакворт, Тімоті А. Джаджа.

Метою статті є розкриття педагогічного потенціалу сюжетно-рольових ігор для розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Soft skills – це комплекс соціально-психологічних навичок, що забезпечують успішну взаємодію людини з іншими людьми та навколишнім світом [5]. До них належать комунікативні (здатність ефективно спілкуватися, слухати, розуміти та висловлювати свої думки), та соціальні (вміння співпрацювати, працювати в команді, вирішувати конфлікти,

проявляти емпатію) навички, емоційний інтелект (здатність розпізнавати, розуміти та керувати своїми емоціями, а також розуміти емоції інших людей), креативне та критичне мислення (здатність генерувати нові ідеї, аналізувати інформацію, знаходити нестандартні рішення), лідерські якості (здатність брати на себе відповідальність, організовувати діяльність, вести за собою інших) [7, с. 17].

Ефективним засобом розвитку soft skills у дітей дошкільного віку є сюжетно-рольові ігри. Під час сюжетно-рольових ігор моделюються реальні та вигадані ситуації, відбувається втілення дітей у ролі дорослих або казкових героїв. Під час гри діти розвивають комунікативні навички, тобто вчаться слухати та розуміти інших, висловлювати свої думки, вести діалог, домовлятися та відстоювати свою точку зору. Вони також розвивають соціальні навички: вчаться співпрацювати, ділитися, допомагати, вирішувати конфлікти, виявляти емпатію та поважати думку інших людей. Крім того, вони розвивають емоційний інтелект – вчаться розпізнавати та контролювати свої емоції, розуміти емоції інших людей і виявляти співчуття та підтримку [7, с. 18].

Під час гри діти моделюють реальні ситуації, приймаючи різні ролі: лікаря, продавця, водія тощо. Це допомагає їм зрозуміти соціальні норми, правила поведінки та взаємодії з іншими людьми [7, 19]. Рольові ігри сприяють розвитку вміння спілкуватися, висловлювати свої думки, слухати інших і вести діалог. Через гру діти вчаться співпрацювати, ділитися, дотримуватися правил і вирішувати конфлікти мирним шляхом [2, с. 8]. Це допомагає їм будувати міцні соціальні зв'язки. Рольові ігри стимулюють уяву дитини, допомагають їй придумувати нові дії, ролі та ситуації. Це сприяє розвитку творчого мислення. Під час гри діти відчують різні емоції, вчаться їх розпізнавати та виражати. Це допомагає їм розвивати емоційний інтелект.

Граючись, діти старшого дошкільного віку розвивають творче та критичне мислення, вчаться фантазувати, придумувати нові дії, знаходити нестандартні рішення, аналізувати ситуації та приймати рішення. Вони розвивають лідерські якості, вчаться брати відповідальність, організовувати гру, вести за собою інших і приймати рішення в умовах невизначеності [6, 87].

Відомі два джерела живлення дитячих уявлень і спонукання до їх реалізації в грі – це випадково спостережувані дітьми явища і події навколишньої дійсності, що викликають у них інтерес, і продумана, послідовна організація дорослими доступних, цікавих вражень, здатних збагатити зміст гри.

Кожна дитина повинна вміти входити в будь-яку роль конкретної гри (мінатися ролями), вживати ввічливі слова — необхідна умова культури спілкування, а також включати в сюжетно-рольові ігри рахунок і вимірювання, переходячи від конкретних форм до більш абстрактних. Ігровий матеріал має бути привабливим і розміщеним у доступних для дітей місцях [3, с. 128].

Педагог повинен знати психологічні та вікові особливості дітей дошкільного віку, індивідуальні особливості кожної дитини, завоювати довіру, розуміти ігрові задуми дітей, їхні переживання, уміти встановлювати з ними дружні контакти. Він повинен уміти викликати у дитини інтерес і цікавість до гри і бажання грати в групі однолітків; ознайомити зі структурою рольової гри та її чотирма складовими (розподіл ролей, рольові дії, ігрове використання

предметів та умовна заміна їх іншими предметами, стосунки між гравцями) [4, 201].

Для того, щоб діти мали певні конкретні знання про навколишню дійсність, які вони могли б використовувати в грі, необхідно проводити з дітьми роботу по ознайомленню їх з навколишнім життям і роботою дорослих у різних сферах діяльності [4, 202]. Під час гри необхідно розвивати творчі здібності, фантазію та уяву дітей дошкільного віку, використовуючи різні прийоми: запитання, заохочення, зауваження, вказівки, оцінювання окремих персонажів тощо [6, 26].

Для ефективного розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку необхідно створити відповідні педагогічні умови. Перш за все, створити розвивальне середовище, тобто надати дітям різноманітні іграшки, костюми, які стимулюють їхню уяву та створюють ігрову атмосферу [3, 191].

Добираючи теми та сюжети для ігор, необхідно враховувати інтереси та вікові особливості дітей і пропонувати теми, що відображають реальне життя та суспільно корисну працю, казки, фантастичні сюжети. Педагог повинен бути спостерігачем, помічником і партнером у грі, але не нав'язувати дітям свої ідеї, заохочувати їх самостійність і творчість, спонукати до самостійного вибору ролей, розвитку сюжету, вирішення проблемних ситуацій, прояву ініціативи [7, 20].

По завершенню сюжетно-рольової гри бажано обговорювати з дітьми хід гри, ролі, що вони виконували, їхні емоції, вчинки для того, щоб дошкільнята могли зробити висновки, усвідомити свої помилки. А от похвала, заохочення, підтримка, моделювання проблемної ситуації, рольові діалоги мають бути обов'язковими [6, 77].

Висновки. Сюжетно-рольові ігри є потужним інструментом для розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку. Вони сприяють формуванню соціально адаптованої, творчої та успішної особистості, здатної ефективно взаємодіяти з навколишнім світом. Для ефективного використання сюжетно-рольових ігор необхідно створити відповідні педагогічні умови, враховувати інтереси та вікові особливості дітей, стимулювати їхню самостійність та творчість, а також залучати батьків до цього процесу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20
2. Боровик Т. Розвиток мовлення дітей засобами гри-драматизації. Джерела. 2016. № 2. С. 8.
3. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 256 с.
4. Журавко Т. В. Soft Skills і критичне мислення дошкільників: навички у XXI столітті. / Т. Журавко // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика». 2021. Вип.45. Том1. С.200–204
5. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх та професійних моделях. URL : <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8fa4b196951d084e7e586ab122.pdf>
6. Олійник О. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.

7. Смолянко Ю., Ігнатенко О. Розвиток soft skills у дітей старшого дошкільного віку. / Ю. Смолянко, О. Ігнатенко // Acta Paedagogica Volyniensis. 2021. № 6. С. 15–21. URL : <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6>.

УДК 372.3:7.037

Ольга КРАВЧЕНКО,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.
Науковий керівник: **Марія ФЕДОРОВА,**
кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Важливе місце у всебічному, гармонійному розвитку особистості дошкільників посідає естетичне виховання. Діти дошкільного віку активно пізнають навколишню дійсність, починають усвідомлювати красу, сприймати, відчувати та оцінювати прекрасне в природі, мистецтві, навколишньому світі. Саме естетичне виховання є одним із засобів розвитку емоційної сфери, уяви, образного мислення, уваги, творчих здібностей дошкільників. Про важливість естетичного виховання дошкільників говорить і те, що Програмою розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» передбачено формування в дітей середнього дошкільного віку художньо-продуктивної компетенції, що передбачає розвиток емоційно-почуттєвої сфери дошкільника, його духовного світу, оволодіння навичками художньо-продуктивної діяльності [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Психолого-педагогічна література містить значну кількість наукових праць, присвячених питанням естетичного виховання та розвитку дітей. Зокрема, проблеми естетичного виховання дітей дошкільного віку розглядають Т. Поніманська, Т. Танько, П. Резанов, а особливості естетичного виховання дошкільників засобами образотворчого мистецтва досліджують Е. Белкіна, В. Григоренко, Л. Шелестова. Водночас питання естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку під час занять з образотворчої діяльності залишається недостатньо вивченим.

Мета статті: Дослідити специфіку естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку під час занять з образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. В науково-методичній літературі відсутній єдиний підхід до визначення поняття «естетичне виховання», частина науковців (П. Резанов, В. Григоренко) розглядають естетичне виховання як процес формування та розвитку у дитини естетичного сприймання, естетичних почуттів, розвиток здатності бачити в навколишньому світі та мистецтві прекрасне, прихильники діяльнісного підходу (Е. Белкіна, Т. Поніманська) вважають, що естетичне виховання – це цілеспрямована діяльність педагога і дитини, спрямована на формування творчої особистості, яка здатна відчувати прекрасне в навколишній дійсності, мистецтві та створювати власні творчі продукти. Зокрема, колектив авторів під керівництвом П. Резанова розглядає

естетичне виховання як «виховання в дитини здібностей сприймати, відчувати, правильно розуміти та оцінювати красу в навколишній дійсності (природі, житті, праці) та мистецтві» [4, с. 51]. В. Григоренко вважає, що естетичне виховання – це процес спільної діяльності педагога та дошкільника з розвитку у дітей здібностей естетичного сприйняття предметів та явищ навколишньої дійсності та творів мистецтва, формування певних емоцій, почуттів, ставлень, розвиток чуттєво-емоційного досвіду [3, с. 256].

Педагог Т. Поніманська вважає, що естетичне виховання – це не тільки процес формування у дитини естетичних почуттів, емоцій, смаків, розвиток здібностей сприймати та розуміти прекрасне в природі, мистецтві, взаєминах людей, а й долучення її до активної естетичної та художньої діяльності, здатності до художньої творчості [5, с. 277]. Подібної точки зору дотримується Е. Белкіна, яка говорить про естетичне виховання, як про здібність розвитку сприймати, розуміти, прекрасне в житті та мистецтві, а також залучення до художньої діяльності та розвитку творчих здібностей [1, с. 8].

Таким чином, узагальнюючи наукові підходи до визначення поняття «естетичне виховання», можна дати наступне визначення: естетичне виховання – це процес формування творчої особистості, яка здатна бачити в навколишній дійсності та мистецтві прекрасне і на цій основі долучатися до активної естетичної та художньої діяльності, створювати власні творчі продукти діяльності.

Виходячи із визначення поняття естетичне виховання та поглядів педагогів Е. Белкіної [1], Т. Поніманської [5], Л. Шелестової [7], визначимо завдання естетичного виховання дошкільників:

- розвиток естетичних емоцій, естетичних почуттів, естетичного сприймання, естетичних поглядів та смаків;
- долучення дітей до різних видів естетичної та художньої діяльності: формування практичних вмінь та навичок художньої діяльності (малювання, ліплення, конструювання тощо);
- розвиток естетичних та художніх здібностей, формування творчої особистості.

Сучасні науковці (Е. Белкіна, Т. Поніманська, Л. Шелестова) зазначають, що одним із ефективних засобів естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку є образотворча діяльність, адже саме в процесі цієї діяльності діти не тільки ознайомлюються з явищами, предметами навколишнього світу та творами мистецтва, підмічають їхню красу, вчать естетично їх сприймати, а й долучаються до активної естетичної та художньої діяльності (знайомляться з різними видами та жанрами образотворчого мистецтва, засвоюють основні естетичні поняття, набувають практичних навичок художньої діяльності, виявляють творчі здібності). В програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» наголошується, що у дітей середнього дошкільного віку формується стійкий інтерес до образотворчого мистецтва, розвиваються емоційні почуття. Програмою визначено наступні види художньо-творчої діяльності дітей середнього дошкільного віку: малювання, ліплення, аплікація, конструювання із природних матеріалів [2, с. 137].

Педагогічна наука та практика [1; 3; 6] визначають такі ефективні методи, що сприяють естетичному вихованню дітей середнього дошкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності: словесні (пояснення, бесіда, розповідь), наочні (спостереження, огляд картин, малюнків, зразків народної творчості) практичні (експериментування з матеріалами, формами; вправлення в мистецьких техніках, як-от показ вихователем прийомів ліплення, малювання, аплікації тощо; моделювання композицій тощо) та ігрові (сюжетно-рольові, будівельно-конструктивні ігри, ігри-драматизації, ігри з елементами праці та художньо-творчої діяльності).

На заняттях з образотворчої діяльності діти знайомляться з різними видами образотворчого мистецтва, засвоюють естетичні поняття, вчаться сприймати та самостійно передавати в продуктах своєї діяльності своє бачення краси навколишньої дійсності, використовуючи різноманітні матеріали та мистецькі техніки, відчуючи при цьому почуття естетичної насолоди та радості від результатів власної праці, що сприяє процесу естетичного виховання та розвитку художньо-продуктивної компетенції дітей. Наприклад, на занятті з малювання «Осінній пейзаж» діти вчаться виділяти характерні ознаки і передавати особливості осені та свої враження в пейзажному малюнку. На занятті з аплікації «Новорічна ялинка» дошкільники набувають навичок рівномірно розташовувати предмети на аркуші паперу, поєднувати предмети за формою, кольором та величиною, отримуючи естетичну насолоду від результатів своєї праці. На занятті з малювання «Безмежний всесвіт» діти вчаться одержувати нові відтінки кольорів, передавати у малюнку своє бачення космосу, виражати свої враження. На занятті з аплікації «Рушничок» дошкільники вчаться самостійно складати візерунки, враховуючи просторові відносини між елементами, дотримуватися симетрії в роботі. На занятті з ліплення «Різдвяні сніговики» діти вчаться порівнювати предмети за розміром і формою, а також використовувати колір і форму для вираження свого ставлення до різдвяних свят.

Висновки. Таким чином, естетичне виховання дітей середнього дошкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності дозволяє розвинути пізнавальний інтерес дітей, художню уяву, естетичний смак, позитивне емоційне ставлення до художньої діяльності, здатність емоційно сприймати твори мистецтва та передавати в продуктах своєї діяльності своє бачення краси навколишньої дійсності, відчувати естетичну насолоду, задоволення від творчості.

Список використаних джерел

1. Белкіна Е. В. Естетичне виховання дітей шестирічного віку засобами образотворчого мистецтва (на матеріалі живопису) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1996. 90 с.
2. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довір'я». Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.
3. Григоренко В. Особливості естетичного виховання старших дошкільників у процесі ознайомлення з декоративно-ужитковим мистецтвом: критерії і показники. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015. Вип. 53. С. 255-261.
4. Естетичне виховання / Ред. П. М. Резанов. Київ: Вища школа, 1976. 182 с.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К.: Академвидав, 2006. 455 с.

6. Танько Т. П., Чернявська М. В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина XX століття) : навч. посіб. Харків : ХНПУ, 2017. 204 с.

7. Шелестова Л.В. Пізнання світу та естетичний розвиток старших дошкільників засобами образотворчого мистецтва. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 9-10. С. 49-53.

УДК 373.2:37.035

Оксана КУЛЕША,
здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена МАКСИМОВА, кандидат пед. наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО БАТЬКІВЩИНИ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Формування патріотичних почуттів у дітей є важливим аспектом дошкільного виховання, оскільки саме в цьому віці закладаються основи світогляду особистості. Почуття любові до Батьківщини починає розвиватися ще в дошкільному віці через перші враження дитини про навколишній світ, рідну природу, родину, традиції та культурну спадщину народу. Малюки сприймають любов до рідного краю через емоційно забарвлені образи: казки, пісні, народні ігри, спілкування з природою. Саме тому надзвичайно важливо з ранніх років знайомити дитину з національною культурою, традиціями, мовою та символами держави.

Любов до Батьківщини сприяє формуванню національної свідомості, яка проявляється у повазі до історії, культури, мови та звичаїв свого народу. Дошкільники ще не розуміють складних понять, але через прості й доступні форми навчання вони поступово засвоюють, що означає бути частиною своєї країни. Наприклад, участь у святкуванні державних та народних свят, виконання українських пісень чи віршів про рідний край допомагає дитині відчувати гордість за свою Батьківщину.

Патріотичне виховання також відіграє важливу роль у розвитку моральних якостей дитини. Діти, які з раннього віку виховуються на національних цінностях, стають більш чуйними, відповідальними, поважають старших, дотримуються традицій своєї родини. Вони вчаться співчувати, допомагати ближнім і розуміти, що таке справедливість та взаємодопомога.

Крім того, любов до Батьківщини сприяє вихованню громадянської відповідальності. Діти, які змалечку знайомляться з поняттями добра, честі, гідності та справедливості, у майбутньому виростають свідомими громадянами, готовими працювати на благо своєї країни. Важливим аспектом у цьому процесі є приклад дорослих – батьків, вихователів, знайомих, які своєю поведінкою демонструють повагу до держави, мови, культури та традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній науці питанню патріотичного виховання дітей дошкільного віку присвячені роботи Н. Гавриш, Т. Лушпай, О.Максимова, С. Тесленко, Т. Філімонової та інших фахівців. Їхні останні дослідження та публікації зосереджують увагу на важливості формування патріотичних почуттів у дітей середнього дошкільного віку,

підкреслюючи, що цей період є сензитивним для розвитку базових емоцій та свідомості дитини.

У своїй роботі Т. Філімонова розглядає патріотичне виховання як інтеграцію когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів. Вона зазначає, що патріотичні почуття не виникають спонтанно, а є результатом систематичного виховного впливу, який починається з раннього віку. Т. Лушпай наголошує, що в умовах сучасних суспільно-політичних реалій України патріотичне виховання набуває особливого значення. Авторка підкреслює, що дошкільний вік є критичним для формування свідомості та емоційної сфери дитини, і саме в цей період важливо закладати основи патріотизму через ознайомлення з національною культурою, традиціями та історією.

С. Тесленко акцентує увагу на використанні музично-мовленнєвої діяльності як ефективного засобу формування національно-патріотичних почуттів у дітей. Вона стверджує, що музика, впливаючи на емоційну сферу дитини, сприяє глибшому усвідомленню національних цінностей та традицій. Н. Гавриш розглядає принципи та завдання національно-патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти. Авторка підкреслює, що формування національної свідомості та громадянської відповідальності починається з раннього віку і триває протягом усього життя. Вона наголошує на важливості створення розвивального середовища, яке сприятиме ознайомленню дітей з культурними надбаннями, традиціями та історією України [2]. О.Максимова розкриває етапи і особливості здійснення патріотичного виховання дітей у ЗДО [5].

Невирішені аспекти проблеми. Попри значну увагу до питання патріотичного виховання, залишається відкритим питання адаптації методик до сучасних реалій. Виклики глобалізації, технологізації та мультикультурного середовища потребують оновлених підходів у роботі з дітьми дошкільного віку.

Мета статті: розкрити ефективні форми і методи виховання любові до Батьківщини у дітей середнього дошкільного віку (інтерактивні, ігрові, творчі).

Основний матеріал дослідження. Формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку є комплексним процесом, що включає різні методи виховання, спрямовані на розвиток емоційного, пізнавального та соціального компонентів патріотичної свідомості. В результаті проведеного дослідження було визначено ефективні методи, що сприяють вихованню любові до Батьківщини у дітей середнього дошкільного віку. Розглянемо їх.

1. Читання казок та народних оповідань. Одним із найбільш доступних способів формування національної свідомості є використання народних казок, легенд, притч і оповідань. Художнє слово розкриває перед дітьми світ народної мудрості, допомагає їм усвідомити моральні цінності, традиції та особливості рідного краю. Казки сприяють розвитку уяви та емоційної сфери, формують позитивне ставлення до Батьківщини. Дослідження педагогічних практик показує, що регулярне використання українських народних казок підвищує рівень національної самоідентифікації у дітей.

2. Тематичні бесіди. Розповіді про традиції, державні символи, історичні пам'ятки та природні багатства України допомагають дітям усвідомити свою приналежність до нації. Проведення тематичних занять, під час яких вихователі розповідають про державні свята, національні костюми,

символіку та видатних українців, сприяє розширенню кругозору дошкільнят. Аналіз практичних досліджень у дошкільних закладах свідчить про ефективність методу: діти краще запам'ятовують матеріал у процесі діалогу та ігрових форм навчання [4, с. 63].

3. Спостереження за природою рідного краю. Важливу роль у формуванні патріотичних почуттів відіграє ознайомлення дітей із природним середовищем. Прогулянки, екскурсії до парків, лісів, водойм сприяють розвитку любові до рідного краю та відповідального ставлення до навколишнього середовища. Під час таких заходів вихователі пояснюють дітям важливість збереження природи, навчають спостерігати за її змінами та піклуватися про неї. Проведене дослідження показало, що діти, які регулярно беруть участь у природознавчих екскурсіях, виявляють більшу зацікавленість у пізнанні рідного краю та проявляють екологічну свідомість [2, с. 2-7].

4. Заняття творчістю та рукоділлям. Малювання, аплікація, ліплення та інші види творчої діяльності є ефективними засобами закріплення патріотичних знань. Діти з великим задоволенням створюють зображення державних символів, краєвидів України, народних костюмів тощо. Використання творчих занять сприяє емоційному залученню дошкільнят, оскільки вони не лише слухають розповіді про рідний край, а й самостійно відтворюють отримані знання у своїх роботах. Дослідження показали, що діти, які беруть участь у таких заходах, мають кращі знання про культурну спадщину країни та з більшою повагою ставляться до національних символів [3, с. 8-10].

5. Фольклорні ігри, пісні та танці. Знайомство з національним музичним мистецтвом є важливим елементом патріотичного виховання. Українські народні пісні, хороводи, традиційні ігри дозволяють дітям відчувати зв'язок із культурою своєї країни. Включення фольклорних мотивів у освітній процес сприяє формуванню національної свідомості та позитивного ставлення до українських традицій. У процесі експериментального дослідження було доведено, що діти, які регулярно співають українські пісні та беруть участь у народних іграх, краще засвоюють культурні особливості свого народу та виявляють активну зацікавленість у традиціях [1, с. 281-317].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати дослідження підтвердили, що комплексне використання традиційних та сучасних методів виховання дозволяє створити сприятливі умови для розвитку патріотичних почуттів у дітей. Однак, у сучасних умовах глобалізації та цифровізації виникає необхідність у розробці нових підходів, які б відповідали особливостям інформаційного суспільства. Перспективним напрямом подальших досліджень є адаптація патріотичного виховання до цифрового середовища, інтеграція його в інтерактивні форми навчання, використання мультимедійних засобів, що можуть зробити цей процес ще більш ефективним та цікавим для сучасних дітей. Таким чином, патріотичне виховання дітей середнього дошкільного віку є складним і багатограним процесом, що вимагає системного підходу та інтеграції різних методів впливу. Його успішність значною мірою залежить від педагогічної майстерності вихователів, підтримки родини та активного залучення дітей до культурного життя своєї країни.

Список використаних джерел

1. Богуш А., Лисенко Н. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2002.с. 281 – 317.
2. Гавриш Н. Національно – патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. № 5. с. 2-7.
3. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психолого-педагогічні особливості) / *Педагогіка*. 2005. №1. с. 8-10.
4. Дроб'язко О.В. Дошкільнятам про державні символи України: інтегровані заняття. Т.: «Мандрівець», 2018. 63с.
5. Максимова О.О. Виховання любові до Батьківщини у дітей дошкільного віку // Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі: зб. науково-метод. праць / за заг. ред. О.О.Максимової, М.А.Федорової. – Житомир: ФОП Левковець, 2019. – С. 17 – 21.

УДК 372.2:613.4

Куниця ТЕТЯНА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: Тетяна ГУЖАНОВА, кандидат філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНИЧНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Культурно-гігієнічні навички є важливою складовою загальної культури людини. Оволодіння ними здійснюється впродовж життя починаючи з раннього дитинства. Формування культурно-гігієнічних навичок є однією зі складових валеологічного виховання молодого покоління, яке реалізується в кожному закладі дошкільної освіти.

Виховання у дітей раннього віку культури особистої гігієни має важливе значення в охороні їх здоров'я, сприяє безпечній поведінці в побуті та в різних громадських місцях. Безпосереднє значення в ефективній роботі з формування культурно-гігієнічних навичок має єдність вимог до дітей вдома та в ЗДО. Апробація цілісної програми валеологічного виховання в ЗДО передбачає використання різних форм та методів роботи з дітьми.

Ранній вік – це період, коли у дітей інтенсивно формуються життєво-необхідні вміння та навички, а саме культурно-гігієнічні. Саме в такому віці діти наслідують дорослих та вчаться доглядати за собою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні аспекти формування культурно-гігієнічних навичок в дітей раннього віку висвітлені у працях С. Ф. Русової, К. Д. Ушинського, В.О. Сухомлинського, а також в наукових поглядах Л. В. Артемової, О. Д. Дубогай, І. А. Зязюна, О. Я. Савченко, В. А. Семиченко тощо.

Питання виховання навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку досліджували такі відомі педагоги та психологи як: В. Сухомлинський, Т. Поніманська, І. Бех, В. Бондар, Л. Вавіна, О. Гаврилов та інші.

Згідно Базового компонента дошкільної освіти в освітньому напрямку “Особистість дитини” визначено, що здоров'язбережувальна компетентність – це вміння дітей використовувати здоров'язбережувальні вміння та навички в

різних життєвих ситуаціях, а також дотримуватися правил здорового способу життя. Відповідно до програми “Українське дошкілля” в розділі “Гігієна життєдіяльності” визначені основні завдання щодо гігієнічного виховання. Згідно до вимог Комплексної освітньої програми Крутій К.Л. для дітей раннього та передшкільного віку “Стежинки у Всесвіт” визначені гігієнічні знання та вміння, якими мають оволодіти діти раннього віку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових досліджень засвідчує, що попри значну увагу до проблеми валеологічного виховання дітей раннього віку, недостатньо розробленими залишаються питання формування культурно-гігієнічних навичок дітей раннього віку. Зокрема, виникає потреба детального вивчення проблеми врахування індивідуальних особливостей дітей раннього віку, а також використання актуальних технологій валеологічного виховання. Недостатньо вивченими залишаються питання взаємозв'язку між реалізованою системою валеологічного виховання в ЗДО та способом виховання дітей вдома. Окрім того потребують уточнення критерії оцінювання рівня сформованості культурно-гігієнічних навичок в дітей раннього віку та методика діагностування результативності педагогічного впливу на формування культурно-гігієнічних навичок..

Мета статті — теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування культурно-гігієнічних навичок у дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культурно-гігієнічні навички — це складова частина культури поведінки людини, базове поняття чистоти, охайності та догляду за тілом, що включає в себе вміння зберігати та зміцнювати здоров'я, дотримуватися культури поведінки під час прийому їжі, проведення гігієнічних процедур тощо [1].

Гігієнічне виховання дітей раннього віку має на меті прищепити дітям такі гігієнічні навички: завжди мити руки перед їжею та після забруднення, завжди мити руки після нічного сну, полоскати рот після їжі (з 2 років), користуватися гребінцем, стоячи перед дзеркалом (з 1,5-2 років), не брати їжу брудними руками (під наглядом дорослих протягом усього раннього дитинства), користуватися туалетом.

Дослідження показує, що в ранньому віці слід дітей ознайомлювати із призначенням різних предметів, називати дії, самотійно виконувати вимоги дорослих, а також звертатися за допомогою до дорослих. Також слід вчити дітей сидати за стіл з вимитими руками, пити з чашки двома руками, з часом користуватися серветкою, їсти рідку страву з хлібом, вставати з-за столу присуваючи стілець. Діти третього року життя мають оволодіти наступними культурно-гігієнічними навичками: перед вмиванням засувати рукава, самотійно мити руки колоподібними рухами, вмиватися, правильно користуватися милом, мити руки та обличчя не розбризкуючи воду, насухо витирати обличчя та руки індивідуальним рушником, брати свій рушник і вішати його на місце, своєчасно та правильно користуватися туалетом, знати своє місце за столом, без примусу їсти самотійно та обережно, не поспішаючи, добре пережовувати їжу із закритим ротом, користуватися серветкою, тримати

ложку в правій руці, самотійно одягатися та роздягатися в певній послідовності, виходити з-за столу тільки поївши, підсовувати стілець, складати речі на місце[2, с. 58].

При формуванні культурно-гігієнічних навичок є ефективними для використання такі методи та прийоми, як показ та пояснення, враховуючи те, що у дітей дошкільного віку переважає конкретне, наочно-образне мислення. При навчанні будь-якому вмінню дітей раннього віку слід показувати приклад дорослого, який має супроводжуватися чітким поясненням найбільш суттєвих, а потім другорядних дій. Це є важливим для осмислення дитиною дій в цілому. В тій чи іншій ситуації поведінка дорослого має великий вплив на дітей та є прикладом для наслідування[3, с. 76].

Основними умовами успішного формування культурно-гігієнічних навичок є наступні: здійснення індивідуального підходу до темпів оволодіння культурно-гігієнічними навичками дітьми дошкільного віку; систематичне вправлення у дотриманні вимог культури поведінки; надання позитивного прикладу дотримання культури поведінки з боку дорослих; здійснення взаємодії з батьками дітей та дотримання єдиних вимог до гігієни дитини в ЗДО та вдома; раціональна організація життя в ЗДО, дотримання чіткості та своєчасності режимних моментів; контроль та корекція з боку вихователя чи помічника вихователя, батьків щодо якості дотримання культурно-гігієнічних навичок[4].

Експериментальна частина дослідження проводилась в межах закладу дошкільної освіти та включала в себе такі етапи — констатувальний, формувальний та контрольний. На констатувальному етапі була проведена діагностика наявного рівня культурно-гігієнічних навичок в дітей раннього віку. Було визначено, що більшість дітей не здатні самотійно виконувати дії під час різних режимних моментів або потребують допомоги дорослого. На формувальному етапі була реалізована система педагогічних заходів, використання різних форм та методів роботи з підвищення рівня культурно-гігієнічних навичок. Використовувались словесні, наочні та практичні методи в роботі з дітьми.

Результати контрольного етапу визначили позитивні зміни в рівні культурно-гігієнічних навичок дітей раннього віку. Збільшилась кількість дітей, які здатні самотійно виконувати гігієнічні дії під час режимних моментів. Висока ефективність експериментальної програми підтверджує важливість використання різних форм та методів роботи, а також єдність вимог ЗДО та родини, для формування культурно-гігієнічних навичок.

Висновки. Таким чином, були теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування культурно-гігієнічних навичок у дітей раннього віку. Зокрема була визначена необхідність систематичного використання різних форм та методів роботи з дітьми раннього віку, врахування їх вікових та індивідуальних особливостей, а також єдність вимог педагогів ЗДО та батьків, здійснення співпраці, дотримання принципу наступності і наявності у вихователя необхідних компетентностей щодо формування культурно-гігієнічних навичок у дітей раннього віку.

Перспективним напрямком дослідження є також розробка та апробація інтегрованих програм валеологічного виховання, які включають в себе традиційні методи формування культурно-гігієнічних навичок, так й інтерактивні. Тож подальші наукові дослідження в даному напрямку сприяють покращенню методики формування культурно-гігієнічних навичок в дітей раннього віку та за забезпечать систематичний підхід до роботи з дітьми.

Список використаних джерел

1. Андрущенко, Т. К. Психолого-педагогічні аспекти формування у дошкільників життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного здоров'я. Молодий вчений 1. 2016. 5 с
2. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку . автор. колектив ; наук. керівник К.Л. Крутій. - Запоріжжя: ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2020. 224 с.
3. Штурко Г. І. Виховання культурно-гігієнічних навичок у дітей молодшого дошкільного віку: Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва. 2020. 454 с
4. About Hygiene. URL -<https://www.cdc.gov/hygiene/about/index.html>(дата звернення — 26.12.2024)

УДК 373.2.015.31

Діана КУТИШЕНКО,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Наталія МИРОНЧУК, доктор педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Ранній вік є особливим і чутливим періодом у житті дитини, оскільки у цей період закладаються основи її емоційного та соціального розвитку. У цей період діти переживають яскраві, але нестабільні емоції, мають обмежені вербальні навички та висловлюють свої почуття переважно через жести, міміку й прості слова. Розвиток емоційного інтелекту у ранньому віці – здатності розпізнавати, висловлювати та регулювати емоції – є важливим кроком у гармонійному становленні особистості дошкільника.

Емоційний інтелект є критично важливим аспектом розвитку дитини, який охоплює здатність ідентифікувати, розуміти та реалізувати власні почуття, а також почуття інших. Він відіграє важливу роль у соціальних взаємодіях дітей, успішності та загальному самопочутті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми емоційного інтелекту аналізують вітчизняні та зарубіжні дослідники: М. Бара, Н. Басюк, Ю. Бугнаріу, Л. Гладун, І. Жаркова, В. Карплюк, В. Купчишина, М. Муча та ін.

Дослідники Г. Путрі, С. Кавурян та ін. [4] аналізують вплив емоційного інтелекту на самоєфективність учнів у процесі навчання. Дослідження Ш. Халіда та ін. [5] доводять зв'язок емоційного інтелекту, організаційної поведінки з проявами девіантної поведінки. Л. Гладун, І. Жаркова [2] досліджують розвиток емоційного інтелекту вихованця старшої групи ЗДО за допомогою засобів

театралізованої діяльності. В. Карплюк [3] як педагогічний засіб розвитку інтелекту дошкільників обирає казку.

Численні дослідження пов'язують емоційний інтелект з академічною успішністю, оскільки освіта та її регуляція відіграють важливу роль у когнітивних процесах, пов'язаних з увагою та ситуаціями, що вимагають управління та самоконтролю. Емоції впливають на увагу, пам'ять, навчання, здоров'я дитини, її здатність ефективно взаємодіяти з іншими. У ситуаціях неконтрольованих емоцій людина схильна продукувати негативні форми поведінки. Емоційні навички допомагають краще долати щоденні виклики. Тому важливо формувати емоційний інтелект дитини ще в ранньому віці.

Аналіз наукових досліджень також показує, що казка як засіб виховання та емоційного розвитку відіграє ключову роль у формуванні емоційної сфери малюків. Вона допомагає дітям зрозуміти базові моральні поняття, моделі поведінки, а також сприяє опануванню емоційного досвіду. Наукові дослідження підтверджують, що казки сприяють розвитку емпатії, емоційної чутливості та уяви в дітей раннього віку.

Метою дослідження є аналіз ефективності використання казок для розвитку емоційного інтелекту у дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Емоційний інтелект означає здатність розпізнавати, контролювати та регулювати емоції, що сприяє гнучкому мисленню та розумінню значення і наслідків емоцій. Емоційний розвиток дітей 1–3 років характеризується імпульсивністю, яскравістю та безпосередністю емоційних проявів. Діти швидко змінюють емоційний стан: від радості до сліз, від страху до сміху. Водночас вони ще не вміють усвідомлювати та регулювати свої почуття самостійно.

До *основних характеристик* емоційного розвитку дітей раннього віку можемо віднести такі:

- емоційна імпульсивність – швидкі зміни емоцій без видимої причини;
- емоційне зараження – діти легко переймають емоції від дорослих та однолітків;
- творча уява – діти надають людських якостей тваринам і предметам;
- залежність від дорослого – емоції дитини тісно пов'язані з реакцією дорослих.

Важливу роль у розвитку емоційного інтелекту в ранньому віці відводимо казці. Завдяки своїй простій мові, яскравим образам і моральному змісту казка є найбільш доступним і ефективним педагогічним інструментом для в дітей відповідних емоційних проявів.

Використання казки як засобу розвитку емоційного інтелекту відіграє такі *функції*:

- пізнавально-моральну – знайомить малюків із поняттями добра і зла, допомагає розпізнавати правильні та неправильні вчинки;
- терапевтичну – допомагає дітям опанувати свої страхи, зменшити тривожність і знайти рішення у складних ситуаціях;
- соціалізуючу – навчає простих соціальних правил і моделей поведінки через дії персонажів.

Аналіз методичних праць та практичний досвід роботи дає змогу визначити доцільні методи роботи з казкою для дітей раннього віку. Для ефективного розвитку емоційного інтелекту дітей 1–3 років доцільно використовувати такі *методи роботи з казкою*:

1. Повторне читання коротких казок. Діти цього віку потребують багаторазового читання одних і тих самих казок. Це допомагає їм краще засвоїти емоції та сюжети (наприклад, казки «Колобок», «Рукавичка», «Три ведмеді»).

2. Вправи на визначення емоцій персонажів. Доцільно поставити дітям прості запитання, які допоможуть зв'язати дії персонажів з їхніми емоціями: «Зайчик радіє чи боїться?», «Чому ведмедик сумний?» тощо.

3. Інсценування казок за допомогою іграшок. Використовуючи такий метод роботи, слід вчити дітей розпізнавати емоції персонажів та намагатися їх відтворювати, передавати у грі. Наприклад, під час розповіді казки «Рукавичка» діти можуть імітувати тваринку, які ховаються в рукавичці.

4. Зміна сюжету казки. Діти можуть придумати, що буде, якщо персонаж діятиме інакше (наприклад, Колобок не піде з дому). Це розвиває уяву та допомагає знайти нові рішення.

Важливим також є використання казки батьками у сімейному вихованні. У співпраці з батьками вихователь зможе досягти кращого результату в розвитку емоційної культури дітей. Тому як важливий напрям взаємодії вихователя з батьками визначаємо відповідне їх інформування і навчання, як використовувати казку вдома для вироблення в дітей умінь виражати емоції та їх розпізнавати.

Висновки. Отже, казка є ефективним інструментом для розвитку емоційного інтелекту в дітей раннього віку. Завдяки казкам діти вчаться розпізнавати та називати базові емоції, співчувати іншим і розуміти їхні почуття, виражати власні емоції через гру, малювання та інсценування.

Систематичне використання казок допомагає дітям опанувати свої почуття, знижує тривожність та сприяє соціальній адаптації. Казковий світ відкриває малюкам можливість досліджувати власні емоції в безпечному середовищі, закладаючи основу для їхнього гармонійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Bara, M. Ang., Bugnariu, An.Iu., Bogdanmucea, N. The emotional intelligence of the child a challenge for education. *Pangeea*: University of Alba Iulia, **2024**. Iss. 2. P. 13-20. DOI:10.29302/Pangeea24.21

2. Гладун Л., Жаркова І. Емоційний інтелект та його формування в старшого дошкільника засобами театралізованої діяльності. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. Вип. 4. С. 9-16.

3. Карплюк В. Формування емоційного досвіду дошкільника засобами казки. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-emocijnogo-dosvidu-doskilnika-zasobami-kazki-487790.html>

4. Putri, G. M., Kawuryan, S. P., Saptono, B., & Fianto, Z. A. (2024). The Role of Emotional Intelligence in Improving Student Self-Efficacy. *Jurnal Ilmiah Sekolah Dasar*, 8(2), 370–378. <https://doi.org/10.23887/jisd.v8i2.68257>

5. Khalid, Sh.A., Kassim, K.M., Ismail, M., Noor, Ah. N., Rahman, N.A., & Zain, R. Sh. (2009). Emotional Intelligence and Organizational Citizenship Behavior as Antecedents of Students' Deviance *International Journal of Business and Management*. 2009. vol. 4, No. 7, 117-125. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v4n7p117>

УДК 372.3:37.035.6

Інна ЛІТВИНЕЦЬ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Олена МАКСИМОВА,**

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Питання виховання морально-правової поведінки пов'язані із залученням людей до загальних культурних цінностей. У культурі визначаються добро і зло, чесність, вірність, єдність слів та дій, політичний вибір народу, цінності та стандарти суспільства, форми суспільних відносин людей під час узгодження їхніх інтересів.

В умовах сучасного розвитку виховних традицій українського суспільства правова освіта, яка є основою ідей патріотичного та громадянського виховання, набула глобального значення.

У закладах дошкільної освіти виховання морально-правової поведінки здійснюється на основі законів, міжнародних актів, програм, рекомендацій і методичних вказівок: Конституції України, Сімейному і у Цивільному кодексах, Законах України «Про охорону дитинства», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про дошкільну освіту», Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Європейська конвенція з прав людини, Декларація про права дитини, Конвенція ООН про права дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжні та вітчизняні вчені в галузі педагогіки та психології різнопланово досліджують стан виховання морально-правової поведінки через основні її складові (Б. Скіннер, Г. Задорожна, Г. Холл, Д. Брунер, Ю. Гільбух, В. Грицько, В. Давидов, Д. Ельконін, Д. Іщенко, Г. Костюк, О. Скакун, С. Сливка, Я. Кічук та ін.)

Метою нашої статті є теоретичний аналіз процесу виховання морально-правової поведінки в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає Г. Задорожна, правове виховання є основою формування в дітей культури громадянина, яка включає

свідоме ставлення до власних прав та обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у основних законодавчих актах, глибоку повагу до законів і правил співжиття, готовність дотримуватись та виконувати їх вимоги, а також активно брати участь в керівництві державними справами та змаганнях за дотримання законів. Ці аспекти становлять триєдину мету:

1. Розвиток розуміння прав і законів, підвищення правової освіти, усвідомлення важливості дотримання правових норм, що сприятиме формуванню почуття власної гідності, поваги до себе, своїх батьків і інших людей, а також розвитку правильних взаємодій з іншими дітьми, здатності захищати свої права з правової точки зору.

2. Виховання правової свідомості як набору правових уявлень, переконань і почуттів, що визначають ставлення особистості до вимог законів та впливають на її поведінку в конкретних правових ситуаціях.

3. Формування поведінки, що відповідає законам, негативне ставлення до правопорушень і злочинів, що дозволить дитині оцінювати свої дії та поведінку інших людей, як дітей, так і дорослих, в контексті дотримання ними загальноприйнятих норм і правових вимог [3].

У новій редакції базового компоненту в освітньому напрямі «Дитина в соціумі» зазначено, що дитина, яка має розвинену соціально-громадянську компетентність, проявляє зацікавленість у загальнолюдських цінностях, емоційно реагує на свою участь та участь інших у різних видах діяльності, відчуває почуття власної гідності та несе відповідальність за свої вчинки. Вона усвідомлює важливість дотримання моральних норм, виявляє повагу до прав і свобод інших, дотримується соціальних норм і правил поведінки, бере активну участь у формуванні правил співжиття в різних соціальних групах, а також на рівні своїх можливостей визнає цінності демократії. [1].

У новій редакції Програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» автори розширили освітню лінію «Дитина в соціумі», додавши розділ «Основи правової культури» [2].

Основними завданнями цього розділу є: 1. Сприяти розумінню дітьми своїх прав, свобод та обов'язків, а також формувати свідоме і відповідальне ставлення до них; навчати поважати права інших людей. 2. Формувати у дітей почуття гідності, впевненості в собі та своїх можливостях. 3. Виховувати свідоме ставлення до своїх обов'язків у дошкільному навчальному закладі та вдома, а також відповідальність за виконання доручених завдань. 4. Надати дітям знання про культуру спілкування, розвивати вміння правильно вести себе в колективі з однолітками та незнайомими людьми. 5. Створювати умови для набуття дітьми досвіду усвідомлених соціальних дій, правомірної поведінки і толерантного спілкування на основі поваги до прав інших людей.

Дошкільний вік – це той період, коли найкраще засвоюються моральні устами і правила, що регулюють поведінку, способи вираження емоцій і почуттів, планування своїх дій та здатність контролювати свою поведінку в стосунках з іншими людьми.

Виховання морально-правової поведінки має включати:

Правове виховання є важливим превентивним механізмом, що здатен запобігти протиправній поведінці дитини;

Формування адекватного ставлення до правових норм і розвиток стійких навичок (стилів поведінки) правової поведінки;

Розвиток у дитини розуміння цінності особистого внеску в правоохоронну діяльність суспільства.

Т. Поніманська підтверджує, що в процесі дошкільного дитинства розвиваються такі моральні якості:

Почуття власної гідності, коли дитина відчуває гордість за добре виконану роботу, вчинок або свою моральну поведінку в цілому.

Почуття сорому, яке проявляється в ніяковості, яку дитина відчуває через невдалий вчинок або власну провину, і з часом, у старшому дошкільному віці, поєднується з почуттям гідності, стаючи стійким.

Почуття обов'язку, що виявляється у вигляді емоційних переживань. У 3-4 роки дитина відчуває задоволення від схвалення дорослого за свою поведінку, а до 5-6 років виникає радість від здійснення добрих вчинків, допомоги друзям чи виконання доручень. У 6-7 років почуття обов'язку стає мотивом учинків дитини, глибоко переживається, стає стійким і значно впливає на її поведінку, стимулюючи турботу про однолітків і молодших, чуйність, симпатію, відповідальність, а також допомагаючи долати егоїстичні тенденції [4].

У старшому дошкільному віці у дітей формується позаситуативно-особистісна форма спілкування, вони вимагають близької взаємодії та взаєморозуміння з дорослими, що є в їх оточенні. Старші дошкільники зазвичай чітко усвідомлюють, що в їхній поведінці подобається дорослим, а що — ні. Це дозволяє їм адекватно оцінювати свої вчинки та дії. До кінця дошкільного віку у дітей формується висока самооцінка, що базується на їхніх практичних вміннях та моральних якостях, які виражаються в підпорядкуванні суспільним нормам поведінки. Спілкування з однолітками набуває позаситуативно-ділового характеру, дитина вчиться взаємодіяти з ними, розуміти та коригувати свою поведінку відповідно до конкретних комунікативних ситуацій. Таким чином, у цей період діти починають підпорядковувати свої дії соціальним нормам і вимогам, що переходить у діяльність у рамках суспільно-правових відносин.

Методика виховання морально-правової поведінки – це «система взаємопов'язаних і гармонійних педагогічних стосунків усіх учасників навчально-виховного процесу, спрямованих на розвиток людини, здатної стати суб'єктом власного життя як громадянина власної держави, відповідно до норм моралі і права, відповідно до потреб суспільства і держави». Водночас виховний процес дітей старшого дошкільного віку має бути спрямована на виховання емоційно-цінного ставлення до моральних і правових норм, що регулюють стосунки з однолітками, вихователями, батьками. Виховання правової поведінки дітей повинно базуватися на системі цінностей, що діють у праві та моралі: законності, справедливості, свободи та відповідальності, гідності, доброчесності та толерантності. Ці цінності формують напрямок поведінки дитини та допомагають зв'язати потреби, прагнення та цінності особистості та суспільства.

За умови правильної організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти у дітей починається розвиток навчальної діяльності, формується прагнення отримувати нові знання, зокрема правові.

Висновки. Таким чином, правове виховання дітей дошкільного віку є більш ефективним і результативним, оскільки саме в цей період формується цілісна особистість дитини, її свідомість. Дошкільний вік — це час, коли закладаються основи правильного ставлення до навколишнього світу і до самої себе. Якою дитиною вона стане в цей період, такою вона залишиться в багатьох аспектах у майбутньому, ставши школярем, а потім і дорослою людиною.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS34727> (дата звернення: 23.02.2025).
2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» О. В. Низковської. 256 с.
3. Задорожна Г. Правове виховання особистості дитини: поняття, сутність, особливості. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 4 (7). С. 12-17.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2006. 456 с.

УДК 373.2:004.9

Олександра МАТВІЙЧУК

здобувачка третього рівня вищої освіти

Науковий керівник: Валентина КОВАЛЬЧУК,

доктор педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ ЗАСОБАМИ ЕЛЕКТРОННОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. Вимоги сьогодення у суспільній взаємодії через впровадження нових форм у дошкільній освіті в світлі взаємодії закладу і сім'ї передбачають пошук нових форм та засобів її реалізації. Злободенність теми спричинена реформуванням системи дошкільної освіти в Україні, яка трансформується під впливом європейського спрямування, освіти сталого розвитку та інформаційно-технічного прогресу в засобах надання освітніх послуг. Педагоги-дошкільники не повинні стояти осторонь змін у підходах, технічних засобах та новітніх програмах, а повинні приймати активну участь не лише у впровадженні, а й розробці цих засобів. Сучасний вихователь повинен йти в ногу з часом не лише у питанні інновацій, а й у розумінні різноманітних технічних засобів і програмах, вміти їх використовувати як в роботі з батьками, так і в роботі з дітьми.

Позитивна взаємодія дошкільного закладу і батьків вихованців значною мірою сприяє кращому вихованню дітей. Три базові стовпи дошкілля: навчання, виховання і розвиток не можливо втілити у дошкільному закладі без підтримки у родині. В той самий час батьки вихованців не можуть і не повинні володіти всіма виховними засобами і методами, знанням вікових психологічних особливостей дошкільників. Тому, якщо в родині не дотримуються і не

прислухаються до рекомендацій дошкільного закладу у вихованні дитини процес цей стає непослідовним та занадто емоційним. В чому ж і полягає необхідність у співпраці батьків та вихователів закладів дошкільної освіти: це дає можливість сприяти спокійному, поступовому та лагідному виховному впливу. Основна мета, яку я хочу досягти у своїй роботі це створення таких умов, в яких і діти, і батьки, і вихователі отримають позитивний досвід у навчанні, вихованні і розвитку, зокрема засобами електронного освітнього середовища.

Що в такому випадку чекає на вихователя закладу дошкільної освіти? Створення базового курсу понять про сучасні технічні засоби і способи комунікації для роботи в партнерстві як з колегами, так і з батьками вихованців і самими вихованцями для роботи в умовах безпечного освітнього е-середовища. У освітньому процесі закладу дошкільної освіти беруть участь чимало сторін: це і вихователі, і діти, і їх батьки, і інші учасники, тому сучасне освітнє середовище має бути мінливим і таким, що може змінюватись разом з розвитком технологій та е-засобів. Нормативні документи, в яких відображаються вказані вище завдання це: Закон України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про фахову передвищу освіту» (2019), «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (2011), у Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 рр. (2014), Державний стандарт дошкільної освіти (2021).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями взаємної підтримки між батьками вихованців і педагогами-дошкільниками займалися такі вчителі як Ш.Амонашвілі, Я.Корчак, О.Сухомлинський та інші. Вчені сьогодення, такі як І.Балицька, Л.Велитченко, С.Івах, Т.Валентьєва, С.Жейнова, Ф.Карагозлю, Н.Гончар, Л.Таган, В.Гузь [1].

Дослідженням проблем впровадження цифрових технологій в освітнє середовище займається багато науковців: О. Криворучко (інформаційно-цифрова освіта), В. Биков, В. Кремень (цифрова компетентність суб'єктів освітнього процесу), С. Літвинова, Н. Морзе (комп'ютерно орієнтоване середовище), О. Білоус, О. Овчарук, О. Спірін (інформаційна та інформаційно-комунікативна компетентність педагога) [2; 3; 4; 5; 7.]

Говорячи про дослідження питання компетентності вихователів в сучасних інноваціях варто відзначити наступних науковців, які досліджували цей аспект у своїх дослідженнях: Л. Петриченко, І. Дичківська, І. Коновальчук, Л. Ващенко та О. Мармаза. В своїх роботах ці вчені відмітили, що знання та розуміння як їх застосовувати – інноваційна компетентність – є необхідною в сучасному робочому середовищі для забезпечення інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Насправді досі не вирішена і не впроваджена реальна система е-середовища у дошкільних навчальних закладах, робота ведеться часто лише на папері. Вихователі мають складнощі в опануванні новітніх технологій. Батьки вихованців часто теж вважають е-систему садочків занадто застарілою та не цікавою. Тому для дослідження мною була обрана саме ця тема.

Щоб вирішити ці завдання потрібно перш за все розробити зрозумілу та актуальну систему опитування педагогів та батьків вихованців закладів дошкільної освіти. Також варто взяти до уваги закордонні моделі взаємодії та співпраці з батьками в закладах дошкільної освіти. Наступним кроком має стати

розробка реально працюючого е-середовища, який був би цікавим та корисним для всіх учасників освітнього процесу. В підсумку вся ця робота має призвести до мети формування усвідомленого, включеного батьківства в кожній сім'ї, яка приходить в будь-який садок України.

Батьки й педагоги повинні об'єднатися у виборі й дотриманні базових цінностей, у мудрій любові до дитини, прагненні розуміти її, разом опановувати майстерність виховання любов'ю, а не жорсткою дисципліною та авторитаризмом; переосмислити поняття авторитету в житті малюка. І як результат – прищеплювати дитині здатність творити добро і красу, поважати себе та інших.

Для вивчення цих важливих питань нами визначено такі завдання дослідження та окреслена система методів наукового пошуку. Зокрема:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми, уточнити сутність базових понять.
2. Проаналізувати основні наукові підходи, проблеми забезпечення щодо батьківсько-виховательської взаємодії засобами електронного освітнього середовища.
3. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні ефективності умов (готовності) як батьків так і вихователів про можливості електронного освітнього середовища.
4. Розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови використання засобів електронного освітнього середовища у взаємодії.

Для розв'язання поставлених завдань окреслена група методів дослідження проблеми, а саме: *теоретичні*: аналіз та систематизація вітчизняної та зарубіжної літератури з проблеми взаємодії вихователя закладу дошкільної освіти з батьками в умовах електронного середовища, порівняння, моделювання змісту, організаційних форм і методів партнерської співпраці вихователя з батьками в умовах електронного середовища; зіставлення та узагальнення отриманих результатів дослідження з метою обґрунтування сутності досліджуваного явища та визначення оптимальних педагогічних умов функціонування електронного середовища закладу дошкільної освіти; *емпіричні*: анкетування, бесіди-опитування для вивчення стану реалізації партнерської взаємодії вихователя з батьками, дослідження рівня професійної компетентності вихователів до партнерської співпраці та рівня цифрової компетентності працювати в е-середовищі; *праксиметричні*: аналіз педагогічного досвіду закладів дошкільної освіти у розв'язанні досліджуваної проблеми; *констатувальний та формувальний експеримент* для з'ясування стану та рівня сформованості компетентності партнерської співпраці вихователя з батьками та перевірки ефективності розробленої моделі партнерської взаємодії вихователя закладу дошкільної освіти з батьками вихованців засобами електронного освітнього середовища; *статистичні методи* обробки результатів дослідно-експериментальної роботи з метою перевірки ефективності розробленої моделі.

Висновки. Вважаємо, що матеріали дослідження можуть бути корисними вихователям закладів дошкільної освіти у професійній діяльності, при

підготовці майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, у розробці навчальних програм, у створенні посібників та підручників, у системі післядипломної освіти та підвищенні кваліфікації вихователів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективою подальших наукових розвідок можуть бути дослідження методичного інструментарію взаємодії закладів середньої освіти і сім'ї, організація партнерської співпраці вихователя з батьками в умовах змішаного навчання в умовах обмежень, спричинених кризовими явищами.

Список використаних джерел

1. Беспарточна О., Замелюк М., Левицька В., Хомярчук А. Педагогіка партнерства в освітньому середовищі : теорія і технологія : навч. посіб. Луцьк, ПП Іванюк В. П., 2021. 256 с.
2. Жуковська В. М. Цифрові технології у стимулюванні інноваційного розвитку підприємств торгівлі. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : Міжнар. Х бізнес-форум (м. Київ, 21 бер. 2017 р.). Київ, 2017. С. 68-70.
3. Кремень В. Г. , В. Ю. Биков. Інноваційні завдання сучасного етапу інформатизації освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2014. Вип. 37. С. 3-15.
4. Криворучко О. С. Імперативи формування та домінанти розвитку цифрової економіки у сучасному парадигмальному контексті. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XIX ст. : зб. наук. пр. III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2- 3 листопада 2017 р.). Київ, 2017. С. 681-685.
5. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. Київ: Атіка, 2010. 88 с.
6. Ягоднікова В. В. Актуалізація інноваційної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика: монографія. за заг. ред.. В.В. Ягоднікової. Одеса : видавець Букаєв В. В., 2019. С. 189-142.
7. Kiron D., Prentice P., Ferguson R. (2012) Innovating with analytics, MIT Sloan Management Review, 55. P. 1-25.

Наталія МЕЛЬНИК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: **Марія ФЕДОРОВА**, канд. педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Здатність людини до ефективної комунікації набуває в сучасному суспільстві все більшого значення. Саме тому розвиток мовлення вважається ключовим завданням сучасної дошкільної освіти. Однією з основних форм мовленнєвої взаємодії є діалогічне мовлення. Для дошкільників саме діалог є основною формою спілкування. Діалогічні уміння є важливою складовою комунікативної компетентності, яка необхідна для соціального та інтелектуального розвитку особистості. Тому формування

діалогічного мовлення є одним із ключових завдань дошкільної освіти, про що відзначено у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій. Діалогічне мовлення являє собою процес комунікативної взаємодії між двома або більше учасниками, у межах якого кожен із співрозмовників по чергову виконує роль слухача та мовця [4, с. 186]. Діалогічне мовлення має низку особливостей, серед яких ключовими є двосторонній характер мовлення, спонтанність і ситуативність.

Двосторонність є визначальною характеристикою діалогічного мовлення, будь-яка взаємодія між людьми передбачає уникнення односторонності та набуває саме діалогічної форми. Спонтанність зумовлена тим, що його зміст і структура формуються безпосередньо в процесі комунікації, залежно від реплік співрозмовників. Саме ця риса пояснює активне використання мовних кліше та стандартних розмовних формул. Ситуативність діалогу полягає в тому, що його зміст і форма значною мірою залежать від контексту спілкування.

Г. Лопатіна розробила систему, спрямовану на формування діалогічних навичок у дітей молодшого дошкільного віку через використання художнього слова. Ця методика включає три етапи:

- пропедевтично-накопичувальний етап – діти знайомляться з літературними творами з метою збагачення словникового запасу та розвитку розуміння мовлення;
- репродуктивно-диференційований етап – дошкільники вчаться відтворювати почуті тексти, беручи участь у ігрових ситуаціях, що відображають зміст літературних творів;
- комунікативно-діяльнісний етап – діти активно використовують набуті мовленнєві навички в реальних комунікативних ситуаціях, що сприяє закріпленню діалогічних умінь [2, с. 396].

Реалізація цієї методики передбачає створення педагогічних умов, які забезпечують ефективне навчання діалогічного мовлення, таких як: використання літературних творів, що відповідають віковим особливостям дітей; організація ігрових ситуацій на основі змісту прочитаних творів; стимулювання активної мовленнєвої взаємодії між дітьми та дорослими [2, с. 398].

В. Любашина запропонувала методику формування діалогічних умінь засобами ігрової діяльності, яка включає два етапи: репродуктивний етап, коли діти відтворюють зміст художніх творів через ігрові ситуації, що сприяє засвоєнню мовленнєвих зразків та розвитку вміння будувати діалоги; творчий етап, який передбачає створення ігрових ситуацій на основі прочитаних творів, що стимулює мовленнєву активність та розвиток творчих здібностей дошкільників.

В. Любашина визначила педагогічні умови, які сприяють ефективному формуванню діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку: вибір художніх творів, які повинні відповідати віковим особливостям дітей та бути цікавими для них, щоб стимулювати їхню участь в ігровій діяльності; організація ігрового середовища, яке заохочує дітей до спільної гри та взаємодії; педагогічна підтримка, надання необхідної допомоги та корекція дій дітей сприяють ефективному засвоєнню діалогічних умінь [3, с. 302].

А. Богуш підкреслює, що формування діалогічних умінь є ключовим етапом у розвитку мовлення дитини. Можна виділити такі аспекти розвитку діалогічного мовлення. По-перше, рання взаємодія та діалог з дитиною з перших місяців життя. Оскільки малюки ще не можуть формулювати повноцінні речення, основна комунікація полягає у відповіді на різні невербальні сигнали (жести, міміка) та звукові імпульси. Дитина активно сприймає звуки і голоси, що стимулює її мовленнєвий розвиток і готує до подальшої взаємодії [1]. По-друге, використання ігрових мовленнєвих ситуацій, які дозволяють дітям розвивати комунікативні здібності, а також вчать бути уважними до партнера по діалогу, що є основою успішного спілкування в майбутньому. Втретє, реалізація компетентісно орієнтованого підходу. Вчена підкреслює, що розвиток діалогічних умінь має відбуватися в контексті реальних життєвих ситуацій, коли дитина може практично застосовувати мовленнєві навички, спрямовані на досягнення конкретних комунікативних цілей.

Мета статті: проаналізувати особливості розвитку діалогічного мовлення в дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток діалогічного мовлення у дошкільному віці зазнає значних змін. У ранньому дитинстві мовлення дитини тісно пов'язане з її практичною діяльністю або з конкретною ситуацією, в якій відбувається комунікація. Діяльність дитини цього віку здебільшого здійснюється в контексті взаємодії з дорослими, що обумовлює ситуативний характер діалогічного мовлення. Таким чином, мовлення дитини раннього віку проявляється через відповіді на запитання дорослого або питання до дорослого, що виникають через труднощі в діяльності, вимоги задоволення потреб або питання, які виникають при ознайомленні з предметами та явищами навколишнього світу.

Чим молодша дитина, тим більша її потреба у активності дорослого під час спілкування. Доведено, що для дітей віком 2-3 років розмова з дорослим є більш привабливою, ніж слухання казок. Діти не лише відповідають на запитання дорослого, але й активно підтримують бесіду, часто ініціюючи її самостійно та охоче розповідаючи про події, що сталися з ними. Для дітей 3-4 років розмова дається важко. Дошкільники починають бесіду з інтересом, але після 2-3 питань дорослого відчують труднощі при проведенні діалогу.

Румунський психолінгвіст Т. Слама-Козаку відзначає такі особливості діалогу в дітей віком 3х років:

- діалог зазвичай складається з серії реплік між двома або більше дітьми, , що свідчить про поступовий розвиток соціальної взаємодії через мовлення;
- діалог між дитиною та дорослим має складніший характер, ніж між дітьми одного віку. Репліки у такому діалозі впливають з чітко організованої послідовності, оскільки дорослий задає напрямок бесіди, вимагаючи від дитини більш точних відповідей і не задовольняючись незрозумілими репліками;
- нестійкість угруповання та труднощі підтримки розмови з кількома партнерами, що свідчить про ще обмежену здатність дітей цього віку підтримувати складні групові комунікації;

- непослідовність змісту розмови, тобто бесіда може стати розірваною або несуттєвою, що є відображенням розвитку когнітивних та мовленнєвих здібностей дітей цього віку.

У педагогіці та психології особливе місце у становленні діалогічного мовлення відводять виникненню у дитини ініціативного мовлення, що трансформує діалог у розмову рівноправних учасників спілкування. Ж. Піаже таку форму спілкування назвав «колективним монологом», відзначаючи в ній наявність властивого дітям егоцентризму – невміння розуміти точку зору партнера по діалогу [4, с. 83].

«Колективні монологи» притаманні всім дітям. Їх можна спостерігати під час спільної діяльності, в процесі спокійних індивідуальних ігор та індивідуальної творчості, коли діти перебувають поруч, проте зайняті кожен своєю справою. Саме в такій формі спілкування у дошкільників реалізується потреба у здійсненні соціальних контактів, реалізації емоційних відносин з однолітками. Слід зазначити, що діти встановлюють емоційні контакти часто не стільки за допомогою мови, скільки при використанні невербальних засобів спілкування – поглядів, міміки, жестів, поз, предметних дій, які не завжди правильно розпізнаються іншими учасниками діалогу.

З однолітками дитині дуже важливо вміти використовувати всі доступні їй засоби мовлення: невербальні і вербальні. Те, що дитина використовує засоби невербальної комунікації в «колективних монологах», свідчить про те, що емоційний, індивідуальний контакт з ровесником, соціальний зв'язок мають для неї важливе значення [4, с. 152].

Оволодіння діалогічним мовленням у дітей передбачає розвиток таких навичок: вміння вести розгорнуту розмову, підтримувати її або змінювати тему; розуміти співрозмовника та досягати взаєморозуміння; ставити питання та відповідати на них; висловлювати побажання, згоду або незгоду, а також завершувати бесіду. Особливу увагу слід приділяти зв'язності діалогу, яку забезпечують інтонація, повторення слів і фраз, використання займенників, однокореневих слів та неповних речень. Ведучи діалог, дитина повинна орієнтуватися на контекст, умови спілкування і учасників розмови, враховуючи їхні мотиви, міміку та жести.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Розвиток діалогічного мовлення у дошкільному віці відбувається поступово та залежить від взаємодії з дорослими й однолітками. На ранніх етапах воно має ситуативний характер і ґрунтується на потребах дитини, її практичній діяльності та питаннях, що виникають у процесі пізнання світу.

Доведено, що діти 2–3 років активно ініціюють спілкування з дорослими, тоді як у 3–4-річному віці підтримання розмови стає для них складнішим завданням. Діалоги дітей цього віку часто мають непослідовний характер, а підтримка розмови з кількома партнерами викликає труднощі.

У процесі становлення діалогічного мовлення важливу роль відіграє ініціативне мовлення дитини. Воно трансформує діалог у рівноправну взаємодію, хоча дошкільники часто демонструють егоцентризм у спілкуванні. Такі особливості відображені в явищі «колективного монологу», коли діти ведуть бесіду, не враховуючи точку зору співрозмовника.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. К.: Видавничий дім «Слово», 2013. 704 с.
2. Лопатіна Г. О. Художнє слово як засіб навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2011. Вип. 8. С. 395-399.
3. Любашина В. В. Розвиток діалогічного мовлення старших дошкільників засобами ігрової діяльності. Педагогічний дискурс. 2011. Вип. 10. С. 301-305.
4. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: Навч. посіб. К.: Академ-видав, 2008. 432 с.
5. Полєвікова О.Б. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Херсон, 2015. Вип. 67. С.132-139.

УДК 373.02

Таміла МЕЛЬНИК,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Наталія МИРОНЧУК, доктор педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Одним з головних напрямків освітньої роботи в закладах дошкільної освіти є мовленнєвий розвиток дітей. Він передбачає виховання звукової культури мовлення, яка охоплює фонетичну правильність мовлення, чітку артикуляцію звуків, фонематичний слух, темп мовлення, мовне дихання та засоби інтонаційної виразності. Звукова культура мовлення має значний вплив на комунікативний розвиток дітей. Саме від нього залежить у майбутньому успішність дитини в різних видах діяльності, самореалізація та повноцінний розвиток загалом.

Розв'язання цієї проблеми потребує відповідних педагогічних засобів та створення умов, які б сприяли ефективності процесу виховання звукової культури мовлення дітей. Зважаючи на вікові особливості дітей молодшого дошкільного віку, доцільним вважаємо використання дидактичних ігор і вправ у роботі з дошкільниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях багатьох видатних педагогів і психологів окреслено процес виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку. Л. Швірник влучно описує поняття «звукова культура мовлення», її думка стосується не лише в правильності та чіткості вимови всіх звуків рідної мови, правильному наголосі, але в умінні дитиною користуватись силою голосу, інтонацією, мовленнєвим диханням, правильним темпом та сформованим фонематичним слухом [7].

А. Богуш зазначає, що головним напрямком роботи з мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є правильно організована робота з виховання саме звукової культури мовлення. На її думку, «звукова культура мовлення» є базою, яка надає необхідні умови для успішного навчання дітей [2].

І. Попова та С. Діхтяренко вважають, що роботу з виховання правильної вимови всіх звуків рідної мови необхідно здійснити і завершити саме в

дошкільному віці з урахуванням того, що найчастіше правильна вимова всіх звуків повною мірою спостерігається у дошкільнят чотирьох-п'яти років. Дослідниці пропонують виховувати культуру мови в дітей з допомогою методу кейс-технологій [4].

Л. Березовська і Ф. Ватаман працюють над удосконаленням культури мови дошкільників і зазначають, що це не лише правильне вживання слів у реченні, висловлюванні відповідно до мовних норм і правил, а й дотримання норм звуковимови (фонетики), наголосу, точність, ясність, чистота, багатство і доречність мовлення, дотримання правил мовленнєвого етикету. Вони пропонують вирішувати це завдання з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Видатний педагог К. Ушинський надавав високу оцінку дидактичним вправам як ефективним методам розвитку мовлення дітей. Водночас більшість сучасних наукових досліджень (О. Янківська, О. Савченко, В. Безпалова, Л. Артемова та ін.) досліджують питання використання дидактичних ігор і вправ на заняттях з дітьми дошкільного віку, що дає змогу визначати цінність цих засобів та розвивати цю проблему в подальших дослідженнях.

Мета статті – теоретично обґрунтувати педагогічні засоби виховання звукової культури мовлення у дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Необхідною умовою для успішної соціалізації є розвинуте мовлення. У роботі з формування культури мовлення значну увагу слід приділяти саме звуковій культурі. Саме поняття «звукова культура мовлення» є досить складним і широким та містить перелік важливих складових, зокрема: фонематичну та орфоепічну правильність мовлення, його виразність, мовне дихання, фонематичний слух, чітку дикцію і засоби виразності мовлення [3].

Особливості становлення мовлення дітей взаємопов'язані з процесами фізіологічного дозрівання центральної нервової системи та її пластичністю в цей період. Найбільш сприятливим періодом формування правильної звуковимови виступає саме дошкільний вік. Тому значну увагу розв'язанню цієї проблеми слід приділяти вже, починаючи з молодшого дошкільного віку, адже у дитячому садку ця робота має бути завершена.

До методів, що сприяють вихованню звукової культури мовлення дітей, відносимо дидактичні ігри та вправи. Адже гра у цьому віці є провідним та найбільш засвоюваним видом діяльності, який стимулює мовленнєву активність дітей. Дидактичні ігри спонукають дітей краще сприймати матеріал, зосереджуватись на тому, що пропонує вихователь.

Дидактична гра матиме результат лише тоді, коли будуть реалізовані всі її елементи. До таких віднесемо, насамперед, дидактичне завдання (виступає у вигляді цікавого ігрового задуму), ігрову атмосферу (цікавий, захоплюючий або таємничий ігровий початок), ігрові дії (засіб реалізації завдань поставлених педагогом), правила дидактичної гри (умови, які мають бути виконані) [5]. Насамперед, варто пояснити дітям ігрове завдання, а потім – спосіб його виконання.

О. Савченко у своїх працях зазначає, що кожна дидактична гра реалізує різні функції, а саме: розвиває мовлення, мислення, уяву дітей, збагачує їх

пізнавальний досвід, закріплює раніше набуті знання. Головною метою цих ігор є стимулювання інтересу до навчання. Гра захоплює дітей, у ній вони виявляють найбільшу активність та бажання досягти найкращого результату. Завдання в таких іграх мають бути взаємопов'язаними з попередніми, педагогу слід враховувати набуті раніше знання та мовленнєві навички з вимови того чи іншого звука.

З метою розвитку мови дітей, Ю. Соловйова запропонувала власну методику використання дидактичних ігор з лялькою, яка передбачає ігри, де діти виконують прохання ляльки, тим самим привчаються відповідати на запитання. Серед таких ігор, можна виділити: «Вимов так, як я», «Допоможи мені», «Підкажи звук».

Для того, щоб розвивати мовне дихання і голос дошкільників, можна використовувати такі ігрові вправи, як «Квітка і свічка», «Летять сніжинки», «Тортик», «Спіймай комара», «Ехо», «Надуй кульку» тощо. Доцільно буде використання вправ на здування з долоньок пелюсток, шматочків паперу, пушинок кульбаби, а також ігор на звуконаслідування тварин [6].

Для розвитку артикуляційного апарату слід використовувати такі вправи, як «Чашечка», «Грибочок», «Змійка», «Годинник», «Конячка»; для розвитку фонематичного слуху доцільно використати такі ігри, як «Тиша», «Відгадай, чий звук», «Що як звучить» та інші. Для вироблення інтонаційної виразності мовлення варто застосовувати такі дидактичні ігри, як «Хто що почув?», «Вимов, так як я», «Тихіше-голосніше», «Мавпочки».

Висновки. Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить про те, що звукова культура мови складається з багатьох компонентів, включаючи правильність фонетики, чітку артикуляцію звуків, темп мови, фонематичний слух та засоби інтонаційної виразності.

Дошкільний вік є найбільш сприятливим для правильної вимови всіх звуків рідної мови, тому ця робота повинна бути завершена у дитячому садку. Одним із основних напрямів мовленнєвого розвитку дітей молодшого дошкільного віку виступає своєчасна та правильно організована робота вихователів у ЗДО. Дидактичні ігри та вправи виступають ефективними засобами розвитку звукової культури мовлення дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Березовська Л., Ф. Ватаман. Удосконалення звукової культури мовлення дітей дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 52, том 1. С. 174-180.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. 2-ге вид., допов. Київ: Слово, 2011. 704 с.
3. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови: навч. посіб. / уклад. Л. В. Іщенко. Умань: ПП «Жовтий», 2013. 138 с.
4. Попова І., Діхтяренко С. Виховання звукової культури мовлення молодших дошкільників засобами методу кейс-технології. *Інноваційна педагога*. 2023. Вип. 57. Том 2. С. 195-200.
5. Світ наукових досліджень. Випуск 19: матер. Міжнар. мультидисциплін. наук. інтернет-конф. (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 23-24 травня 2023 р.) / [редкол.: О. Патряк та ін.]; ГО "Наукова спільнота"; WSSG w Przeworsku. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., 2023. 244 с.

6. Соловйова Ю. Лялька-мотанка як засіб формування картини світу дітей дошкільного віку. *Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій*: матеріали наук.-практ. конф. (22–23 червня 2018 року). Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. С. 382-385.

7. Швірник Л. В. Ігрова діяльність як засіб формування звукової культури мовлення дошкільників. метод. посіб. Херсон. 2016. 48 с.

УДК 373.2:37.035:502.7

Людмила НЕМЕРЖИЦЬКА,

вихователь закладу дошкільної освіти
(ясла - садок) комбінованого типу «Вулик»
Броварський район Київської області

МОТИВАЦІЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ПРАЦІ В ПРИРОДІ ЗА ДОПОМОГОЮ КАЗОК

Постановка проблеми. Сучасне суспільство стикається з низкою викликів щодо формування в дітей дошкільного віку стійкої мотивації до праці, особливо праці в природі. Це важливо з огляду на необхідність виховання у дітей навичок самостійності, відповідальності, а також розвитку екологічної свідомості. Враховуючи, що дошкільний період є найбільш чутливим для розвитку основних моральних цінностей, питання мотивації до праці в природі стає важливим елементом у формуванні позитивного ставлення до навколишнього середовища. Одним з ефективних інструментів у цьому процесі є казки, які здатні не тільки зацікавити дітей, але й сформувати в них потребу в турботі про природу, розуміння її значення і важливості.

Мета статті – проаналізувати значення казок як ефективного засобу мотивації дітей дошкільного віку до праці в природі, розкрити механізми їх впливу на формування екологічної свідомості, відповідальності та працьовитості у дітей. Особлива увага приділяється використанню казкових сюжетів для розвитку позитивного ставлення до природи, залученню дітей до активної взаємодії з навколишнім середовищем та формуванню уявлення про важливість колективної праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація дітей дошкільного віку до праці в природі є важливою складовою їхнього виховання, оскільки саме в цьому віці формується основне ставлення до навколишнього середовища, а також закладаються перші уявлення про працю та відповідальність. Казки виступають потужним інструментом у процесі розвитку дітей, адже вони здатні не лише захоплювати увагу, а й впливати на емоційний стан, сприяти розвитку моральних цінностей, таких як працьовитість, турбота про природу та навколишній світ.

На нашу думку одним із основних способів використання казок для мотивації дітей до праці в природі є створення образів героїв, які активно взаємодіють з природним середовищем. Казкові персонажі, що працюють у саду, лісі, на городі або доглядають за тваринами, можуть стати зразками для наслідування, а також вчити дітей важливості взаємодії з природою. Наприклад, казки про добрих лісових жителів або про тварин, які піклуються про свої ліси та

сади, можуть вчити дітей, що праця на землі приносить не тільки користь, а й радість.

Наприклад, українська народна казка «Лісова школа» вчить дітей важливості догляду за лісом, а казка «Про маленьку бджілку» показує, як праця бджілок на квітках приносить користь природі. Чеська казка «Маленький садівник» демонструє, як через працю у саду вирощуються овочі і квіти, а польська казка «Жаба та квіти» вчить піклуватися про рослини. Японська казка «Піклування про ліс» показує важливість догляду за лісом, підкреслюючи, що праця на землі приносить радість і користь [2].

Крім того, казки допомагають розвивати у дітей почуття співчуття до природи та тварин. Важливо, щоб у казках були відображені моменти взаємодії з природою, де герої не просто працюють, але й піклуються про довкілля. Це можуть бути історії про те, як персонажі саджають дерева, доглядають за квітами або доглядають за тваринами, що потребують допомоги. Такий підхід сприяє формуванню у дітей розуміння того, що піклуватися про природу – це не тільки корисно, а й морально правильно.

Ще одним важливим моментом є те, як казки можуть будувати у дітей уявлення про важливість колективної праці. Відомі казки, де герої об'єднуються для досягнення спільної мети (наприклад, збирання врожаю, допомога в лісі), можуть бути чудовим прикладом для дітей. Завдяки таким казкам діти розуміють, що у праці важливі не тільки зусилля кожного, а й взаємодія між людьми, злагоджена робота в колективі. Казки, як-от «Колобок», «Рукавичка», «Три поросята» та «Петя і вовк», чудово ілюструють важливість колективної праці та взаємодії [2]. У цих творах герої об'єднуються для досягнення спільної мети, чи то збір врожаю, допомога в лісі чи захист від небезпеки. Вони вчать дітей, що успіх залежить не тільки від зусиль кожного, але й від злагодженої роботи в колективі та взаємної підтримки.

Як зазначає М. В. Нестер використання казок для мотивації до праці в природі також допомагає дітям розвивати уяву та креативність. В процесі розповіді вони можуть візуалізувати собі процеси, про які йде мова, і відчутти певний зв'язок з природним світом [3, с. 33]. Це дає їм можливість не лише спостерігати, але й уявляти себе активними учасниками подій. Ідеї про те, як виглядають сади, ліси чи городи у казках, можуть сприяти розвитку інтересу до реальних природних процесів, таких як садження рослин, догляд за ними, а також очищення довкілля.

Діти дошкільного віку часто потребують наочного прикладу, тому ефективним буде поєднувати казки з практичними заняттями на природі. Наприклад, після прослуховування казки про те, як лісові звірі саджають дерева, діти можуть разом з вихователем висадити дерево на подвір'ї чи доглядати за квітами [3, с. 45]. Така діяльність допомагає дітям не лише розуміти значення праці, але й відчутти себе частиною цього процесу, що зміцнює їхній інтерес до природних справ.

На нашу думку використання казок також дозволяє сформувати в дітей внутрішню мотивацію до праці, що є основою для розвитку самостійності та відповідальності. У казках персонажі часто стикаються з труднощами, що вимагають від них певних зусиль і часу. Це може стати для дітей прикладом

того, що праця не завжди легка, але вона приносить задоволення та результат. Такі казки вчать, що працюючи, можна досягти не тільки матеріального, а й морального задоволення.

Як зазначає Г. В. Беленька казки можуть також використовуватися як інструмент для розвитку емоційної сфери дитини. За допомогою казок можна навчити дітей не тільки праці, а й правильному ставленню до природного середовища [1, с. 17]. Важливо, щоб діти не тільки вчилися працювати в природі, а й розуміли, чому ця праця важлива для збереження екології та для майбутнього планети. Казки можуть допомогти їм осмислити такі поняття, як збереження води, рослин, турбота про тварин.

Для дітей дошкільного віку особливо важливо, щоб казки не були просто розвагою, а мали конкретну мету – виховувати працьовитість, турботу та взаємодію з природою. У зв'язку з цим, казки, які безпосередньо пов'язані з доглядом за природою або представленням того, як працюють інші живі істоти, можуть стати потужним інструментом для формування здорових звичок і практичних навичок у дітях.

Висновки. Таким чином, використання казок для мотивації дітей до праці в природі є надзвичайно ефективним методом. Казки не тільки формують інтерес до природи, але й допомагають дітям усвідомити важливість їхньої участі в збереженні навколишнього середовища. Вони розвивають уяву, емоційний інтелект, соціальні навички і, що найголовніше, почуття відповідальності за світ, у якому живемо.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Казка як засіб екологічної освіти. *Освіта та розвиток особистості*. 2015. №5(36). С. 14-18.
2. Казки про тварин. URL: <https://derevo-kazok.org> (дата звернення 16.02.2025).
3. Нестер М.В. Праця в кутку природи як засіб формування трудових умінь і навичок дошкільників: методична розробка. Львів, 2020. 51 с.

УДК 37.016:796.015.132:373.2

Катерина Рибій,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Єлизавета Панченко,

асистент кафедри теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМИ «КАЗКОВА ФІЗКУЛЬТУРА» ПІД ЧАС ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. У сучасному світі, де діти все більше часу проводять перед екранами гаджетів, проблема недостатнього фізичного розвитку дошкільнят стає особливо гострою. Дошкільний вік є важливим етапом у формуванні фізичного здоров'я дитини. Саме в цей період закладаються основи міцного імунітету, правильної постави, координації рухів та інших важливих фізичних якостей. Недостатня рухова активність у дошкільному віці може

призвести до різноманітних проблем зі здоров'ям. Крім того, недостатній фізичний розвиток може негативно вплинути на психоемоційний стан дитини, її когнітивні здібності та соціальну адаптацію. Тому пошук ефективних методів фізичного виховання, які б зацікавлювали дітей та сприяли їх гармонійному розвитку, є надзвичайно актуальним.

Програма Миколи Єфименка "Казкова фізкультура" є одним із таких інноваційних методів. Вона ґрунтується на принципі природного фізичного розвитку дитини та передбачає використання ігрової форми проведення занять. Ця програма вже багато років успішно використовується в закладах дошкільної освіти України та за її межами, демонструючи свою ефективність та позитивний вплив на фізичний розвиток дітей. Програма "Казкова фізкультура" передбачає використання інноваційного підходу до фізичного виховання дошкільнят, який ґрунтується на принципах природного розвитку дитини та передбачає використання ігрової форми проведення занять. Дана програма допомагає дітям розвинути основні рухові навички, зміцнити здоров'я, сформувати правильну поставу, розвинути координацію рухів та підвищити інтерес до фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над даною проблематикою працювала та працює досить велика кількість науковців та педагогів, серед яких А. Богуш, Ю. Борисова, Л. Гончар, О. Максимова, О. Потужній, О. Солтис, О. Сотник, О. Шерелев та інших дослідників, які займалися та займаються вивченням цього питання.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі ефективності використання програми «Казкова фізкультура» у процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Фізичне виховання є важливою складовою всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Воно сприяє зміцненню здоров'я, формуванню рухових навичок, вихованню витривалості, сили, спритності, а також позитивно впливає на психоемоційний стан дитини. До завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку відносять зміцнення здоров'я, формування рухових навичок, розвиток фізичних якостей, створення позитивної мотивації, формування культурно-гігієнічних навичок за допомогою різних методик та форм. Ми вважаємо, що реалізація даних завдань відбуватиметься краще в результаті використання програми М. Єфименка «Казкова фізкультура», яка розроблена для різних вікових категорій у ЗДО.

Методика М. Єфименка базується на технології «Театру фізичного розвитку та оздоровлення дітей» як форми фізичної активності дітей [3, с. 6], яка стала основою для програми «Казкова фізкультура». Програма «Казкова фізкультура» Миколи Єфименка – це комплексна система фізичного виховання дітей дошкільного віку, спрямована на їх гармонійний розвиток та зміцнення здоров'я. Вона базується на принципах природного розвитку дитини, враховує її вікові особливості та передбачає використання ігрової форми проведення занять. Сьогодні у багатьох освітніх закладах активно впроваджують авторську методику фізичного виховання М. Єфименка (інноваційні види фізкультурних занять: заняття-казка; заняття з використанням елементів коригувальних вправ; заняття флорбол... тощо) [2, с. 64]. Програмою передбачено рухову

активність дітей упродовж дня, починаючи з прийому дітей вранці до того моменту, коли батьки або рідні забирають їх додому [1, с. 12]. Програма "Казкова фізкультура" складається з кількох розділів, кожен з яких відповідає певному віковому періоду розвитку дитини.

Під час використання даної програми М. Єфименко рекомендує використовувати асоціативний метод, тобто потрібно зменшити кількість різних тренажерів у спортивній залі та спиратися на створення дітьми максимальної кількості образів [5, с. 360-361].

Заняття, які проводяться в ігровому стилі, дають можливість подорожувати країнами казок, допомагати казковим героям долати безліч перешкод, разом з ними вирішувати різноманітні завдання, навчатися самому і навчати персонажів необхідним у житті речам [4, с. 125]. Під час занять за даною програмою для дітей 3-4 років основна увага приділяється рухливим іграм, які допомагають розвивати координацію рухів та орієнтацію у просторі. Під час занять використовуються прості казкові сюжети, у яких діти перевтілюються в різних персонажів або тварин. До основних вправ належать біг, стрибки, лазіння, присідання, ходьба по колу та інші природні рухи. У віці 4-5 років завдання поступово ускладнюються: додаються базові акробатичні елементи, вправи на рівновагу, а також колективні ігри, які сприяють розвитку навичок взаємодії та вміння працювати в групі. Ігрові ситуації стають більш насиченими та вимагають швидкої реакції й уважності. Для старших дошкільників вправи набувають спортивного характеру: включають біг із перешкодами, стрибки на точність, а також завдання, спрямовані на розвиток витривалості та сили. Під час ігор використовуються не лише традиційні спортивні знаряддя (м'ячі, обручі, мотузки, кеглі), а й уявні предмети, що стимулює дитячу фантазію. Важливим аспектом стає колективна взаємодія, яка допомагає дітям не лише фізично розвиватися, а й формувати соціальні навички.

До основних принципів програми «Казкова фізкультура» можна віднести природовідповідність (вправи відповідають природним рухам дитини, сприяють її органічному розвитку та не суперечать її фізіологічним потребам); використання ігрових форм (на відміну від традиційних фізичних вправ, які можуть здаватися дітям нудними та одноманітними, заняття за програмою «Казкова фізкультура» проводяться в цікавій для дітей ігровій формі, що робить їх емоційно забарвленими та сприяє активній участі дітей); послідовність (вправи поступово ускладнюються відповідно до вікових особливостей дітей та їх фізичної підготовленості); індивідуальний підхід (програма враховує індивідуальні особливості кожної дитини, її темперамент, рівень фізичного розвитку та стан здоров'я. Таким чином програму можна використовувати в різновікових групах, адже завдання програми легко корегувати відповідно до можливостей дошкільників); комплексність (програма охоплює всі аспекти фізичного розвитку дитини — розвиток рухових навичок, зміцнення м'язів, формування правильної постави, розвиток координації рухів тощо).

Застосування програми "Казкова фізкультура" сприяє зміцненню здоров'я дітей дошкільного віку, а саме серцево-судинної та дихальної системи, а також опорно-рухового апарату; розвитку основних рухових навичок (ходьби, бігу,

стрибків, лазіння, метання тощо); формуванню правильної постави; розвитку координації рухів; підвищенню інтересу до фізичної культури. Заняття з фізичної культури складені за програмою Миколи Єфименка створюють умови для соціальної взаємодії з однолітками, виховання, навчання, інтелектуального, психофізичного та всебічного розвитку дітей дошкільного віку [28, с. 123]. Використання програми «Казкова фізкультура» розвиває не лише фізичні якості у дітей дошкільного віку, а також сприяє розвитку емоційного інтелекту, креативності та комунікативних навичок. Казковий підхід дає можливість поєднувати фізичну активність з елементами математики (лічба, орієнтування у просторі), ознайомлення з природним світом (знайомство з тваринами, природними явищами), мовленнєвого розвитку (складання історій, збільшення активного та пасивного словникового запасу).

Висновки. Фізичне виховання в дошкільному віці є основою здорового способу життя та формування гармонійної особистості дитини. Для реалізації завдань з фізичного виховання необхідно підібрати ефективні методи. Програма "Казкова фізкультура" Миколи Єфименка є інноваційним та ефективним методом фізичного виховання дітей дошкільного віку. Вона ґрунтується на принципах природного розвитку дитини, враховує її вікові особливості та передбачає застосування ігрової форми проведення занять. Її використання сприяє гармонійному розвитку дитини, зміцненню її здоров'я та формуванню позитивного ставлення до фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Єфименко М.М. Програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку "Казкова фізкультура". Тернопіль: Мандрівець, 2014. 52 с.
2. Надім'янова Т., Чепелюк А. Інноваційні підходи у фізичному вихованні учнів початкової школи. *Молодь і ринок*. 2019. № 9 (176). С. 60-65.
3. Пугач О.Д. Формування здорової, компетентної особистості за методикою М. Єфименка: метод. посіб. Ізяслав, 2015. 37 с.
4. Солтис О.В. Фізкультурна корекційна казка — як основна форма фізичного розвитку дошкільників із порушеннями опорно-рухового апарату. *Корекційна педагогіка*. 2020. Вип. 41. С. 122-127.
5. Сторожук А.М. Фізичне виховання дітей за методикою М. Єфименка. *Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Perfect Publishing*. Vancouver, Canada. 2024. Pp 357-362.

УДК 373.3:372.5

Богдана РОМАНЧУК,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена МАКСИМОВА,**
канд.педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАВИЧОК МАЛЮВАННЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми. Художня діяльність є одним із найефективніших способів творчого самовираження дітей у дошкільному віці. Вона охоплює

створення різноманітних виробів із таких матеріалів, як папір, картон, тканина, а також природні компоненти. До цього виду діяльності належать як традиційні, так і інноваційні техніки малювання, а також музична, літературна та театральна творчість. Малювання, як один із ключових напрямків художньої активності дошкільнят, сприяє їхньому гармонійному розвитку, відіграє важливу роль у становленні особистості, дарує радість від знайомства зі світом мистецтва та сприяє розвитку креативних здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу малювання на розвиток дітей привертала увагу багатьох учених та педагогів. Зокрема, видатний український педагог В. О. Сухомлинський акцентував увагу на важливості малювання в навчально-виховному процесі дітей. Він вважав, що малюнок є важливим етапом у формуванні логічного мислення та креативних здібностей. Також він підкреслював, що через малювання діти передають свої переживання та думки, що позитивно позначається на їхньому емоційному розвитку. На його думку, витoki творчого потенціалу та обдарованості дитини закладені в рухах пальців: «Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки-струмочки, які живлять джерело творчої думки» [4].

Український вчений І. А. Зязюн досліджував роль художньо-творчої діяльності у процесі формування особистості дитини. Він зазначав, що малювання допомагає дітям краще пізнати себе, розвиває естетичні почуття та сприяє творчому самовираженню через мистецтво [4]. Педагог Л. М. Шульга вважала малювання дієвим інструментом формування естетичного смаку та творчих здібностей дошкільників. На її думку, завдяки малюванню діти відображають свої почуття та думки на папері, що сприяє їхньому емоційному розвитку та індивідуальному самовираженню.

О.О. Максимова розкрила зміст роботи дітей дошкільного віку в нетрадиційних техніках малювання [5].

Австрійський педагог і психолог Лоуренс Прайт присвятив свої дослідження розвитку творчого потенціалу дітей через малювання. Він підкреслював, що малювання є важливим засобом передачі емоцій та розширення уяви. Відомий дослідник Віктор Лоу у праці «Творчість та розвиток дитини» детально розкрив значення малювання у формуванні дитячої особистості, зробивши цю книгу класичною у своїй сфері.

Джанет Лейн у своїх дослідженнях наголошувала на користі малювання для емоційного та психічного благополуччя дітей. Вона вважала, що малювання є одним із основних способів самовираження дитини, який також збагачує її мовлення. Роджер Фрост, автор досліджень щодо застосування малювання у навчальному процесі, підкреслював його значення для стимуляції творчого мислення та розвитку інтелектуальних здібностей [7].

Таким чином, численні дослідження підтверджують користь малювання для всебічного розвитку дітей, зокрема для формування когнітивних, емоційних та творчих навичок. Під час створення малюнків діти не лише розвивають свою уяву, а й передають своє ставлення до навколишнього світу. Завдяки використанню різних художніх матеріалів вони вчаться відтворювати красу довкілля та поступово вдосконалюють свої технічні навички у малюванні [8].

Мета нашої статті: розкрити важливість формування технічних навичок малювання у дітей середнього дошкільного віку в процесі художньої діяльності та визначити основні елементи цих навичок.

Виклад основного матеріалу. Розвиток технічних умінь у малюванні є значущим етапом у становленні дитини, що сприяє її гармонійному розвитку та самовираженню.

Технічні навички – це практичні дії, які формуються на основі отриманих знань через наслідування або самостійні експерименти, дозволяючи ефективно опановувати художні інструменти, матеріали та різноманітні техніки малювання, доводячи їх виконання до автоматизму. [6, с.280]. У дітей середнього дошкільного віку ключові технічні вміння у малюванні охоплюють:

- вміння малювати окремі предмети: діти вивчають базові геометричні форми (круг, овал, квадрат, прямокутник, трикутник) і використовують їх для зображення реальних об'єктів;

- розташування об'єктів на аркуші: вміння зображати частини предметів у відповідних пропорціях і правильно розташовувати їх одна відносно одної;

- підбір і поєднання кольорів: засвоєння базових кольорів та їх комбінування дозволяє дітям отримувати нові відтінки, включаючи нові кольори (коричневий, жовтогарячий, ясно-зелений);

- вміння малювати різноманітні лінії (прямі, горизонтальні, вертикальні, похилі, ламані, криві, дугоподібні);

- вміння зафарбовувати зображення в одному напрямку (зверху вниз або зліва направо) для створення акуратної текстури. Рух олівця при зафарбовуванні невідривний: туди – назад, а пензель може рухатися лише в один бік, по ворсу;

- зафарбовувати предмети, не виходячи за контури;

- вміння правильно тримати олівець, пензлик, фломастер чи кольорову крейду: діти повинні навчитися тримати олівець, фломастер або пензлик правильно у правій руці між великим та середнім пальцями, а лівою рукою діти мають притримувати аркуш паперу для зручності та кращого контролю за рухами;

- вміння регулювати натиск на інструменти для створення світлих або насичених тонів;

- вміння використовувати кінчик пензля для малювання дрібних деталей, а всього пензля – для широких мазків; вміння домальовувати деталі;

- вміння промивати пензлик перед використанням іншого кольору;

- вміння використовувати різні предмети для штампування [1].

Розвитку цих навичок сприяють різноманітні ігрові завдання та творчі проекти, які допомагають удосконалювати моторику рук, розвивати уяву та формувати творчі здібності у дітей середнього дошкільного віку. Адже процес художньої діяльності включає різні методи і прийоми, що дозволяє зробити процес навчання цікавим, захопливим та ефективним, що сприятливо позначається на всебічному розвитку дитини та її готовність до подальшого навчання у школі, оскільки він сприяє розвитку дрібної моторики, просторового мислення та послідовності дій. Крім того, художня діяльність допомагає формувати естетичне сприйняття, готує дітей до складніших технік і сприяє

розвитку їх самостійності та творчості. Вона є важливим етапом у загальному розвитку дітей і підтримує їх навчання та самовираження [2].

Залучення дітей до художньої діяльності сприяє не лише розвитку їхніх технічних навичок, а й формуванню естетичного світогляду, що є необхідним для гармонійного становлення особистості.

Розвиток технічних навичок малювання у дітей середнього дошкільного віку є ключовим етапом їхнього становлення, що допомагає опанувати основи роботи з художніми матеріалами. Опанування таких навичок, як правильне тримання олівця та пензля, регулювання натиску, створення різних видів ліній, змішування кольорів і зафарбовування в одному напрямку, має велике значення для розвитку дрібної моторики. Дрібна моторика, у свою чергу, тісно пов'язана з когнітивними процесами. Вміння правильно розташовувати об'єкти на аркуші сприяє розвитку просторової уяви та логічного мислення.

Окрім технічних аспектів, художня діяльність відіграє важливу роль у розвитку особистості дошкільника, формуванні його естетичних почуттів та творчих здібностей. Процес малювання навчає дитину бути уважною, спостережливою, терплячою та наполегливою у досягненні бажаного результату. Це також формує здатність до самостійної діяльності та прийняття рішень, що є важливим для подальшого навчання у школі. Малювання допомагає дитині не тільки навчитися відтворювати навколишній світ на папері, але й виражати свої емоції, думки та фантазії.

Використання різноманітних методів і підходів у художній діяльності дозволяє зробити процес навчання цікавим, захопливим та ефективним. Малювання як вид художньої діяльності допомагає розширювати світогляд дітей, знайомить їх із різними художніми стилями, техніками та матеріалами, сприяє розвитку емоційної чутливості та здатності помічати красу у навколишньому світі.

Висновки. Таким чином, художня діяльність є важливою складовою гармонійного розвитку дошкільника, оскільки вона не тільки сприяє вдосконаленню технічних навичок, але й допомагає сформуванню творчу, емоційно багату, допитливу та естетично чутливу особистість, готову до подальшого навчання та самовираження.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина». К., 2020. с.12- 568.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. К.: Видавничий дім «Слово», 2013. 320 с.
3. Гайдак Н. Як пензлик навчався малювати // *Джміль*. 2006. №1.
4. Демчук М. Нетрадиційні техніки // *Палітра педагога*. 2001. №3. с.22- 25.
5. Максимова О.О. Нетрадиційні техніки образотворчого мистецтва в роботі з дітьми дошкільного віку // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 2022. Випуск 1 (50). С. 182 - 185.
6. Пісоцький К. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному навчальному закладі. Київ: Либідь, 2015. 280 с.
7. Susan Schwake and Rainer Schwake «Art Lab for Little Kids: 52 Playful Projects for Preschoolers» // Boston. 2013. p.3- 250.

8. Susan Striker «Young at Art: Teaching Toddlers Self-Expression, Problem-Solving Skills, and an Appreciation for Art» // New-York. 2001. p.16- 47.

УДК 373.3:159.922.7

Світлана СКУМІН,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Оксана СОРОЧИНСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ НА РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку є однією з ключових задач сучасної педагогіки. Гуманні почуття, такі як співчуття, доброта, милосердя та емпатія, формують основу морального розвитку особистості та сприяють гармонійному співіснуванню в суспільстві. Емпатія, як здатність розуміти та відчувати емоційний стан іншої людини, є фундаментальною складовою соціального розвитку особистості. У старшому дошкільному віці формування емпатії набуває особливого значення, оскільки саме в цей період діти активно засвоюють соціальні норми та правила поведінки. Сюжетно-рольова гра виступає провідним видом діяльності в цьому віці, забезпечуючи умови для моделювання соціальних взаємодій та розвитку емоційної сфери дитини. Однак питання впливу сюжетно-рольових ігор на розвиток емпатії у дітей старшого дошкільного віку потребує більш детального вивчення та обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика виховання гуманних почуттів у дітей дошкільного віку активно досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, С. Скумін та О. Сорочинська у своїй роботі аналізують теоретичні аспекти виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності. Автори підкреслюють важливість використання сюжетно-рольових ігор для формування моральних якостей у дітей [5].

Проблематика розвитку емпатії у дітей дошкільного віку є предметом дослідження Т. Пономаренко та Ю. Волинець, вони розглядають розвиток емпатії у старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти, підкреслюючи важливість створення сприятливого емоційного середовища для формування цієї якості [4]. У статті, опублікованій у журналі «Освітній дискурс», розглядається ефективність використання сюжетно-рольової гри у формуванні моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку, що безпосередньо пов'язано з розвитком емпатії [2]. Н. Беспалова розглядаючи особливості виховання гуманних почуттів у старших дошкільників акцентує увагу на значенні колективних ігор та взаємодії дітей у процесі гри для розвитку емпатії та співчуття. О. Максимова, М. Федорова вивчали розкрили змістово-технологічне забезпечення виховання міжособистісної толерантності у дітей старшого дошкільного віку [3].

Мета статті є дослідження впливу сюжетно-рольової гри на розвиток емпатії у дітей старшого дошкільного віку, а також визначення педагогічних умов, які сприяють ефективному формуванню цієї якості у процесі ігрової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сюжетно-рольова гра є провідним видом діяльності у дітей старшого дошкільного віку. Вона характеризується відтворенням дітьми різних соціальних ролей та ситуацій, що дозволяє їм моделювати та переживати різноманітні емоційні стани. У процесі таких ігор діти вчаться розуміти почуття інших, співпереживати та адекватно реагувати на емоційні прояви оточуючих.

У контексті означеної теми статті можна окреслити основні механізми розвитку емпатії у дітей у сюжетно-рольовій грі. 1. Прийняття ролі – у сюжетно-рольових іграх діти беруть на себе ролі різних персонажів, що дозволяє їм «приміряти» на себе емоційні стани та переживання інших людей. Це сприяє розвитку здатності до емоційного відгуку та розуміння почуттів оточуючих. 2. Моделювання соціальних ситуацій – відтворення різних життєвих ситуацій у грі допомагає дітям усвідомити причини та наслідки певних емоційних реакцій, що підвищує їхню чутливість до емоційних станів інших. 3. Співпраця та комунікація. Сюжетно-рольові ігри передбачають активну взаємодію між учасниками, що сприяє розвитку навичок спілкування, уміння слухати та розуміти партнера по грі, а також враховувати його емоційний стан.

Ефективність розвитку емпатії у сюжетно-рольовій грі залежить від дотримання низки педагогічних умов, зокрема: створення емоційно сприятливого середовища (педагог повинен забезпечити атмосферу довіри та підтримки, де діти відчуватимуть себе вільно та безпечно для вираження своїх почуттів та емоцій); вибір тематик ігор (сюжети для ігор мають бути близькими та зрозумілими дітям, відображати їхній життєвий досвід та містити ситуації, що вимагають прояву емпатії (наприклад, допомога другу, турбота про молодших тощо)); роль педагога у грі (вихователь може виступати як активним учасником гри, демонструючи зразки емпатійної поведінки, так і спостерігачем, який коригує та підтримує прояви емпатії у дітей); обговорення ігрових ситуацій (після завершення гри доцільно проводити бесіди з дітьми, обговорюючи їхні почуття та емоції, що виникли під час гри, а також аналізуючи поведінку персонажів та можливі альтернативні способи реагування).

Важливим етапом розвитку емпатії у дітей дошкільного віку є діагностика вихідного рівня розвитку. З цією метою можна використати низку методик. Однак розпочинати потрібно з спостереження за поведінкою дитини в соціальних ситуаціях. Це дозволить визначити, як дитина реагує на емоції однолітків і дорослих у природних умовах. Завдання вихователя спостерігати за дитиною під час гри, групових занять, взаємодії з іншими дітьми та дорослими. Аналізувати, чи проявляє дитина співчуття, допомагає іншим, реагує на чужий смуток чи радість.

Використання спеціальних методик дозволяють виявити здатність дитини розпізнавати емоції інших, співпереживати та виражати відповідні реакції. Як приклад: методики «Мій портрет у променях сонця» - дослідження самооцінки дітей дошкільного віку; «Дослідження рівня емпатійних тенденцій (за

модифікацією методики І. Юсупова)» [1]. Також можна використати гру «Що якщо». Найважливіше питання гри: «Що б ви зробили, якби...?» Гра змушує дітей роздумувати про різні ситуації. Одним із прикладів є питання: «Що б ви зробили, якби побачили, як хтось відбирає іграшку у вашого друга?».

На наш погляд основними причинами переважання низького рівня розвитку емпатії у дітей старшого дошкільного віку є: 1) недостатнє розуміння сутності емпатії педагогами та батьками. Зокрема часто емпатія ототожнюється з простим співчуттям, тоді як вона включає когнітивний (розуміння емоцій), емоційний (переживання емоцій) та поведінковий (готовність допомогти) компоненти. Без глибокого розуміння сутності емпатії, дорослі не можуть створити належні умови для її розвитку у дітей; 2) неефективне використання сюжетно-рольової гри (гра часто розглядається лише як розвага, без усвідомлення її розвивального потенціалу; педагоги не завжди вміють правильно організувати гру, стимулювати дітей до переживання емоцій та аналізу ситуацій; недостатньо уваги приділяється обговоренню почуттів героїв та їхніх мотивів); 3) обмежений досвід соціальної взаємодії (сучасні діти часто проводять багато часу за екранами, що обмежує їхній досвід реального спілкування, а недостатність спілкування з однолітками та дорослими може призвести до труднощів у розумінні емоцій інших людей); 4) вплив соціокультурних факторів - сучасне суспільство часто культивує індивідуалізм та конкуренцію, що може негативно впливати на розвиток емпатії; гендерні стереотипи можуть обмежувати прояв емпатії у хлопчиків, оскільки традиційно вважається, що вони мають бути сильними та стриманими); 5) індивідуальні особливості дитини (темперамент, характер та емоційна чутливість дитини можуть впливати на її здатність до емпатії; деякі діти можуть потребувати більше часу та підтримки для розвитку емпатії).

Отже, розвиток емпатії у дітей старшого дошкільного віку залежить від значної кількості факторів, а сюжетно-рольові ігри створюють унікальні умови для її розвитку. Вони дозволяють дітям переживати емоції інших людей, розуміти їхні мотиви та потреби, вчитися співпереживати та допомагати іншим, розвивати соціальні навички та емоційний інтелект. У контексті зазначено можна використовувати сюжетно-рольову гру: «Лікар і пацієнт». Дитина-лікар вчиться вислуховувати пацієнта, проявляти турботу та знаходити спосіб заспокоїти його. Пацієнти, у свою чергу, усвідомлюють важливість співпереживання та отримують модель підтримки. Гра «Сім'я» вчить дітей розуміти почуття членів родини, перейматися потребами інших та проявляти турботу. Наприклад, «мама» вчить «дитину» дбати про інших, а «дитина» розуміє, як важливо слухати дорослих. Гра «Зоопарк» або «Догляд за тваринами» вчить відповідальності, піклуванню про живих істот та розумінню, що тварини теж відчувають біль, страх або радість. Гра «Рятувальники» сприяє розвитку почуття відповідальності та розумінню важливості допомоги іншим у складних ситуаціях.

Висновки. Сюжетно-рольові ігри допомагають дітям практично застосовувати емпатійні навички, моделювати реальні життєві ситуації та навчатися розуміти почуття інших людей. Це створює основу для розвитку емоційного інтелекту та соціальної адаптації у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Візнюк І.М. Особливості розвитку емпатії у дітей дошкільного віку. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 33 (72) № 6 2022. С. 34-39.
2. Волощенко Н. О., Корнійчук А. В. Роль сюжетно-рольової гри у формуванні моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку. Освітній дискурс: збірник наукових праць. Випуск 13 (5). С. 68-78.
3. Максимова О. О., Федорова М. А. Змістово-технологічне забезпечення виховання міжособистісної толерантності у дітей старшого дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. 2023. Вип. 35 (2-2023). С. 137-147.
4. Пономаренко Т.О., Волинець Ю.О. Розвиток емпатії у старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти. «Молодий вчений» № 11 (63) листопад, 2018 р. С. 256-262.
5. Скумін С, Сорочинська, О. (2024) *Виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності*. Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи : зб. наук. пр. / за заг. ред.: О. О. Максимової, М. А. Федорової. Житомир : Левковець, 2024. С. 76-79.

УДК 373.2:37.036

Вікторія СУЩУК,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Тетяна ГУЖАНОВА,

доцент, кандидат філологічних наук,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку суспільства проблема формування культури поведінки у дітей дошкільного віку набуває особливої значущості. Адже саме в дошкільному віці закладаються основи особистості, формуються моральні якості, моделі поведінки та спілкування, які в майбутньому визначатимуть успішність дитини в соціумі. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає соціально-моральний розвиток як один з ключових напрямків виховання дошкільнят. Тож пошук ефективних засобів формування культури поведінки у дітей є актуальним завданням сучасної дошкільної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування соціальної компетентності та культури поведінки у дошкільників досліджували такі вчені як А.М. Богуш, Н.І. Луцан, В.У. Кузьменко, С.І. Матвієнко, В.М. Ярова та інші. Дослідники однакові в тому, що одним з найбільш ефективних засобів соціально-морального виховання дошкільнят є сюжетно-рольова гра. Втім, потребують подальшого вивчення педагогічні умови реалізації виховного потенціалу гри, шляхи збагачення її змісту та методика організації в контексті формування культури поведінки дітей.

Мета статті розкрити виховні можливості сюжетно-рольової гри як засобу формування культури поведінки у дітей середнього дошкільного віку та окреслити педагогічні умови її ефективного використання в освітньому процесі ЗДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культура поведінки - це сукупність сталих форм спілкування та поведінки, що базуються на моральних цінностях, нормах та правилах, прийнятих у суспільстві. Формування культури поведінки передбачає виховання у дитини поваги до іншої людини, доброзичливості, чуйності, співпереживання, вміння спілкуватися та взаємодіяти з оточуючими [1].

І саме сюжетно-рольова гра є тим унікальним засобом, що дозволяє дитині в невимушеній, цікавій формі засвоювати моделі та норми поведінки, соціальні ролі та правила поведінки. Як зазначає С. І. Матвієнко, “систематичне проведення сюжетно-рольових ігор збагатить дошкільників новими враженнями, сприятиме формуванню навичок соціальної компетентності, надаючи новий соціальний досвід, який є важливим для розвитку особистості” [4, с. 8].

Для кращого розуміння розглянемо на прикладах. Граючи, наприклад, в “сім’ю”, діти беруть на себе ролі мами, тата, дітей, бабусі та дідуса. Кожна роль передбачає певний тип поведінки, манеру спілкування. “Мама” проявляє турботу та ніжність, “тато” - силу та відповідальність, “бабуся” - доброту та мудрість. Діти наслідують дорослих, вчаться виражати свої емоції, спілкуватися, взаємодіяти в “сімейному колі”. Або ж гра в “магазин”, де є “продавці” і “покупці”. Тут діти вправляються в ввічливому спілкуванні, вчаться чітко формулювати прохання, дякувати за послуги, стримувати емоції в публічних місцях.

Важливо, що в процесі гри дитина не лише наслідує поведінку дорослих, але й вчиться узгоджувати свої дії з партнерами по грі, домовлятися, поступатися, відчувати свою відповідальність за спільну справу. Як відзначає А. Кононенко, у грі старші дошкільники набувають основних навичок соціальної компетентності, які необхідні для встановлення контактів та розвитку взаємодії з навколишнім середовищем [2].

Як уже зазначалося, сюжетно-рольова гра є унікальним засобом формування культури взаємин у дітей старшого дошкільного віку. Втім, для того, щоб гра дійсно ефективно виконувала цю виховну функцію, необхідно забезпечити певні педагогічні умови. Розглянемо їх детальніше.

Водночас, як зауважує В.У. Кузьменко, “для реалізації потенціалу засобів сюжетно-рольових ігор у формуванні соціальної компетентності необхідно дотримуватись певних організаційно-педагогічних умов” [3, с. 15]. Серед таких умов дослідники виділяють:

- різноманітність предметного змісту ігор, що дозволяє розширювати соціальний досвід дошкільнят;
- емоційна привабливість сюжетів, яка мотивує дітей до активної взаємодії;
- практична спрямованість на відтворення реальних життєвих ситуацій;
- педагогічний супровід ігрової діяльності, спрямований на збагачення змісту ігор, ускладнення сюжетів, заохочення творчої ініціативи дошкільників [5, с.261].

Перша умова - це забезпечення змістовного наповнення ігор на основі розширення соціального досвіду та знань дітей. Як слушно зауважує А.М. Богуш, «для виникнення гри недостатньо яскраві, емоційно насичені враження дитини про навколишній світ, які породжують різноманітність ігрових задумів» [1, с.

45]. Тобто, чим більш широкий та різноманітний соціальний досвід матиме дитини, тим більш складні та цікаві сюжети вона може розігрувати, тим глибшим буде її розуміння системи людських взаємин.

Тож завдання вихователя - збагачувати дитячу гру через ознайомлення дітей з навколишнім життям, розширення їхніх уявлень про професійний світ, суспільні події, людські стосунки. Це може відбуватися через екскурсії, спостереження, бесіди, читання художньої літератури, розглядання ілюстрацій тощо. Наприклад, після екскурсії на пошту дітей із задоволенням гравців у «поштове відділення», а знайомство з працею лікаря збагатити сюжети «лікарняних» ігор.

Друга умова - це підтримка ігрової ініціативи та творчості дошкільників. Як зазначає В.М. Ярова, «для розвитку повноцінної сюжетно-рольової гри необхідно заохочувати самостійність дітей у виборі теми, розподілі ролей, розвитку сюжету. Надмірна регламентація з боку педагога гальмує розвиток гри» [5, с. 261]. Справді, лише за умов свободи та заохочення з боку дорослої дитини можна повно проявити свою уяву, творчість, імпровізацію в грі. А саме це і робить гру таким потужним засобом розвитку.

Тож роль вихователя - не диктувати дітям підхід гри, а створювати умови, за якими вони самі прагнуть розгорнути цікаву спільну діяльність. Це може бути і збагачення ігрового середовища новими атрибутами, і непряма демонстрація цікавого через художнє слово чи власну гру, і навіть просто щира цікавість дорослого дитячого сюжету. Головне - дати дітям відчуття свободи та підтримки їх ініціативи.

Третя умова - створення в групі позитивної емоційної атмосфери. Як наголошує Н.І. Луцан, «для виникнення та розгортання гри необхідний позитивний емоційний фон, адже гра - це вільна, емоційно насичена діяльність» [1, с. 39]. Справді, лише в атмосфері психологічного комфорту, довіри та доброзичливості дітей необхідно повністю включити в ігрову взаємодію, проявити свою індивідуальність та творчість.

І нарешті, четверта умова - непрямий педагогічний супровід дитячих ігор з метою збагачення їх сюжетів та рольової взаємодії. Як зауважує С.І. Матвієнко, «для розвитку змістовної гри педагог має функцію опосередкованого впливу – через ігрове середовище, сюжетні підказки, рольове включення в гру» [4, с. 8]. Тобто, вихователь не повинен навчати дітей свого бачення гри, але може делікатно збагачувати та ускладнювати ігровий процес.

По-перше, саме в грі дошкільники можуть практично «приміряти» на себе різні соціальні ролі, відчутти характер поведінки між людьми, наслідувати та засвоювати моделі поведінки. Все це відбувається в невимушеній, емоційно привабливій для дітей формі.

По-друге, гра спонукає дітей взаємодіяти між собою, домовлятися, узгоджувати свої дії з партнерами. А це надзвичайно важливі навички для побудови гармонійних стосунків з оточуючими.

По-третє, сюжетно-рольова гра - чудове поле для педагогічного впливу. Вихователь може ненав'язливо збагачувати зміст дитячих ігор, розширювати репертуар ролей, вводити нові ігрові ситуації, що відображають різні аспекти соціальних поведінки. Це поступово розширює соціальний досвід дошкільнят.

Водночас, ефективність гри як засобу виховання залежить від дотримання певних педагогічних умов - забезпечення різноманітності сюжетів, їх практичної спрямованості, створення позитивної емоційної атмосфери, педагогічної підтримки ігрової творчості дітей.

Висновки. Сюжетно-рольова гра, безумовно, є потужним інструментом соціально-морального розвитку дошкільнят. І завдання педагогів - максимально використовувати її потенціал, створюючи в закладі дошкільної освіти всі умови для збагачення та розгортання дитячої гри. Адже гра для дитини - це не просто розвага, це її спосіб пізнання світу, себе та інших людей. І від того, яким буде цей ігровий досвід, багато в чому залежить, якою виросте дитина - які цінності, моделі поведінки та культуру поведінки вона понесе в своє доросле життя.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навч. посіб. 3-тє вид., доповн. Київ : Видавничий Дім Слово, 2014. 304 с.
2. Кононенко А. Сюжетно-рольова гра як засіб формування комунікативних навичок у дітей середнього дошкільного віку. Сучасні освітні технології у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти: зб. наукових праць за матеріалами І Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 жовтня 2024 р. / за ред. Л. Березовської. Івано-Франківськ : НАІР, 2024. С. 81-87.
3. Кузьменко В. У. Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку. Дошкільне виховання №9, 2001. С. 15-16.
4. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності: навч.-метод. посіб. / С. І. Матвієнко // Ніжин : Вид-во НДУ імені М. Гоголя, 2012. 106 с
5. Ярова В. М. Педагогічні умови формування культури поведінки у дітей середнього дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри. In The VI International Scientific and Practical Conference «Scientific discussions and solution development», December 05–07, Graz, Austria. 353 p. (p. 261).

УДК 373.3:372.5

Дар'я ТИЩЕНКО,

здобувач початкового рівня (короткий цикл) вищої освіти

Науковий керівник: Ірина ФРОЛОВА, викладач-методист кафедри теорії

та методики дошкільної освіти

Харківський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу «Харківська

гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ І КОГНІТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ АПЛІКАЦІЮ ТА ОРИГАМІ

Постановка проблеми. Освіта має відповідати на виклики, які є в сучасному світі. Тож її метою, зокрема метою дошкільної, є гармонійний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, а також як інвестиції держави у людський капітал та суспільство сталого розвитку, до чого зокрема прагне Україна у воєнний та відновлювальний періоди.

Формування особистості дитини є складним і багатогранним процесом, в якому важливу роль відіграють різні фактори. Одними з них є культура та мистецтво (образотворення).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічних наукових працях, нормативно-правових документах (Базовий компонент дошкільної освіти) та досвідах роботи практиків дошкільля [1, 2, 3] наголошується на необхідності занять образотворенням, серед іншого художньо-продуктивними видами діяльності, для розвитку когнітивних та творчих (естетичних) здібностей дитини дошкільного віку [4].

Виклад основного матеріалу дослідження. Образотворення, серед іншого художньо-продуктивна діяльність: малювання, аплікація, ліплення, оригамі, є інструментом, який створює дошкільникам сприятливі умови та дитиноцентроване середовище для творчості, самовираження, розвитку когнітивних та комунікативних навичок. Взаємодіючи з мистецтвом, дитина не лише сприймає його характеристики, образи та звуки, але й сама починає продукувати нове – створювати – формувати власну думку про навколишнє, мати власне бачення картини світу та «проживати» свої емоції.

Художньо-продуктивна діяльність є важливою для розвитку дітей дошкільного віку, адже вона сприяє розвитку не лише творчих навичок, а й когнітивних процесів, таких як: мислення, пам'ять, увага, сприйняття та уява, дрібна моторика, логічне мислення та здатність до самостійного розв'язання проблем; сприяє формуванню сенсорних уявлень і розвиткові мовлення, стимулює фантазію та спостережливість; виховує волю, розвиває окомір, відчуття форми й кольору.

Ключовим аспектом є не тільки розвиток інтересу до творчості в конкретній сфері, а й формування універсального підходу до різних видів художньо-продуктивної діяльності. Це дає змогу дитині акумулювати досвід, який надалі розвиватиме її креативність і здатність до самовираження в різних формах. Важливо створювати умови, де дитина може досліджувати й експериментувати та проявляти свої творчі здібності, що дає змогу розвивати в ній інтерес до творчості в найрізноманітніших її проявах, аби згодом отримані знання дитина використала у майбутньому.

На нашу думку, тими, різновидами художньо-продуктивної діяльності, які відповідають за цими критеріями є аплікація та оригамі.

Аплікація надає можливість дітям створювати композиції, використовуючи різноманітні матеріали – папір, тканину, природні елементи тощо. Це заняття допомагає не тільки розвивати художній смак і творчі здібності, але й тренує точність, акуратність, уважність, адже дітям необхідно обирати, вирізати та приклеювати деталі з урахуванням композиції.

Аплікація сприяє розумовому, моральному, естетичному й емоційному розвиткові, формуванню в дітей першого досвіду дослідно-пошукової, творчої та спільної діяльності. Варто зазначити, що аплікація дає дітям можливість виразити свої ідеї, почуття через кольори, форми та текстури.

Ще одним видом художньо-продуктивного образотворення, який доступний дітям дошкільного віку, зважаючи на їхні вікові можливості, є оригамі – мистецтво складання фігур з паперу без використання клею

чи ножиць. Заняття оригамі допомагають дошкільникам розвивати логічне мислення, уяву та уважність, а також здатність до планування. Кожен етап створення фігури вимагає уважності та точності, що сприяє розвитку здатності до самоконтролю і досягнення результатів. Оригамі також стимулює дітей краще розуміти геометричні принципи, оскільки процес вимагає знання форм та особливостей їхньої трансформації.

У процесі складання фігур діти тренують пальці, що є основою для розвитку координації та акуратності. Це також є важливим етапом підготовки до навчання письма та читання, адже ці навички безпосередньо пов'язані з розвитком моторики рук. Окрім того, оригамі є тренажером для пам'яті та окомір. Діти вчаться уважно слідкувати за етапами складання фігури, запам'ятовувати послідовність дій і знаходити правильні рішення в процесі творчості. Завдяки цьому формується логічне і конструктивне мислення, адже кожен етап створення фігури потребує розуміння структури та послідовності.

Оригамі також має помітний розвитковий потенціал. Адже під час створення форм, дитина дошкільного віку має змогу «транспортувати» складні абстрактні дії із внутрішнього (невідомого) плану в зовнішній (видимий), роблячи їх доступними для розуміння [5].

Ще одним важливим аспектом є те, що оригамі допомагає дітям позбавлятися від комплексу невдач і розвиває впевненість у своїх силах. Успіхи, досягнуті, націлює на прагнення до досягнень позитивних результатів, оскільки під час створення своїх перших паперових фігурок дошкільники налаштовуються на позитивну самооцінку та вчаться подоланню труднощів [3, с.9].

Заняття оригамі сприяють розвитку почуття форми та просторового мислення, адже діти навчаються поєднувати різні елементи в єдину композицію. Ігрові ситуації, які виникають під час роботи, роблять процес захопливим та творчим. Синергетично це дає можливість дітям розвиватися гармонійно, знаходити шляхи для самовираження і творчості.

Оригамі й аплікація мають спільні характеристики позитивного впливу на розвиток дитини дошкільного віку. І зважаючи на досвід роботи педагогів-практиків дошкільної освіти м.Харків – метросадка ЗДО №50, ЗДО №441, які стверджують, що дошкільники із зацікавленням виконують вправи, що спонукають до порівнювання спільних і відмінних рис, виокремлення головного і другорядного, складання цілого та поділу його на частини. Під час цих видів художньо-продуктивного образотворення дошкільники успішно реалізують завдання, метою яких є формування відчуття цілого, форми, кольору, простору, рівноваги, єдності, міри. Маніпулюючи виготовленими формами-саморобками, діти можуть грати цими предметними зображеннями та відтворювати нескладні сюжети, що спонукають до образного бачення та зв'язного мовлення.

Однак, практики зазначають, що важливо, аби ці заняття проводилися під керівництвом досвідченого педагога або керівника гуртка, який зможе допомогти дітям поступово переходити від простих завдань до складніших, що сприятиме досягненню кращих результатів у розвитку кожної дитини.

Важливо, щоб дитина мала змогу активно залучатися до різних видів художньо-продуктивного образотворення, адже це формує не лише її емоційну та інтелектуальну сфери, але й визначає її особистісний розвиток.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, оригамі й аплікація є ефективними інструментами для розвитку дитини дошкільного віку. Вони сприяють розвитку її здатності до співпереживання, розуміння інших людей – емпатії, а також до створення чогось нового. Також сприяють формуванню й розвитку особистісних якостей дитини, її когнітивних (психічних) і творчих (естетичних) можливостей. Однак, види художньо-продуктивного образотворення, які не лише збагачують творчий потенціал дошкільника, а й стимулюють розвиток важливих навичок, необхідних для подальшого навчання та життя.

Висновки. Все сказане вище доводить, що художньо-продуктивне образотворення, зокрема аплікація та оригамі, є не тільки засобами естетичного (творчого) виховання, а й дієвим інструментом розвитку внутрішнього світу дитини, зокрема когнітивних здібностей.

Список використаних джерел

1. Гаркуль Г.В. Розвиток творчих здібностей дітей засобами мистецтва. *Всеосвіта – Національна освітня платформа*. URL: <https://salolj/1a71723> (дата звернення: 11.02.2025).
2. Дмитрина Л.Б. Чарівний світ оригамі: [Методичний посібник] – Хмельницький: Хмельницький ДНЗ №21 «Ластівка», 2018 49 с. URL: <https://salolj/7cFd73A> (дата звернення: 11.02.2025).
3. Заркова Т.А. Заняття оригамі як засіб всебічного розвитку дошкільників м. Запоріжжя: ДНЗ (ясла-садок) № 161 «Сніжинка», 2020, 31 с. URL: <https://salolj/95Cfdd7> (дата звернення: 11.02.2025).
4. Опімах Н.Е. Розвиток творчих здібностей дітей під час образотворчої діяльності засобами нетрадиційних технологій 12.10.2023 URL: <https://salolj/C5784E8> (дата звернення: 11.02.2025).
5. Хисна І.Ю. Мистецтво оригамі як засіб розвитку творчих здібностей дитини. *Всеосвіта – Національна освітня платформа* URL: <https://salolj/935f188> (дата звернення: 11.02.2025).

УДК 37.02

Юлія УСАТА,
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Вікторія БОНДАР,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК УЯВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Формування уяви в дошкільному віці є важливим аспектом когнітивного розвитку дитини. Уява сприяє розвитку мислення, творчості та здатності до прогнозування. Особливо важливу роль у цьому процесі відіграє ігрова діяльність, яка виступає провідною в дошкільному віці.

Дослідження цієї проблеми є актуальним завданням сучасної педагогіки та психології, оскільки розвиток уяви безпосередньо впливає на майбутню навчальну діяльність та соціальну адаптацію дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку уяви досліджувалася багатьма вченими, зокрема Ж. Піаже, який підкреслював значення гри у формуванні когнітивних процесів дитини. Дослідження В. Штерна та Е. Торренса [5] свідчать, що сюжетно-рольова гра є важливим засобом розвитку уяви, оскільки дозволяє дитині змінювати реальність у відповідності до власних фантазій. Сучасні науковці, такі як О. Савченко та Г. Беленька, звертають увагу на роль педагогічного керівництва у розвитку творчих здібностей дітей через ігрову діяльність.

Виділення невирішених аспектів проблеми. Попри численні дослідження, залишається недостатньо вивченим вплив конкретних методик ігрової діяльності на різні рівні розвитку уяви дітей. Важливим є також аналіз інтеграції ігрових методів у сучасному освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Метою даної статті є визначення ефективних методів розвитку уяви у дітей дошкільного віку за допомогою ігрової діяльності та обґрунтування їхнього педагогічного значення.

Виклад основного матеріалу. Наукові дослідження, які залишаються актуальними й сьогодні, підтверджують, що дитинство є періодом засвоєння соціально обумовленої системи суспільних, культурних та історичних відносин. Цей процес відбувається через спілкування та формування свідомої, самостійної й продуктивної діяльності. Особистісний розвиток дитини розвивається не лише під час спеціально організованих занять, дидактичних ігор, спрямованих на формування знань, умінь і навичок, а й у процесі взаємодії з предметним середовищем, дорослими та однолітками, зокрема у спільній грі.

Досвід гри разом з однолітками відкриває для дитини широкі можливості психологічного розвитку. Якщо в індивідуальній грі, що базується на реалізації внутрішніх афективних програм дитини, зміна сюжетних подій може відбуватися випадково та неусвідомлено, то спільна гра вимагає створення певної ігрової ситуації. Дитині необхідно не лише чітко усвідомити власний задум, а й зрозуміти намір свого партнера. Складність такої взаємодії полягає в тому, що кожна дитина має власне уявлення про розвиток сюжету, яке залежить від її інтересів, досвіду та можливостей.

Прийняття ігрового задуму партнера й зміна власного задуму для того, щоб виробити загальну сюжетну лінію, вимагають від дитини певної гнучкості, вміння оперувати образами персонажів, подій [1]

У спільній грі виникають ситуації, коли уявлення партнерів про розвиток сюжетної лінії розходяться, або учасники гри прагнуть до реалізації ролей по змісту не зв'язаних між собою. У цьому випадку успіх продовження спільної гри залежить від уміння запропонувати партнеру сюжетну подію, що поєднає за змістом ці ролі, або добудувати, послідовно продовжити розвиток сюжетної події, що запропонував партнер [2].

Ігрова діяльність є природною формою розвитку уяви у дітей. Основними різновидами та засобами ігор є:

- сюжетно-рольові ігри – дозволяють дітям моделювати соціальні ситуації, створювати власні історії, приміряти різні ролі та розвивати творче мислення. Використовують: набори іграшок для рольових ігор (лікар, магазин, родина, школа); театралізовані костюми та маски для перевтілення в різних персонажів; ігрові атрибути (гроші, посуд, телефони, касовий апарат тощо); карти або картинки із завданнями для створення сюжетних ліній;

- конструктивні ігри – сприяють формуванню образного мислення та вмінню створювати нові об'єкти шляхом будівництва, конструювання з різних матеріалів (лего, кубики, природні матеріали тощо). Використовують: конструктори (LEGO, магнітні блоки, дерев'яні кубики); будівельні матеріали (пластикові трубки, цеглинки, природні матеріали: гілочки, камінці); пазли, мозаїки для просторового мислення; 3D-моделювання з картону або паперу (орігамі, макети будівель);

- творчі ігри (музичні, театральні, художні) – активізують креативність і розвивають емоційну сферу дитини. Наприклад, імпровізація у грі на музичних інструментах, малювання та створення театральних постановок сприяють розвитку нестандартного мислення. Використовують: музичні інструменти (барабани, ксилофони, маракаси, бубни); художні матеріали (фарби, олівці, глина, пластилін); ляльковий театр (пальчикові, настільні, тіньові ляльки); ігри-драматизації («Казка на новий лад», «Придумай фінал») [4];

- дидактичні ігри – сприяють формуванню логічного мислення та розширенню світогляду. Вони можуть включати завдання на розвиток пам'яті, уваги та мовлення, зокрема, загадки, головоломки, ребуси. Використовують: настільні ігри (лото, доміно, меморі, асоціації); картки із загадками, ребусами, логічними задачами; кубики з буквами та словами для мовленнєвого розвитку; інтерактивні іграшки та електронні навчальні ігри;

- рухливі ігри – поєднують фізичну активність із уявною діяльністю, що сприяє гармонійному розвитку дитини. Наприклад, гра "Мандрівка до казкового лісу" передбачає виконання різних рухів відповідно до вигаданого сюжету. Використовують: спортивний інвентар (м'ячі, скакалки, обручі); тематичні квести (карти пригод, смуги перешкод); ігри з правилами («Класики», «Хованки», «Море хвилюється»); танцювальні та музично-рухові активності (гра «Повтори рух»).

Педагогічне керівництво ігровою діяльністю має бути спрямоване на створення умов, що сприяють самостійній творчості дітей, стимулюють їхню фантазію та експериментування. Використання методів інтеграції кількох видів ігор під час занять дозволяє максимізувати ефективність розвитку уяви [3].

Розвиток уяви у дітей дошкільного віку є важливим завданням, яке можна успішно реалізувати через різноманітні форми ігрової діяльності. Поєднання сюжетно-рольових, конструктивних, творчих, дидактичних та рухливих ігор сприяє розвитку уяви та мислення дитини. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку конкретних програм і методик для вихователів, що сприятимуть максимальному розвитку творчого потенціалу дітей та їх соціалізації.

1. Беленька Г. Формування креативного мислення в дошкільному віці. Харків: Основа, 2020. с. 9-10
2. Карабаєва І. Ладивір С. Особливості розвитку уяви дітей. Київ: Шкільний світ, 2008. 128 с.
3. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.
4. Савченко О. Теоретичні основи розвитку уяви у дітей. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 97-98
5. Торренс Е. Творчість як процес. К. Академія, 2012. с. 69-73

УДК: 372.3:177

Вікторія **УСТИЧ**
соціальний педагог, ЖДНЗ № 57, м. Житомир

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Актуальність дослідження. «Сучасні діти для сучасного світу», - саме так можна охарактеризувати технічну обізнаність та медійну грамотність сучасних малюків. Вони легко користуються гаджетами, сприймають велику кількість розвивальної та загальної інформації з мультфільмів та ігор, сміливо себе поведуть з новинками техніки. Батьки намагаються виростити з них універсальних людей, які підлаштуються під будь - які обставини та займуть вдалу позицію на сучасному ринку зайнятості. Вони щиро впевнені, що весь багаж знань стане міцним фундаментом для подальшої реалізації дитини як особистості. І це було б так, якби не одне але. Ми забуваємо виховувати просто людей, які зможуть співчувати та співпереживати, розуміти та дослухатись до думки інших, жертвувати та йти на поступки, дружити та любити. Поряд з «гострим розумом» завжди має бути «відкрите серце» . Лише у такому тандемі сучасна людина буде універсальною.

Моральне виховання дошкільників має бути на одному рівні з освоєнням інноваційних технологій, адже світ неможливий з освіченими, але бездушними людьми. Адже такий тандем підходить лише для роботів, але не для повноцінного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Саме з метою розвитку моральних якостей дошкільників був розроблений дидактичний посібник «Виховання моральних цінностей дітей дошкільного віку». Представлений посібник являється помічником у щоденній роботі з дітьми. Він допоможе розкрити запропоновані теми, навчити критично мислити, подивитись на однакові ситуації з різних кутів, позбавитись від ярликів та «стати на шлях» пізнання себе як моральної особистості, а не лише максимально обізнаної та розумної.

Кожен розділ висвітлює одну тему та представляє собою блок ігор. У першому розділі мова піде про норми поведінки у суспільстві. З позитивним прикладом правильної поведінки у суспільстві дошкільники можуть ознайомитися з казок, мультфільмів, ігор. Представлені в розділі ігри : «Потяг добрих та поганих справ», «Малюки в дитячому садочку», «Правила поведінки», «Хто за що відповідає?» допоможуть малятам:

- розглянути, закріпити та обговорити свою поведінку та поведінку інших людей у різних життєвих ситуаціях;
- глибше зрозуміти поняття «добре» та «погано»;
- обговорити домашні обов'язки;
- визначити правила поведінки у колективі.

Надзвичайно важливо закласти основи норм правильної поведінки та культури у дошкільному віці. Дитина змалечку має бачити приклад батьків, вихователів, близьких людей, які будуть демонструвати таку поведінку. Окрім позитивного прикладу з боку батьків та вихователів має бути і правильна реакція на можливе порушення норм поведінки дитиною. Адже вона може перевіряти дозволені рамки. Не варто замовчувати ситуації або поведінку, у якій малюк порушує допустимі кордони інших, веде себе некультурно, жорстоко або не виховано. Акцентувати увагу варто саме на поганому вчинкові, обговорити його, зробити правильні висновки. Ні в якому разі не варто наголошувати на тому, що погана дитина, яка його вчинила. Адже це може негативно відбитись на самооцінці та подальшій поведінці дошкільника.

Другий розділ представляє блок ігор: «Чому я хороший», «Який цей герой?», «Притаманні риси характеру», «Який я?». Він висвітлює особливості характеру малюка. На його основі з дітьми обговорюються існуючі риси характеру людини, класифікуються на позитивні та негативні.

Характер у малюка починає формуватись ще в ранньому дитинстві. Звісно цей процес не проходить самостійно. На формування характеру напряму впливають батьки дитини, адже вони являються її близьким оточенням. Дитина зчитує з них усе: внутрішньо-сімейні відносини, поведінку, манери, звички. Потім починає ще й копіювати все, що побачила чи почула. Так маленька людина буде точним віддзеркаленням власної сім'ї. Не варто все перекладати лише на «гени», вони не є основою до формування тих чи інших рис характеру.

Коли малюк стає дошкільником, у коло його близьких людей входять вихователі та інші педагогічні працівники. Тепер не лише батьки несуть відповідальність за формування майбутньої особистості. З часу початку перебування малюка у дитячому садочку має початись тандем родини та дошкілля, який допоможе дитині взяти для себе лише найкращі риси та закріпити їх. Допомогти засвоїти необхідні знання дитині може допомогти не лише власний приклад, а й блок дидактичних ігор, у яких малюк зможе програти різні ситуації та зробити правильний вибір.

Третій розділ представляє блок ігор: «Хто з героїв уміє дружити», «Яким буває справжній друг?», «Хто твій друг?», «Що робить друг у цій ситуації?», які висвітлюють та розкривають для дошкільників поняття «дружба». Вона для дитини являється першим маленьким відкриттям світу після сім'ї. Дружба між дітьми зовсім не схожа на дружбу з дорослими. Вона з'являється ще в ранньому віці. Хибно думати, що у групі дітей раннього віку у малюка не може бути справжніх дружніх відносин. Адже вони дуже важливі. Саме у таких відносинах дитина починає приміряти на себе різні соціальні ролі, вчиться взаємодіяти з іншими, проявляти себе. Також починає проявляти та збагачуватись емоційний спектр. Дитина починає відчувати прихильність, взаєморозуміння, гармонію, ревності, суперництво, лідерство.

Батьки не можуть залишитись осторонь такого важливого кроку у житті дитини як поява друзів. Але варто не лише підтримати своє чадо, але й не нашкодити. Не слід примушувати до дружніх відносин без власного бажання дитини, уподобання та симпатії якої набагато важливіші дружніх відносин з батьками.

Четвертий розділ представляє блок ігор: «Королівство ввічливості», «Чарівне слово комплімент», «Як бути ввічливим у такій ситуації», «Хто ввічливий, а хто ні?». Через ігри розкривається поняття «ввічливості». Бути ввічливим насамперед означає бути добрим. Дитину потрібно вчити бути доброзичливою, тобто не лише «на автоматі» промовляти хороші слова, але й переживати їх, пропускати через себе.

Дитину потрібно вчити ввічливості з народження, так само як вона вчиться говорити, ходити, їсти, одягатись. Це не мають бути «сухі» правила, а «живий приклад» батьків. При чому використовувати слова ввічливості варто кожного дня, так само як і проявляти ввічливу та чуйну поведінку. На допомогу знову можуть прийти герої мультфільмів та казок, розповіді, малюнки та звичайно ігри, які будуть демонструвати позитивний приклад, у яких дитина самостійно зможе поміркувати над тим, як повести себе ввічливо у різних ситуаціях. Не варто одразу очікувати позитивних результатів. Виховання ввічливих звичок має бути систематичним, відточеним. Дитина має розуміти їх сенс та користувалася ними з розумінням їх важливості.

Висновки. Заглибившись у виконання завдань кожного з розділів, дошкільники зможуть чітко визначити для себе особливості ввічливої поведінки у різних життєвих ситуаціях, поняття дружби, норм та правил поведінки у суспільстві, а також зрозуміють особливості свого характеру.

Список використаної літератури та джерел

1. Ашиток Н. Формування морально-ціннісних орієнтацій у дітей дошкільного віку на матеріалі дитячої літератури. Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». 2017. №5/37. С. 5–11.
2. Бабій Н. Сіємо зерна добра та любові. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. № 4. С. 62-68.
3. Волощенко Н. О. Роль сюжетно-рольової гри у формуванні моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку. Освітній дискурс : збірник наукових праць / гол. ред. О. П. Кивлюк. Київ : Гілея, 2019. Випуск 13 (5) : педагогічні науки. С. 68-78.
4. Демиденко В.К. Деякі аспекти морального виховання: Практичний матеріал для керівників, вихователів і вчителів. К. : ІЗМН, 1995.

УДК 37.022:793.3:811.161.2-053.4

Катерина ФОКІНА,
вихователь ЖДНЗ №70, м. Житомир

ПАЛЬЧИКОВИЙ ТЕАТР ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Розвиток зв'язного мовлення дітей раннього віку є важливою частиною загального розвитку та успішної соціалізації. Мовлення формується в ранньому дошкільному віці. Відповідно до цього періоду розвитку

основні мовленнєві навички, словниковий запас, вдосконалення артикуляції та розвиток здатності створювати логічні висловлювання впливають на подальше навчання та комунікативні здібності дитини. Проте нові дослідження показують, що багато дітей мають проблеми зі словниковим запасом. Це може бути пов'язано з недостатньою стимуляцією мовленнєвої активності в ранньому віці. З цієї причини актуальним завданням педагогіки та психології є розробка ефективних способів розвитку мовлення. Пальчиковий театр є активним засобом вирішення цієї проблеми, оскільки він створює природне середовище для мовленнєвої практики, допомагає дітям виражати свої думки через розмову та монолог, а також стимулює спілкування з однолітками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато науковців досліджували розвиток мовлення дітей раннього віку. Зокрема, у посібнику М. Федорової описано етапність розвитку мовлення у дітей раннього віку та стратегії стимулювання цього розвитку [6]. Н. Гордій досліджував розвиток мовлення дітей третього року життя під час ігрової діяльності [2]. Педагог вважає, що театралізована діяльність, особливо пальчиковий театр, є одним із перспективних методів розвитку зв'язного мовлення. На думку С. Єлдінової театральна-ігрова діяльність сприяє розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку та мовленнєвої активності [3]. Пальчиковий театр може допомогти у розвитку мовлення дітей дошкільного віку, як стверджують К. Зелінська-Любченко та Ю. Мальцева [4].

Хоча більшість досліджень зосереджена на старшому дошкільному віці, питання про вплив пальчикового театру на мовленнєвий розвиток дітей раннього віку потребує більш детального вивчення.

Метою цієї статті є дослідження впливу пальчикового театру на розвиток зв'язного мовлення у дітей раннього віку та визначення методичних підходів до його ефективного використання в освітньому процесі ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Рівень розвитку зв'язного мовлення у дітей раннього віку є важливим аспектом їхнього мовленнєвого розвитку. У науковій літературі немає єдиного трактування означеного поняття. Під зв'язним мовленням розуміють вищу форму мовленнєвої діяльності, яка визначає рівень мовленнєвого та розумового розвитку дитини; мовлення, що характеризується логічною послідовністю, смисловою завершеністю та граматичною правильністю, яке забезпечує комунікативну взаємодію дитини з оточуючими; здатність дитини будувати висловлювання, що відображають її власний досвід, логічно впорядковувати думки та враження, відтворюючи їх у мовленні [4; 5].

У дітей раннього віку зв'язне мовлення формується поступово через накопичення мовленнєвого досвіду, активне слухання, наслідування дорослих та використання мовлення в ігрових і побутових ситуаціях. *Структурними компонентами зв'язного мовлення у дітей раннього віку є:* змістовий (здатність дитини висловлювати думки, спираючись на власний досвід, називати предмети, їхні ознаки та дії, відображати явища навколишнього світу, передавати зміст коротких оповідань або казок); граматичний (правильне узгодження слів у словосполученні та реченні, правильне вживання відмінків, часів тощо); фонетичний (чітка вимова звуків, інтонаційна виразність та правильне звукове оформлення слів, зміна темпу і гучності мовлення відповідно

до ситуації); лексичний (рівень словникового запасу дитини, здатність використовувати різні слова відповідно до їх значення та частини мови (іменники, дієслова, прикметники)); комунікативний компонент (вміння використовувати мовлення в процесі спілкування, встановлення контактів, будувати висловлювання відповідно до ситуації) [1; 2; 6].

Формування зв'язного мовлення у дітей раннього віку є важливим завданням дошкільної освіти та потребує системного підходу, що включає використання інтерактивних методів, мовленнєвих ігор, театралізованої діяльності, зокрема пальчикового театру. Пальчиковий театр являє собою вид театралізованої діяльності, де персонажі виконуються за допомогою пальців рук, що одягнені в спеціальні ляльки або оформлені відповідним чином. Цей вид діяльності поєднує в собі елементи гри, мистецтва та навчання, що робить його привабливим та корисним для дітей раннього віку. Дослідження доводять, що розвиток дрібної моторики тісно пов'язаний із формуванням мовленнєвих навичок, оскільки рухи пальців стимулюють активність мовленнєвих центрів у мозку. Виконуючи рухи під час гри в пальчиковий театр, дитина одночасно тренує як моторні, так і мовленнєві навички, що сприяє прискоренню мовного розвитку. Іншим позитивним аспектом впливу пальчикового театру на дітей є стимулювання розвитку емпатії, емоцій та соціальних навичок. Завдяки інсценізації знайомих ситуацій або казок, малюки вчаться розуміти почуття інших, правильно реагувати на різні життєві обставини та набувають навичок конструктивного спілкування. Окрім того, театралізована діяльність є одним із ефективних способів розвитку дитячої уяви та творчого мислення. Також, пальчиковий театр заохочує дітей вигадувати власні сюжети, імпровізувати та експериментувати з голосом, що сприяє їхньому когнітивному розвитку [3; 4].

Ефективність використання пальчикового театру у розвитку зв'язного мовлення у дітей раннього віку залежить від низки організаційно-педагогічних умов: *підбір відповідних матеріалів* (важливо використовувати прості та зрозумілі для дітей раннього віку сюжети, які відображають знайомі їм ситуації або казки); *активна участь дітей* (заохочувати дітей до самостійного вибору персонажів, озвучування ролей та створення власних історій); *інтеграція в щоденну діяльність та з іншими видами діяльності* (під час ранкових зустрічей можна розігрувати короткі сценки, що відповідають тематиці дня та поєднувати пальчиковий театр із музичними, художніми та рухливими іграми для комплексного розвитку дитини); *регулярність занять* (заняття з елементами пальчикового театру проводити систематично, поступово ускладнюючи завдання відповідно до розвитку дітей); *співпраця з батьками* (залучення батьків до виготовлення ляльок та спільних вистав вдома посилює ефект від занять та забезпечує наступність у розвитку мовлення). Також, К. Зелінська-Любченко та Ю. Мальцева вважають, що ляльки пальчикового театру повинні бути милими та «справжніми» з натуральними та природними кольорами [4].

Враховуючи вікові особливості розвитку дітей раннього віку показ пальчикового театру з дітьми має свої особливості та етапи. Перед показом пальчикового театру потрібно ознайомити малят із кожним персонажем казки (показати, називати його); дати доторкнутися, потримати в руках, розглянути всі частини іграшки (де носик, очі, ротик тощо) і погратися з лялькою. Регулярне

надягання пальчикових ляльок стимулює тактильні відчуття в дітей. Також цей процес дитина постійно має описувати свої відчуття, порівнювати їх. З цією метою потрібно регулярно повторювати такі вправи, використовуючи ляльки на

пальчики з різних матеріалів, щоб дитина розповідала про те, що відчуває [4].

Після візуального-тактильного ознайомлення з ляльками діти прослуховують віршик, пісеньку про героїв казки. Лише після такого підготовчого етапу дорослий ознайомлює дітей із казкою - здійснює показ пальчикового театру. На завершення, після перегляду театру дітям читається казка і вони розглядають ілюстрації, задаються питання. Наприклад, після пальчикового театру «Колобок» можна задати такі запитання: покажи колобка, ведмедика..., як гарчить ведмідь, собака..., як ходить ведмедик, як скаче зайчик..., покажи, у кого

довгий хвіст, а у кого маленький..., кого Колобок зустрів першим у лісі..., як лисичка змогла з'їсти Колобка... та ін.

Висновки. Пальчиковий театр є ефективним методом стимулювання зв'язного мовлення у дітей раннього віку. Поєднуючи розвиток дрібної моторики та мовленнєвої активності, він створює сприятливі умови для формування комунікативних навичок та творчих здібностей дітей. Впровадження пальчикового театру в освітній процес дошкільних закладів може значно покращити якість мовленнєвого розвитку та сприяти гармонійному становленню особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: Т.О.Піроженко, член-кореспондент НАПН України, проф, д-р псих. наук; Авт. кол-в: Н. Гавриш, Брежнева, О. Беленька, та ін. К.: Видавництво, 2021. 37 с.
2. Гордій Н. Розвиток мовлення дітей третього року життя у процесі ігрової діяльності. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 72, том 1, 2024. С. 346-353.
3. Елдінова С. Особливості театральної-ігрової діяльності в закладах дошкільної освіти. Педагогіка. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 71, том 1, 2024. С. 343-348.
4. Зелінська-Любченко К.О., Мальцева Ю.О. Розвиток зв'язного мовлення дітей молодшого дошкільного віку засобами пальчикового театру. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. 3 квітня 2015 р. С. 151-154.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан; за заг.ред. О.В. Низковської. ТОВ «Мандрівець». 2017. 256 с.
6. Федорова М. А. Дошкільна лінгводидактика : навч. посіб. / М. А.Федорова. Житомир : Вид-во ФОП Левковець, 2022. 313 с.

Анна ЦАПЛІНСЬКА,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

*Науковий керівник: **Марія ФЕДОРОВА,***

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї З МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї на партнерських засадах має вагоме значення в системі дошкільної освіти, оскільки спрямована на ефективність можливостей учасників цього процесу, впливає на рівень виховання, розвитку дітей, насамперед на мовленнєвий розвиток дошкільників.

З приходом дитини до закладу дошкільної освіти батьки у співпраці з вихователем забезпечують її мовленнєвий розвиток. Перед початком цієї взаємодії вихователі повинні спланувати роботу так, щоб батьки були залучені до активної участі в житті дошкільників. Важливою метою партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у мовленнєвому розвитку дітей є поєднання зусиль обох сторін, визначення основних аспектів розвитку мовлення, вибір результативних методів і прийомів навчання дошкільників.

Аналіз досліджень і публікацій. Основними цілями партнерської взаємодії є встановлення довірливих стосунків між дітьми, батьками й вихователями, розвиток бажання ділитися один з одним проблемними ситуаціями та разом їх розв'язувати. Вихователі повинні застосовувати традиційні методи взаємодії з сім'єю, проте й використовувати новіші форми співпраці відповідно до змін у суспільстві.

Л. Куземко у своїй роботі зазначає, що партнерська взаємодія є складним соціальним явищем, особливою формою взаємодії в освітньому процесі, що побудована на рівності, взаємному прийнятті та відповідальності [4, с. 198].

На думку Н. Бірко, партнерська взаємодія є узгодженою, спрямованою на досягнення спільної мети співпрацею між вихователем, дошкільнятами й іншими учасниками навчально-виховного процесу [1, с. 7].

Згідно з О. Дубасенюк, партнерська взаємодія є процесом міжособистісної взаємодії, що веде до позитивних змін у поведінці, роботі, рисах, взаємовідносинах та переконаннях учасників [2, с. 17].

Партнерська взаємодія є не тільки бажанням, вона є важливим чинником результативного виховання й навчання дітей, базується на рівноправ'ї, довірі, спільній відповідальності й спрямована на досягнення однієї мети [3].

Мета статті: розкрити значення партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у мовленнєвому розвитку дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовленнєвий розвиток дошкільників є важливим завданням освітнього процесу, оскільки в цей час здійснюється активне формування мовленнєвих навичок, що визначають майбутній успіх дитини в навчанні та спілкуванні. Тому вагомою є роль як

вихователів, так і батьків, оскільки вони мають виняткову й взаємодоповнюючу роль у розвитку дитини.

Вихователі надають спеціально організоване середовище, що сприяє мовленнєвому розвитку дітей. Вони застосовують різні методики, заняття та ігри, спрямовані на поповнення словникового запасу дошкільників, розвиток їх зв'язного мовлення, формування граматичних навичок і комунікативних умінь. Результативність цих зусиль зростає, коли вони підтримуються сім'єю, де дитина продовжує практикувати й закріплювати набуті знання та навички [6].

Батьки, як основні вихователі, впливають на мовленнєвий розвиток дитини з раннього віку. Вони створюють мовленнєву модель, яку дитина використовує як зразок для наслідування. Тому якість і кількість мовленнєвих стимулів, які дитина отримує вдома, є досить вагомими для її мовленнєвого розвитку [5].

Виняткове значення в ранньому дитинстві мають взаємини з матір'ю, яка є найважливішою людиною в житті дитини. Мовлення матері, її спосіб комунікації з дитиною є чинниками, що визначають мовний та особистісний розвиток дитини. Особливості родинного спілкування відіграють основну роль у розвитку психічних процесів, емоційного розвитку й пізнавальної активності дитини.

Результативна партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю передбачає систематичний обмін інформацією, спільне планування й реалізацію освітніх заходів, підтримку батьків. Це включає постійні консультації, батьківські збори, спільні проєкти й заходи, що мають на меті розвиток мовлення. Досить важливо, щоб батьки розуміли суть методик і підходів, які застосовуються в закладі дошкільної освіти, й могли використовувати їх удома [7, с. 13].

Крім того, взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї спрямована на формування єдиної виховної стратегії, що забезпечує цілісність і послідовність мовленнєвого розвитку дитини. Вихователі й батьки спільно працюють над розв'язанням питань, що можуть виникати під час навчання, обмінюються порадами та досвідом, що створює належні умови для розвитку дошкільника [8, с. 43].

Основною метою закладу дошкільної освіти є збереження й підтримка фізичного й психічного здоров'я дітей, їх творчого та інтелектуального розвитку. Проте для досягнення мети важлива співпраця з сім'єю, оскільки вона відіграє вагомую роль у вихованні й розвитку своєї дитини. Ця співпраця ґрунтується на спільних цілях, розподілі обов'язків, контролі та оцінці результатів, що дає змогу досягати нових успіхів у вихованні й розвитку дітей [10].

Розвиток мовленнєвих навичок у дошкільників пов'язаний з оточенням дорослих і основним мовленнєвим середовищем, у якому вони зростають. Мовлення формується під впливом чинників довкілля протягом життя дитини. Дорослі відіграють основну роль у мовленнєвому розвитку дітей. Мовленнєва культура вихователів і батьків є основними чинниками результативного розвитку мовлення дитини.

Важливість співпраці закладу дошкільної освіти та сім'ї зумовлена основними виховними цілями, предметом і результатом педагогічної роботи. Це

є складною роботою, оскільки дитина є і об'єктом, і суб'єктом педагогічного процесу [10].

Досить важливо, щоб вихователі й батьки співпрацювали в роботі, спрямовуючи власні дії на збереження й розвиток активної позиції дошкільника, сприяли її активності в роботі та підтримували процес її розвитку. Співпраця є досить важливою для гармонійного, повного розвитку мовленнєвих здібностей дошкільників [9, с. 275].

Спільна робота між закладом дошкільної освіти та сім'єю є взаємодією, що будується на основі взаєморозуміння між вихователями й батьками. Така співпраця спрямована на досягнення спільних виховних цілей та результатів, підкреслюючи важливість обох суб'єктів співпраці у формуванні мовленнєвого розвитку дошкільників. Успішність цієї роботи полягає у формуванні партнерських стосунків між усіма учасниками навчально-виховного процесу. Співпраця спрямована на поглиблення розуміння батьками процесу розвитку дітей. Завдяки поглибленню знань сім'я допомагає у створенні результативного й продуктивного мовленнєвого середовища для дошкільнят удома, що забезпечує успішне навчання та розвиток дошкільнят.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі.

Отже, партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї є ключовим фактором успішного розвитку дошкільнят, особливо в аспекті формування їхньої мовленнєвої компетентності. Ця співпраця створює сприятливе середовище для розвитку дитини, дозволяючи їй максимально розкрити свій потенціал.

Встановлення довірливих відносин є основою для ефективної співпраці, що сприяє створенню сприятливого середовища, де кожен вихователь і батьки почуваються вільно, можуть спілкуватися та спільно працювати для розвитку мовлення дитини.

Список використаних джерел

1. Бірко Н. Партнерська взаємодія в системі інклюзивної освіти. Київ, 2018. Т. 43. Вип. 2. С. 7-16.
2. Дубасенюк О. А. Партнерська взаємодія як базова складова комунікативної компетентності майбутніх педагогів в умовах магістратури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2022. Ч. 2. С. 17-24.
3. Кочерга О. Психофізіологічний аспект народження партнерства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Київ, 2019. № 2. С. 4-12.
4. Куземко Л. В. Досвід формування готовності до партнерської взаємодії у майбутніх учителів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Київ, 2021. № 78. С. 198-203.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те вид., перероблене. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
6. Починок Є. А. Партнерська взаємодія як інноваційний компонент Нової української школи. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». Київ, 2023. Вип. 1. С. 95-102.
7. Савинова Н. Компетентісне навчання і партнерська взаємодія: унікаємо помилок. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Київ, 2019. № 2. С. 12-20.
8. Сербіна Н., Січкач І., Молочко М. Дитячий садок, батьки та школа: форми ефективної взаємодії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Київ, 2019. № 1. С. 43-47.

9. Скорнякова В. Взаємодія педагогів закладів дошкільної освіти з родинами. *Педагогіка партнерства: реалії та перспективи*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 104-й річниці від дня народження В. Сухомлинського. Кропивницький, 2022. С. 275-278.

10. Чернявська М. В. Теоретичні засади партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків. *Матеріали Міжнародної науковопрактичної онлайн-конференції*. Харків, 2023. С. 449-451.

УДК 373.2:37.013.42

Олена ШЕВЧЕНКО,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Марія ФЕДОРОВА, кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ В АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Молоді вихователі часто розпочинають свій професійний шлях з груп раннього віку. Через це вони постійно зіштовхуються з проблемою адаптації дітей до закладу дошкільної освіти. Як організувати адаптацію, щоб відрив від мами був не таким важким? У даному процесі важливу роль відіграє вихователь, тому прагнемо відкрити поставлену проблему саме у ракурсі ролі вихователя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання обраної проблеми. Адаптація (від лат. *adaptatio* – пристосовую) – складний процес пристосування організму до оточення, що проходить на різних рівнях: фізіологічному, соціальному, психологічному [5]. Адаптація дитини до ЗДО – це процес звикання малюка до нової соціальної ситуації, середовища, правил і ритму життя. Він включає емоційні, психологічні та фізичні зміни, які допомагають дитині впоратися з відсутністю батьків, новими взаємодіями з іншими дітьми та вихователями.

Для дитини дитячий садок безсумнівно є новим, ще невідомим простором, з новим оточенням і новими стосунками. Задля формування у дітей впевненості в оточенні вчена Н. Захарова у своєму дослідженні пропонує збагачувати коло знайомих дитини та забезпечувати єдність родинного та суспільного виховання й вимог, які висувуються перед дитиною [2]. Виховання в колективі виробляє у малюка позитивні соціальні стереотипи поведінки – самостійність, увагу до оточуючих, готовність допомогти іншому, а також здатність перебувати у колективі [3, с.12].

Мета статті – розкрити важливість ролі вихователя в організації адаптації дитини раннього віку до ЗДО, вплив на маму (роль мами), розглянемо адаптацію з точки зору дитини (роль дитини).

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчити дитину вступати у спілкування з дорослими і дітьми та елементарним навичкам самообслуговування – є одними із основних завдань батьків при підготовці малюка до вступу у ЗДО. Потрапляючи до садочка, дитина починає взаємодіяти з вихователем та однолітками, вона соціалізується.

Роль мами – підтримка і заохочення. Від емоційного стану мами залежить адаптація. Діти раннього віку мають зв'язок з мамою і відчують її стан. Тому мама має бути спокійною і впевненою за свою дитину. Радісно зустрічати її після дня у садку і цікавитись її позитивними враженнями. Мама може підлаштувати режим дитини до режиму садочку, розповідати цікаві історії про садок та грати у «Дитячий садочок», створюючи у дитини позитивне враження, розуміння та очікування.

Роль дитини – пізнання нового, а це завжди хвилююче. Завжди перед чимось новим ми відчуваємо напруження, але після того як зробимо це – радість, піднесення. Що дитина бачить опинившись сама у дитячому садку? Незнайомих дорослих, багато дітей, різноманітні іграшки, ігри та розваги організовані вихователем, незнайоме середовище. Що дитина відчуває у цей час? Спочатку захоплюється, потім шукає маму, підтримку, турботу. Вона очікує маму, хоч їй подобаються ігри, іграшки і активності. Поступово звикаючи до нового середовища, отримуючи підтримку при взаємодії з дітьми та доброзичливе ставлення вихователя – вона з радістю і легкістю відвідує садок, має позитивні очікування на день.

Роль вихователя – любити, оберігати, бути добрим та щирим прикладом. «Дитина хоче довіряти» – як цього досягти? Оберігати. «Дитина хоче поважати» – як цього досягти? Любити (бути самовідданим). «Дитина хоче пізнавати усе довкола» – як цього досягти? Цікаво розповідати. «Дитина хоче активно проявляти себе» – як цього досягти? Добротою, щирістю.

Для успішної роботи з групою дітей важливо поєднувати дисциплінованість дорослого і любов, бути справедливим, створювати пізнавальний і безпечний простір для самопізнання та самореалізації дитини. Достатня кількість матеріалів та іграшок, чіткий режим дня, чергування активностей та спокійних видів діяльності допоможуть дітям розвиватись та навчатись, бути впевненими у безпеці та підтримці.

Вихователь відповідає на потреби дитини, допомагаючи їй легко адаптуватись до ЗДО. З перших днів має дати малюку відчути усі переваги життя в колективі однолітків. Вихователь також направляє маму, пояснює її роль, відповідає на її запити.

Під час роботи з дітьми раннього віку вихователь повинен враховувати їх психологічні особливості. Так, малюки віком від 1 до 3 років мають чутливу нервову систему, тому будь-які зміни у розпорядку дня або оточенні можуть викликати стрес. Реакції на нове середовище можуть проявлятися у вигляді страху розлуки, зниження апетиту, порушення сну, емоційної нестабільності. До всього ж, у сучасному глобалізованому світі постійно відбувається прискорення життя, діти часто мають ознаки імпульсивності та гіперактивності. Причини такої поведінки сучасні дослідники пов'язують з високим рівнем інформатизації суспільства та, як наслідок, перенасиченням нефільтрованою інформацією чутливого дитячого мозку. Однак, часто такі синдроми проявляються через просте бажання дитини бути почутою, відчувати батьківську любов, викликати повагу.

Під час знайомства з дитиною вихователь проводить бесіду з її батьками під час якої отримує загальну інформацію (ім'я, прізвище, вік, стан здоров'я малюка) та отримує відповіді на запитання :

- Чи має дитина досвід спілкування з іншими дітьми?
- В які ігри любить гратися дитина? Які види діяльності більше любить?
- Який настрій переважає протягом дня? Який у неї апетит?
- Як відбувається фізичний розвиток дитини? Чи загартовують її? Як саме?
- Якої системи виховання дотримуетесь (авторитарної, демократичної, ліберальної)?
- Чи слухняний ваш малюк? Якщо не слухається, як ви реагуєте? (сварите, ображаєтеся, не звертаєте уваги тощо)
- Чи є у дитини брати, сестри? Як вона з ними спілкується?
- Чи дотримуетесь вдома режиму дня? Чи збігається він з режимом в ЗДО?
- Як засинає вам малюк? Чи міцно спить?
- Чи самостійна дитина для свого віку? Що може робити самостійно? [3, с.14-15].

Адаптація до умов ЗДО (режиму, середовища) відбувається поступово. Тривалість перебування дитини у групі поступово збільшують. Перший день дитину залишають на пів години під час ігрової діяльності у групі. Наступного дня час перебування збільшують до 1 год, погравшись у групі з дітьми малюк залучається до прогулянки. З кожним днем час перебування дитини збільшується на 30 хвилин, додаються нові режимні моменти. На п'ятий день дитина вже відвідує заняття та перебуває у садочку до денного сну. На сьомий день малюк знаходиться у ЗДО від сніданку до пробудження зі сну. Важливо щоб дитина відчувала себе комфортно. На дев'ятий день дитина залишається до вечері. Кожного наступного дня може відвідувати заклад довше (до 30 хв). Група працює 11 год : з 7.30 ранку до 18.30 вечора.

Виокремлюють такі ступені адаптації: легка (поведінка дитини нормалізується протягом 10-15 днів, фізіологічна і природна адаптація), середня (протягом 15-30 днів, дитина худне, хворіє, але не важко, без ускладнень), важка (триває більше місяця, патологічна адаптація) [1, с. 9].

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Загалом період адаптації триває від 2-3 до 5-6 тижнів. Звісно, вона залежить від індивідуальних особливостей дитини, її попереднього досвіду та взаємодії з дорослими. Але цей процес можна полегшити: підтримуючи емоційний комфорт (обійми, лагідне слово, індивідуальна увага до малюка); організовуючи ігровий, розвиваючий, безпечний простір; співпрацюючи з батьками (створити позитивну атмосферу, консультувати щодо підготовки дитини до садочку, пояснювати, як батьки можуть допомогти дитині пережити цей період з найменшим стресом). За умови емоційної підтримки дорослого (вихователів та сім'ї) діти проявляють пізнавальну поведінкову активність, намагаються пристосуватися до нової ситуації [4,с.166].

Від доброзичливості, терпіння, емпатії вихователя залежить, наскільки легко дитина адаптується до садочка і яке ставлення до нього сформується у дитини в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Ємельянова О. В. Адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти «У садочок з мамою». Досвід роботи. Нетішин, 2022. 80 с.
2. Захарова Н. Адаптація дітей до дитсадка. *Дошкільне виховання*. 2006. № 4. С. 8–10.
3. Нурєєва О. С., Шейнфельд З. І. Таємниці адаптації. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. Третій рік життя. Харків: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008. 160 с.
4. Смолюк С. В. Педагогічні умови успішної адаптації дитини раннього віку до закладу дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 71, т. 2. С. 164–167.
5. Шаталова О. В. Адаптація дітей раннього віку до умов дитячого навчального закладу. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. С. 325–331.

РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ТА МЕТОДИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО

УДК 373.2:37.091

Наталія МАЧИНСЬКА,
*завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти,
доктор педагогічних наук, професор
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КОЛЕГІАЛЬНОСТІ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок важливими науковими чи практичними завданнями. Освітній процес у закладі дошкільної освіти (ЗДО) - складна система, яка потребує цілеспрямованої організації та систематичного управління. Удосконалення та функціонування системи дошкільного виховання виступає прерогативою підвищення якості дошкільної освіти та досягнення належного результату навчання і виховання дітей дошкільного віку.

Вважаємо, що ефективність організації та управління діяльності освітньої інституції (у нашому дослідженні - ЗДО) значною мірою залежить від прогностичного моделювання, яке, на нашу думку, повинно відповідати наступним вимогам: розуміння сутності та соціальної значущості професійної діяльності працівників ЗДО; дотримання етичних і правових норм суспільства при здійсненні професійної діяльності; наявність прагнень (ідеалів), цінностей, пріоритетів і мотивів, які формують професійний шлях діяльності усіх учасників освітнього процесу; знання законів міжособистісного спілкування та застосування їх на практиці; наявність здатності та вміння приймати рішення і нести за них відповідальність; наявність істинно людських мотивів – почуття справедливості, співчуття, готовності прийти на допомогу; патріотизму, вболівання за спільну професійну справу тощо [4, с. 241-242].

Формулювання цілей статті (постановка завдання): на основі теоретико-практичного аналізу розробити та описати модель організації та управління ЗДО на засадах колегіальності.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням авторських положень і результатів. Тлумачний словник української мови пропонує таке визначення поняття колегіальність: обговорення; керівництво, здійснюване групою осіб (<https://surl.li/uonibq>).

Словник іншомовних слів містить таке твердження: колегіальність - це принцип управління, згідно з яким керівництво здійснюється не однією особою, а групою людей, які мають рівні права й обов'язки у вирішенні питань, віднесених до їхніх повноважень (<https://surl.li/nwgonu>)

Сайт LIGA 360 пропонує наступне визначення: колегіальна система - це принцип управління, за якого керівництво здійснюється групою уповноважених осіб (радою директорів), кожен з яких несе персональну відповідальність за певну сферу діяльності (з практики застосування термінів, слів та словосполучень у юриспруденції; <https://ips.ligazakon.net/document/TS000393>).

Вважаємо, що процес управління дошкільною освітою потребує окремого комплексного аналізу з точки зору визначення методологічних засад та практичного впровадження в освітній процес системи дошкільної освіти. У даному контексті заслуговує на увагу позиція Є. Хрикова [3, с. 57]. щодо колегіального підходу у системі управління. Дослідник наголошує, що колегіальний підхід вирізняється певними потенційними загрозами, які систематизовано нами у таблиці 1.

Таблиця 1

Загрози колегіального підходу
(укладено автором)

Загроза	Змістове наповнення
непевність у прийнятті рішень	це може бути пов'язано з послабленням особистої відповідальності працівника
збільшення кількості суб'єктів управління	існування безлічі думок може призвести до анархізму у прийнятті рішень
ускладнена система	колегіальна система управління може призвести до створення великої кількості управлінських осередків (центрів) і ускладнити процес управління
збільшення часу для прийняття рішень	колегіальний процес обговорення питань не завжди може забезпечувати оперативність управління, оскільки передбачено спільні колективні обговорення
реалізація прийнятих рішень	бюрократичні ієрархічні процедури здійснюються в рамках управлінських обов'язків; тоді як колегіальні процедури здійснюються переважно добровільно і не регламентуються посадовими обов'язками
ієрархічна система управління освітою	значна кількість працівників управлінських структур вважає, що багаторівнева система є більш прийнятною для реалізації першочергових завдань вищої освіти
не відповідність загальній багаторічній (традиційній) практиці управління	тривалий час покоління фахівців жили і досі живуть під владою ієрархічних систем управління
не відповідність рівню підготовки сучасних менеджерів освіти	наразі небагато професійних менеджерів керують ЗДО; існує поширена думка, що професійна освіта є необхідною умовою для більшості інших видів професійної діяльності, тоді як для керівників ЗДО достатньо управлінського досвіду

У процесі моделювання нами враховувалися такі положення, які були узагальнені на основі аналізу значної кількості наукових публікацій. Проаналізуємо їх:

1. Заклад дошкільної освіти (ЗДО) – це організована система, що складається зі взаємопов'язаних елементів, які функціонують як єдине ціле. До підсистем належать: адміністративна, навчально-виховна, науково-дослідна, спортивна, організаційна, господарська тощо.

2. Система управління ЗДО – динамічне утворення, що формується та розвивається завдяки цілеспрямованим організаційним і педагогічним впливам.

3. Ефективність підготовки дітей дошкільного віку корелюється умовами, в яких функціонує цілісна освітня система ЗДО.

4. На дієвість системи дошкільної освіти впливає рівень організації та управління освітнім процесом у ЗДО.

Саме в контексті означеного ми здійснили моделювання системи управління ЗДО на засадах колегіальності. Розглядаючи цей процес як процес педагогічного проектування, позначимо подальші дії зі створення моделі організації та управління: логічно обґрунтована та взаємообумовлена внутрішня структура та зміст компонентів; впорядкування структури на основі внутрішніх зв'язків; обґрунтування взаємодії структурних елементів створюваної системи; цілісний опис функціонування моделі досліджуваної освітньої системи – моделі організації та управління заходами у закладах дошкільної освіти.

Вважаємо за доцільне проаналізувати зміст поняття «модель». Як стверджує І.В. Козич, різні підходи до тлумачення поняття «модель» можливо поєднати на основі спільності ознак, зокрема: відображення або імітація об'єкта дослідження; здатність замінювати об'єкт дослідження; здатність надавати нову інформацію (нові знання) про об'єкт; наявність чітких умов і правил побудови моделі і переходу від інформації про модель до інформації про об'єкт [1].

А. Матковський наголошує, що модель характеризується елементами (компонентами), параметрами, функціями, що забезпечують її структурну організацію і реалізацію стандарту в діяльності. Системоутворюючим чинником моделі є рівень освіти і кваліфікації [2].

У запропонованій нами моделі виокремлюємо такі блоки: *концептуально-цільовий; проектувальний; організаційно-технологічний; контрольно-коригувальний*

Проаналізуємо зміст кожного блоку. *Концептуально-цільовий блок* містить мету, яка зумовлена соціальним замовленням: організація освітнього процесу в ЗДО з метою гармонійного та всебічного розвитку особистості. Реалізація мети ґрунтується на різноманітних принципах, серед яких чільне місце займає принцип колегіальності, та методологічних підходах.

Проектувальний блок. У цьому блоці ми пропонуємо структуру закладу дошкільної освіти. Структура, завдання та напрями діяльності ЗДО визначають психолого-педагогічні умови ефективної діяльності ЗДО.

Організаційно-технологічний блок містить методику організації та управління закладом дошкільної освіти на засадах колегіальності.

Контрольно-коригувальний блок передбачає реалізацію функцій, що забезпечують систематичну оцінку досягнення рівня інтелектуальних, психологічних та фізичних показників здобувачів дошкільної освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у пошуку можливостей для практичного застосування запропонованої нами моделі в умовах ЗДО.

Список використаних джерел

1. Козич І.В. Модель формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах магістратури. *Вісник Запорізького національного університету*, 2008. - № 1. - С.110-118
2. Матковський А. Метод проектів в умовах особистісно орієнтованого навчання. *Хімія. Біологія*, 2004. № 69 (393). С. 3–6.
3. Хриков Є. Колегіальне управління закладами вищої освіти: значення, стан, напрями розвитку. *Український Педагогічний журнал*, 2022, № 1, С. 53–62. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-53-62>

РОЗДІЛ 3
ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

УДК 376.36

Юлія БІРСЬКА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія ФЕДОРОВА, канд. педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АВА-ТЕРАПІЯ ЯК ОДИН ІЗ КОРЕКЦІЙНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ РОБОТИ З
ДІТЬМИ З АУТИЗМОМ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аутизм є складним порушенням розвитку, що впливає на комунікацію, соціальну взаємодію та поведінку дитини. Згідно з дослідженнями, кількість дітей із розладами спектра аутизму (РСА) неухильно зростає, що зумовлює необхідність розробки та впровадження ефективних корекційних методів. Одним із найбільш визнаних методів є прикладний аналіз поведінки (АВА-терапія), що базується на використанні поведінкових принципів для розвитку необхідних навичок та корекції небажаної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика АВА-терапії стала широко відомою на початку 90-х років завдяки книзі К. Моріс «Почути голос твій», у якій вона поділилася успішним досвідом застосування цього підходу для терапії своїх дітей з аутизмом. Це дало надію багатьом батькам дітей із розладами аутистичного спектра (РАС). Засновник методики, І. Ловаас, разом із колегами з Каліфорнійського університету протягом 30 років проводив дослідження, які підтвердили, що близько 40% дітей з аутизмом, за умов своєчасного початку поведінкової терапії, можуть подолати затримки розвитку [4, с.49-50]. Сьогодні багато зарубіжних дослідників, зокрема Р. Лиф, Д. Макекен, М. Барбера, Р. Шрамм та інші, активно вивчають застосування АВА-терапії у роботі з дітьми з аутизмом. Їхні праці, такі як «Іде робота. Стратегії роботи з поведінкою», «Прикладний аналіз поведінки», «Дитячий аутизм і вербально-поведінковий підхід», підтверджують ефективність цього методу в корекційній роботі з дітьми з розладами аутистичного спектра [5, с.128].

Мета статті полягає в теоретичному огляді ефективності АВА-терапії як корекційного методу для роботи з дітьми з аутизмом, визначення її ключових принципів, методів та практичних результатів застосування у сучасній педагогічній та психологічній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аутизм є складним нейророзвитковим розладом, що впливає на соціальну взаємодію, комунікацію та поведінкові реакції дитини. Одним із ефективних підходів до корекційної роботи з дітьми, які мають розлади аутистичного спектра (РАС), є прикладний аналіз поведінки (Applied Behavior Analysis, ABA), або АВА-терапія [2].

АВА-терапія – це науково обґрунтований підхід, що базується на вивченні поведінки та її корекції за допомогою системи підкріплень.

Методика АВА-терапії була розроблена в середині ХХ століття на основі поведінкової психології. Основоположником методу є американський психолог Б. Ф. Скіннер, який досліджував принципи оперантного навчання. Подальший розвиток цього підходу здійснив Івар Ловаас, який у 1987 році провів одне з найвідоміших досліджень ефективності АВА-терапії для дітей з аутизмом. Його дослідження показало, що інтенсивна терапія (40 годин на тиждень) може значно покращити когнітивні та соціальні навички дітей.

Подальші дослідження були проведені такими науковцями, як Гленн Санберг, Кетрін Лорд та Марк Санторо, які підтвердили ефективність АВА у довготривалій корекційній роботі. В останні роки дослідники, такі як Трейсі Лепперт та Грег Ханлі, розширюють методологічну базу АВА, адаптуючи її до потреб різних вікових груп.

До основних принципів методу належать: використання позитивного підкріплення для стимулювання бажаної поведінки; розбиття навичок на дрібні компоненти та поступове їх засвоєння; індивідуальний підхід до кожної дитини; постійний моніторинг та аналіз результатів терапії; використання наукових досліджень для корекції поведінки та формування соціально прийнятних навичок.

В АВА-терапії використовуються різноманітні методики. Розглянемо кожную з них [1].

Дискретне навчання (DTT – Discrete Trial Training) – розбиття навичок на дрібні кроки з чіткими підкріпленнями. Кожен етап навчання включає інструкцію, реакцію дитини та підкріплення (позитивне або коригувальне). Основна мета – поступове формування необхідної навички шляхом повторення та закріплення правильних відповідей. Цей метод ефективний для навчання основних комунікативних, соціальних і академічних навичок.

Навчання у природному середовищі (NET – Natural Environment Teaching) – використання повсякденних ситуацій для закріплення знань та навичок. На відміну від DTT, навчання відбувається у невимушеній атмосфері, використовуючи природні стимули. Наприклад, якщо дитина хоче отримати іграшку, терапевт може стимулювати її до вимовлення відповідного слова чи фрази. Цей підхід сприяє закріпленню навичок у повсякденному житті.

Вербальна поведінка (VB – Verbal Behavior Therapy) – розвиток мовлення через мотиваційні стимули. Вона ґрунтується на мотивації дитини: якщо їй потрібен певний предмет або дія, вона вчиться використовувати мову для отримання бажаного. Наприклад, замість механічного заучування слів, дитина вчиться використовувати мовлення у відповідних контекстах.

Функціональний аналіз поведінки – визначення причин небажаної поведінки та її корекція. Аналіз передбачає спостереження за поведінкою дитини, визначення її тригерів та розробку стратегії для мінімізації негативних проявів. Наприклад, якщо дитина кричить, щоб отримати увагу, терапевт може навчити її використовувати альтернативний спосіб комунікації.

Генералізація навичок – закріплення отриманих знань у різних ситуаціях та з різними людьми. Наприклад, якщо дитина навчилася просити воду вдома,

важливо, щоб вона могла зробити це і в школі або на прогулянці. Для цього застосовують зміну місць навчання, залучення різних людей і використання різноманітних стимулів.

Однією з важливих складових успішної АВА-терапії є активна участь батьків та фахівців. Батьки проходять спеціальне навчання, щоб підтримувати та закріплювати навички дитини у повсякденному житті. Терапевти та викладачі розробляють індивідуальні програми, спрямовані на розвиток навичок самостійності, комунікації та соціальної взаємодії [3].

Дослідження показують, що діти з аутизмом, які проходять АВА-терапію, демонструють покращення у сфері комунікації, соціальної взаємодії та самостійності. АВА-терапія сприяє: покращенню навичок самообслуговування; зниженню проблемної поведінки; розвитку соціальної адаптації; формуванню довготривалих позитивних змін у поведінці.

З розвитком науки та технологій АВА-терапія вдосконалюється. Використання цифрових технологій, адаптивних навчальних програм та штучного інтелекту допомагає робити терапію більш ефективною та доступною.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Отже, АВА-терапія є ефективним методом корекційної роботи з дітьми, які мають РАС. Вона дозволяє покращити їхню поведінку, комунікативні навички та рівень самостійності. Важливою умовою успішного застосування АВА-терапії є її ранній початок, систематичність та індивідуальний підхід. Розширення методичних підходів та залучення новітніх технологій сприятиме підвищенню ефективності терапії та її адаптації до потреб кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Марценковський І.А., Бікшаєва Я.Б., Ткачова О.В. Вимоги до програмно-цільового обслуговування дітей з розладами зі спектру аутизму : методичні рекомендації. Київ, 2009. 46 с.
2. Ткач Х. Обстеження мовного розвитку у дітей з аутизмом та тяжкими порушеннями мовлення На основі поведінкового підходу. Дрогобич. 2020. 160 с.
3. Тарасун В, Хворова Г. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / наук. ред. В.Тарасун. К.: 2004. 103 с.
4. Шрамм Р. Дитячий аутизм і АВА. Київ : Видавництво «Сварог», 2020. 140 с.
5. Leaf R., McEachin J. A Work in Progress: Behavior Management Strategies & A Curriculum for Intensive Behavioral Treatment of Autism. DRL Books, 1999. 344 p.

УДК 373.3.091.33:7]:376-056.26

Оксана ВИСОЦЬКА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Юлія СОЛОВЕЙ, доктор філософії, доцент

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку освіти в

Україні та світі відзначається зростанням уваги до інклюзивної освіти. У сучасному світі інклюзивна освіта є важливим напрямом, який забезпечує рівний доступ до навчання для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Одним із важливих аспектів виховання дітей з особливими освітніми потребами є створення умов для розвитку творчого потенціалу, що є важливим елементом їхньої соціалізації, самореалізації, гармонійного особистісного розвитку, емоційного благополуччя та підготовки до майбутнього навчання [1, с. 3-5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями арт-терапії як методу розвитку творчих здібностей дітей з загальним недорозвиненням мовлення займалися такі дослідники, як: Авраменко Н., Бондар Л., Бриндіков Ю., Бутузова Л., Гуменюк О., Жеребчук М. та інші.

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми. Актуальність обраної теми зумовлена кількома ключовими аспектами:

1. Суспільна потреба в рівних можливостях для всіх дітей. У сучасному світі інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у соціальне середовище є важливим завданням. Розвиток творчих здібностей дозволяє таким дітям не лише реалізувати свій потенціал, а й відчувати свою значущість у суспільстві. Усі дослідження, проведені вченими та психологами у цій галузі, доводять, що діти з творчими здібностями мають більш стійкий дух, спілкуються з оточуючими та мають дружелюбні відносини [5, с.451-454].

2. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. Саме в дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток уяви, мислення, емоційної сфери та здібностей до творчості. У дітей із загальним недорозвиненням мовлення або іншими порушеннями ці процеси можуть бути уповільненими, тому творчість виступає інструментом для їх стимуляції.

3. Роль творчості в корекційно-розвивальній роботі. Відомо, що арт-терапія, музикотерапія, ізотерапія, казкотерапія та інші творчі методи є ефективними у корекційній роботі. Вони дозволяють збагачувати мовлення та емоційний інтелект, розвивати дрібну моторику, знімати психологічну напругу, що є ключовими для дітей із особливими потребами [3, с.113-126].

4. Розвиток через гру. Дошкільний вік – період, коли гра є провідною діяльністю. Завдяки творчій грі діти можуть проявляти свою уяву та створювати унікальні образи. Заняття, спрямовані на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку через ігри, відіграють важливу роль у формуванні особистості дитини. У ранньому віці рекомендується приділяти особливу увагу всебічному розвитку, тобто розвитку літературних, художніх і музичних здібностей дітей дошкільного віку.

Формулювання цілей статті: 1. Розкрити сутність арт-терапії як ефективного методу розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами; 2. Розробити методичні рекомендації для педагогів, які працюють з дітьми з ООП, щодо використання арт-терапії як методу розвитку творчих здібностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні батьки та педагоги ставлять перед собою завдання насамперед творчий розвиток дитини. Розвитку таких здібностей приділяється велика увага. Тому часто вважається важливим

процесом використання теорії розв'язання винахідницьких задач в освітніх програмах для дітей дошкільного віку та організація діяльності на основі цього процесу. Ігри та завдання за цією системою допомагають розвивати активне творче мислення, а також роблять процес формування творчої особистості більш захоплюючим для дітей і дорослих [2].

Арт-терапія є одним із найефективніших методів корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, після чого вона сприяє розвитку емоційно-вольової сфери, покращенню комунікативних навичок, зниженню тривожності та соціальної адаптації. Використання різних видів арт-терапії, таких як малювання, ліплення, музикотерапія, терапія чи казкотерапія, допоможе дітям виражати свої емоції, розвивати дрібну моторику та сенсорне сприйняття, що є особливим для дітей із затримкою психомовленнєвого розвитку, аутичним спектром або порушеннями емоційно-комунікативної сфери.

У арт-терапії одним із важливих принципів є те, що створення мистецтва має бути спонтанним, самомотивованим і самодостатнім. Дітей не змушують створювати того, чого вони не хочуть, а дають свободу вибору. Це очікування самоспрямування є важливим для дітей з особливими освітніми потребами, щодо розвитку почуття самостійності. Педагогам і спеціалістам слід використовувати цей метод у поєднанні з іншими корекційно-розвивальними технологіями, адаптуючи його до особистості [4, с.24-30].

З огляду на недостатню кількість практичних рекомендацій для педагогів у сфері розвитку творчих здібностей дітей з особливими освітніми потребами, доцільно впроваджувати сучасні методики арт-терапії, ігрові технології та індивідуалізовані підходи. Враховуючи, що інклюзивна практика у багатьох закладах дошкільної освіти лише набуває розвитку, педагогам необхідно забезпечити доступ до ефективних інструментів та методик, що сприятимуть гармонійному розвитку кожної дитини та створити інклюзивне середовище.

На основі проаналізованих літературних джерел нами розроблено методичні рекомендації для педагогів, які працюють з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами, щодо використання арт- як методу розвитку творчих здібностей: використовувати інтегративний підхід, поєднуючи арт-терапію з іншими методами розвитку; створювати безпечне та емоційно комфортне середовище, де дитина почуватиметься вільно; сприяти активній участі дітей у творчій діяльності через ігрову форму; підтримувати будь-які творчі прояви дитини, незалежно від їхньої досконалості; співпрацювати з фахівцями, щоб розробляти індивідуальні програми розвитку.

Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами є багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу. Незважаючи на різницю в підходах до їх визначення, дослідники однак виділяють якість творчої уяви та творчого мислення як важливі компоненти творчих здібностей. Виходячи з цього, можна визначити основні напрямки розвитку творчих здібностей дітей, якими є розвиток уяви та розвиток мисленнєвих якостей, що формують креативність.

Використання арт-терапії як методу розвитку сприяє гармонійному розвитку дитини, її інтеграції в суспільство та підготовці до подальшого життя.

Педагог повинен враховувати потреби та можливості кожної дитини, створюючи для неї умови, які сприяють розвитку її творчого потенціалу.

Однією з важливих причин творчого розвитку дітей є створення сприятливих умов для формування їх творчих здібностей. Завдання педагогів – виховати дитину як зрілу та всебічно розвинену особистість, правильно організувати не тільки творчу діяльність дитини, а й навчальну, ігрову та трудову діяльність, які вважаються дуже важливими протягом усього життя дитини.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, арт-терапія є ефективним методом розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Вона сприяє не лише їхньому творчому самовираженню, а й загальному емоційному, когнітивному та соціальному розвитку. Попри численні дослідження в цій сфері, залишається актуальною необхідність подальших наукових розвідок, зокрема, аналіз ефективності поєднання арт-терапії з іншими корекційно-розвитковими методами, такими як сенсорна терапія, ігротерапія тощо.

Список використаних джерел

1. Авраменко Н. Використання нетрадиційних технік ізотерапії як засобів корекційної роботи з дошкільниками з загальним недорозвиненням мовлення. Студентський науковий вісник. Випуск 23. Ч 1. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2020. С. 3-5.
2. Барташніков О.О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-6 років. Богдан, 2020. 62 с.
3. Гуменюк О. С. Психолого-педагогічні характеристики дітей із загальним недорозвиненням мовлення та роль психолого-педагогічної характеристики в організації корекційно-розвиткового процесу з дітьми. Журнал «Перспективи та інновації науки». (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») № 9(14) 2022. С.113-126
4. Даллі Тецца (Tessa Dalley) Мистецтво як терапія. «Art as Therapy: An Introduction to the Use of Art as a Therapeutic Technique», 2008, с. 240
5. Соловей Ю.О., Діскант А. С. Формування творчого потенціалу дітей дошкільного віку засобами арт-терапії. Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2024»: XXVI Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2024. С. 451-454

УДК 373

Анастасія ЄГОРОВА,

здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти

Анастасія СТАРКОВА,

здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: **Світлана Бикасова**, кандидат педагогічних наук*

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

СПІВПРЯЦЯ ВИХОВАТЕЛІВ І БАТЬКІВ У РАМКАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Інклюзивна освіта є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу, спрямованою на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Особливо важливою є співпраця вихователів і батьків у цьому контексті, адже лише завдяки конструктивному діалогу можна створити комфортне середовище для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Відсутність взаєморозуміння між педагогами та родинами часто ускладнює процес соціалізації та навчання дітей, що робить цю проблему актуальною для наукових і практичних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські вчені активно досліджують питання взаємодії педагогів і батьків у сфері інклюзивної освіти. Так, Гавриш Н. В. визначає основні форми співпраці між педагогами та сім'єю:

- індивідуальні консультації;
- спільні навчальні тренінги;
- інтегровані освітні заходи для дітей і дорослих [3, с.34].

О. Савченко підкреслює, що успішність співпраці вихователів і батьків залежить від рівня підготовки педагогів до комунікації. Багато батьків дітей з ООП потребують психологічної підтримки, адже їм непросто прийняти особливості розвитку своєї дитини, що негативно впливає на процес її адаптації до освітнього середовища [5, с.24].

Вагомий внесок у вивчення цієї теми зробила Волинець Ю. В., яка досліджувала ефективність використання цифрових технологій для комунікації між вихователями та батьками. Вона зазначає, що застосування онлайн-платформ (Google Classroom, Zoom, Telegram-групи) сприяє підвищенню рівня взаємодії та оперативному вирішенню проблемних питань [2, с.124].

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми. Основним викликом залишається відсутність уніфікованих підходів до співпраці вихователів і батьків у рамках інклюзивної освіти. Невирішеними залишаються питання підготовки вихователів до комунікації з батьками дітей з ООП, а також впровадження практичних механізмів залучення родин до освітнього процесу.

Метою цієї статті є визначення ефективних шляхів співпраці вихователів і батьків у сфері інклюзивної освіти, а також розробка рекомендацій для вдосконалення цієї взаємодії в закладах дошкільної освіти (ЗДО).

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах впровадження інклюзивних процесів в закладах дошкільної освіти України зростає необхідність активізації професійних, творчих та вольових ресурсів вихователів і батьків, які покликані забезпечити реалізацію права дітей з особливими освітніми потребами на якісну освіту. Базовий компонент дошкільної освіти України наголошує на необхідності індивідуального підходу до кожної дитини, розвитку її потенціалу та формування стійких зв'язків між закладом дошкільної освіти (ЗДО), сім'єю та суспільством [1].

Інклюзивна освіта відіграє важливе місце в сучасному педагогічному процесі, адже вона забезпечує рівні можливості для розвитку та навчання дитини в ЗДО, незалежно від її індивідуальних особливостей чи потреб. У цьому процесі вирішальну роль відіграє співпраця вихователів та батьків, яка сприяє формуванню комфортного й сприятливого середовища для всебічного розвитку дитини. Важливість ролі сім'ї у розвитку дитини була підкреслена в роботах Я. Коменського, І. Песталоцці, С. Русової, К. Ушинського та інших. Американський педагог Джон Дьюї підкреслював, що освіта має бути нерозривно пов'язана з

реальним життям. У контексті інклюзії він звертав увагу на важливість активної участі батьків в освітньому процесі, щоб спільно з вихователями вирішувати завдання, пов'язані з потребами дитини. На його думку, співпраця між батьками та вихователями є основою для створення гармонійного освітнього середовища, яке враховує унікальні особливості кожної дитини [4, с.24]. Соловйова Т.Г. у своїх дослідженнях обґрунтувала соціально-педагогічні основи роботи з батьками дітей, які мають особливі освітні потреби, ефективні підходи до взаємодії з батьками дітей з ООП, підкреслюючи важливість урахування соціальної специфіки дезадаптації батьків, а також необхідність удосконалення змісту, форм і методів соціально-педагогічної роботи [6].

Основною метою взаємодії вихователів і батьків є забезпечення підтримки, розвитку та соціалізації дітей з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей через створення індивідуального плану розвитку, узгодженість дій та посилення емоційної підтримки дитини в різних середовищах. Батьки є основними і найважливішими співучасниками розвитку дитини. Вони мають цінну інформацію про індивідуальні особливості дитини з ООП, що дає змогу вихователям налаштувати навчальний процес в ЗДО відповідно до її потреб. Залучення батьків до навчання сприяє створенню стабільного та підтримуючого середовища для дошкільника. При співпраці вихователя і батьків у рамках інклюзивної освіти, виокремлюють такі важливі аспекти:

- Підтримка та взаєморозуміння: вихователі та батьки повинні активно співпрацювати, оскільки батьки найкраще розуміють потреби своєї дитини з ООП, а вихователі мають надавати їм детальну інформацію про навчальний процес і консультивати щодо подолання труднощів.

- Спільна організація заходів: залучення батьків до організації інклюзивних заходів сприяє розвитку соціальних навичок у дітей і зміцненню зв'язків між дитиною, її родиною та педагогічним колективом.

- Індивідуальний підхід: вихователі разом з батьками розробляють індивідуальні освітні програми, враховуючи особливості розвитку дитини, і батьки можуть допомагати впроваджувати спеціальні методи, які ефективні в домашньому середовищі.

- Безперервне спілкування та обмін інформацією: важливо підтримувати відкритий діалог між батьками та вихователями, організовуючи регулярні зустрічі і консультації для обговорення досягнень і труднощів, а також надавати кваліфіковану підтримку, вислуховуючи батьківські переживання.

- Консультація та підтримка з боку психолога: батьки часто потребують допомоги в адаптації до змін, пов'язаних з навчанням дитини з особливими потребами, і вихователі можуть надати рекомендації щодо розвитку дитини вдома та створювати групи підтримки для батьків.

Основними формами роботи вихователів з батьками в умовах інклюзивного навчання в ЗДО є: зустрічі батьків, бесіди (індивідуальні, групові, колективні), консультації, семінари, проведення тренінгів, організація ігор, відвідування сімей, дні відкритих дверей, відкриті заняття для батьків, оформлення інформаційних куточків для батьків, випуск тематичних матеріалів тощо. Така співпраця між батьками та вихователями дає можливість забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини з ООП, оскільки вихователі і батьки

можуть разом визначати та коригувати освітні стратегії, що найкраще відповідають потребам дошкільника. Ця взаємодія також сприяє соціалізації дитини, адже вона може легше адаптуватися до нового середовища, завести нових друзів і навчитися взаємодіяти з іншими дітьми. Крім того, батьки отримують емоційну підтримку, що знижує рівень стресу і допомагає зосередитися на позитивних аспектах розвитку дитини.

Висновки. Отже, інклюзивна освіта в ЗДО — це модель навчання, що гарантує рівні можливості для всіх дітей, незважаючи на їхні особливості розвитку або фізичні, психічні чи соціальні потреби. Вона передбачає об'єднання дітей з особливими освітніми потребами з іншими дітьми в загальному освітньому процесі, при цьому враховуючи індивідуальні потреби та можливості кожної дитини. Інклюзивна освіта в ЗДО, побудована на тісній співпраці батьків і вихователів, є важливим фактором для успішного розвитку дітей з особливими потребами. Така взаємодія дозволяє створити індивідуалізоване освітнє середовище, яке враховує потреби кожної дитини, забезпечує її соціалізацію та включення в загальну групу. Спільні зусилля батьків та вихователів у плануванні, організації занять та підтримці дітей допомагають подолати труднощі адаптації і сприяють розвитку гармонійної особистості. Постійний діалог, консультації та активне залучення батьків до освітнього процесу забезпечують належну підтримку як для дітей, так і для їхніх сімей, що сприяє більш ефективному впровадженню інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти, розділ "Взаємодія закладів дошкільної освіти з сім'ями дітей, як учасниками освітнього процесу". https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Волинець Ю. Цифрові технології у взаємодії педагогів та батьків дітей з особливими освітніми потребами. 3-тє вид. Київ : Пед. дискурс, 2019. 253 с
3. Гавриш Н. Інклюзивна освіта в Україні: теоретичні аспекти і практичний досвід. Харків: Основа, 220. 55 с
4. Джон Дьюї: педагогічна концепція. Віталій Хромець. Вид. гр. «Дух і Літера», 2024. 38с.
5. Савченко О. Психолого-педагогічні засади роботи з дітьми з ООП. Львів : Світ, 2018. 33 с.
6. Соловйова Т. Г. Соціально-педагогічні основи роботи з батьками дітей з особливими потребами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Т. Г. Соловйова. – Київ, 2009. – 23 с

УДК 615.8-053.4:376.1

Наталія Інорт,
вчитель-логопед
Житомирський дошкільний навчальний заклад №39

СУ-ДЖОК ТЕРАПІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Постановка проблеми. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку є важливим аспектом їхнього загального становлення, оскільки мовлення

виступає основним засобом комунікації, пізнання світу та соціальної адаптації. Особливої уваги потребують діти з мовленнєвими порушеннями, зокрема в інклюзивному середовищі, де необхідно забезпечити ефективні методи корекції та стимуляції мовлення. Традиційні логопедичні підходи потребують доповнення інноваційними методами, що враховують індивідуальні особливості розвитку кожної дитини.

Одним із таких ефективних методів є Су-джок терапія – нетрадиційна, але науково обґрунтована методика, що базується на впливі на біологічно активні точки долонь і стоп, які відповідають за роботу різних органів та систем організму, зокрема мовленнєвого апарату. Використання Су-Джок терапії в інклюзивному середовищі сприяє покращенню артикуляційної моторики, стимуляції мовленнєвих центрів мозку, а також загальному розвитку дитини, роблячи процес корекції більш природним та ефективним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика застосування Су-Джок терапії у психокорекційній роботі з дошкільниками, які мають мовленнєві порушення, привертає увагу багатьох науковців. Дослідження у цій сфері проводять такі вчені, як В. Андросова, А. Бондарчук, В. Вінс, В. Войтко, Ю. Гаркуша, Н. Григоренко, Д. Даниленко, Л. Колісник, А. Коваленко, С. Конопляста, О. Мартинова, Т. Сак, Л. Стахова, М. Шеремет та інші. Наприклад, В. Андросова підкреслює важливість поєднання Су-Джок терапії з традиційними логопедичними методами, що дозволяє забезпечити більш комплексний підхід до корекції мовленнєвих порушень.

В. Войтко досліджує, як саме Су-Джок терапія впливає на розвиток мовлення у дітей, звертаючи увагу на її позитивний вплив на емоційний стан і мотивацію. Ю. Гаркуша аналізує ефективність застосування Су-Джок терапії в комплексі з іншими корекційними методами, що сприяє розробці цілісних програм допомоги дітям із мовленнєвими порушеннями. Т. Сак зосереджується на питаннях підготовки фахівців до роботи з Су-Джок терапією, наголошуючи на необхідності спеціалізованого навчання.

Проте, незважаючи на значний науковий інтерес, застосування Су-Джок терапії в психокорекції порушень мовлення дітей дошкільного віку ще потребує детального дослідження, оскільки залишається недостатньо вивченим механізм її впливу на різні види мовленнєвих порушень. Також актуальним є питання розробки методик та програм, які б дозволили ефективно інтегрувати Су-Джок терапію в систему логопедичної роботи в інклюзивному середовищі.

Цілі статті: обґрунтувати особливості Су-Джок терапії як інноваційного інструменту мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Включення Су-Джок терапії до корекційної роботи в інклюзивному середовищі дозволяє створити більш комплексний підхід до розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями, що робить її актуальним напрямом наукових досліджень. Так, за словами А. Коваленко, Су-Джок терапія є доступним, безпечним та ефективним методом психолого-педагогічної корекції дітей із мовленнєвими порушеннями. Її дія ґрунтується на стимуляції біологічно активних точок, розташованих на кистях рук, за допомогою спеціальних масажних куль [2, с. 36].

В. Вінс, А. Бондарчук та І. Томчук зазначають, що Су-Джок терапія є ефективним, безпечним та неінвазивним методом корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Вона не викликає болю і не потребує медичного втручання, що робить її комфортною та прийнятною як для дітей, так і для їхніх батьків. Окрім позитивного впливу на розвиток мовлення, методика сприяє покращенню загального стану здоров'я дитини, нормалізує роботу органів і систем, зміцнює імунітет і сприяє загальному оздоровленню організму [1, с. 77].

О. Мартинова підкреслює, що Су-Джок терапія спрямована на нормалізацію м'язового тону, опосередковану стимуляцію мовленнєвих зон у корі головного мозку та корекцію мовленнєвих порушень за допомогою нетрадиційних методів. Її основними завданнями є застосування Су-Джок технік на різних етапах корекційної роботи, зниження рухової та емоційної збудливості, розвиток просторової орієнтації, пам'яті та уваги, що сприяє покращенню мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку [3, с. 10].

Ю. Снісар та Н. Ковалевська зазначають, що впроваджувати елементи Су-Джок масажу можна вже з 2-3-річного віку, проводячи заняття індивідуально або в невеликих групах по 3-5 дітей. Для цього використовують масажні кульки «каштанчики» або «їжачки» різних кольорів, супроводжуючи масаж драматизацією потішок, забавлянок або казкових історій.

Тривалість таких занять не повинна перевищувати 5 хвилин. Починаючи з 3-4 років, можна залучати більшу кількість дітей до масажних сеансів, доповнюючи заняття використанням масажних паличок, а час їх проведення збільшується до 5-10 хвилин. Масажні кільця рекомендується вводити у роботу з дітьми 4-5 років, коли їхня дрібна моторика вже більш розвинена, а координація рухів стає точнішою. У цьому віці діти краще сприймають віршовані завдання та вправи, виконуючи їх з більшою точністю, а тривалість занять може збільшуватися до 15 хвилин [4, с. 59].

У процесі корекційно-логопедичної роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення, ефективно застосовуються різні засоби Су-джок терапії. До них належать словесні, що передбачають повторення слів у поєднанні з вправами з масажною кулькою, використання римованих примовок, загадок, казок та інших мовленнєвих матеріалів. Важливу роль відіграють і наочні засоби, такі як схеми, ілюстрації та відеоматеріали, що допомагають краще засвоювати інформацію. Ігрові засоби сприяють розвитку дрібної моторики, наприклад, коли дитина надягає масажні кільця на пальці, промовляючи рядки пальчикової гімнастики. Ефективним є також включення елементів казкотерапії, коли дитина уявляє себе казковим персонажем і виконує відповідні завдання, зокрема вправи з масажними кульками [5, с. 159].

З власного досвіду виділимо ефективні прийоми Су-Джок терапії як інноваційного інструменту мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку в інклюзивному середовищі:

- масаж «колючою кулькою» Су-Джок – покращує кровообіг, активізує нервові закінчення, стимулює мовленнєву активність;
- масаж еластичним кільцем – підвищує чутливість пальців, розвиває дрібну моторику;

- масаж гумовим м'ячем з шипами – сприяє сенсорній стимуляції та розслабленню м'язів кисті;
- прокачування твердого м'ячика – зміцнює м'язи рук, покращує координацію;
- колові, прямолінійні, спіралевидні рухи по долонях – знімають напругу, покращують роботу нервової системи;
- розтирання та погладжування – сприяють загальному розслабленню, нормалізують тонус м'язів;
- легке поколювання подушечок пальців – активізує мовленнєві центри через стимуляцію нервових закінчень.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Су-Джок терапія є інноваційним і ефективним методом мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, особливо в умовах інклюзивного середовища. Завдяки стимуляції біологічно активних точок на кистях і стопах, методика сприяє покращенню артикуляційної моторики, активізації мовленнєвих центрів мозку, зниженню рівня тривожності та загальному оздоровленню організму.

Використання Су-Джок терапії в комплексі з традиційними логопедичними методами дозволяє досягати кращих результатів у корекційній роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка спеціалізованих програм з інтеграцією Су-Джок терапії у логопедичну практику, вивчення її довготривалого впливу на різні види мовленнєвих порушень, а також створення методичних рекомендацій для педагогів і батьків щодо її застосування.

Список використаних джерел

1. Вінс В.А., Бондарчук А.Г., Томчук І.С. Методичні особливості використання Су-Джок терапії у психокорекції порушень мовлення у дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, (3), 2024. С. 74–77.
2. Коваленко А. Використання елементів Су-Джок терапії у корекційній роботі з дітьми із заїканням. *Інформаційний, науково-методичний журнал «Освіта Сумщини»*. 2019. №1 (41). С. 36–38.
3. Мартинова О.В. «Використання Су-Джок терапії у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку»: метод. посібник для педагогів дошкільних установ. Соледар, 2021. 28 с.
4. Снісар Ю.І., Ковалевська Н.В. Використання елементів Су-Джок терапії у роботі сучасного закладу дошкільної освіти. *Les tendances actuelles de la mondialisation de la science mondiale*. Volume 2. Monaco. 2020. С. 58–60.
5. Сухіна І.В. Особливості використання технології Су-Джок масажу у роботі логопеда з дітьми з особливими освітніми потребами. *Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ: «Наша друкарня», 2018. С. 155–160.

УДК 316.346.32-053.2

Тетяна МЕЛЬНИК,
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта. Інформатика в початковій школі
Науковий керівник: Богдана ТУРКО,
док. філ., доц. каф. поч. та дошк. освіти
Львівський національний університет ім. Івана Франка*

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Постановка проблеми. В Україні проблема інтеграції дітей особливими освітніми потребами набуває все більшої актуальності, оскільки суспільство активно рухається до впровадження інклюзивного підходу в освіті. Діти з особливими освітніми потребами (ООП) – це значна частина суспільства, яка потребує особливої уваги та підтримки, це та категорія дітей, яка через фізичні, психічні, інтелектуальні чи сенсорні особливості потребує додаткової опори для ефективного навчання та розвитку.

Соціальна інтеграція дітей з ООП – це питання сучасної освіти та суспільства в цілому, що передбачає створення умов, за яких кожна дитина, незалежно від своїх особливостей, має можливість навчатися і розвиватися разом з іншими дітьми. Це процес залучення дітей з різними особливостями до повноцінного життя в суспільстві, забезпечення їх рівних можливостей на навчання, розвиток та соціальну взаємодію. Іншими словами, це створення умов, за яких кожна дитина, незалежно від своїх особливостей, може відчувати себе повноцінним членом суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел показав, що існує дві прогресивні форми здобуття освіти – інтеграція та інклюзія. Ці два терміни є взаємозамінними, синонімічними, але між ними є і важливі відмінності. Інтеграція – зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами у регулярний освітній простір [2, с.49]. Інтеграція в освіті – це форма навчання, за якою учні з особливими освітніми потребами більшість часу проводять у звичайних класах разом з іншими і решту часу – окремо, у спеціально облаштованих умовах, організованому освітньому процесі, де таким учням надають встановлені освітні послуги, медичний, психолого-педагогічний та соціально-індивідуалізований супровід.

Науковці В. Шевченко та В. Синьова розглядають термін «соціалізація» як процес розвитку, динаміки, якісних змін; оволодіння людиною соціальними якостями, які визначають її як представника суспільства; поняття соціальне (соціальний досвід, цінності, норми, установки тощо), що притаманне суспільству і допомагає людині адаптуватися в ньому [4, с.93].

Виклад основного матеріалу. В освітньому середовищі найважливішою формою організації соціальної адаптації та інтеграції дітей з особливими потребами в суспільство є інклюзивна освіта, яка залучає людей з ООП в соціальне середовище. Крім того, соціалізація дітей з ООП відбувається і в інших закладах освіти, особливо у навчально-реабілітаційних центрах. Ці середовища

надають дітям широкі можливості для соціалізації, а також розвивають їх здатність впливати на навколишнє середовище та змінювати його.

Модель інтегрованого навчання ґрунтується на тому, що кожна дитина, з будь-якими порушеннями розвитку має такі ж потреби, як і всі інші члени суспільства і повинна вести життя, максимально наближене до нормального. Педагогічна інтеграція визначається залученням дітей з ООП до освітнього середовища, а методи та принципи навчання зумовлені конкретною освітньою системою від сегрегованої до інклюзивної.

Освітня інтеграція, на думку А.Колупаєвої : «...надає можливість учням з порушенням розвитку навчатися у звичайних класах. Водночас такі учні повинні засвоїти загальноосвітню програму або програму спеціальної школи, їм надаються усталені освітні послуги. Як колективна форма освітньої інтеграції, можуть функціонувати окремі класи або групи, в яких діти з ООП здобувають освітній рівень спеціальної школи» [1, с.1-23].

Отже, інтегроване навчання передбачає спільне здобуття освіти учнями з особливими освітніми потребами та їхніми однолітками без таких обмежень. Його мета – забезпечити умови для успішної адаптації та включення дітей з різними можливостями у шкільне середовище, сприяючи їхньому гармонійному розвитку та соціалізації.

Сім'я є одним із чинників впливу для розвитку особистості дитини, головним прикладом у наслідуванні та навчанні комунікації, який відіграє значну роль в розвитку суспільства. Саме батькам чи опікунам дитини належить вирішальна роль у тому, як вона розвивається, соціалізується та стає особистістю. Особливу роль в соціалізації відіграє стиль сімейного виховання, загальний психологічний клімат сім'ї, ставлення батьків до дитини. Від самого народження дитини родина відіграє ключову роль у підготовці її до життя та практичної діяльності.

У домашніх умовах важливо створити раціональну організацію її побуту, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь і набути власних навичок поведінки та діяльності. Саме батьки мають навчити дитину встановлювати гармонійні взаємини з однолітками.

Зазначимо бар'єри у розвитку соціалізації дітей з ООП, а саме:

1. Глибоко вкорінені стереотипи та упередження з боку суспільства. Не всі розуміють значення поняття «діти з ООП» та мають обмежене уявлення. Зокрема люди можуть вважати таких дітей менш здібними або ж навпаки надто ідеалізувати їх. Незнання та відсутність інформації щодо розвитку дітей з ООП часто зараджують страх та невпевненість у комунікації разом із ними, таким чином суспільство часто уникає розмови з такими учнями, а у деяких випадках і прояву дискримінації дітей.

2. Брак необхідних знань та навичок у роботі з дітьми з ООП з боку вчителів та інших фахівців, що перешкоджає їм створити індивідуальний навчальний план та забезпечити необхідну підтримку для учня.

3. Відсутність відповідних умов у закладах освіти. Недоступність фізичного та інформаційного освітнього середовища викликає проблему щодо адаптації шкіл до потреб таких учнів.

4. Недостатня підтримка з боку держави та суспільства. Бюджетне фінансування, яке виділяється на заклади освіти для впровадження інклюзивного навчання, часто є недостатнім. Існує гостра нестача спеціалізованих центрів психолого-педагогічної допомоги, реабілітаційних центрів та інших служб, які могли б надавати підтримку дітям з ООП та їхнім сім'ям.

5. Війна внесла суттєві зміни в життя сімей, які виховують таких дітей. Багато з них були змушені виїхати за кордон, де зіштовхнулися з новими викликами: адаптацією до іншого середовища, мовного бар'єром, пошуком нових фахівців. Навіть ті, хто залишився в Україні, зазнали значних труднощів через переїзди, постійну загрозу обстрілів, погіршення економічної ситуації та дефіцит фахівців. Батьки цих дітей опинилися в надзвичайно складній ситуації, оскільки їм доводиться не тільки забезпечувати сім'ю, а й створювати умови для розвитку дитини в нових, часто не завжди сприятливих умовах [3, с.3-4].

Необхідно подолати такі бар'єри та знайти шляхи удосконалення інклюзії. Для подолання стереотипів необхідно працювати із суспільством, проводити тренінги, ознайомчі проекти. Соціум має усвідомити, що інклюзія – це не лише право дитини, але й крок до розвитку більш відкритого і толерантного середовища. Необхідне інвестування в професійну підготовку педагогів, опанування спеціалізованих курсів та тренінгів. Збільшення бюджетних коштів на обладнання для шкіл, а саме пандусами, ліфтами, широкими дверними прорізами, спеціальними меблями, а також наявністю адаптованих освітніх програм та платформ.

Висновки. Спільнота відіграє ключову роль у житті сімей, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. Саме оточення формує у дитини почуття безпеки та впевненості в собі. Коли суспільство не готове прийняти особливість, діти можуть відчувати себе відторгнутими, що негативно впливає на їхній емоційний стан та поведінку.

Тому важливо будувати інклюзивне суспільство, де кожна дитина буде почувати себе цінною та зможе реалізувати свій потенціал. Варто розуміти, що соціалізація дітей з ООП та їхня інтеграція в суспільство — це не просто чіткий план чи схема. Жоден заклад освіти не зможе досягти цього без активної участі батьків. Цей процес потребує тісної співпраці батьків і фахівців, їхньої спільної роботи та командної взаємодії, що сприятиме розвитку здібностей дитини, її адаптації та інтеграції у соціум.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія А. А. Колупаєва. Київ : Самміт-Книга. 2009. С.1-23
2. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник: за заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ: «А.С. К.». 2012. С.308
3. Полінок О., Доценко А., Задоріна О. Соціальна інтеграція дітей з особливими освітніми потребами: бар'єри та шляхи їх подолання. *FUTURE PUBLISHING*. 2024. С.1-6.
4. Шевченко В. М., Синьов В. М. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в соціальне середовище в сучасних умовах. *Inclusion and Diversity*, випуск 3. 2024. С.92-96.

УДК 376-056.034:376.016

Софія ПОТЮК,

*доктор філософії, асистент кафедри фізичної терапії, реабілітації,
спеціальної та інклюзивної освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОБОТИ ЗІ СТРАХАМИ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність проблеми. Час від повномасштабного вторгнення на території України став часом викликів для кожного українського громадянина. Час, який негативно впливає на психіку, що веде до порушення ментального і фізичного здоров'я. Час появи страхів у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, а особливо з порушеннями психофізичного розвитку.

Страх – це емоція, яка супроводжує українців кожного дня, що сигналізує про небезпеку. Дорослі повинні захистити внутрішній світ дітей від негативних діянь зовнішнього середовища. Оскільки, третю частину доби діти дошкільного віку перебувають у закладі дошкільної освіти, а «домінантою дошкільня визначається індивідуальна освітня траєкторія особистості, що передбачає суб'єктивний підхід до дитини, врахування особистісно-орієнтованих обставин організації освітнього середовища, врахування суспільних обставин освітнього процесу [5, с.97]», то відзначаємо значну роль методів, прийомів та інноваційних технологій, застосованих на заняттях, які сприяють розблокуванню та усвідомленню почуттів, розкриттю емоцій та напруги, ліквідації негативних емоцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні наукові дослідження вказують, що музикотерапія має особливе значення у роботі з дітьми дошкільного віку (Ю. Бондаренко, Н. Бочаріна, В. Гур'єва, І. Каменєва, Г.Кіцак, Н. Цюлипа). З точки фокусу проблематики висвітлюємо науковий доробок Н. Квітки [2], зокрема, в якому детально розкрито програму розвитку «Музикотерапія» для дітей з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти. Загалом, у цьому полі актуальним є аспект теоретичного напрацювання, який підтверджуємо вектором практичного спрямування щодо організації корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку дошкільного віку.

Усвідомлення значимості проблеми зумовило вибір теми наукового доробку, метою якого постало дослідження музикотерапії як засобу роботи над страхами, спричиненими афективним компонентом.

Виклад основного матеріалу. Для наскрізного опрацювання здійснюємо аналіз ключової дефініції. Серед різних трактувань поняття музикотерапія, на нашу думку, найбільш дотичне до проблематики знаходить відображення у погляді І. Малишевської, який окреслює, як-от: «складова частина психолого-педагогічних і психотерапевтичних методів, які сприяють подоланню бар'єрів у спілкуванні розумінню себе та інших, знятті психічного напруження, створенні можливостей для самовираження, набутті навичок адекватної групової поведінки та соціалізації [4]». Підкреслюємо, що студіювання наукових

відомостей розкриває ряд завдань, які сприяють реалізації під час впровадження музикотерапії у роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку дошкільного віку, а саме: розвиток координації, концентрації уваги, творчих здібностей, зниження фізичного та емоційного напруження, рівня тривоги, подолання страхів, формування моральних цінностей, створення атмосфери взаємодовіри та захищеності.

Розглянемо основні організаційні аспекти впровадження музикотерапії у закладі дошкільної освіти: проведення занять двічі на тиждень, тривалість одного заняття 15-30 хвилин, додатково – мимовільне прослуховування оздоровчої музики в процесі ігрової діяльності, малювання, ліплення, ранкової гімнастики, перед тихою годиною. Зазначимо, що у процесі музикотерапії використовуються вокальні та дихальні вправи, які мають оздоровчий вплив. Хоча, підтримуємо слухне зауваження педагога Е. Жак-Далькроза, що «часте або постійне використання одного і того ж музичного твору на заняттях формує у дітей рухові штампи, як наслідок не може відповідати цілям музичного твору [1, с.59], відтак добір музичних позитивно-ліричних творів класичних композиторів здійснюється з врахуванням гармонійного поєднання мелодії і ритму. Зокрема, для роботи над страхами педагогами-практиками рекомендовано прослуховувати Шостанович – фрагменти 6,7,8 симфонії, Шенберг – опера «Чекання».

Продовжимо розвідку акцентуванням на методичних аспектах у процесі безпосередньої роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку для подолання страхів. Практикуємо алгоритм проведення музикотерапії у закладах дошкільної освіти, побудований на принципі контрасту (розігрівання, кульмінація, врівноваження): музичне привітання; визначення настрою дитини за музичним інструментом; музично-танцювальна діяльність (вокальні та дихальні вправи, пальчикова гімнастика); прослуховування музичного твору; відтворення музики малюнком/інсценізація пісень; музична релаксація [3, с.24]. Більш детально висвітлимо етапи заняття та вправи, які доцільно застосовувати для реалізації очікуваних результатів.

На вступному етапі заняття практикуємо вправу «Інструментальний настрій», з метою визначення та демонстрування настрою дитини з порушеннями психофізичного розвитку за допомогою музичного інструменту. Наприклад, маракас, дзвіночок – спокійний; фортепіано – сумний; барабан – сердитий; бубон, металофон – радісний.

Під час основного етапу, з метою усвідомлення почуттів та ліквідацією негативних емоцій, реалізовуємо музично-танцювальна діяльність та прослуховування музичних творів. Зокрема, використовуємо гру «Музичний діалог», «Чарівна, музична коробочка страху» та вправу «Послухай і намалюй». Гра «Музичний діалог» передбачає роботу в парах. Існує декілька варіантів програвання даної вправи, в залежності від цілей: перший варіант – діти обирають музичний інструмент, який відповідає за їх страх, спілкуються по черзі, відтворюючи звуки, на обраному інструменті; другий варіант – показ страху за допомогою рухів тіла – дзеркальне відтворення рухів у парі за допомогою кульок в правій та лівій руці під музичний супровід. Очевидно, що музика спонукає до дії весь організм, бо сприймається не тільки єдиним органом

чуття – слухом. Гра «Чарівна, музична коробочка страху» зумовлює вербальний опис страху дитиною під музичний супровід. Щодо вправи «Послухай і намалюй» з арт-терапевтичних відтінком, то, прослухавши музичний твір, дітям потрібно відтворити малюнком музику, як асоціюється із страхом, характером музики. Деталі малюнку індивідуально проговорюємо з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку та згодом з батьками цих дітей.

На заключному етапі реалізовуємо музичну релаксацію. Отже, з метою швидшого запам'ятовування, усвідомлення та реагування дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, початок і закінчення заняття організовуємо за допомогою єдиного музичного інструмента: барабана, трикутника, дзвіночка тощо.

Як результат, музикотерапія забезпечує розвиток пізнавальних здібностей, знімає стреси, стимулює роботу мозку завдяки корекційно-розвитковому потенціалу. Також вважаємо перевагою використання музикотерапії як засобу роботи зі страхами дітей дошкільного віку, в тому що дитина не відчуває психотерапевтичного впливу, опосередкованими музичними вправами, оскільки не помічає процесу лікування.

Висновки. На закінчення слід підкреслити, що важливо створити середовище, в якому дитина з порушеннями психофізичного розвитку здатна до самовираження, готова поділитися хвилюваннями, зокрема страхами, продемонструвати емоції, вийти на контакт з дорослими, а одним із засобів, який зумовлює широку палітру свободи у прояві емоцій – музична терапія. Завдяки взаємодії з музикою діти з порушеннями психофізичного розвитку забувають про труднощі і страхи, долають бар'єри у спілкуванні та адаптації до навколишнього середовища.

До подальших напрямів наукових студій відносимо дослідження впливу музикотерапії на подолання агресії дошкільнят з порушеннями психофізичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Завалко К.В., Ібадуллаєва А.Е. Використання концепції музичного виховання Е. Жак-Далькроза в контексті доінструментальної підготовки дошкільників. *Інноваційна педагогіка*, 2018. Вип. 6. С.57-60
2. Квітка Н.О. Музикотерапія як варіативна складова музичного виховання дошкільників в умовах інклюзивного навчання. *Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами*, 2018. Вип.7. С. 92-97.
3. Кошель В.М., Новик М.В. Використання музикотерапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів, вихователів закладів дошкільної освіти, музичних керівників та батьків дітей дошкільного віку Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2020. 84 с.
4. Малишевська І. А. Теорія і практика навчання музики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням музикотерапії : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ. 2017. 456 с.
5. Пантюк Т.І., Ярушак М.І., Павлюх Н.С., Потюк С.В. Дошкільна освіта в умовах сьогодення: детермінанти і домінанти. *An International journal.Herald pedagogiki. Nayka I Praktyka*. Warszawa. № 51. С. 96–99. DOI: http://www.xn--e1aaifpcds8ay4h.com.ua/files/97_3_ii_2020_herald_pedagogiki_51.pdf

РОЗДІЛ 4
ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ТА СЕРЕДОВИЩНОГО
ПІДХОДІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

УДК 373.2:502

Любов АНТИПЧУК,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Тетяна ГУЖАНОВА, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПРИРОДНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Постановка проблеми. Однією з головних проблем сучасної дошкільної освіти є формування екологічної компетентності дітей, що набуває особливої актуальності в умовах зростаючих екологічних викликів та необхідності виховання екологічно свідомого покоління. Аналіз практики дошкільної освіти свідчить про недостатню розробленість методичних засад організації спостережень за природним довкіллям як ефективного засобу формування екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку. Незважаючи на значний потенціал безпосереднього контакту дітей з природою для розвитку їхньої екологічної свідомості, існує певний розрив між теоретичними напрацюваннями та практичною реалізацією системи спостережень у закладах дошкільної освіти. Особливо гостро постає питання врахування вікових особливостей дітей 4-5 років при організації спостережень за природним довкіллям та забезпечення системності у формуванні їхньої екологічної компетентності. Це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування та практичної розробки ефективних педагогічних умов і методичного інструментарію для формування екологічної компетентності дошкільників через організацію спостережень за природним довкіллям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади формування екологічної компетентності дошкільників досліджували провідні українські науковці. Зокрема, Н. Лисенко у своїй монографії "Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог" (2019) обґрунтувала концептуальні засади екологічної освіти дітей дошкільного віку. Значний внесок у розробку методики організації спостережень за природою зробила Г. Беленька, яка у праці "Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник" (2020) запропонувала систему роботи з формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Особливості організації спостережень за природою в умовах закладу дошкільної освіти досліджувала Н. Горопаха у своїй статті "Методика організації спостережень за об'єктами природи в дошкільному закладі" (2018). Психологічні аспекти сприйняття природи дітьми середнього дошкільного віку розкрито в дослідженнях О. Рейпольської "Формування природничо-екологічної компетентності дітей 4-5 років: психологічний аспект" (2021). Практичні аспекти впровадження екологічних проєктів у роботу з дошкільниками висвітлено в роботах Т. Науменко "Екологічна освіта дітей" (2019).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових досліджень засвідчує, що попри значну увагу до проблеми екологічного виховання дошкільників, недостатньо розробленими залишаються питання формування екологічної компетентності дітей саме середнього дошкільного віку засобами спостереження за природним довкіллям. Зокрема, потребує детального вивчення проблема створення системи спостережень, яка б враховувала психологічні особливості дітей 4-5 років та забезпечувала поступове формування всіх компонентів екологічної компетентності. Недостатньо дослідженими залишаються питання взаємозв'язку між організованою системою спостережень та рівнем сформованості екологічної компетентності дошкільників. Також потребують уточнення критерії оцінювання рівня сформованості екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку та методика діагностування результативності педагогічного впливу через організацію спостережень за природою.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку під час організації спостережень за природним довкіллям.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування екологічної компетентності у дітей середнього дошкільного віку є одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти, що зумовлено необхідністю виховання екологічно свідомої особистості, здатної усвідомлювати взаємозв'язки між людиною і природою та відповідально ставитися до навколишнього середовища. Дослідження показує, що ефективним засобом формування екологічної компетентності є організація системних спостережень за природним довкіллям, які сприяють розвитку природничої допитливості, формуванню екологічного мислення та виробленню свідомого ставлення до довкілля. Екологічна компетентність дошкільника є інтегрованим особистісним утворенням, що включає знання про природу, уміння взаємодіяти з нею та сформоване емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього середовища. Основними структурними компонентами екологічної компетентності дітей 4-5 років є когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний. Когнітивний компонент охоплює знання про природні явища, особливості поведінки тварин і рослин у різні пори року, розуміння екологічних зв'язків у природі. Емоційно-ціннісний аспект відображає рівень сформованості любові до природи, здатність переживати та співчувати живим істотам, а діяльнісний компонент характеризується проявами екологічно доцільної поведінки у взаємодії з природним довкіллям.

Спостереження за природою як метод екологічного виховання дітей середнього дошкільного віку сприяє не лише збагаченню знань, а й активізації емоційної сфери та формуванню навичок екологічно доцільної поведінки. Важливим аспектом є створення умов для систематичного та різнобічного сприйняття природних об'єктів, що передбачає організацію спостережень у природному середовищі, використання інтерактивних методів навчання та включення дітей у проектну діяльність.

Педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню екологічної компетентності дошкільників через організацію спостережень за природою,

включають: забезпечення системності та послідовності спостережень, активне залучення дітей до дослідницької діяльності, використання інтерактивних методів навчання та емоційно-забарвлених форм комунікації. Запропонована система організації спостережень базується на принципах природовідповідності, науковості, інтеграції та емоційної насиченості. Вона передбачає використання різних видів спостережень: короткочасних, тривалих, порівняльних, сезонних та інтегрованих. Експериментальна частина дослідження проводилася на базі закладів дошкільної освіти та включала констатувальний, формувальний і контрольний етапи. На констатувальному етапі здійснювалася діагностика наявного рівня екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку. Було виявлено, що більшість дітей мають фрагментарні знання про природу, не завжди усвідомлюють причиново-наслідкові зв'язки між явищами довкілля та потребують додаткового педагогічного впливу для формування екологічно доцільної поведінки. На формувальному етапі реалізовувалася система педагогічних заходів, спрямованих на підвищення рівня екологічної компетентності дошкільників. Було розроблено цикл природничих спостережень, у якому акцент робився на активну дослідницьку діяльність дітей, залучення їх до проєктної діяльності та використання інтерактивних методик. Застосовувались методи проблемного навчання, дискусії, екологічні казки та рольові ігри, що сприяли розвитку екологічного мислення дітей.

Результати контрольного етапу засвідчили позитивні зміни у рівні екологічної компетентності дошкільників. Значно зросла кількість дітей, які усвідомлюють значення природи для людини, демонструють емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього середовища та активно включаються в екологічно доцільну діяльність. Висока ефективність експериментальної методики підтверджує важливість організованої системи спостережень за природним довкіллям як засобу екологічного виховання дошкільників.

Висновки. Таким чином, результати дослідження підтвердили, що організація системних спостережень за природним довкіллям сприяє формуванню екологічної компетентності дошкільників та є ефективним педагогічним засобом виховання екологічно свідомої особистості. Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з розробкою комплексних програм екологічного виховання для дітей молодшого та старшого дошкільного віку, а також вивченням впливу інших педагогічних технологій на розвиток екологічної свідомості дошкільників.

Перспективним напрямом дослідження є також розробка інтегрованих програм екологічного виховання, що поєднують традиційні методи спостереження з використанням сучасних цифрових технологій, які можуть посилити інтерес дітей до пізнання природи та підвищити ефективність навчального процесу. Таким чином, подальші наукові розвідки у цьому напрямі можуть сприяти вдосконаленню методик екологічного виховання та забезпечити комплексний підхід до формування екологічної компетентності дошкільників, що є важливим чинником сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Беленька Г.В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник. Київ: Генеза, 2020. 256 с.
2. Горопах Н.М. Методика організації спостережень за об'єктами природи в дошкільному закладі. Інноваційна педагогіка. 2018. Вип. 4. С. 101-104.
3. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог: монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2019. 372 с.
4. Наumenko Т.С. Екологічна освіта дітей: навчально-методичний посібник. Київ: Слово, 2019. 432 с.
5. Рейпольська О.Д. Формування природничо-екологічної компетентності дітей 4-5 років: психологічний аспект. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2021. № 2. С. 43-48.

УДК [373.2:004.4]:621.86

Віра БУДІШЕВСЬКА,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

*Науковий керівник: Оксана Сорочинська, кандидат педагогічних наук,
доцент.*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ

Актуальність дослідження: У сучасному освітньому просторі важливе значення надається розвитку технологічної компетентності дітей ще на етапі дошкільного віку. Уміння працювати з конструкторськими матеріалами, розуміння основ інженерії та розвиток просторового мислення сприяють підготовці дітей до школи та формуванню навичок, які стануть у пригоді в подальшому житті. Одним із ефективних засобів для досягнення цієї мети є використання Lego-конструювання, яке поєднує навчання з грою та розвиває креативність, логічне мислення і дрібну моторику.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Науковці в Україні та за кордоном активно досліджують проблему розвитку технологічних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Згідно з дослідженнями Г. Бондаря, Н. Гавриша та С. Роджерса та ін., використання конструкторів Lego сприяє розвитку логічного мислення, соціальної взаємодії та навичок планування та реалізації проєктів. Підхід є особливо ефективним, коли Lego-конструювання поєднується з компонентами STEM-освіти, що розширює освітні можливості занять. С. Безпала, М. Безпала та М. Губко зосереджуються на розвитку конструкційних здібностей дітей за допомогою конструкторів Lego Education. Н. Волощенко та Ю. Коваль досліджували, як Lego-технології можуть допомогти розвивати пізнавальну активність дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті: аналіз можливостей Lego-конструювання у формуванні технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку, вивчення педагогічних методів, що сприяють розвитку технічних навичок, представлення практичних прикладів використання конструкторів у освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Формування технологічної компетентності у дітей дошкільного віку – це складний і багатогранний процес, який вимагає комплексного підходу. Важливо створити безпечне та розвивальне середовище, де дитина зможе не тільки освоїти нові технології, але й розвинути свої творчі

здібності, критичне мислення та соціальні навички. Діти з малих років стикаються з великою кількістю інформації, яку необхідно вміти знаходити, аналізувати та використовувати, а розвиток творчих здібностей, робота з різними технологіями стимулює творче та критичне мислення, уяву та вміння вирішувати проблеми. Технологічна компетентність – це здатність дитини використовувати технічні знання та вміння для вирішення практичних завдань у повсякденному житті. Вона включає такі основні компоненти: когнітивний компонент: розуміння технологічних процесів, знання про різні інструменти та матеріали; практичний компонент: уміння застосовувати знання на практиці, працювати з конструкторськими наборами, створювати моделі; творчий компонент: здатність генерувати нові ідеї, підходити до завдань нестандартно; соціальний компонент; соціальний компонент: вміння працювати в команді, ділитися своїми ідеями [2].

Формування технічних можливостей тісно пов'язане з будівельними поняттями. Термін «конструкція» стосується розташування різноманітних об'єктів, частин і елементів. «Дитяча архітектура», N. trade включає широкий асортимент конструкцій, виробів та іграшок з різних матеріалів (таких як папір, картон, дерево тощо). Це діяльність, схожа на наочну роботу, де в грі відтворюється реальна ситуація. Будівлі та вироби, виготовлені дітьми дошкільного віку, повинні відповідати своєму призначенню, оскільки мають практичне застосування, наприклад, для гри, прикраси ялинки, подарунків для мам тощо.[1] Конструктивна діяльність, навпаки, є практичною діяльністю, спрямованою на створення певного продукту, що відповідає її функціональному призначенню. Кожне практичне заняття підвищить активність вашого дошкільника та мотивуватиме його на виконання будь-якого завдання.

У дослідженнях О. Усової наголошується, що діяльність дітей на занятті є дуже важливою для ефективного розвитку. Вона вважає, що для підвищення активності дітей важливо зробити процес навчання особливих освітніх потреб захоплюючим, і в цьому може допомогти конструктивна ігрова діяльність. К. Ушинський вважає, що дитяча гра – це дійсність, яка набагато цікавіша за дійсність, оскільки вона зрозуміла і є частиною її власного творіння. Активну діяльність діти отримують через гру. Відповідно до концепції дошкільної освіти постійний інтелектуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку має забезпечуватися через ігрову діяльність.

Згідно з Базовим документом дошкільної освіти, конструювання надає дітям можливість творчо виявлятися у створенні різноманітних об'єктів із різних матеріалів. Зазначимо, що побудова конструкцій вимагає від дітей вміння розглядати об'єкт, оцінювати його з різних точок зору та використовувати абстрактне мислення. Таким чином, конструювання сприяє в першу чергу розвитку розумових здібностей дітей старшого дошкільного віку. Також завдання з конструювання сприяють розвитку сенсорних та розумових здібностей дітей старшого дошкільного віку. Правильно організована діяльність дозволяє дітям не лише набути конструктивно-технічних вмінь, таких як спорудження будівельних об'єктів (будинків, мостів тощо), але й розвиває загальні навички, такі як систематичний огляд предметів, порівняння,

розчленування на частини, виявлення спільного та відмінного, визначення основних конструктивних елементів та формування висновків.

Використання Lego-технологій, зокрема конструктора Lego, є однією з сучасних технологій, яка широко використовується в освіті. Цей ігровий інструмент має багато можливостей, що робить його особливим. Особливо важливим залишається його використання для розвитку дітей. Вивчення його впливу на дошкільників свідчить про те, що є можливість досягти постійних позитивних результатів у навчанні та вихованні.

Кожна дитина має природну потребу грати, але не завжди може навчитися цьому самостійно та не з кожною іграшкою. Проведені експериментальні дослідження підтверджують ефективність гри з Lego у розвитку дітей. У наукових статтях підкреслюється важливість виділення соціальної важливості іграшок і їх порівняння з міні-предметами реального світу, але водночас наголошується, що готові іграшки можуть обмежувати творчий розвиток дитини, забираючи у неї можливість самостійно творити. Як відзначали фахівці, діти, які грають із готовими іграшками, стають споживачами, а не творцями. Це викликає необхідність у створенні навчальних засобів, здатних стимулювати творчий розвиток дітей.

Загалом можна говорити про Lego-конструювання як вид творчої та навчальної діяльності, який полягає у створенні моделей, об'єктів або конструкцій за допомогою спеціальних деталей конструктора Lego. Цей процес використовується як інструмент для розвитку різноманітних компетентностей у дітей і дорослих, включаючи технічні, творчі, соціальні та когнітивні навички. У контексті нашого дослідження Lego-конструювання цінне у формування технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Конструктори Lego є чудовим засобом для розвитку дошкільників, оскільки вони інтегрують різні аспекти діяльності та сприяють розвитку логіко-математичного, мовленнєвого та естетичного мислення. Завдяки своїм технічним і естетичним особливостям ці конструктори дають дітям можливість розробляти та розвивати свій потенціал у веселій і вдосконалюючій грі.

Використання складових Lego-конструктора на заняттях передбачає виконання педагогами ряду завдань: введення елементарних знань із основ математики, фізики та механіки, сприяючи розвитку когнітивних процесів дітей; навчання дошкільників базовим прийомам та способам конструювання різних моделей із деталей Lego-конструктора, розвиваючи їх творчі здібності; формування загальних навичок, таких як виконання завдань згідно з поставленими цілями, завершення початої роботи, співпраця з дорослими та однолітками; розвиток дрібної моторики та зорової координації рухів, а також коригування правильної постави у дітей; створення умов для активного розвитку психічних процесів, таких як конструктивне мислення, творча уява, образна, рухова та словесно-логічна пам'ять; збагачення активного словника дошкільників та формування навичок зв'язного мовлення та вербального спілкування; виховання морально-етичних цінностей та розвиток особистісних якостей, таких як самостійність, цілеспрямованість, наполегливість та креативність [3; 6].

Для дітей старшого дошкільного віку існує багато цікавих конструкторів Lego, які сприяють розвитку творчості, логічного мислення, фантазії, та дрібної моторики рук: Lego Classic – різноманітні набори, які дозволяють дітям будувати будь-які форми та створювати власні ідеї; Lego Juniors – ці конструкції мають більш простіші інструкції та менше деталей, що допомагає дітям швидше збирати моделі; Lego Friends – спрямований для дівчат, він має яскраві кольори та деталі, все як подобається дівчатам; Lego City – ці набори конструкторів імітують різні аспекти життя в місті, професії, такі як поліція, пожежники, будівництво. Отже, зазначена різноманітність Lego конструкторів допомагає дитині розвинути фантазію, уяву та креативність дітей.

Висновки. Використання Lego-конструювання у процесі формування технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку є ефективним засобом навчання. Завдяки поєднанню гри та навчання діти розвивають не лише технічні навички, а й креативність, вміння вирішувати проблеми та працювати в команді.

Список використаних джерел

1. Lego-конструювання – інноваційна технологія різнобічного розвитку дітей дошкільного віку Режим доступу : <https://surl.li/gjuxyj>
2. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: парціальна програма формування культури інженерного мислення / автор. колектив; наук. керівник К.Л. Крутий. К., 2017. 158 с.
3. Алієва Е. Лего-конструювання на розвивальних заняттях. Психолог дошкілля: всеукраїнська газета для психологів, вихователів. 2014. С. 25-26.
4. Базовий компонент дошкільної освіти [А.М. Богуш, Г.В. Беленька, О.Л. Богиніч та ін.]. К. : Видавництво, 2021. 26 с.
5. Безмежний світ гри з LEGO. Режим доступу : <https://surl.li/fpkdez>
6. Богдан Т.М., Галаган Д.О., Ярошенко Д.М. Використання конструктора LEGO у роботі з дітьми дошкільного віку: метод. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів ЗДО. Чернігів: Баликіна О.В., 2018. 60 с.

УДК 37.022.3

Аліна ГЕРАСИМЧУК,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: **Марія ФЕДОРОВА**, канд. педагогічних наук, доцент,*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Розвиток мовлення є одним з ключових аспектів дошкільної освіти, що визначає подальший успіх дитини в навчанні та соціалізації. Особливе значення має формування мовленнєвої творчості, яка дозволяє дитині не лише вільно висловлювати свої думки, але й активно використовувати мову для самовираження та творчої діяльності. У контексті сучасних освітніх тенденцій, ігрова діяльність розглядається як провідний засіб розвитку дошкільників, що забезпечує природне та ефективне формування мовленнєвих навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку мовленнєвої творчості дошкільників присвячено чимало досліджень

вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, праці Богуш А.М., Гавриш Н.В., Піроженко Т.О., Паласевич І.Л., Семенюк В.І., Власенко О.Д., Федорової М.А. та інших дослідників висвітлюють різноманітні аспекти розвитку словесної творчості, її зв'язок з різними видами діяльності, а також особливості навчання дітей сюжетної розповіді.

Невирішені аспекти. Незважаючи на значну кількість досліджень, питання пошуку ефективних методів розвитку мовленнєвої творчості дошкільників в ігровій діяльності залишається актуальним. Зокрема, потребують подальшого вивчення методичні особливості використання ігрової діяльності для розвитку мовленнєвої творчості; вплив сучасних інформаційних технологій на формування мовленнєвих навичок дошкільників; розробка практичних рекомендацій для педагогів та батьків щодо стимулювання мовленнєвої творчості дітей у процесі гри.

Метою статті є аналіз та обґрунтування методичних особливостей сприяння розвитку мовленнєвої творчості у дітей дошкільного віку через ігрову діяльність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом заклади дошкільної освіти акцентують увагу на облаштуванні ігрового освітнього середовища. Ключова роль відводиться також умовам, що оптимізують розвиток мовленнєвої творчості дітей дошкільного віку в ігровій діяльності. Тобто, робота педагогів має плануватись із врахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини, підштовхуючи її до розвитку, стимулюючи та допомагаючи розвиватися відповідно до вікових та індивідуальних можливостей [4].

Саме у грі діти оперують власними враженнями та досвідом, набутими знаннями. Це відображається у суспільній формі ігрових методів дії та ігрових знаків, що набувають певного значення в смислових рамках гри. Таким чином, маючи пізнавальні риси, гра представляє собою своєрідну практичну форму роздумів дитини, її уявлення про навколишнє соціальної і природної дійсності.

Отже, гра – це діяльність, що створена заради самої гри, тобто заради задоволення участі в ігровій діяльності, яка виникає в процесі гри, як такої. Гра – це саме той аспект, який відображає ставлення людини як особистості, до оточуючого світу, який становить життя людини в цілому та в деталях. Ігрова діяльність приваблива для людей будь-якого віку, а не тільки дошкільнят. Це – культурно та історично сформована пізнавальна діяльність, що спрямована на формування фундаментальних засад дитячої особистості та її соціалізацію. Саме за допомогою гри дитина пізнає світ, відбувається розвиток її навчально-пізнавальних інтересів, закріплення та удосконалення набутих знань, умінь та навичок [7].

Ігрова компетентність – це здатність організувати і реалізувати ігрову діяльність на високому рівні. Вона ґрунтується на досвідченості дитини дошкільного віку в ігровій діяльності, відповідних віку ігрових умінь, підкріплюється ігровими мотивами, а також мотивами самоствердження, її сформованість сприяє розвитку ігрової діяльності у дітей дошкільного віку [8].

Основна мета розвитку мовлення дошкільників - формування мовленнєвої компетенції. Ця робота включає розвиток мовлення, навчання мови та мовленнєве виховання. Педагоги використовують гру для розвитку

пізнавальних, навчальних та творчих процесів, а також для виховання моральних норм, патріотизму та соціалізації дитини.

Виконуючи певні ролі, відіграючи різні ситуації через фантастичні сюжети у грі, діти не «вчаться жити», вони живуть власним, самостійним життям. Участь педагога у грі на одному рівні з дошкільниками, дозволяє йому скеровувати процес, отримуючи позитивні результати, направляючи творчість дітей на їх розвиток, в тому числі – мовленнєвий. У старшому дошкільному віці ігри набирають більш барвистих та живих рис, уява та фантазія дітей виходить на нові рівні, таким чином – інтелект у грі прямує за емоційно-дієвими переживаннями [2].

Не дивлячись на величезне різноманіття ігор, вони умовно розділяються на дві різні групи. Перша включає ігри, створені дітьми, тобто творчі ігри; друга містить ігри, створені заздалегідь, вони мають готовий зміст і сталий алгоритм – це ігри з правилами.

Творчі ігри включають сюжетно-рольові ігри, театралізовані та будівельно-конструктивні. Вони відображають особисті враження дошкільників про навколишнє життя, глибину їх розуміння тих чи інших життєвих явищ. Такі ігри відрізняються особливою свободою, самостійністю, самоорганізацією та творчістю. Вони у цій групі ігор проявляються з особливою повнотою. Сюжетно-рольова гра – це головний вид гри дошкільника, якій притаманні всі важливі риси гри.

Діти дуже чутливо ставляться до реакції вихователя, тобто – дорослого. Активність гри помітно зростає, коли педагог схвалює та підтримує дії дітей, робить доброзичливі зауваження, підказує, а не керує грою, беручи на себе провідну роль.

Таким чином, у процесі педагогічного керівництва сюжетно-рольовою грою, розвитком самостійної ігрової діяльності, збільшується мовленнєва активність дошкільнят, зростає їх ініціативність, розвивається мовленнєва творчість та покращуються вміння використовувати раніше набуті навички у нових умовах, розкриваючи творчі можливості в цілому [5].

Діти старшого дошкільного віку творчо комбінують знання в іграх, використовуючи інформацію з різних джерел. Мовленнєва творчість проявляється в пошуку рішень та їх зображенні, що природно розвиває виразність мовлення та дій. Мовлення набуває особливого значення при створенні образу в сюжетно-рольових іграх, а розвиток уяви тісно пов'язаний із засвоєнням мовлення [3].

Для успішного розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку необхідно забезпечувати мотивацію до творчої мовленнєвої діяльності. Це вимагає вирішення значної педагогічної проблеми: знаходження яскравих стимулів до творчості, які мають викликати у дошкільників справжнє та дієве бажання скласти щось нове. Адже збагачення словника вихованців закладу дошкільної освіти величезною мірою сприяє їхньому загальному мовленнєвому розвитку, творчому розвитку та підготовці до школи.

Ще один фактор сучасного світу, який неможливо ігнорувати під час розгляду зазначеної у статті проблеми – це величезна кількість інформації, яка надходить до дитини з різних джерел. Зараз кожна людина, незалежно від

вікової категорії, перебуває під впливом величезних потоків різноманітної інформації. Сучасне людство живе у візуальній епосі, яка докорінно змінила базові соціальні установки більшої частини суспільства, адже люди змушені включатися інформаційне існування суспільства навіть без власної згоди: телевізори, комп'ютери, мобільні телефони вторглися у сферу відносин сім'ї та людського побуту, тому, звичайно ж, становлять величезну частину навколишнього світу дитини [5].

Тому педагоги мають використовувати сучасні технології та простір для виховання дітей, враховуючи їхній соціальний досвід. Інтернет-простір та кіно можуть бути корисними для розвитку ігрової діяльності. Важливо спостерігати за емоціями дітей під час перегляду та розуміти, що їх схвилювало. На основі цього формувати нові завдання для подальшого розвитку [6].

Аналіз присвячених розвитку мовленнєвої творчості дітей старшого дошкільного віку досліджень науковців, дають змогу зробити **висновки**:

1. Ігрова діяльність значно впливає на розвиток мовленнєвої творчості дітей старшого дошкільного віку, оскільки є провідним видом їхньої діяльності. Головним акцентом є складність ігрової діяльності, оскільки вона вибудовується на сюжетно-рольовому відтворенні побаченого чи почутого дитиною навколишнього світу.

2. У сім'ї та закладі дошкільної освіти необхідно організовувати цікаве змістовне життя дітей із можливістю збагачення яскравими враженнями, забезпечення емоційно-інтелектуального досвіду, що стане базою виникнення задумів та матеріалом, таким необхідним для розвитку уяви та мовленнєвої творчості дошкільника.

3. Під час сюжетно-ігрової діяльності, дитина використовує всі відомі їй навички, інтерпретує побачені та власні дії взаємодії з реальним світом. Таким чином, дошкільник програє ситуації, які можуть вплинути на його власну діяльність і саморегуляцію в майбутньому.

В процесі ігрової діяльності діти змінюють існуючу реальність під себе, використовують різноманітні предмети, враховуючи власне уявлення про них, змінюють умови гри, використовуючи нові знання з різних джерел, дозволяючи, таким чином, грі розвиватися і отримувати нові вектори розвитку. Таким чином, дитина ставить нові завдання, виявляє максимальний творчий потенціал. Тобто: сюжетно-рольова гра – це максимально творчий та важливий фактор розвитку мовленнєвої творчості дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти наук. Кер. Т. О. Піроженко, (нова редакція). Київ, 2021. 38 с. Затверджений наказом МОН України від 12.01.2021 № 33 URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/511360__706823 (Дата звернення 28.02.2025)
2. Богуш А. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації. *Дошкільне виховання*. 2020. № 6. С. 3–5.
3. Вітер Ю. А. Особливості розвитку мовленнєвої творчості дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Кваліфікаційна робота магістра. Запоріжжя. 2021. 80 с. URL : <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/6055/1/Viter.docx> (Дата звернення 28.02.2025)

4. Власенко О. Д. Сучасні підходи до формування мовленнєвої компетентності дошкільника. URL : <https://vseosvita.ua/library/stattiasuchasni-pidkhody-do-formuvannia-movlennievoi-kompetentnostidoshkilnyka-612831.html>. (Дата звернення 28.02.2025)
5. Гавриш Н. Впроваджуємо базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)/ Дошкільне виховання. 2021. № 3. С. 3 – 8.
6. Ісаєва Д.Ю. Особливості розвитку мовленнєвої творчості дітей передшкільного віку в ігровій діяльності. Укладання каталогу ігор. Кваліфікаційна робота магістра. Кривий Ріг. 2023. 65 с. URL : <https://surl.li/vbjzbi> (Дата звернення 28.02.2025)
7. Паласевич І. Л., Семенюк В. І. Мовленнєво-творча діяльність дітей старшого дошкільного віку. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 79. Том 2'2021. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. С. 30 – 34. URL : https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/79/part_2/8.pdf (Дата звернення 28.02.2025)

УДК 373.23

*Ірина ДІДКІВСЬКА,
інструктор з фізичного виховання
центру розвитку дитини «Сонечко»
м. Малин, Житомирська область*

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «КВЕСТ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

Постановка проблеми. Навчання у формі гри – це чудова можливість для педагога-дошкільника творчо й нестандартно організувати діяльність своїх вихованців. Однією з найбільш захопливих та оригінальних методик є квест-технологія – пригодницька гра, що ґрунтується на пошуку та розв'язанні завдань (від англ. Quest – пошук).

Освітній квест – це інноваційний підхід до навчання та розвитку, що дає змогу дітям повністю поринути в процес, пережити яскраві емоції та активно взаємодіяти. Адже немає нічого цікавішого за захопливу гру!

Основна цінність освітнього квесту – його сильний мотиваційний аспект: навчання відбувається у форматі захопливої гри з інтригуючим сюжетом, що поєднує елементи дослідження та відкриття. Особливістю такого квесту є зосередженість на інтелектуальних і логічних завданнях.

Виклад основного матеріалу. Квест – це ігрова методика, яка приносить дітям радість від активного використання своїх розумових і фізичних здібностей. При цьому задоволення дарує не лише досягнення мети, а й сам ігровий процес.

Квест-ігри в дитячому садку розширюють освітній простір, роблячи його більш цікавим і насиченим. Вони потребують ретельно спроектованого предметно-просторового середовища, яке сприяє розвитку, надихає дітей на експерименти, творчість і фантазію. Під час квестів малюки вирушають у захопливу подорож Країною знань, відкриваючи світ таємниць і пригод. Вони можуть відчувати себе детективами, дослідниками, піратами, мандрівниками, рятувальниками, пожежниками чи навіть казковими персонажами. Такий формат гри додатково мотивує дітей до активного пошуку та пізнання нового.

Важливо, щоб перше завдання квесту не було надто складним, адже його головна мета – зацікавити, залучити до гри, надихнути та зміцнити віру в власні можливості.

Під час підготовки квесту слід пам'ятати, що діти повинні чітко усвідомлювати кінцеву мету гри.

Під час підготовки до такого виду діяльності слід враховувати такі аспекти:

- матеріали, дидактичні ігри, костюми та атрибути повинні відповідати тематиці та сценарію квесту;
- важливо зважати на індивідуальні особливості дітей та їхню взаємодію в команді;
- необхідно створити естетично привабливу атмосферу, забезпечивши позитивний емоційний фон за допомогою декорацій, атрибутів, музичного супроводу, костюмів та іншого реквізиту;
- слід збалансовувати активні етапи гри з періодами відпочинку;
- ігрові завдання мають відповідати віковим особливостям дітей, бути послідовними та логічними, щоб запобігти перевтомі;
- завершення квесту має передбачати винагороду (приз), яка розподіляється між усіма учасниками команди.

Спортивний квест об'єднує елементи гри, тренування та мозкового штурму, створюючи цікавий і багатогранний досвід. Під час його проходження діти розвивають розумові здібності, фізичну витривалість, уяву, пам'ять і увагу. Окрім того, дошкільнята вчаться бути кмітливими та організованими. Завдяки цьому квест вдало поєднує ігровий процес із навчальними компонентами, сприяючи всебічному розвитку дітей.

На власному досвіді переконалася, що старші дошкільнята з великим захопленням і щирим інтересом занурюються в процес пізнання, пошуку та взаємодії з однолітками під час спортивних розваг із використанням квест-технології. У роботі з молодшими дітьми адаптую квест-ігри: спрощую завдання, створюю зрозумілу мапу-схему, обмежую територію гри. На фінальному етапі, після успішного виконання всіх завдань, мої вихованці завжди отримують винагороду (подарунок або гостинець), що дарує їм радість, підсилює віру в себе та сприяє позитивному настрою.

Пропоную авторські розробки спортивних квестів, які викликали надзвичайно позитивні емоції у моїх вихованців.

« Щоб не трапилось біди » (спортивна розвага для дітей старшого дошкільного віку за квест-технологією). Мета. Вчити діяти в екстремальних ситуаціях. Систематизувати та закріпити знання про правила пожежної безпеки: номер екстреного виклику 101; вміння рятуватися при пожежі; знати призначення вогнегасника. Формувати розуміння важливості дотримуватися правил пожежної безпеки. Закріпити навички пролізання в обруч головою вперед; повзати просуваючись вперед з опорою на коліна та лікті; розуміти значення естафетних ігор. Розвивати спритність, кмітливість, відповідальність.

Обладнання. Мапа дитячого садка, 2 телефони, 2 обручі закріплені на стояку, 2 ковдри, 2 тунелі, іграшки – звірята, 2 макети кімнат, 2 вогнегасники (пластикові пляшки червоного кольору), медалі «Маленький пожежник».

Хід. Діти збираються на подвір'ї дитячого садочку.

Інструктор. Добрий день мої малята. Сьогодні ми зібралися, щоб спортом позайматися. *(під музику з дверей дитячого садочка вибігає вогник, пробігає навколо дітей і зникає).*

Інструктор. Діти, що трапилось? Що за гість завітав до нас і так швидко зник? *(Відповідь дітей)*

Інструктор. До нашого садочка потрапила маленька іскорка й десь сховалася. А чи знаєте ви, що може статися від такої крихітної іскри? *(Відповіді дітей.)* Правильно! Навіть найменша іскорка може перетворитися на велике полум'я, і нам потрібно цьому запобігти. Чи готові ви проявити свою силу та уважність, щоб знайти цю іскорку? Попереду важлива місія: треба діяти швидко, слухати команди та виконувати завдання. У цьому нам допоможе мапа нашого подвір'я. *(Разом із інструктором з фізкультури діти уважно розглядають мапу та вирушають на спортивний майданчик.)*

Інструктор. Для того щоб виконувати завдання, потрібно об'єднатися у дві команди. *(За підтримки вихователів діти розподіляються на дві команди).*

Завдання №1. Естафета «Виклик рятувальників». Діти по черзі добігають до телефону та набирають номер пожежної служби. Повертаються назад і передають естафету наступному гравцеві.

Інструктор. Молодці діти, з цим завданням ви справилися. *(Діти разом з інструктором розглядають мапу і вирушають на ігровий майданчик дітей середньої групи)*

Завдання №2 Естафета «Рятуйся».

На 2 стояках закріплені обручі, діти по черзі накидають на себе ковдру і пролізають в обруч, повертаються назад передають естафету.

Інструктор. Молодці, завдання виконано. Діти разом з інструктором розглядають мапу і вирушають на ігровий майданчик дітей старшої групи.

Завдання №3 Естафета «Долаємо перешкоду».

Дитина біжить, пролазить в тунель, повертається назад та передає естафету наступному учаснику.

Інструктор. Молодці діти, з цим завданням ви справилися. Діти разом з інструктором розглядають мапу і вирушають на ігровий майданчик дітей молодшої групи.

Завдання №4 Естафета «Врятуй звірят»

Дитина біжить до умовної кімнати, закриваючи рота вологою серветкою (підготовлені заздалегідь по кількості дітей), бере тільки одну іграшку (звірята) та повертається назад, передає естафету рукою.

Інструктор. Молодці, ви справжні рятувальники. Діти разом з інструктором розглядають мапу і вирушають до саду.

Завдання №5 Естафета «Загаси пожежу»

В саду розпалені два вогнища. Діти беруть вогнегасник (пластиково пляшка з водою, імітована під вогнегасник) по черзі підбігають до вогнища і гасять пожежу.

Інструктор. Діти ви виконали всі завдання. Команди показали гарні результати. Ви молодці. Гарно знаєте правила пожежної безпеки. Ви справжні рятувальники.

В цей час до садка підїжджає спецмашина ДСНС (по попередній домовленості). Пожежник підходить до дітей та повідомляє, що він отримав виклик і має в'яснити, що тут трапилось.

Діти з допомогою інструктора розповідають про ситуацію з вогником-іскоркою та як вони загасили вогонь. Пожежник дякує малечкам за знання, оперативність, відважність та нагороджує медалями «Маленький пожежник».

«У пошуках Мавки». Організація рухової діяльності під час прогулянки за технологією «квест».

Мета. Створювати умови для розвитку рухової активності, формування морально-вольових якостей дітей на основі українського фольклору під час прогулянки. Забезпечувати точне виконання вправ і рухів, дотримання правил рухливих ігор. Продовжувати навчати користуванню картою-схемою: аналізувати, розуміти співвідношення схеми з реальними об'єктами у просторі та орієнтуватися за планом. Викликати інтерес до народних рухливих ігор. Розвивати спритність, силу, кмітливість. Формувати любов до Батьківщини, вірність своєму народу, гордість за його досягнення, прагнення зберігати та примножувати національні й загальнолюдські морально-духовні цінності.

Обладнання: схематична карта, умовні знаки з цифрами, обручів 6 шт., торбинки з піском для хлопчиків (200 г), торбинки-квіти для дівчаток (150 г), лави 2 шт, подушки 2 шт, ємності для води 4 шт, ополоники 2 шт, тунель, липовий чай, печиво.

Хід гри.

Інструктор. Доброго дня, діти! Сьогодні я отримала лист, і всередині нього була загадкова карта. Я спробувала її розшифрувати, але мені не вдалося. Тому я звертаюся до вас за допомогою! Я впевнена, що ви розумні, кмітливі та спритні, і разом ми зможемо розгадати цю таємницю.

Інструктор розгортає великий аркуш – на ньому карта-схема подвір'я нашого садочка. Пропонує розглянути та повідомляє про те, що будемо мандрувати за нею до цікавих ігрових пригод.

Інструктор. Подивіться, це майданчик, на якому ми знаходимося. Зелені стрілки вказують напрямом: від цифри 1 ми прямуємо до цифри 2, де на нас чекає завдання, яке потрібно виконати. Вишикуйтеся в колону за зростом! А щоб наша подорож була веселішою, давайте разом промовимо речівку.

« Ми – завзяті дітлахи!

Будемо гратись залюбки.

Гру розпочинаємо,

Кроком руш! Рушаємо!»

(Діти виходять з майданчика, підходять до цифри 2)

Інструктор. Ось на нашому шляху перешкода, вам потрібно перестрибнути через гімнастичні палиці. Пам'ятайте про правильну техніку стрибка: зігніть ноги в колінах, відштовхніться обома ногами та м'яко приземліться на напівзігнуті ноги. Після завершення вправи не забудьте потягнутися вгору і плавно прогнути спину. *(Діти виконують завдання).*

Інструктор. А тепер подивіться уважно на карту. Зелені стрілки показують що нам потрібно йти від цифри 2 до цифри 3.

Діти заходять на спортивний майданчик та підходять до хлопчика в українському одязі.

Інструктор. Це мабуть і є наша третя пригода. Діти, ви впізнали хто це? Можливо це герой з якоїсь казки? Діти впізнають казкового героя – Кожум'яку.

Кожум'яка. Малята, я дуже засмучений, бо мав відшукати лісову Мавку та загубив карту, яка мала мені допомогти. На ній різні завдання. Я зможу знайти Мавку, якщо їх виконаю.

Інструктор. Не хвилюйся, Кожум'яко. Ми знайшли твою карту і навіть вже почали виконувати завдання. І якщо ти не заперечуєш, то ми підемо разом з тобою і допоможемо знайти Мавку.

Інструктор повідомляє, що слід перейти до завдання №4, для цього потрібно іти прямо і повернути наліво.

- В колону за зростом шикуйся!
- Кожум'яко, ти ставай першим, будеш ведучим.
- За Кожум'якою кроком руш! *(ходьба з високим підніманням колін).*

Інструктор запитує, що зображено на карті (колеса) та віднайти завдання біля них. Пропонує виконати комплекс вправ: діти беруть у руки квіти. Кожум'яка стає в центр кола і також виконує вправи.

Комплекс ЗРВ (з квітами)

1. Піднімання рук через сторони вгору.

В.п. – основна стійка; 1 – руки в сторони; 2 – руки вгору, піднятися на носках (вдих); 3 – руки вперед, опуститися на всю стопу; 4 – руки вниз (видих).

2. Нахили тулуба вперед.

В.п. – стійка ноги нарізно, руки з квіточками вниз за спиною; 1 – нахилити тулуб вперед, покласти квіти на підлогу (вдих); 2 – випрямитись (видих); 3 – нахилити тулуб уперед, взяти квіти (вдих); 4 – випрямитись у в.п. (видих).

3. Повороти тулуба з почерговим підніманням плечей.

В.п. – стійка ноги нарізно, руки з квіточками опущені вниз. 1 – повернути тулуб вправо, руки з квіточками вгору (вдих), 2 – повернутись у в.п. (видих), 3 – те ж саме вліво, 5 – піднімання правого плеча, 6 – піднімання лівого плеча.

4. Колові рухи руками вперед і назад.

В.п. – ноги нарізно, руки з квіточками вниз. 1 – 4 – колові рухи руками вперед,

5 – 8 – колові рухи руками назад.

5. Піднімання ноги, зігнутої в коліні, вгору.

В.п. – ноги разом, руки в сторони. 1 – підняти праву ногу, зігнуту в коліні вгору, поставити квіти на коліно; 2 – в.п.; 3 – те саме з лівої ноги, 4 – в.п., 5 – підняти праву ногу, зігнуту у коліні, квіти звести під коліном, 6 – в.п., 7 – підняти ліву ногу, 8 – в.п.

6. Піднімання квітів угору з махом ноги вбік.

В.п. – ноги разом, руки з квітами вниз. 1 – підняти квіти через сторони вгору, махнути правою ногою вправо (вдих); 2 – повернутись у в.п. (видих);

3 – 4 – те саме з лівої ноги.

7. Присідання.

В.п. – о.с., руки з квіточками в сторони. 1 – присісти, торкнутися квітами до колін (сказати «ух»), 2 – в.п.

8. Стрибки.

В.п. – ноги разом, руки на поясі. 1 – 4 – стрибки на правій нозі, 5 – 8 – стрибки на лівій нозі. 1 – 8 – на обох ногах.

Після завершення комплексу вправ інструктор пропонує продовжити рух підскоками до завдання №5, яке розташоване на спортивному майданчику.

Гра – естафета «Козацька міць» для хлопчиків. Хлопчики об'єднуються у дві команди. По одному учасники стають на лаву, оточену спортивними матами і намагаються зіштовхнути суперника, використовуючи подушку. Перемогу здобуває команда, у якій залишилося більше «козаків».

Гра – естафета «Кулінарна битва» для дівчаток. Дівчата об'єднуються у дві команди та змагатимуться у перенесенні води за допомогою ополоника з однієї ємності в іншу. Переможе та команда, яка впорається із завданням швидше та з найменшими втратами води.

Інструктор підводить підсумок, разом з Кожум'якою визначають, які команди були найспритнішими. Кожум'яка пропонує не гаяти часу та рухатися до завдання №6. Ходьба, що чергується із стрибками на напівзігнутих ногах.

Інструктор. Ось, дивіться. На нашому шляху є перешкода, яку потрібно подолати. Це підземний тунель. Вам треба стати на коліна, спираючись на руки і прогинаючи спину, проповзти через нього, уникаючи контакту з дзвіночками.

Діти виконують завдання. По завершенню рухаються до завдання під № 7, яке знаходиться у саду.

Психогімнастична вправа «Я - квітка».

З дерева на тонкій ниточці плавно опускається квітка.

Інструктор. Діти, подивіться на цю незвичайну квіточку, а на ній якась цікава пелюстка. Можливо вона нам допоможе знайти Мавку.

Інструктор пропонує відірвати пелюстку і промовити чарівні слова:

«Лети, лети, пелюстко,
Через поле, через ліс,
Кругом себе обернись,
Лісова Мавко, з'явись!»
Виходить Мавка.

Мавка. Дякую вам, друзі. Дякую тобі, Кожум'яко, за те, що ви мене знайшли. Проте сталася невелика прикрість – я загубила квіточку зі свого віночка. Ви не допомогли б мені її знайти?

Діти радісно повідомляють, що вже знайшли квіточку, і Мавка, сповнена радості, пропонує пограти в цікаву гру.

Малорухлива гра з Мавкою. По завершенню вона пригощає дітей печивом та липовим чаєм.

Інструктор проводить з дітьми підсумок про те, як вдалося знайти Мавку, які завдання виконували та що нам допомогло (старанність, спритність, відповідальність тощо).

Висновки. Квест-технологія є ефективним засобом навчання та розвитку дошкільників, адже поєднує ігрову, пізнавальну та фізичну активність. Завдяки квестам діти вчаться діяти в нестандартних ситуаціях, розвивають логічне мислення, командну взаємодію, проявляють кмітливість і винахідливість. Організація таких ігор потребує продуманого сценарію, відповідного

середовища та залучення дітей до активної участі. Використання квестів у спортивних розвагах, зокрема на тематику безпеки, не лише формує корисні навички, а й робить навчання захопливим та емоційно насиченим, сприяючи всебічному розвитку особистості дошкільника.

Список використаних джерел

1. Квест-технологія як ефективна форма організації освітньої діяльності дошкільника: методичний посібник // [авторський колектив Запорізького ЗДО № 145]. – Запоріжжя: 2017.
2. Квест це дуже просто!: методичний посібник // [Болдовський В. В., Шустка В. М.]. – Канів: 2018.
3. Сокол І. М. Квест: метод чи технологія? / Сокол І. М. // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 2.
4. Стаєнна О. Квест-технологія: гра, пошук, дослідження / Стаєнна О. // Дошкільне виховання. – № 7. – 2019.

УДК: 373.2.035:316.772.4]: 004.77

Роман ЖОВНА,
аспірант

Науковий керівник: **Лариса КАЛМИКОВА,**
доктор психологічних наук, професор
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ПЛЮСИ І МІНУСИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Закономірно, що в останні роки технологічно-цифровий процес призвів до збільшення використання електронних пристроїв і медіа як трансляційних, так і інтерактивних серед дітей раннього і дошкільного віку. Тому вчені стурбовані цією проблемою, оскільки тривале використання екранів різних пристроїв може мати шкідливий вплив не тільки на здоров'я, а й розвиток дітей [4].

Через це громадські спільноти, академії та інші зацікавлені у здоров'ї дітей організації підготували кілька рекомендацій, які регламентують перебування дітей перед екраном. Так, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) розробила і поширила рекомендації, за якими діти від народження до двох років не мають перебувати перед екраном, а діти від 2 до 4 років не повинні пасивно дивитися на екран телевізора, смартфона, планшета більше, ніж 1 годину [8].

Рада з комунікації та медіа Американської академії педіатрії (AAP) видала рекомендації для батьків і педіатрів, порадивши не використовувати екрани для дітей у перші два роки їхнього життя, та зауваживши потребу у батьківській близькості під час використання цифрових екранів [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, проведені у світі, зокрема Канадським педіатричним товариством (CPS) показали, що лише 15% дітей дошкільного віку відповідають Канадським вимогам щодо обмеження часу перед екраном до однієї години на день [9], що телебачення домінує серед

розваг і занять дітей і перебування перед екраном все більше зростає серед дітей 3-5 років [10].

У США рівень використання медіа у дітей 2-4 років зріс з 39% до 80% у період між 2011-2013 роками [11]. У Британії науковці виявили, що біля 51% дітей у віці від 6 до 11 місяців щодня знаходяться перед сенсорними екранами [12]. Опитування, проведене в Італії засвідчило, що 20% дітей вперше користуються смартфонами на першому році життя; 80% дітей 3-5 років уміють користуватися смартфонами своїх батьків. І нарешті, батьки спеціально використовують медіа, щоб відволікатися від спілкування з дітьми між першим (30%) і другим (70%) роками життя дітей [13]. Зрозуміло, що це не сприяє живій комунікації і розвитку індивідуальної мови і мовлення дітей, морфологічному дозріванню, утворенню й функціонуванню нейронних мереж кори головного мозку.

Мета статті – презентувати результати аналізу сучасних наукових досліджень щодо використання цифрових технологій в дошкільній освіті.

Виклад основного матеріалу. В психолінгвістиці встановлено, що діти вимовляють свої перші слова між 10-15 місяцями та засвоюють перші словосполучення приблизно між 15-21 місяцями. Достатньо високий рівень граматичної будови мовлення вже очевидний у 4 роки [14]. Нейролінгвістами і нейропсихологами встановлено, що відсутність спілкування з дорослими і однолітками затримує розвиток відповідних мовленню і мові зон півкуль головного мозку, а отже гальмує й комунікативно-мовленнєвий онтогенез дітей раннього і дошкільного віку. Особливо пагубні наслідки для розвитку комунікативної компетентності дітей означеного віку має відсутність безпосередньої комунікації батьків з дітьми, через що вони порушують розвиток дитячого вербального сприймання, за що відповідає за даними дослідження [17] нижня тім'яна частка і ліва верхня скронева звивина, дозволяючи отримувати слухову інформацію. Нижня лобова звивина та ліва середня скронева кора беруть участь в обробці та відновленні запам'ятованої семантичної інформації [18]. Освоєння мови, необхідної для перебігу комунікаційних актів, опосередковується лівою лобно-тім'яною мозковою мережею [15], зокрема провідною зоною для засвоєння нових слів є гіпокамп [16].

Дослідження, проведені на дошкільниках, показали, що існує значний зв'язок між часом, витраченим на екранні пристрої, і дефіцитом когнітивного розвитку щодо навичок короткочасної пам'яті, пов'язаної з мовою і мовленням, та академічними досягненнями в читанні, математиці та мовному розвитку [4, 5, 6].

Отже, багатьма дослідженнями встановлено, що зв'язок між часом використання екрану та комунікацією (мовою, говорінням, аудіюванням) має негативні і позитивні аспекти [19]. Так в дослідженнях [20, 21] продемонстровано, що час, проведений за екраном, позитивно впливає на збагачення і розширення словника дітей, знайомство з різними мовними і культурними цінностями та дозволяє безпечно зайняти їх.

Інші дослідники зазначають, що діти розпочинають опрацьовувати і розуміти навколишню інформацію досить рано, тому у них можуть виникнути труднощі з обробкою даних при їх сприйманні опосередковано через екран.

Також надмірне перебування перед екраном може заважати розвитку мови і читання, а також математичних навичок. А використання цифрових пристроїв, зокрема телевізора у фоновому режимі, що не передбачає основної діяльності і концентрації уваги, може мати негативний вплив на експресивну мову, виконавчі функції, увагу та якість гри. Проведені дослідження в цій галузі спонукали вчених до уведення у науковий обіг та вживання терміносполучення «екранний час», «тривалість часу», проведеного перед екраном, незалежно від його походження, чи це телевізор, комп'ютер, мобільний телефон, відео-ігри чи планшет [2].

При цьому розрізняється пасивний час перед екраном і активний час перед екраном залежно від використання електронних пристроїв та фізичної і когнітивної активності, яку дитина використовує під час взаємодії з екраном. У пасивний екранний час не має фізичної участі або значних витрат когнітивних ресурсів і дитина не взаємодіє з екраном, наприклад коли дивиться телевізор. У активний час перед екраном більшою мірою активізується когнітивні і фізичні ресурси, відбувається взаємодія з тим, що dokonується на екрані, зокрема під час гри у відеоігри [3].

Також поділяють електронні пристрої і медіа на трансляційні (телебачення, фільми) та інтерактивні (соціальні мережі та відеоігри) [1].

Висновки. Таким чином в даний час діти ростуть і розвиваються здебільшого в чаті середовища, яке характеризується Інтернетом, комп'ютерами та відеоіграми, яким вони приділяють багато уваги. Тому перед вченими постають нові виклики: знайти баланс між цифровими технологіями та забезпеченням здоров'я повноцінного й своєчасного комунікативного розвитку дошкільників.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі стану означеної проблеми в дошкільній освіті України.

Список використаних джерел

1. Bozzola, E.; Spina, G.; Ruggiero, M.; Memo, L.; Agostiniani, R.; Bozzola, M.; Corsello, G.; Villani, A. Media devices in pre-school children: The recommendations of the Italian pediatric society. *Ital. J. Pediatr.* 2018, 44, 69.
2. Canadian Paediatric Society; Digital Health Task Force. Screen time and young children: Promoting health and development in a digital world. *Paediatr. Child Health* 2017, 8, 461–477.
3. Sweetser, P.; Johnson, D.; Ozdowska, A.; Wyeth, P. Active versus passive screen time for young children. *Australas. J. Early Child.* 2012, 37, 94–98.
4. Barr, R.; Lauricella, A.; Zack, E.; Calvert, S.L. Infant and early childhood exposure to adult-directed and child-directed television programming: Relations with cognitive skills at age four. *Merrill-Palmer Q.* 2010, 56, 21-48.
5. Tomopoulos, S.; Dreyer, B.P.; Berkule, S.; Fierman, A.H.; Brockmeyer, C.; Mendelsohn, A.L. Infant media exposure and toddler development. *Arch. Pediatr. Adolesc. Med.* 2010, 164, 1105–1111.
6. Zimmerman, F.J.; Christakis, D.A. Children's television viewing and cognitive outcomes: A longitudinal analysis of national data. *Arch. Pediatr. Adolesc. Med.* 2005, 159, 619–625.
7. Council on Communications and Media; Brown, A. Media use by children younger than 2 years. *Pediatrics* 2011, 128, 1040-1045.
8. World Health Organization. Guidelines on Physical Activity, Sedentary Behaviour and Sleep for Children under 5 Years of Age; World Health Organization: Geneva, Switzerland, 2019.

9. Barnes, J.D.; Cameron, C.; Carson, V.; Chaput, J.P.; Faulkner, G.E.; Janson, K.; Janssen, I.; Kramers, R.; LeBlanc, A.G.; Spence, J.C.; et al. Results from Canada's 2016 ParticipACTION Report Card on Physical Activity for Children and Youth. *J. Phys. Act. Health* 2016, 13, 110–116.
10. Canadian Radio-Television and Telecommunications Commission. Communications Monitoring Report. Ottawa, Ontario. 2016. Available online: www.crtc.gc.ca/eng/publications/reports/PolicyMonitoring/2016/cmr.pdf (accessed on 14 November 2023).
11. Common Sense Media. Zero to Eight: Children's Media Use in America 2013: A Common Sense Research Study. 2013. Available online: www.commonsensemedia.org/research/zero-to-eight-childrens-media-use-in-america-2013 (accessed on 14 November 2023).
12. Cheung, C.H.M.; Vota, W. LSE Department of Media and Communications. What Are the Effects of Touchscreens on Toddler Development? 2016. Available online: <http://blogs.lse.ac.uk/parenting4digitalfuture/2016/12/28/what-are-the-effectsoftouchscreens-on-toddlerdevelopment/> (accessed on 14 November 2023).
13. Dusi, E. Bambini, già a un anno con il cellulare, *La Repubblica*. 5 January 2017. Available online: https://www.repubblica.it/salute/2016/12/22/news/bambini_gia_a_un_anno_con_il_cellulare-154682280/ (accessed on 14 November 2023).
14. Leonard, L.B. Children with specific language impairment and their contribution to the study of language development. *J. Child Lang.* 2014, 1, 38–47.
15. Jeong, H.; Li, P.; Suzuki, W.; Sugiura, M.; Kawashima, R. Neural mechanisms of language learning from social contexts. *Brain Lang.* 2021, 212, 104874.
16. Breitenstein, C.; Jansen, A.; Deppe, M.; Foerster, A.F.; Sommer, J.; Wolbers, T.; Knecht, S. Hippocampus activity differentiates good from poor learners of a novel lexicon. *Neuroimage* 2005, 25, 958–968.
17. Yang, J.; Gates, K.; Molenaar, P.; Li, P. Neural changes underlying successful second language word learning: An fMRI study. *J. Neurolinguistics* 2015, 33, 29–49.
18. Raboyeau, G.; Marcotte, K.; Adrover-Roig, D.; Ansaldo, A. Brain activation and lexical learning: The impact of learning phase and word type. *NeuroImage* 2010, 49, 2850–2861.
19. Karani, N.F.; Sher, J.; Mophosho, M. The influence of screen time on children's language development: A scoping review. *S. Afr. J. Commun. Disord.* 2022, 69, 825.
20. Jordan, A.B. Learning to Use Books and Television: An Exploratory Study in the Ecological Perspective. *Am. Behav. Sci.* 2005, 48, 523–538.
21. Balton, S.; Uys, K.; Alant, E. Family-based activity settings of children in a low-income African context. *Afr. J. Disabil.* 2019, 8, 364.

УДК 372.3:613.99

Олександра КОСТЮШКО,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: **Марія ФЕДОРОВА**, канд. педагогічних наук, доцент,*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНІ ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Старший дошкільний вік (5-6 років) є сенситивним періодом для формування особистості, що визначає траєкторію подальшого розвитку дитини. З огляду на це, актуалізується необхідність педагогічного сприяння розвитку креативності, критичного мислення та комплексу життєвих компетентностей, необхідних для успішної соціалізації та адаптації в сучасному суспільстві. Процес формування здоров'я у дітей

дошкільного віку вимагає комплексного підходу, що включає не лише правильне створення освітнього середовища, але й пошук сучасних підходів до оздоровлення. Тому використання інноваційних оздоровчих технологій робить освітній процес більш цікавим та ефективним. Інноваційні оздоровчі технології дозволяють створювати індивідуалізовані програми фізичного виховання, враховуючи особливості кожної дитини. Це може позитивно вплинути на розвиток не лише фізичних, але й когнітивних та соціальних навичок.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні дослідження в галузі психології та педагогіки зосереджені на виокремленні умов, які найбільш сприятливі для цілісного розвитку дітей, формування їх психічного здоров'я (О.Л. Кононко, В.К. Котирло, С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір, Л.Д. Мельник, З.П. Плохій). Питання фізичного розвитку дітей дошкільного віку є предметом наукового інтересу таких дослідників, як: Е.С. Вільчковський, Н.В. Гавриш, Л.В. Лохвицька, С. Русова. У працях науковців акцентується увага на важливості формування здорового способу життя у підростаючого покоління. Проте, проблема організації фізичного розвитку з використанням інноваційних оздоровчих технологій залишається недостатньо вивченою.

Мета статті полягає у висвітленні змісту роботи щодо особливості процесу використання інноваційних оздоровчих технологій з дітьми дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати особливості використання інноваційних оздоровчих технологій з дітьми дошкільного віку.
2. Навести приклади та застосування в закладах дошкільної освіти інноваційних оздоровчих технологій.
3. Проаналізувати організаційно-педагогічні умови використання інноваційних оздоровчих технологій з дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здоров'я є фундаментальною складовою людського існування, що забезпечує гармонійний розвиток дітей та виступає необхідною передумовою для когнітивного освоєння навколишнього середовища. Денисенко Н.Ф. вважає, що «усвідомлення власного здоров'я пов'язане зі свідомим ставленням до нього» [4, с. 3-5]. Вона пояснює це як «активну спрямованість дитини на своє здоров'я, що базується на визначенні його високої об'єктивної значущості в суспільстві та суб'єктивного особистісного смислу» [4, с. 3-5]. Педагогічна технологія виступає як інструментарій професійної діяльності педагога, спрямований на оптимізацію освітнього процесу в дошкільному віці. Вона являє собою структуровану систему, що складається з послідовних етапів. Кожен етап передбачає реалізацію конкретного набору професійних дій, що забезпечує досягнення проміжних і кінцевих результатів у процесі педагогічного проектування. Інноваційні оздоровчі технології в дошкільній освіті є комплексом методик, спрямовані на оптимізацію процесів збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. Вони займають ключову позицію в системі психолого-педагогічного супроводу, виступаючи найбільш ефективним інструментом впливу на здоров'я дітей. Їх можна класифікувати на три основні підгрупи:

- *організаційно-педагогічні технології* спрямовані на оптимізацію структури освітнього процесу з метою профілактики втоми, гіподинамії та інших негативних наслідків;

- *психолого-педагогічні технології* включають методики безпосередньої взаємодії педагога з дітьми, а також психолого-педагогічний супровід усіх компонентів освітнього процесу;

- *технології навчання та виховання* передбачають реалізацію освітніх програм, спрямованих на формування у вихованців усвідомленого ставлення до власного здоров'я та розвиток культури здоров'я.

Впровадження інноваційних оздоровчих технологій у закладі дошкільної освіти вимагає від педагогічного персоналу зосередження уваги на такі оздоровчі дії: формування усвідомленого ставлення до власного здоров'я, що передбачає розвиток у дошкільників розуміння взаємозв'язку між фізичним, психічним та соціальним благополуччям; інтерналізація ефективних оздоровчих методик – вихователі повинні сприяти тому, щоб дошкільники могли самостійно застосовувати набуті знання у повсякденному житті; розвиток довільної регуляції фізіологічних функцій – включає в себе навчання дітей контролювати свої життєві процеси, а також стимулювати їхню творчу уяву та формування адекватного образу власного тіла.

О.Л. Богініч виділяє такі інноваційні оздоровчі технології:

- гідроаеробіка, фітболгімнастика, дихальна, звукова, художня та пальчикова (вправи, ігри, картинки) гімнастики, психогімнастика (вправи, ігри, етюди, пантоміми);

- оздоровчі технології, що використовуються з профілактично-лікувальною метою – аромотерапія (ароматизація приміщення), фітотерапія (чаї), вітамінотерапія (вітамінізація страв);

- оздоровчі технології терапевтичного спрямування – кольоротерапія, казкотерапія, сміхотерапія, музична терапія, арттерапія, піскова терапія, ігрова терапія тощо [2, с.7].

Найпоширенішими інноваційними оздоровчими технологіями, які використовують в закладах дошкільної освіти є:

- *стен-аеробіка* є видом фізичної активності, що характеризується високим рівнем винахідливості та креативності, що сприяє підвищенню мотивації до занять спортом у дітей дошкільного віку (5-7 років). Даний вид діяльності має позитивний вплив на стан здоров'я, сприяючи зниженню рівня захворюваності та покращенню фізичної підготовленості, працездатності, силових показників (зокрема, м'язів черевного преса, плечового поясу та спини), гнучкості та координаційних здібностей;

- *фітбол-гімнастика* – один із видів фізично-оздоровчої роботи, які генерують вібраційні коливання, що впливають на нервову систему. Фітбол-гімнастика чинить позитивний вплив на опорно-руховий апарат, зокрема на хребет, суглоби та прилеглі м'які тканини. Поєднання вправ з фітболом з елементами казкотерапії сприяє покращенню психоемоційного стану дітей та загальному оздоровленню організму. Також оптимізує функціонування внутрішніх органів, сприяє зміцненню основних м'язових груп, формуванню та

підтримці правильної постави, покращує метаболічні процеси та зміцнює імунну систему;

- *кінезіологічні вправи* є комплексом рухових дій, спрямованих на оптимізацію міжпівкульної взаємодії та підвищення рівня життєвого тону. Вони сприяють покращенню когнітивних функцій, зокрема вербальної пам'яті та концентрації уваги, а також забезпечують зниження рівня стресових реакцій;

- *ігровий самомасаж* є методом тактильної стимуляції, що впливає на нервову систему, сприяючи зменшенню загальної втоми тіла та оптимізації функціонального стану організму. Регулярне застосування самомасажу покращує рефлекторні зв'язки кори головного мозку з м'язовою та судинною системами, що призводить до оздоровчого ефекту та нормалізації м'язового тону. Існують різноманітні техніки самомасажу, включаючи точковий, ігровий та віршований з використанням допоміжних засобів, таких як масажні м'ячі, цитрусові, горіхи, шишки, конструктори, олівці та папір;

- *ігри-медитації* являють собою комплекс психотехнічних вправ, спрямованих на стимуляцію позитивних емоційних станів, інтроспекцію та формування первинних навичок психічної саморегуляції у дітей дошкільного віку. Даний вид діяльності виступає в якості психологічного тренінгу, що сприяє налаштуванню дитини на продуктивну взаємодію з вигаданими персонажами та історіями. Метою застосування медитативних практик у дошкільному віці є навчання дітей методам релаксації (зниження нервово-м'язового напруження, розвиток самоконтролю, досягнення стану психофізіологічного комфорту), а також розвиток уяви та здатності до вольового контролю когнітивних процесів.

Під час формування будь-якої компетентності важливо створити організаційно-педагогічні умови, які необхідні для забезпечення освітнього процесу. На нашу думку, ефективно сприятимуть фізичному розвитку такі умови:

- 1) *розвиток в дошкільників ціннісного ставлення до здоров'я, що впливає на мотиваційно-ціннісний компонент.* Бажання дітей знати про основи здоров'я та слідувати здоровому способу життя залежать від їхньої мотивації та цінностей. Мотивація спрямовує поведінку дітей, надає змісту її діяльності щодо здоров'я. Мотиваційно-ціннісний компонент спрямований на внутрішню мотивацію до здорового способу життя та є основою для інших компонентів здоров'язбережувальної компетентності;

- 2) *залучення дітей до активної діяльності в процесі фізичного розвитку.* Діти повинні знати, як зберігати та зміцнювати здоров'я, про фактори здорового способу життя та основи життєвих навичок. Здійснення цієї умови відбуватиметься завдяки постійному та систематичному навчанню дітей, які повинні закріплюватися у різних видах діяльності. Так як провідною діяльністю дошкільників є гра, доцільно використовувати різні спортивні квести, розваги, спортивні паради тощо;

- 3) *стимулювання фізичного розвитку засобами фізично-розвивального середовища.* Педагогу важливо створити середовище, яке сприятиме фізичному розвитку дошкільників – це застосування інноваційних технологій, сюжетно-рольових ігор, дослідження, розігрування пантоміми тощо. При цьому важливо враховувати матеріально-технічну базу: розташування приміщень, наявність

санітарно-технічного, медичного, фізкультурного оснащення, комплектування груп; стан фізичного та психічного здоров'я дітей і вихователів (індекс здоров'я, рівень захворюваності, підвищення емоційного тону).

Перераховані організаційно-педагогічні умови впливають на розвиток дошкільників, а їх дотримання є важливими при формуванні фізичного розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначному напрямі. У результаті аналізу педагогічної, методичної літератури ми розкрили сутність та особливості використання інноваційних оздоровчих технологій, які слід застосовувати при фізичному вихованні дошкільників. Також визначили організаційно-педагогічні умови використання інноваційно-оздоровчих технологій, які є важливими під час освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень цієї проблеми можуть включати детальний аналіз впливу інноваційних оздоровчих технологій на різні аспекти розвитку дошкільників, а також розробку авторської програми для вихователів щодо ефективного застосування інноваційних технологій у фізичному розвитку дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т. Педагогічні умови формування здоровозбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку : дис....д-ра пед.наук: 13.00.08 / Уман. Держ. Пед. ун-т. ім. Павла Тичини. Умань, 2015. 503 с.
2. Богініч О.Л. Оздоровчу ідеологію – в життя малят: навч. посіб. Київ, 2006. С. 7.
3. Вільчковський Е. С., Денисенко Н.Ф., Шевченко Ю.М. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 128 с.
4. Денисенко Н.Ф. Формування свідомого ставлення до здоров'я: дис...канд. пед. наук. Полтава, 2008. С. 3-5.
5. Денисенко. Н.Ф, Лупінович. С.М, Михайличенко. А.І. Формування здорової особистості в умовах розвивального середовища: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: Диво, 2010. С. 215.

УДК 37.03(373.5) 39.03. 75.04

Анна МУДРАК,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Тетяна ГУЖАНОВА, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНИХ ТА НАРОДНИХ РОЗПИСІВ

Постановка проблеми. Мистецтво — це вид діяльності, притаманний кожному дошкільнику, в якому розкриваються творчі здібності дитини, її можливості, інтереси та ставлення до себе як особистості. Це все проявляється зокрема у художньо – творчому напрямку - малювання. Через зображувальну діяльність у дітей середнього віку формується творча компетентність, великий інтерес до всього нового, прагнення досягти успіху. Діти середнього віку, що займаються зображувальною діяльністю стають творчими, креативними, у них добре розвивається мислення, дрібна моторика, кисті рук, пам'ять, увага. Отже

малювання є важливим засобом для формування та розвитку дитячої творчості. Використовуючи доступні засоби, дитина навчається бачити прекрасне в навколишньому середовищі та самостійно його створювати. Художньо - творча діяльність приносить дітям задоволення, радість від відкриття світу мистецтва, а для розвитку творчих здібностей потрібне кваліфіковане керівництво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість малювання для дитячого розвитку досліджували багато вчених. Наприклад, Лоуренс Прайт (Lowenfeld) видатний австрійський педагог і психолог, теоретично обґрунтував розвиток дитячої творчості через малювання. Він підкреслював важливість малювання як способу вираження емоцій та розвитку уяви.

Віктор Лоу (Victor Lowenfeld) написав книгу «Творчість та розвиток дитини», яка стала одним з класичних джерел щодо висвітлення ролі малювання у розвитку дітей [6]. Коррадо Річі у своїй роботі «Діти митці» (1887 р.) провів психологічний аналіз дитячої зображувальної діяльності. Вивчаючи велику кількість різних малюнків, італійський мистецтвознавець надав характеристику унікальній творчості дітей. Однак головним недоліком його роботи та його послідовників була тенденція до дуже високої оцінки дитячих малюнків.

Ловенфельд розглядав малюнок як витвір мистецтва з високою естетичною цінністю. Ловенфельд вірив, що малювання сприяє розвитку творчості, самовираження та досягненню успіху в дітей.

У своїх дослідженнях Джанет Лейн підкреслювала важливість малювання для підтримки розумового та емоційного розвитку дітей, включаючи вираження емоційних переживань і збагачення мови.

Роджер Фрост є автором книг і досліджень про використання малювання в освітньому процесі, в яких він підкреслює важливість малювання як засобу стимулювання творчості та розвитку мислення [6].

В Україні питання формування громадянської компетентності у дітей середнього дошкільного віку через декоративно-народні розписи досліджувалося рядом педагогів та науковців, які акцентували увагу на інтеграції народної творчості та культурної освіти в дошкільну освіту.

Зокрема, Ніна Римар досліджувала використання народного декоративного мистецтва, зокрема розпису, у виховному процесі, підкреслюючи важливість декоративно-прикладного мистецтва для формування естетичних та громадянських компетенцій у дітей.

Тетяна Стецюк, як педагог і науковець, зосереджувалася на значенні народної творчості в дошкільній освіті. Вона наголошувала на ролі традиційних технік, таких як народний розпис, у формуванні у дітей почуття національної ідентичності та громадянської свідомості.

Людмила Ковальчук досліджувала вплив декоративно-прикладного мистецтва на освітній процес, зокрема на розвиток культурних і соціальних навичок у дітей через художні традиції. Її робота включала практичні аспекти використання народного мистецтва в заняттях з дітьми дошкільного віку.

Ці науковці сприяють інтеграції культурної спадщини, зокрема народного мистецтва, у навчально-виховний процес, що дозволяє не лише розвивати

естетичні смаки дітей, але й формувати їх громадянську компетентність через глибоке розуміння культури та традицій рідного народу.

Формування громадянської компетентності у дітей середнього дошкільного віку через засоби декоративних та народних розписів знайшло своє відображення в ряді державних документів, зокрема в Державному стандарті дошкільної освіти України (2021). Згідно з ним, важливим аспектом виховання є ознайомлення дітей з культурною спадщиною та традиціями свого народу, що здійснюється через інтеграцію елементів декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема народних розписів. Такий підхід сприяє формуванню у дітей поваги до національних цінностей, розвитку соціальної відповідальності та патріотизму[1].

Мета статті – обґрунтувати значення декоративного мистецтва у формуванні громадянської компетентності дітей середнього дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На заняттях з малювання педагоги ознайомлюють дітей з різними видами декоративного мистецтва. Саме через мистецтво формується та виховується у дітей середнього дошкільного віку почуття громадянина з національною гідністю та культурною свідомістю. Багата земля українськими народними умільцями. Кожна область нашої України славиться творами народних майстрів. Серед них гончарі, різьбярі по дереву, вишивальниці та художники. Людина завжди прагне до прекрасного, тому в Україні здавна оздоблювали оселі малюнками, вишуканим посудом, вишитими рушниками та скатертинами.

Є в Україні на Дніпропетровщині мальовниче село Петриківка. З давніх-давен господині того села почали прикрашати свої хати красивими декоративними малюнками. Петриківці притаманні переважно рослинні, квіткові орнаменти (цибулька, кучерявка, жоржини, айстри) та лугові (ромашки, волошки) квіти та ягоди калини, полуниці та винограду. Також характерні зображення листочків (папоротника) і перистих листочків.

Найвідоміші майстри проживають у селі Петриківка, зокрема майстриня Марфа Тинченко. Її роботи справляють велике враження, особливо петриківські букети, в яких великі квіти розташовані в центрі композиції. Ці квіти малювали без попереднього контуру, покладаючись лише на окомір [4].

Окрім пензля петриківські художники використовують стеблині тріски, а ягоди малюють просто пальцями, і на диво виходили чудові картини. Для розпису на папері до фарби додають яєчний жовток. З давніх-давен передаються секрети розписування. Через майстерність виховується любов до рідного краю, почуття гідності, громадянина. Під час занять із зображувальної діяльності можна вмикати українські мелодії, які сприяють глибшому самовираженню дітей та формуванню їхньої громадянської свідомості й почуття гідності.

Формування громадянської компетентності у дітей середнього дошкільного віку за допомогою декоративних народних розписів є важливим етапом їхнього розвитку, оскільки поєднує творчі здібності з пізнанням культурної спадщини. Для цього можна застосовувати різні освітні програми, які інтегрують декоративно-ужиткове мистецтво в навчальний процес.

Програми для роботи в ЗДО:

- Програма розвитку дітей дошкільного віку "Дитина". Ця програма спрямована на всебічний розвиток дітей, зокрема через знайомство з різними видами мистецтва, серед яких особливу увагу приділено декоративно-ужитковому мистецтву. У межах програми можна ознайомити дітей з народними розписами, їхньою історією та техніками, організовуючи інтегровані заняття з музики, літератури та образотворчого мистецтва [2].

- Програма "Я у світі" Орієнтована на соціалізацію дітей та розвиток громадянської свідомості, ця програма включає вивчення різних культурних традицій, у тому числі через декоративні розписи. Діти знайомляться з народними символами, що допомагає їм зрозуміти важливість збереження культурної спадщини [5].

- Програма "Творчість" Програма, спрямована на розвиток творчих здібностей дітей через різні види мистецтва, включаючи декоративне. Вона дозволяє організувати заняття, на яких діти створюють декоративні елементи в техніках народного розпису, вдосконалюючи свої навички малювання і розуміння символіки народного мистецтва.

Використовуючи народні розписи у навчальному процесі, важливо не лише розвивати у дітей творчі здібності, а й виховувати повагу до національної культури. Залучаючи дітей до створення власних робіт у стилі народного мистецтва, треба формувати почуття патріотизму та громадянської свідомості, а також допомогти їм зрозуміти значення традицій для збереження національної ідентичності.

При використанні нетрадиційних технік доречно використовувати такі засоби: різноманітні овочеві штампи - картопля, буряк, морква, яблука, використання грибів; трафарети-картонні або пластикові вирізки, різноманітні монети та скріпки, ватні тампони, пензлики різної твердості, різного розміру опале листя; пташине пір'я, зубні щітки, круглі щітки для миття посуду, кам'яна сіль, манка, харчові барвники, клей ПВА, свічки, нитки, зім'ятий папір, ганчірка, марля, косметичні губки. Все це стимулює дитячу уяву та творчість [3].

Висновки. Формування громадянської компетентності дітей середнього дошкільного віку засобами декоративного мистецтва, зокрема народного розпису, є важливим аспектом їхнього виховання та розвитку. Малювання не лише сприяє розвитку творчих здібностей, дрібної моторики, пам'яті та уваги, а й допомагає дітям усвідомити національну ідентичність, відчувати гордість за культурну спадщину свого народу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Затверджено наказом Міністерством освіти і науки України від 12.01.2021
2. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина». К. 2016. С.12- 568.
3. Нетрадиційні техніки //Палітра педагога. Демчук М. 2001. №3. С. 22- 25.
4. Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження : зб. наук. П 75 пр. / редкол. : С. І. Світленко (відп. ред.) та ін. Д. : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2011. Вип. 9. 224 с.
5. Програма розвитку дитини від народження до шести років « Я у світі» К. 2019. 488 с.
6. Susan Striker «Young at Art: Teaching Toddlers Self-Expression, ProblemSolving Skills, and an Appreciation for Art» // New-York. 2001. p.16- 47.

УДК 373.2:81'232

Анастасія МУРГА,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: **Марія ФЕДОРОВА**, канд. педагогічних наук, доцент*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

НАПРЯМИ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Постановка проблеми. Закони України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та Базовий компонент дошкільної освіти підкреслюють важливість всебічного розвитку дитини та формування в неї ключових освітніх компетентностей, таких як соціальна, мовленнєва, комунікативна, інформаційна, предметно-практична тощо. У цих документах зазначається, що заклад дошкільної освіти відіграє важливу роль у соціальному становленні особистості та несе відповідальність за цей процес. Визначено перелік необхідних знань, умінь і навичок, які мають бути сформовані в дітей дошкільного віку, щоб забезпечити їм успішну адаптацію до навчання в школі. Водночас у практиці дошкільної освіти є суперечність між значущістю розвитку мовленнєвої компетентності особистості та недостатнім рівнем її розвитку у сучасних дошкільників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні мовленнєва компетентність розуміється як здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність передбачає сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної компетентностей [1, с. 18].

Виділяються наступні особливості сформованості мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Фонетична компетентність. Фонетична компетентність у дітей старшого дошкільного віку проявляється в чіткій вимові всіх звуків рідної мови, зокрема шиплячих, свистячих і сонорних. Вони добре розрізняють звуки, мають розвинений фонематичний слух, що допомагає їм знаходити задані звуки в словах і фразах. Дошкільники активно використовують інтонаційні засоби виразності, володіють різними типами інтонацій (розповідною, питальною, окличною), уміють регулювати гучність голосу відповідно до ситуації та змінювати темп мовлення. Крім того, у них сформоване мовне дихання, що дозволяє тривало і виразно вимовляти не лише голосні звуки, а й деякі приголосні (сонорні, шиплячі, свистячі) [4, с. 78].

Граматична компетентність. Мовлення дітей старшого дошкільного віку характеризується активним використанням лексичних одиниць, що належать до всіх частин мови. У цьому віці відбувається засвоєння механізмів словозміни та словотворення, що виражається в здатності самостійно утворювати нові слова за допомогою суфіксації, префіксації, а також шляхом основоскладання. Формується рефлексія щодо власного мовлення, що виявляється у критичному

ставленні до граматичних помилок та здатності їх коригувати. Діти опановують синтаксичну організацію мовлення: їхні висловлювання ускладнюються, зростає частота використання простих поширених, складносурядних і складнопідрядних речень. Оскільки цей процес є складним і потребує когнітивних зусиль, дорослі відіграють важливу роль у його підтримці, допомагаючи дітям встановлювати причинно-наслідкові зв'язки під час аналізу різноманітних об'єктів і явищ.

Лексична компетентність. У дітей старшого дошкільного віку розвивається смислова сторона мовлення: вони починають використовувати синоніми, антоніми, слова з відтінками значень і переносним змістом. Вони легко оперують узагальнюючими поняттями, вміють класифікувати предмети за спільними ознаками.

Важливим показником мовленнєвого розвитку є *діалогічна та монологічна компетентність*. Дошкільники розуміють зміст прочитаного, можуть відповідати на запитання за текстом, переказувати казки та короткі оповідання, що свідчить про їхнє вміння будувати зв'язне мовлення. Дошкільники здатні скласти різні види розповідей: розповідь-опис картини (іграшки, предмета), сюжетна розповідь за іграшкою або набором іграшок, сюжетна розповідь за серією картин, розповідь-міркування. При описі картини діти здатні не тільки побачити в картині головне і суттєве, а й помітити деталі, передати тон, пейзаж, стан погоди. У діалогічному мовленні діти користуються короткою або розгорнутою формою висловлювання, залежно від необхідності [3, с.21].

Таким чином, наприкінці старшого дошкільного віку мовленнєва компетентність дітей досягає високого рівня розвитку, що створює міцний фундамент для подальшого успішного навчання в школі. Дитина впевнено користується мовними засобами, розуміє та аналізує зміст почутого й прочитаного, вміє будувати зв'язні висловлювання, що сприяє легшій адаптації до навчального процесу.

Метою статті є обґрунтування педагогічних умов, методів і прийомів розвитку мовленнєвої компетентності дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Н.Гавриш, А.Богуш, Л.Калмикова, М.Федорова обґрунтовують такі педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності:

- мовленнєво збагачене середовище – вихователі мають подбати про створення ситуацій для активного спілкування, наявність цікавих матеріалів, що стимулюють мовлення;
- систематичне використання ігрових методів – мовленнєві ігри, драматизація, інтерактивні завдання;
- особистісно орієнтований підхід – урахування рівня мовленнєвого розвитку кожної дитини, надання індивідуальної підтримки;
- використання різних видів діяльності – читання казок, слухання музики, малювання, спостереження, що збагачують словниковий запас;
- співпраця з родиною – залучення батьків до мовленнєвого розвитку дитини вдома;
- зразкове мовлення педагога – вихователь має говорити чітко, виразно, грамотно, бути мовленнєвим взірцем [2; 3; 4].

Значна увага приділялась розвитку діалогічної і монологічної компетентностей.

З метою розвитку діалогічної компетентності ми підібрали наступні ігрові завдання. Ігрові ситуації «Зустріч на вулиці», «Розпитай друга про...», «Уявіть, що ви ...» спрямовані на закріплення умінь вести діалог-розпитування, звертатись із запитаннями один до одного, розпитувати інших. Під час ситуації «Телефонна розмова», «Про що розмовляли друзі» дошкільники вчилися домовлятися по телефону про певні справи. Ігрові ситуації «Продовж далі», «Улюблений герой» призначені для вправлення дітей у складанні діалогу, під час якого обговорюються певні події, ситуації, люди та їх вчинки.

В процесі ігрової ситуації «Що ти думаєш про це?», «Про що розмовляють діти?» дошкільники навчалися обмінюватись враженнями.

Ігрові ситуації «Швидко дай відповідь на запитання», «Хто більше запитає?» спрямовані на вправлення дітей в умінні швидко формулювати запитання різного типу і давати на них відповіді.

Ігрова вправа «Вручення подарунків» передбачала активізацію мовленнєвого етикету в ситуації вітання, вручення подарунків.

Формування монологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку передбачало розвиток таких умінь: вміння розуміти і осмислювати тему розповіді, визначати її зміст; вміння користуватися засобами виразності мови відповідно до завдань висловлювання і літературних норм. Нами були реалізовані наступні види діяльності: робота над складанням розповіді-опису, розповіді-міркування; робота над складанням розповіді за серією сюжетних картинок; робота над складанням розповіді за сюжетною картиною; робота над переказом; робота над творчою розповіддю.

Серед видів роботи можна виділити наступні:

- складання описових розповідей «Осінь настала», «Осінній ліс», «Моя лялька»
- розучування вірша «Осінь» В. Білоуса,
- переказ українських народних казок «Котик і півник», «Крилатий, волохатий та масляний»; казки В.Сухомлинського «Воронення».

Багато уваги приділялось складанню сюжетних розповідей. Зокрема, розповіді на основі особистого досвіду: «Як я допомагав мамі/татові вдома», «Мій найкращий день у дитячому садку», «Як ми ліпили сніговика», «Як я святкував день народження», «Подорож до лісу». Сюжетні розповіді на основі картинок або серії малюнків: «Пригоди котика в місті», «Як зайчик загубився і знайшов дорогу додому», «Як ведмедик готувався до зими», «Що сталося в осінньому лісі». Ми пропонували скласти казкові історії: «Як я знайшов чарівну паличку», «Подорож на хмаринці», «Як звірята врятували ліс», «Як я потрапив у країну іграшок». Дуже складними для дошкільників є розповіді-міркування. Ми обговорювали таку тематику: «Що буде, якщо зникне електрика?», «Чому потрібно дбати про природу?», «Як зробити так, щоб у садочку всім було добре?», «Чому важливо допомагати іншим?»

Висновки. Можна стверджувати, що реалізація зазначених педагогічних умов та розвиток фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та

монологічної компетентностей сприяли формуванню мовленнєвої компетентності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бенера В.Є., Маліновська Н. В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: навч. – метод. посібник за кредитно – модульною системою організації навч. процесу для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. К.: Видавничий дім «Слово», 2014. 384 с.
3. Богуш А. М. Н. В. Гавриш Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови / А. М. Богуш, ; за ред. А. М. Богуш. – К. : Вища школа, 2007. 542 с.
4. Федорова М. А. Дошкільна лінгводидактика : навч. посіб. Житомир: Вид-во ФОП Левковець, 2022. 313 с.

УДК 373.2

Юлія РОМАНЮК,
вихователь ЗДО № 4 «Сонечко»
Звягельської міської ради

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Сьогодні майбутнє України перебуває під загрозою екологічної катастрофи: війна нанесла непоправну шкоду екології, але не меншу шкоду завдають люди, що ведуть споживацький спосіб життя. Початковою ланкою у формуванні екологічної культури, екологічного мислення, засвоєння екологічних знань та формування екологічно доцільної поведінки є заклад дошкільної освіти [3].

Природничо-екологічна компетентність дітей дошкільного віку включає в себе знання про екологію, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи та ознайомлення з принципами природокористування. Ефективність процесу формування природничо-екологічної компетентності в дошкільників значною мірою залежить від оточуючого середовища та обумовлене тим, наскільки розвивальне екологічне середовище у закладі дошкільної освіти буде сприяти цьому процесу [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У нормативних освітніх документах (Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Концепція екологічної освіти України (2001), Закон України «Про дошкільну освіту» (2020), Державний стандарт дошкільної освіти (2021)) наголошено, що метою сучасної дошкільної освіти є формування різнобічно розвиненої, життєво компетентної особистості, яка здатна жити та діяти в повсякчас змінюваному довкіллі у контексті сталого розвитку суспільства. Тісний зв'язок життя молодого покоління з освітою сталого розвитку прослідковується у дослідженнях О. Пометун та Н. Гавриш, які вважають ключовою необхідністю XXI століття

«формування такого способу життя, який був би основою довготривалого ощадливого гармонійного розвитку людства» [3].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) вперше наголошується на формуванні у дитини дошкільного віку навичок орієнтованих на сталий розвиток, що виявляються у «сформованості початкових уявлень про сталі дії та поведінку, усвідомленні дошкільниками необхідності збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього; розвиненості у дітей ефективних звичок соціальної поведінки, доцільного поводження з природними ресурсами та збереження природи» [1].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку шляхом впровадження в освітню діяльність ідей сталого розвитку.

Змістовий напрям роботи: співпраця з батьками, спрямована на формування ціннісного відношення до природного довкілля, виховання високого рівня екологічної свідомості.

Виклад основного матеріалу. Етапи формування екологічного світогляду в дітей.

1. Вивчення індивідуальних особливостей і здібностей кожної дитини та професійних здібностей, знань, екологічної культури педагогів.

2. Створення умов для формування екологічного світогляду: організація розвивального середовища для дітей (екологічні куточки в групі, екологічні стежини, розвивальні та рухливі ігри на екологічну тематику, літературні твори, що допомагають формувати екологічний світогляд).

3. Організація для педагогічних працівників семінарів, консультацій, тренінгів, воркшопів, взаємовідвідування, конкурсів, виставок.

4. Організація освітнього процесу: різні форми роботи з екологічного виховання (екологічні проекти, квести, праця в природі, експериментально-дослідницька діяльність у природі, цільові прогулянки, екскурсії, пішохідні переходи, свята на екологічну тематику, природоохоронні заходи.) [5].

В процесі проведення освітньої роботи використовуються різноманітні методи та прийоми. Найбільш ефективними такі методи, як спостереження (епізодичні, короткотривалі, довготривалі); демонстрація картин, ілюстрацій, фотографій; дослідницько-пошукова робота; праця на природі, ігри (ігри-медитації, ігри-подорожі, ігри-драматизації, дидактичні); емпатія; бесіда (вступна, супроводжуюча та заключна); відео-ролики, словесно-логічні завдання; вирішування проблемних ситуацій [5].

Ефективними формами роботи з дітьми дошкільного віку для формування природничо-екологічної компетентності: заняття-вистави: «Допоможемо Лісовичку-Боровичку», «Як ми допомагали Жабці прибирати озерце», акторами в яких виступали діти; прогулянки; екскурсії на природу, сюжетно-рольові ігри: «Лікарня для звірят», «Голубий патруль», «Зелений патруль», «Юні друзі природи»; перегляд кінофільмів, на природничу тематику. Організація експериментальної роботи на городі, проведення елементарних дослідів з рослинами та тваринами; вивчення казок, легенд, загадок, народних прикмет, обрядів та свят; використання художньої літератури [4].

Виховання ціннісного ставлення до природи дошкільників здійснюються поступово та систематично. В практичній діяльності проводяться ігрові заняття: милування природою, мандрівки; показові, комплексні, інтегровані, сюжетно-рольові, тематичні, дидактичні ігри. З дітьми використовуються різні природні матеріали: листя кукурудзи, лушпиння часнику, цибулі, шматочки березової кори, засушене листя дерев, квітів, мох тощо.

Важливим етапом роботи з батьками вихованців є проведення флешмобів, майстер-класів, а саме: «Долучи батарейку до життя», «Здай батарейку – збережи природу», «Друге життя використаних речей» тощо.

Ефективною формою вивчення тем природничого спрямування є найпростіші досліди в природі, заходи щодо бережливого природокористування, які активно проводять вихованці разом з батьками. Родзинкою співтворчості батьків та педагогів стала реалізація проекту «Усе, що шкодить природі, вмиє тає нам у нагоді» (друге життя використаним речам), в рамках якого було створено «Місто майбутнього» з картонних коробок, у якому об'єднали архітектуру всього світу: іглу, старовинні замки, монгольські юрти, навіть з'явилася Ейфелева вежа тощо. Місто стало осередком для ігрової діяльності дітей та розвитку пізнавальних здібностей, адже ми щодня віртуально «мандрували», щоб дослідити різноманітні будівлі світу.

Згодом з'явився «Транспорт майбутнього». Фантазіям не було меж. Картонні коробки, втулки з гігієнічних засобів тощо перетворилися у чудернацькі автомобілі. Звичайно, що ми передбачили освітлення на вулицях картонного міста: на допомогу прийшли «Ліхтарики надії» з різноманітних матеріалів: картону, металу, пластику. «Ліхтарики надії», виготовлені разом із батьками стали символом світлого та мирного майбутнього.

Не залишили без уваги і ігровий майданчик, який діти спроектували та створили власноруч. Це були веселі гірки, аквапарк, а також іграшки, виготовлені з коробок і паперу. Наприклад, коробки стали потягом, а паперові тарілочки перетворились на кермо. Наступним кроком було створення іграшок з вторинної сировини та предметів, які оточують в ігровій кімнаті. Так у нас пройшов «День без іграшок». «Місто майбутнього» отримало театр, виготовлений із паперових стаканчиків, з назвою «Пригоди паперового стаканчика». Діти створювали персонажів до казок, виготовляли декорації до творів Олени Пчілки, Лесі Українки тощо. Дійшли висновку, що коробка – перероблена деревина. Чим більше паперу і картону ми будемо споживати, тим більше дерев вирубуватимуть. За відсутності іграшок, зі звичайних картонних коробок можна створити дозвілля, ігровий куточок, або осередок для моделювання різноманітних освітніх ситуацій.

Пошуково-дослідницька діяльність – основа пізнавального розвитку дошкільників. Захопленню у дітей не було меж, коли ми у своїй лабораторії досліджували воду, її властивості у поєднанні з іншими речовинами у межах міні-проєкту «Вода-джерело життя». Навесні батьки долучилися до акції «Очистимо берег річки Случ».

У рамках міні-проєкту «Допоможемо птахам зимувати» з дітьми досліджували життя та поведінку птахів узимку, створили «пташине кафе», де готували смаколики для них. Батьки долучилися до акції «Годівничка для

синички», змайстрували годинники з різноманітних матеріалів, розмістили на території закладу.

Висновки. Цілеспрямований процес формування відповідального ставлення дошкільників до природи в усіх видах діяльності та спілкування з природою складають сутність екологічної освіти і виховання, які конкретизують і поглиблюють основну ціль – формування екологічної культури, екологічної відповідальності; діти здобувають базові знання про природу та відповідальність за її збереження, батьки активно долучаються до активностей, зростає екологічна свідомість як серед дітей, так і серед дорослих.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). [Електронний ресурс]URL: [Базовий компонент дошкільної освіти в Україні | Міністерство освіти і науки України \(mon.gov.ua\)](https://mon.gov.ua/)
2. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. Білан. Вид. 2-ге, зі змінами і доповненнями — Тернопіль: Мандрівець, 2022. — 216 с.
3. Гавриш Н., Саприкіна О., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навчально-методичний посібник для дошкільних навчальних закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун. – Д.: «ЛІРА», 2015. – 120 с.
4. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник. / Н.В. Лисенко. - Львів: Світ, 1994. - 144 с.
5. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник педагог: навчально-методичний посібник для ВНЗ. / Н.В. Лисенко. - Київ: Видавничий Дім «Слово», 2009. - 400 с.

УДК 373.2

Тетяна Троцька,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.
Оксана Сорочинська, кандидат педагогічних наук, доцент.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

STREAM-ОСВІТА: ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Сучасні екологічні виклики, зокрема погіршення стану довкілля, кліматичні зміни та зниження біорізноманіття, вимагають формування екологічно свідомого покоління, здатного до збереження природи. У цьому контексті дошкільна освіта відіграє ключову роль, адже саме в цей період формуються основи екологічного мислення та світогляду дитини. STREAM-освіта, як інноваційний підхід, інтегрує природничі, технологічні, інженерні, мистецькі та математичні знання, що сприяє комплексному розвитку дітей. Її застосування у формуванні природничо-екологічної компетентності допомагає дітям усвідомити взаємозв'язки в природі, розвинути критичне мислення, творчі здібності та відповідальне ставлення до довкілля.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі проблема формування екологічної компетентності розглядається у працях таких вчених, як Джон Дьюї, який акцентував на важливості інтерактивного навчання, Дж. Хенсон – досліджував екологічне мислення в ранньому віці, та О. Максимова, О. Сорочинська, В. Танська, А. Драгальчук, які вивчали питання формування

природничого-екологічної компетентності засобами експериментально-дослідницької діяльності, ігрових технологій, реалізації STREAM-освіти в контексті дошкільної освіти. Разом із тим, у науковій та педагогічній практиці залишаються малодослідженими аспекти інтеграції STREAM-методик у дошкільну освіту для формування природничо-екологічної компетентності дітей. Попри значний внесок дослідників у вивчення екологічної освіти, все ще бракує розробок щодо ефективного застосування STREAM-методик у формуванні екологічного мислення в дітей старшого дошкільного віку. Недостатньо уваги приділяється методикам інтеграції екологічної тематики з іншими освітніми галузями, що перешкоджає системному підходу до формування компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті – дослідити можливості використання STREAM-освіти для формування природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Формування природничо-екологічної компетентності в старшому дошкільному віці є важливою складовою освітнього процесу. Цей період характеризується активним пізнанням довкілля, розширенням кругозору дітей та становленням їхньої ціннісно-світоглядної основи. Основні особливості цього процесу можна виокремити наступним чином. Період старшого дошкільного віку є сенситивним для екологічного виховання: діти демонструють високий рівень допитливості, зацікавленості природними явищами та бажання експериментувати. Саме в цьому віці легко закласти основи екологічної свідомості, формуючи в них позитивне ставлення до природи та розуміння її цінності. У контексті розвитку в дітей системного розуміння природи, важливим є інтеграція знань через STREAM-підхід, який дозволяє поєднувати різні сфери знань. Наприклад, заняття можуть включати природничі експерименти, художню творчість на екологічну тематику, читання про природу та її захист [1]. Окрім того експериментальна діяльність і дослідницький підхід (наприклад, спостереження за ростом рослин, дослідження властивостей води) розвиває у дітей здатність до аналізу, порівняння, формування гіпотез та їх перевірки. Ці навички сприяють розвитку природничого мислення.

Старший дошкільний вік є важливим не лише у формуванні системи знань, а й вихованні емоційного ставлення до природи. Через ігри, казки, художні твори та спостереження діти засвоюють ідеї відповідального ставлення до довкілля. Практична взаємодія з природою – прямий контакт із природою через екскурсії, трудову діяльність (посадка рослин, догляд за тваринами) допомагає дітям усвідомити свою роль у природному середовищі.

Якщо аналізувати STREAM-освіту, то вона базується на інтеграції знань і практик із різних галузей. Її застосування в дошкільній освіті передбачає: інтеграцію природничих знань у практичну діяльність дітей. Наприклад, під час занять із теми «Цикл води» діти можуть спостерігати за випаровуванням води, створювати моделі опадів із використанням простих матеріалів, читати казки про дощ та створювати мистецькі роботи на тему природи; використання технологій. Інтерактивні навчальні програми, експерименти з природничими явищами за допомогою STEM-наборів, створення екологічних проєктів;

розвиток екологічної свідомості через творчі проєкти. Організація екологічних акцій, створення тематичних виставок, спільні проєкти з батьками, присвячені охороні природи [2; 3].

Результати наукового дослідження впровадження STREAM-методик проведені в ЗДО «Золотий ключик» Звягельської міської ради показало такі результати, які відображені на рис. 1. Діагностику рівнів сформованості ми здійснювали за когнітивним, емоційно-ціннісним, мотиваційним та практичним критеріями, які включали систему показників сформованості природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Оцінка сформованості природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку, засвідчила, що найнижчі показники були за емоційним та когнітивним критеріями. Це означало, що знання дітей були поверхневими та неправильними. Такі дошкільники не завжди правильно описували тваринний і рослинний світи, а також не завжди могли надати точні відповіді на запитання про взаємозв'язки в природі. Діти з цієї групи були переважно нейтральними щодо природи та її багатств через недостатню сформованість емоційного критерію. Такі діти були пасивними та байдужими до участі в практичній діяльності, спрямовану на допомогу довкіллю. Вони виявляли свій інтерес до діяльності спонтанно, здебільшого діяли на прохання дорослого, їхні мотиви зазвичай були ігровими, і вони майже не задавали питань під час роботи.

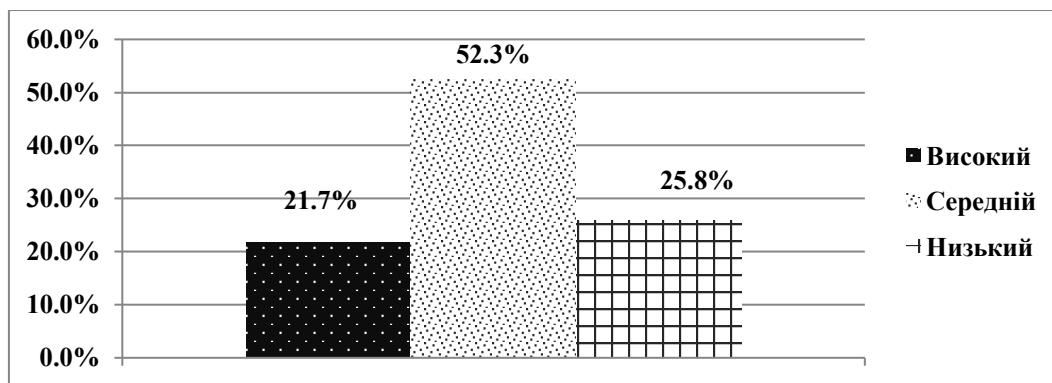

Рис. 1. Узагальнені показники вихідного рівня сформованості природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку у % (констатувальний етап)

На наш погляд низький рівень сформованості природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку пов'язаний із системними недоліками в організації освітнього процесу в ЗДО, недостатньою підтримкою з боку сім'ї та відсутністю сучасного підходу до екологічного виховання. Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати інтегровані підходи, зокрема активно використовувати STREAM-освіту, підвищувати кваліфікацію педагогів і забезпечувати системність та практичну спрямованість екологічного виховання.

Прикладами використання засобів STREAM-освіти в освітньому процесі дітей старшого дошкільного віку в ЗДО є організація простих дослідів та спостережень із вирощування рослин, дослідження природних явищ.

Використання цифрових інструментів, наприклад інтерактивні програми та додатки «PlantNet» для розпізнавання рослин під час прогулянки; розвиток інтересу до дослідження природи, формування технологічних навичок і екологічного мислення. Ознайомлення з екологічною літературою, читання книг, казок та перегляд відео на екологічну тематику (читання казки «Як дерево стало другом» із подальшим обговоренням, чому важливо берегти ліси). Конструювання та моделювання сприяє розумінню ролі інженерних рішень у гармонійній взаємодії з природою. З цією метою діти разом із вихователем будують годівничку для птахів або мініатюрну греблю з природних матеріалів. На розвиток емоційного ставлення до природи, естетичне сприйняття навколишнього середовища впливає малювання, ліплення, виготовлення виробів із природних матеріалів (створення колажу із осіннього листя, зображуючи різноманіття природи). Відповідно, використання під час екскурсії класифікації, аналізу дерев в парку, порівняння їх розмірів, форм листя також сприяє формуванню природничо-екологічної компетентності [3].

Отже, систематичне використання засобів STREAM-освіти сприятиме підвищенню рівня екологічної свідомості (діти більше будуть проявляти інтерес до природничих тем, розуміти важливість збереження довкілля); розвитку творчих і соціальних навичок (співпраці, комунікації та емпатії) та формуванню цілісного уявлення про природу, розумінню взаємозв'язків у природному середовищі.

Список використаних джерел

1. Максимова О. О. Проектна діяльність та робототехніка як провідні напрями STREAM-освіти дітей. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2022. Вип. 3 (50). Ч.2. С. 163-169.
2. Сорочинська О. А. Формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку засобами STREAM-освіти / Сорочинська О. А., Танська В. В., Драгальчук А. П. // Eurasian scientific discussions : Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Barcelona, 2022. С. 287-292.
3. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : Альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників / авт. кол-в; наук. керівник К. Л. Крутий. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2019. 146 с.

УДК 372.3:613.955

Маша Яківчук,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Оксана Сорочинська, *кандидат педагогічних наук, доцент.*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЩЕННЯ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть проблема збереження здоров'я дітей дошкільного віку набуває все більшої актуальності через зростання кількості функціональних розладів, психоемоційних проблем та хронічних захворювань. Науковці підкреслюють необхідність формування

здоров'язбережувальної компетентності з раннього віку через інтеграцію відповідних знань, навичок та мотивації до здорового способу життя. Окрім того діти старшого дошкільного віку проходять базовий етап формування особистості, розвитку фізіологічного, фізичного і психологічного здоров'я. Це зумовлює необхідність застосування ефективних педагогічних та виховних заходів. Впровадження здоров'язбережувальних технологій у освітній процес закладів дошкільної освіти (ЗДО) сприяє формуванню у дітей стійких навичок та вмінь, необхідних для підтримки та покращення власного здоров'я. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень у цій галузі, питання методичного забезпечення цього процесу потребує подальшого вивчення та вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні наукові дослідження свідчать про актуальність впровадження здоров'язбережувальних технологій у дошкільну освіту. Зокрема, дослідження сучасних підходів до оздоровчо-розвиваючої роботи, які включають залучення дітей до фізичної культури та формування у них мотивації до здорового способу життя. Зокрема, А. Іскрижицька, О. Максимова акцентують увагу на організаційно-методичному забезпеченні формування навичок збереження та зміцнення здоров'я у дітей старшого дошкільного віку, підкреслюючи необхідність системного підходу та інтеграції здоров'язбережувальних технологій у освітній процес [2; 4]. Також, О. Максимова висвітлює особливості, методи, засоби фізичного виховання в ЗДО та вдома, підкреслюючи важливість інтеграції рухових активностей у повсякденне життя дітей як засобу профілактики гіподинамії та формування здорового способу життя. Крім того, дослідники відзначають важливість створення сприятливого середовища в ЗДО, яке б сприяло формуванню здоров'язбережувальної компетентності у дітей [4]. Отже, здоров'язбережувальні технології розглядаються як система заходів, що оптимізують освітній процес і покращують психофізичний стан дітей.

Метою цієї статті є висвітлення змісту організаційно-методичного забезпечення формування навичок збереження та зміцнення здоров'я у дітей старшого дошкільного віку засобами здоров'язбережувальних технологій.

Виклад основного матеріалу. Формування навичок збереження та зміцнення здоров'я у дітей старшого дошкільного віку є комплексним процесом, який включає кілька ключових компонентів. Основними з них є [7; 3]: *фізичний розвиток* (забезпечення достатньої рухової активності через фізкультурні заняття, рухливі ігри, ранкову гімнастику та інші форми фізичної діяльності; впровадження інноваційних технологій, таких як фітбол-гімнастика, стретчинг, степ-аеробіка); *психоемоційний комфорт* – передбачає створення сприятливого психологічного клімату в групі, використання релаксаційних технік, музикотерапії та інших методів, які сприяють зниженню стресу та емоційного напруження у дітей (наприклад, використання спокійної класичної музики або звуків природи під час занять допомагає дітям розслабитися та покращує їх емоційний стан); *формування здоров'язбережувальної компетентності* передбачає навчання дітей основам здорового способу життя, гігієнічним навичкам, правилам безпеки та іншим аспектам, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я - це включає проведення тематичних занять, бесід, ігор та інших форм роботи, спрямованих на формування у дітей відповідних знань та

навичок); *співпраця з батьками* (залучення батьків до процесу формування здоров'язбережувальних навичок у дітей через проведення консультацій, спільних заходів, інформування про важливість здорового способу життя та створення сприятливих умов для розвитку дитини вдома).

Відповідно, на формування здоров'язбережувальної компетентності дітей спрямовані здоров'язбережувальні технології, які включають створення мотивації збереження здоров'я, вибудовування системи знань про здоров'я та набуття життєвих навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному та духовному здоров'ю. Реалізація цих технологій передбачає використання прикладів здорового способу життя дорослих і дітей, а також врахування вікових і психологічних особливостей дітей. Загалом, у ЗДО найефективніше застосовувати наступні здоров'язбережувальні технології [7; 5; 1]: *фізкультурно-оздоровчі технології* (рухові ігри та спортивно-оздоровчі заходи, загартовування, дихальна гімнастика та самомасаж); *медико-профілактичні технології* (моніторинг здоров'я, профілактичні заходи, здорове харчування); *технології соціально-психологічного благополуччя* (арт-терапія, піскова терапія та ігрові форми, сміхотерапія та музична терапія); *інноваційні технології* (стретчинг та ритмопластика, динамічні паузи та релаксація). Ці та інші технології не тільки сприяють збереженню, зміцненню здоров'я дітей, але й формують у них свідоме ставлення до здорового способу життя та культури здоров'я.

Інноваційні оздоровчі комплекси з елементами психогімнастики поєднують фізичні вправи, дихальні техніки та психологічні методики, спрямовані на зміцнення фізичного та емоційного здоров'я дітей дошкільного віку. Такі комплекси допомагають гармонізувати психоемоційний стан, розвивати координацію рухів, зміцнювати дихальну систему та покращувати загальне самопочуття дитини.

На наш погляд цікавими та ефективними у роботі з дітьми старшого дошкільного віку є комплекс здоров'язбережувальних технологій, які базуються на східних традиціях. Наприклад, дихально-оздоровчий комплекс «Кунг-фу», який поєднує елементи бойових мистецтв із дихальними вправами та розслабленням. Вправи «Дихання дракона» – дитина стоїть рівно, руки підняті до рівня грудей, робить повільний глибокий вдих носом, а потім різко видихає через рот, уявляючи, що випускає вогонь, як дракон; «Тигр прокидається» – діти повторюють плавні рухи тигра (витягування рук вперед, присідання), поєднуючи їх із глибоким диханням. Виконання цих вправ сприяє розвитку сили, витривалості та координації рухів, поліпшенню концентрації уваги та контролю дихання, покращенню емоційного стану, зменшення тривожності. Іншою групою є гімнастика ушу - це китайська система фізичних вправ, яка включає плавні рухи, рівновагу, розтяжку та дихальні техніки. Наприклад вправи: «Політ журавля» – дитина стоїть на одній нозі, руки підняті в сторони, робить повільні рухи, імітуючи політ журавля, при цьому дихає рівно та спокійно; «Розквітаючий лотос» – дитина сідає на підлогу, схрещує ноги, робить глибокий вдих, піднімає руки догори, а на видиху повільно розслабляє їх. Ці вправи покращують рівновагу, гнучкості та координацію рухів; розвивають увагу та самоконтроль; зміцнюють імунітет та покращують загальне

самопочуття. Древня індійська система оздоровлення, яка включає статичні пози (асан), дихальні техніки (пранаями) та медитацію-дихальні вправи системи «Хатха-йога». Вправи: «Дихання квітки» – дитина уявляє, що тримає у руках квітку, робить глибокий вдих через ніс, уявляючи приємний аромат, а потім повільний видих через рот; «Повітряна кулька» – дитина уявляє, що її живіт – це кулька, яка на вдиху роздувається, а на видиху здувається. Використання цих вправ дітьми дошкільного віку сприяє покращенню роботи дихальної системи; розвитку навичок самозаспокоєння; підвищення емоційної стійкості та покращення концентрації [6].

Висновки. Формування навичок збереження та зміцнення здоров'я у дітей старшого дошкільного віку шляхом застосування здоров'язбережувальних технологій є важливим напрямом сучасної освіти. Здоров'язбережувальні технології стають ключовим інструментом у формуванні здоров'язбережувальної компетентності дітей та оптимізації освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Здоров'язберігаючі технології при роботі з дітьми із особливими освітніми потребами : Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2020. 228 с.
2. Іскрижицька А. М. (2024) Організаційно-методичне забезпечення формування навичок збереження та зміцнення здоров'я у дітей старшого дошкільного віку засобами здоров'язбережувальних технологій. In: X Міжнародна науково-практична конференція «Global science: prospects and innovations», 23-25.05.2024, Ліверпуль, Великобританія.
3. Кошель А. П. Використання здоров'язбережувальних технологій у дошкільному закладі. Вісник №135. Серія : Педагогічні науки. Режим доступу: <https://surl.li/higxzzq>
4. Максимова О.О. Фізична активність вдома: простий шлях до здоров'я дітей. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). № 12 (46). Київ, 2024. С. 562 – 570.
5. Мартін А.М. Здоров'язбережувальні технології як складник оздоровлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. / сучасна освіта в Україні: особливості розвитку в умовах воєнного стану та повоєнні перспективи: колективна монографія. С. 219-239. Режим доступу: <https://surl.li/shtrni>
6. Організація корекційно-оздоровчої роботи з дітьми в закладі дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / автори-укладачі: Н. О. Хлус, С. А. Тітаренко, Д. І. Цись, Н. О. Цись, І. М. Москаленко, Л. Г. Капелько. Вінниця: ТОВ «Твори», 2023. 248 с.
7. Федорець В. О. Інноваційні здоров'язберігаючі технології в закладах дошкільної освіти. Режим доступу: <https://surl.li/uhtkgy>

РОЗДІЛ 5
ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 373.2.011.3-051:159.944.4]:355.01

Марія ЧЕПІЛЬ,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти,
доктор педагогічних наук, професор
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ПРОФЕСІЙНІ ПЛАНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. У вирі сучасного збройного конфлікту українське студентство переживає важкі часи, що позначаються як на особистому, так і на академічному житті. Війна глибоко впливає на їхні мрії про майбутнє та професійні плани, але водночас вона є каталізатором їхньої активності та адаптивності в умовах, що постійно змінюються. Перспективи після закінчення навчання стають розмитими, проте багато студентів виявляють неабияку стійкість та здатність долати кризові ситуації [1]. У цей час підтримка університетської спільноти та наявні ресурси в закладах освіти відіграють вирішальну роль, допомагаючи їм продовжувати навчання та йти до своїх професійних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання обраної проблеми. Дослідження З. Ваколя, М. Галіва, О. Галян, Б. Попадич, Г. Шевчук констатують, що війна і майбутні життєві плани студентів, їхня професійна кар'єра можуть бути взаємопов'язаними в різних контекстах, можуть взаємодоповнювати один на одного. Війна може суттєво впливати на майбутню професійну кар'єру студентів. Це залежить від багатьох факторів, включаючи їхній власний вибір, мотивацію до навчання в умовах воєнного стану тощо (О. Гнізділова, О. Карпенко, О. Піменова, О. Гапончук та ін.).

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Професійна сфера, побудова майбутнього та роль професійних планів у досягненні успіху в кар'єрі потребують детального висвітлення. Важливо вивчати, як студенти планують своє професійне майбутнє, які фактори впливають на їхній вибір та як вони досягають своїх кар'єрних цілей.

Мета статті – дослідити та проаналізувати роль факторів, які впливають на формування професійних планів у процесі самореалізації студентів, розробити практичні рекомендації щодо ефективного використання професійного планування для досягнення успіху в кар'єрі.

Виклад основного матеріалу. Важливим аспектом особистісного розвитку є здатність бачити своє майбутнє. Цей процес передбачає аналіз поточної ситуації, розгляд різних варіантів розвитку подій та розробку стратегій дій з урахуванням очікуваних результатів. Уміння моделювати майбутнє дозволяє не тільки передбачати, але й активно впливати на хід подій, керуючи своїми діями та рішеннями. Ключовим елементом цього процесу є усвідомлення власних

цінностей та пріоритетів. Кожна людина має свої унікальні цілі та цінності, які визначають напрямок її розвитку. Особиста система цінностей, що формується у свідомості, визначає, на чому людина буде концентрувати свою увагу, які цілі будуть для неї першочерговими та які шляхи самореалізації вона обере. Крім того, проектування майбутнього сприяє розвитку стратегічного мислення та навичок планування. Цей процес потребує аналізу, узгодження різних аспектів життя та прийняття зважених рішень.

Життєві перспективи студентів – це унікальне поєднання можливостей, планів, мрій та очікувань, які вони бачать перед собою на життєвому шляху. Формування цих перспектив відбувається під впливом різноманітних факторів, таких як оточення, сімейні цінності, освіта, суспільство, творчість, інтереси та особистий досвід. Науковці, зокрема І. Гуляс [2], О. Злобіна [3], А. Курова [4], Т. Титаренко [4] та інші, визначають життєву перспективу як одну з найважливіших умов самореалізації молоді, а образ майбутнього – як один з когнітивних компонентів, необхідних для прийняття та втілення рішень. У різні вікові періоди життя люди стикаються зі змінами, які можуть суттєво впливати на їхні життєві плани. Створення сім'ї, народження дітей, догляд за літніми батьками або вихід на пенсію – всі ці події потребують переосмислення балансу між роботою та особистим життям. Такі зміни можуть призводити до додаткового стресу та підвищувати ризик професійного вигорання.

На відміну від інших форм самопрогнозування, життєві завдання відрізняються високим рівнем енергетичного забезпечення та більшою реалістичністю [3]. Вони охоплюють важливі аспекти життя, такі як самопізнання, розвиток стосунків, кар'єрне зростання, сімейні та особисті цілі. За тривалістю вони співмірні з життєвими цілями, оскільки охоплюють тривалі періоди життя, що розгортаються між різними життєвими кризами та етапами розвитку. Життєві завдання – це ті головні виклики та цілі, які людина ставить перед собою протягом життя. Вони відображають багатогранність нашого існування, від особистісного розвитку та міжособистісних стосунків до кар'єри та сімейних цінностей. Саме вони є важливою складовою нашого буття, спонукаючи нас до глибокого пошуку сенсу та значення, допомагаючи знайти гармонію, задоволення та успіх у всіх сферах життя.

Складний механізм бачення особистістю свого гідного майбутнього включає життєві домагання, які складаються з трьох взаємопов'язаних процесів. Перший процес – семіотичний – допомагає усвідомити свої амбіції та структурувати уявлення про майбутнє. Другий процес – наративізація – сприяє створенню історії про гідне життя, яке має настати. Цей футурологічний наратив поєднує минулий досвід, теперішні переживання та бажане майбутнє. На завершальному етапі розвитку домагань активізується третій процес – самоозадачування. Не всі особистісні домагання досягають цієї стадії, а лише ті, що мають потенціал перетворитися на конкретні життєві завдання, які стають способом прогнозування майбутнього через конкретизацію задуму, пов'язаного з гідним життям [4, с. 54].

Дослідження, проведене І. Гуляс, дозволило ідентифікувати вікові особливості аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень у майбутніх педагогів, як тих, що тільки готуються до професії, так і вже працюючих

учителів. Було встановлено, що майбутні педагоги, які перебувають у періоді ранньої дорослості, в основному покладаються на власні сили, такі як почуття самоефективності та здатність до саморегуляції. У середньому віці на перший план виходять ефективна самореалізація, асертивність та розвинена саморегуляція. У пізній дорослості домінують впевненість в успішній самореалізації та продуктивності власного життєвого шляху. За результатами статистичного аналізу було виявлено значущі відмінності у детермінантах аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень педагогів за критеріями віку та статі. Проте, з'ясувалося, що обрана професія не є значущим фактором у цьому процесі. Цікаво, що представники пізньої дорослості краще оцінюють свій психологічний вік, ніж їхні молодші колеги. Вони також мають кращий показник суб'єктивної реалізованості життя, є більш оптимістичними, спрямованими на пізнання нового, мають вищу самооцінку загальної та соціальної самоефективності та краще вибудовують стратегію свого життя [2, с. 368–369].

Побудова професійних планів не обов'язково означає відмову від спонтанності. Насправді, планування може допомогти структурувати та спрямувати енергію, звільнивши місце для спонтанних дій та рішень. Важливо зазначити, що підхід до планування має вирішальне значення. Якщо людина розглядає плани як щось статичне та незмінне, це може призвести до відчуття обмеження та втрати можливостей для спонтанності. Однак, якщо плани розглядаються як гнучкі інструменти, які можуть адаптуватися до змін, це дозволяє зберегти баланс між структурою та спонтанністю. Для того, щоб зберегти спонтанність при побудові професійних планів доцільно взяти до уваги такі поради:

1. Залишайте місце для спонтанних дій. Плануйте час не тільки для роботи та навчання, але й для відпочинку, хобі та спонтанних зустрічей.

2. Розглядайте плани як орієнтири, а не як жорсткі рамки. Дозволяйте собі відхилятися від плану, якщо з'являються цікаві можливості або змінюються обставини.

3. Будьте відкриті до нових можливостей. Не бійтеся змінювати свої плани, якщо з'являються нові перспективи або цікаві пропозиції.

4. Насолоджуйтесь моментом. Не зациклюйтесь на досягненні цілей, а й насолоджуйтесь самим процесом життя та спонтанними моментами.

Зрештою, важливо знайти власний баланс між плануванням та спонтанністю, який буде відповідати вашим особистим потребам та цінностям.

Висновок. Професійні плани – це не статичний документ, вони можуть і повинні адаптуватися до нових обставин та можливостей, які виникають на життєвому шляху. Війна впливає на професійні плани студентів, змушуючи їх переглянути свої пріоритети та цілі. Незважаючи на це, багато з них залишаються впевненими у своїх силах і намагаються знайти шляхи для особистісного та професійного розвитку, розробляючи нові стратегії та підходи до досягнення поставлених цілей.

Перспективним напрямком є дослідження стратегій конструювання майбутнього українськими студентами педагогічних спеціальностей.

1. Галян О. Цінності професії як предиктори формування професійної ідентичності майбутніх вихователів. *Гуманітарний форум*. 2023. Т. 1. № 1. С. 16–21.
2. Гуляс І. Аксіопсихологічне проектування життєвих досягнень особистості: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 448 с.
3. Злобіна О. Постмодерна соціальність та психологічні практики конструювання життя. *Психологія і особистість*. 2016. № 1. С. 301–306.
4. Курова А. Потенціал сучасної української молоді в умовах військового часу. *Габітус*. 2023. № 45. С. 235–237.
5. Титаренко Т. Пошук шляху: майбутнє у мріях, цілях, домаганнях, завданнях. *Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості*: [наук. моногр.]. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. С. 47–58.

УДК 378:373.2.011.3-051]37.041

Ірина СКОМОРОВСЬКА,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент
Маріанна МАТИШАК,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ЗВО ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти є одним із чільних завдань процесу формування педагогічних кадрів для сучасних закладів освіти України, оскільки саме вихователі першими розпочинають освітню роботу із дітьми раннього та дошкільного віку, допомагають їм в адаптації та соціалізації, навчають комунікувати з дорослими та однолітками, а також підготовлюють до навчання у початковій школі. Відтак, вимоги до компетентності фахівців дошкільної освіти дедалі зростають, і, як наслідок, підвищується вимоги і до підготовки майбутніх вихователів у ЗВО. Враховуючи специфіку педагогічної професії, її творчий характер, важливим умінням для здобувачів освіти є здатність самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, вміти працювати з різними літературними джерелами, визначати основне і другорядне, а також шукати цікаві ігри та завдання безпосередньо для роботи з дітьми. Таким чином, ефективна організація самостійної роботи здобувачів освіти є однією з умов підготовки висококваліфікованих кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації самостійної роботи у ЗВО, вивчення її форм та методів була предметом дослідження багатьох вчених, а саме: А. Бугрої, Л. Воевідко, М. Євтуха, Л. Ільченко, О. Коновал, О. Кудрявцевої, Л. Ніколенко, В. Ортинського, Н. Сениці, О. Тамаркіної, Н. Яремчукта інших.

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми. Вивчення досвіду організації самостійної роботи студентів ОП «Дошкільна освіта» при опануванні

ними психолого-педагогічних дисциплін таких, як «Вступ до спеціальності» та «Психологія загальна».

Формулювання цілей статті. Розкрити особливості організації самостійної роботи здобувачів освіти за ОП «Дошкільна освіта» у ЗВО як необхідної умови підготовки висококваліфікованих фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самостійна робота у закладі вищої освіти є важливою складовою освітнього процесу. Розкриємо більш детально підходи до тлумачення поняття «самостійна робота» студентів у ЗВО.

Отже, Л. Головка визначає самостійну роботу як особливу форму пізнавальної діяльності здобувачів освіти, ефективність якої залежить від обсягу опрацьованого матеріалу, часу витраченого на цю роботу, мотивації здобувачів освіти, усвідомлення ними мети та завдань роботи, а також матеріально-технічної бази ЗВО [3, с.119]. Науковці С. Ісаєва, Н. Соловей, І. Летуновська вважають, що самостійна робота є формою організації навчального процесу, під час якої здобувачі освіти розв'язують теоретичні та практичні завдання під керівництвом викладачів, але без їх безпосередньої участі [2, с.388]. Також дослідники вважають, що саме самостійна робота є головним засобом вивчення навчального матеріалу в позааудиторний час. А. Бугра та О. Коновал визначають самостійну роботу студентів як навчальну діяльність, яка спрямована на виконання завдань викладача або здійснюється за власним бажанням і має на меті закріплення, розширення та поглиблення знань, отриманих на лекційних та практичних заняттях, а також спрямована на засвоєння нового матеріалу [1, с.4].

Варто зазначити, що у ЗВО організація самостійної роботи здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу». У даному документі зазначено, що самостійна робота здобувача освіти є важливою формою оволодіння студентами навчальним матеріалом у позааудиторний час, а також зазначено, що самостійна робота здобувачів освіти охоплює такі напрями діяльності: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань та науково-дослідну роботу [4, с.14-15].

Таким чином, можемо визначити самостійну роботу у ЗВО як важливу частину навчального процесу, яка спрямована на самостійне опрацювання здобувачами освіти навчального матеріалу та завдань, які були визначені викладачами, і є важливою передумовою формування у них навичок самоосвіти.

З-поміж функцій самостійної роботи здобувачів освіти у ЗВО виокремлюють наступні [1, с.8]:

- пізнавальна- спрямована на засвоєння знань та формування практичних умінь з освітнього компоненту;
- самоосвітня сприяє формуванню навичок самоосвіти, необхідних для професійної діяльності майбутнього вихователя ЗДО;
- прогностична - характеризується умінням здобувача освіти об'єктивно оцінювати можливий результат і процес виконання завдання;
- коригуючи - характеризується умінням здобувача освіти коригувати власну навчальну діяльність відповідно до освітніх викликів;

– виховна - має на меті формування самостійної, вмотивованої та вольової особистості.

Таким чином, самостійна робота у ЗВО виступає важливою формою активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, сприяє розвитку їх мисленням, самостійності, а також спрямована на поглиблення знань та більш детальне опанування навчального матеріалу з різних навчальних дисциплін.

Вивчення педагогічних та психологічних дисциплін розпочинається на першому курсі та здійснюється впродовж усього навчання за ОР «бакалавр». Одним із базових освітніх компонентів при підготовці здобувачів освіти за ОП «Дошкільна освіта» є навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» (всього 180 год., самостійна робота - 110 год. для студентів денної та 156 год. для студентів заочної форм навчання), яка викладається для студентів денної та заочної форм навчання впродовж усього першого курсу. Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО, оволодіння ним знаннями про структуру, зміст, характер і специфіку майбутньої професійної діяльності.

Організації самостійної роботи студентів з вивчення окресленого освітнього компоненту приділяється значна увага. Здобувачі освіти виконують такі види самостійної роботи, як: ознайомлення за навчальним матеріалом та виконання завдань на сайті дистанційної освіти; опрацювання додаткової навчальної літератури; виконання індивідуальних завдань (доповіді на актуальні теми, підготовка презентацій, розробка інтелект карт, виконання творчих завдань); перегляд навчальних фільмів; виконання тестових завдань; укладання методичних рекомендацій.

Освітня програма спеціальності 012 «Дошкільна освіта» містить також нормативну навчальну дисципліну «Психологія загальна» (всього 90 год., самостійна робота - 60 год. для студентів денної та 76 год. для студентів заочної форм навчання), яка вивчається на першому курсі. Мета навчальної дисципліни – формування у здобувачів освіти систематизованих знань з загальної психології, ознайомлення з основними методологічними та теоретичними засадами психології як науки, методами дослідження та сутністю психологічних явищ (процесів, станів, властивостей) та індивідуально-психологічних особливостей особистості, формування професійної свідомості та самосвідомості. У змісті самостійної роботи з психології загальної передбачено опрацювання додаткової психолого-педагогічної літератури, сучасних наукових публікацій, візуалізація навчального матеріалу. Окрім зазначеного для контролю самостійної роботи враховуються результати походження онлайн-курсів на освітніх платформах Coursera, Prometheus, EdEra та ін.

На нашу думку, варто дотримуватися певних методичних рекомендацій щодо організації самостійної роботи здобувачів. На початку вивчення кожного освітнього компонента викладач ознайомлює здобувачів освіти з видами самостійної роботи, які заплановані, вимогами до їх виконання, а також критеріями оцінювання. Доцільно пояснити студентам мету виконання завдань, а також, у разі необхідності, додати інструкції щодо організації роботи. Важливо, щоб завдання мали не лише репродуктивний характер і спрямовувалися на відтворення певної навчальної інформації, а й містили певну творчу складову.

Позитивно позначається на вмотивованості здобувачів освіти певний ступінь свободи у виборі літературних джерел для опрацювання або індивідуальних завдань для виконання, оскільки дозволяє їм реалізувати свої пізнавальні інтереси.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Організація самостійної роботи студентів є важливою складовою навчального процесу ЗВО, ефективність якої залежить від низки чинників: чіткість формулювання завдань, вмотивованість студентів, доступність навчальних матеріалів, наявність інноваційних або творчих форм роботи тощо. З-поміж перспектив подальших досліджень актуальним бачиться вдосконалення методів контролю за виконанням завдань самостійної роботи здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Бугра А.В., Коновал О.А. Методика самостійної роботи студентів: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 124 с.
2. Ісаєва С. Д., Соловей Н.В., Летуновська І.В. Самостійна робота студентів як запорука ефективної організації навчального процесу у вищих закладах освіти. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. № 28 (червень, 2023). С. 385-392.
3. Кудрявцева О. Педагогічні умови ефективної організації самостійної роботи з вивчення педагогічних дисциплін майбутніми педагогами дошкільної освіти в поза аудиторний час. *Наука і освіта*. 2015. №9. С. 118-125.
4. Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника: <https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu-ta-rozrobku-osnovnykh-dokumentiv-z-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu.pdf>

УДК 373

Наталія ГОРДІЙЧУК,
викладач вищої категорії, викладач-методист,
викладач дошкільної педагогіки, методист
Бердичівського педагогічного фахового коледжу ЖОР

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ МОЛОДШИХ КУРСІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 012 «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА» ДО ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН: СПЕЦКУРС «ОСНОВИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ПРАКТИКУМОМ» (з досвіду роботи)

Постановка проблеми. Якість і результативність сучасної освіти, зокрема дошкільної, насамперед залежать від підготовки грамотних фахівців, сформованості у них професійної компетентності: теоретичної і практичної готовності вихователя працювати у педагогічній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підготовки фахівців дошкільної освіти присвячені численні наукові праці Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківської, О. Кононко, К. Крутій, Т. Поніманської та ін.

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми. Практичний аспект проблеми сьогодні ускладнюється низкою чинників: дистанційне навчання; недостатній рівень базової підготовки абітурієнтів, що обирають

педагогічний коледж; низька мотивація студентів до навчання; втрата іміджу професії; соціальний песимізм та стан невизначеності, пов'язаний з війною в країні тощо.

Окремо слід відзначити, що комплекс згаданих чинників діє на тлі освітніх реформ у фаховій передвищій освіті, а саме зменшення кількості кредитів (*годин*) в освітньо-професійних програмах (*далі – ОПП*), які виділяються на фахову підготовку студента, що, в свою чергу, нівелює якість, адже такі нововведення розраховані на високоосвічену свідому молоду людину з чітко визначеними професійними інтересами, сформованою навчальною діяльністю, здатністю самостійно вчитися, і головне – зі стійкою мотивацією.

Отже, очевидна невідповідність між освітніми можливостями в рамках ОПП і реаліями життя унеможлиблює сьогодні психолого-педагогічну підготовку студентів до вивчення фахових дисциплін, яка здійснювалась раніше на молодших курсах спеціальності «Дошкільна освіта» під час вивчення дошкільної педагогіки та пробної педагогічної практики в закладах дошкільної освіти (*як органічна єдність загальноосвітньої і фахової підготовки*).

Мета статті полягає в описі досвіду роботи викладачів Бердичівського педагогічного фахового коледжу ЖОР щодо психолого-педагогічної підготовки студентів молодших курсів до вивчення фахових дисциплін в процесі розробки та апробації спецкурсу «Основи дошкільної освіти з практикумом».

Виклад основного матеріалу дослідження. Психолого-педагогічна підготовка студентів молодших курсів педагогічного коледжу є фундаментом для їхньої майбутньої професійної діяльності. Саме на цьому етапі закладаються основи педагогічної майстерності, формується професійна ідентичність та розвиваються особистісні якості, необхідні для ефективної роботи з дітьми.

У наказі №570 від 01.06.2018 МОН України «Про затвердження типової освітньої програми профільної середньої освіти закладів освіти, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти» акцентується увага на можливості розробки спецкурсів, а саме: *«Спеціальні курси разом із профільними предметами відображають специфіку конкретного профілю навчання і визначають його сутність. Вони призначені для доповнення, поглиблення змісту окремих розділів профільних (а за потреби і непрофільних) предметів, можуть містити додаткові споріднені розділи, що не включені до навчальних програм, або надавати здобувачам освіти знання з сфери майбутньої професійної діяльності тощо. Тематика і зміст таких курсів можуть розроблятися і затверджуватися закладом освіти. Спеціальні курси реалізуються за рахунок годин, передбачених планом для профільних предметів і спеціальних курсів»*.

Отже, у 2023 році викладачами дошкільної педагогіки Бердичівського педагогічного фахового коледжу ЖОР було розроблено та апробовано (2023-2024 н.р.) програму спецкурсу «Основи дошкільної освіти з практикумом», що є частиною інтегрованого курсу «Педагогіка». Програма спецкурсу укладена з урахуванням сучасних тенденцій в системі дошкільної освіти та поєднує окремі розділи (*теми*) з дошкільної педагогіки, основ педагогічної майстерності, історії педагогіки, правознавства, навчально-виробничої практики на базі закладів дошкільної освіти.

Соціальна значимість педагогічної науки та сформованість життєвого досвіду з питань освіти і виховання обумовлюють доступність змістового наповнення та успішне засвоєння програми студентами уже з другого року навчання. Так, перший розділ спецкурсу присвячений історії виникнення педагогічної професії, її особливостей. Студенти дізнались про основні функції педагога, вимоги до його особистості; розглянули складові педагогічної культури вихователя як частини загальнолюдської культури; ознайомились з віковими особливостями дітей дошкільного віку.

Важливо, що професійно спрямовані навчальні заняття, формат яких є нестандартним, цікавим, «живим», викликають у студентів щирий інтерес, часто захоплення і залюбленість у майбутню професію.

Велика кількість практичних, творчих завдань, вправ на рефлексію – новий і цінний досвід для майбутніх педагогів, а для викладача – унікальна можливість щодо створення мотивації, підготовки студентів до вивчення фахових дисциплін. Так, наприклад:

- поміркувати: «Педагогічна діяльність – унікальна місія чи робота, ремесло?»;

- заповнити таблицю (*перелік якостей вихователя додається*) та обґрунтувати свій вибір (Табл.1);

Таблця 1

Якості професійно важливі (без них неможлива ефективна професійна робота вихователя)	Якості, які вирішально не впливають на ефективність педагогічної роботи	Якості, які призводять до зниження ефективності педагогічної діяльності	Професійно недопустимі
--	---	---	------------------------

- повправлятись та перевірити наявність у себе окремих педагогічних здібностей («Нетиповий спосіб використання» – здатність до творчості. «Вийди з кола» – здатність до переконання. «Дзеркало» – наявність і розвиток комунікативних навичок тощо);

- попрацювати в групах над мініпроектами «Імідж сучасного вихователя», «Кодекс честі вихователя» тощо.

У наступному розділі програми спецкурсу студентам пропонується ознайомитись із системою освіти в Україні: основними складниками, принципами, видами, формами здобуття освіти; зрозуміти зумовленість потреб суспільства згідно Закону України «Про освіту».

Більш детально студенти мали змогу вивчати сучасну систему дошкільної освіти в Україні: завдання, типи закладів дошкільної освіти, їх функції, учасників освітнього процесу згідно Закону України «Про дошкільну освіту».

Важливо, що на практичних заняттях студенти працювали з сайтом МОН України і вивчали «дорожню карту» для відповідей на важливі питання, пов'язані із законодавством України: самостійно шукали закони і вчилися знаходити необхідну інформацію. Так, наприклад:

- знайти статтю, в якій закріплено вікову періодизацію дошкільного дитинства;

- довести цитатою із Закону України «Про освіту», що діти з ООП мають доступ до освіти;

- поінформувати «уявних батьків» про роль сім'ї у дошкільній освіті згідно законодавства (*знайти відповідну статтю*) тощо.

Цікавим практичним завданням для студентів було знайти сайт будь-якого закладу дошкільної освіти України, виписати його повну назву (*тобто тип закладу*) і прокоментувати всі його характеристики, опираючись на знання Закону України «Про дошкільну освіту» та отриману з сайту інформацію:

- чому ЗДО комбінованого типу? (*тому що на сайті зазначено, що в закладі функціонують групи для дітей загального розвитку і групи для дітей із ЗПР*);

- чому ясла-садок? (*тому що є групи для дітей дошкільного і раннього віку*) тощо.

Такі завдання є легкою формою закріплення отриманих знань, водночас студенти усвідомлюють важливість матеріалу, який вивчається.

Розробниками програми спецкурсу було включено тему з історії створення і розвитку закладів дошкільної освіти в Україні: короткий огляд. Окреме питання в рамках вивчення теми присвячене становленню і розвитку дошкілля м.Бердичева, що особливо зацікавило студентів, адже вони слухали про історичні назви, адреси, висхідну і низхідну динаміку мережі закладів міста в різні часи; окремі факти про дитячі садки, вихованцями яких були самі.

Ознайомлення студентів з освітнім середовищем ЗДО, принципами побудови сучасного освітнього середовища, його видами, застосуванням кращих педагогічних (європейських) практик щодо створення розвивального середовища ЗДО стало свого роду «відкритими дверима» до педагогічної практики.

Важливо, що майбутні вихователі не лише дізнались багато нового і цікавого, а й мали змогу закріпити отримані знання, долучившись до проєктної роботи «Дитячий садок майбутнього», під час якої отримали завдання - розробити проєкт власного дитячого садка (центру розвитку дітей, центру догляду за дітьми, дитячого розважального центру тощо):

- продумати назву, логотип та концепцію закладу (*Про що заклад? Що його відрізняє від інших закладів? Яка основна ідея?*);

- продумати та обґрунтувати розташування закладу (*В якому місті, районі? Яким буде екстер'єр приміщення та навколишня територія?*);

- продумати та обґрунтувати графік роботи;

- продумати та обґрунтувати склад персоналу;

- продумати послуги, які буде надавати заклад, та кількість дітей, на яку він розрахований;

- описати інтер'єр приміщення закладу (*З яких приміщень буде складатися? Яке обладнання та інвентар буде у кожній кімнаті?*);

- захистити свій проєкт, обравши один із запропонованих варіантів (*зробити презентацію власного закладу для інвесторів, щоб отримати інвестиції для його відкриття чи розвитку; зробити презентацію для клієнтів, щоб залучити їх до свого закладу; або «два в одному» - ускладнене завдання з зірочкою (*)*).

На підсумковому занятті під час захисту проєктів викладач, виступаючи модератором, ненав'язливими запитаннями (*в ролі інвестора, в ролі батьків*) уточнювала, виправляла інформацію, адже це лише перші кроки професійного становлення студентів молодших курсів. Головне – це творчий запал, командний дух, захопленість цікавою, професійно спрямованою діяльністю.

Отже, результатом першого семестру 2023-2024 н.р. стало формування у студентів базових знань про роль, місце та особливості організації закладу дошкільної освіти; ознайомлення із специфікою його роботи та учасниками освітнього процесу; виховання стійкого інтересу до професії вихователя, потреби в педагогічній освіті і самоосвіті; формування і розвиток у майбутніх вихователів фахових компетентностей, професійно значимих якостей особистості; підготовка студентів до вивчення профільних дисциплін та педагогічної практики.

Програма спецкурсу на другий семестр навчального року розрахована на 6 годин в тиждень, з яких 2 години – навчальне заняття в аудиторії, а 4 години – практичні заняття на базі ЗДО. Така структура курсу відкрила унікальні можливості для щільної інтеграції навчального матеріалу: теоретичної і практичної складових; максимальної трансформації теоретичних знань в практичні вміння за рахунок логічної послідовності в оволодінні професійними компетентностями.

Враховуючи специфіку дошкільної педагогіки, а саме те, що вона не є лише сферою спеціальних наукових знань чи діяльністю вузьких спеціалістів, а знаходить широке застосування в житті: передбачає наявність життєвого досвіду (*знання не є складними, абсолютно новими для студентів*), розробниками спецкурсу було включено в програму окремі розділи із зазначеної вище навчальної дисципліни, а саме: «Гра – провідний вид діяльності дітей дошкільного віку», «Свята і розваги в ЗДО», «Організація різних видів діяльності в ЗДО». Тож, вивчаючи певний вид гри (*специфіку, методiku організації та проведення*) студенти мали змогу поспостерігати на практиці та самостійно провести гру з дітьми; проаналізувати свої досягнення і помилки; провести повторно тощо, а отже, здобути необхідну компетентність.

За таким же алгоритмом відбувалося ознайомлення студентів зі святами і розвагами, самостійною художньою діяльністю, гуртковою роботою в ЗДО. Темою підсумкового заняття спецкурсу стала «Рефлексія у педагогічній діяльності майбутнього вихователя», під час якої студенти оцінювали свою готовність до вивчення навчальних дисциплін циклу фахової підготовки; говорили про те, які знання (*уміння, навички*), здобуті під час вивчення спецкурсу, вони вважають універсальними, обґрунтовували свою позицію; заповнювали діагностичну анкету щодо результатів вивчення спецкурсу «Основи дошкільної освіти з практикумом».

Результати анкетування показали, що 89% студентів вважають спецкурс важливим для свого професійного становлення; 50% – засвоїли повністю, і 50% – засвоїли переважну частину навчального матеріалу (*Рис. 1*).

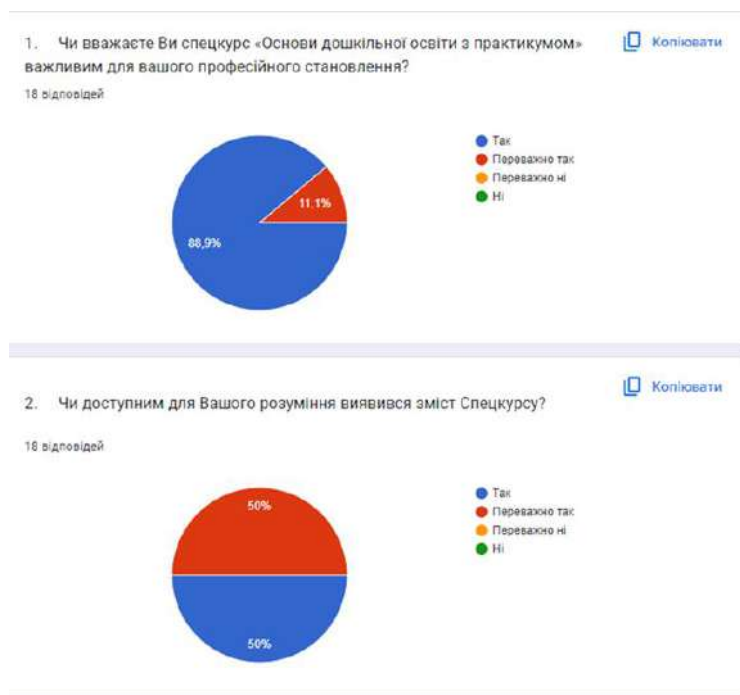

Рисунок 1

Цікаво, що на питання про найбільш необхідні теми в рамках спецкурсу для майбутньої професії, студенти відзначили: різні види ігор, освітнє середовище, вікові особливості дітей дошкільного віку. Але переважна більшість вказала, що всі теми є необхідними і важливими для професійного становлення.

Результати анкетування переконливо засвідчують успішну апробацію програми спецкурсу «Основи дошкільної освіти з практикумом».

Психолого-педагогічна підготовка молодших курсів педагогічного коледжу до вивчення фахових дисциплін є важливою і невід'ємною складовою комплексного підходу у процесі забезпечення якості освітнього процесу, що передбачає своєчасне і поступове залучення студентів другого курсу до оволодіння майбутньою професійною діяльністю. Структурування спецкурсу створило можливість для логічного і компактного поєднання в єдину адаптовану систему інтересів, потреб, можливостей студентів з професійними знаннями та уміннями, і, що важливо, формування на їхній основі професійно-ціннісних орієнтацій: педагогічної спрямованості, позитивної мотивації до навчання, активності і саморозвитку, мобільності, гнучкості, цінності командної роботи, ціннісного ставлення до життя.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН України від 01.06.2018 №570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0570729-18#Text> (Дата звернення: 01.02.2025 р.)
2. Стандарт фахової передвищої освіти (Спеціальність 012 Дошкільна освіта). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzheni.standarty/2021/07/13/012.Dosk.osv.13.07.docx> (Дата звернення: 01.02.2025 р.)

УДК 378:004

Олена ЗИМОВЕЦЬ,
старший викладач,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Цифрова компетентність є однією з ключових компетентностей у сучасному суспільстві, яка необхідна для повсякденного життя, освіти, комунікації та взаємодії з оточуючим світом у цілому. Інформаційно-комунікаційні технології стають частиною навчально-виховного процесу, в тому числі й закладів дошкільної освіти. Тому професійна підготовка майбутніх вихователів має здійснюватися з урахуванням вимог інформаційного суспільства та необхідності ознайомлювати дітей дошкільного віку з сучасною цифровою технікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання засобів ІКТ у навчально-виховному процесі закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) досліджували С. Дяченко, Н. Лисенко, Ю. Горвіц, Новосьолова С., Н. Кирста, О. Чекан, І. Мардарова, Т. Коваленко та ін. Сутність і структура цифрової компетентності майбутніх вчителів описана у роботах М. Жалдака, Р. Гуревича, Н. Морзе, О. Спіріна, Ю. Запорожцевої тощо. Окремі аспекти формування цифрової компетентності майбутніх вихователів ЗДО висвітлювали С. Дяченко, Т. Котик, І. Таран, С. Семчук та інші. Проте, практична реалізація процесу підготовки майбутніх вихователів до формування цифрової компетентності дітей дошкільного віку, на нашу думку, висвітлена недостатньо.

Мета статті – розкрити сутність поняття «цифрова компетентність дітей дошкільного віку», окреслити напрями підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування вищезазначеної компетентності та навести приклади завдань для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», спрямованих на формування цифрової компетентності дошкільників, у системі бакалаврської та магістерської підготовки.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо, які саме знання, вміння й навички входять у поняття «цифрова компетентність дітей дошкільного віку». У Базовому компоненті дошкільної освіти цифрова компетентність визначається як «здатність використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, вмінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки» [1, с. 26]. Це означає, що дошкільники мають бути вмотивованими, тобто виявляти інтерес до цифрової техніки, розвиваючих комп'ютерних ігор, інтернет-контенту, спілкування з іншими учасниками інформаційного простору через технічні засоби. Також цифрова компетентність передбачає володіння певними знаннями, вміннями і навичками, як-от знання про сучасні технічні засоби та їх складові частини (монітор, системний блок, клавіатура), способи керування комп'ютером за допомогою периферійних пристроїв (миша, клавіатура, тачпад),

функції додаткових пристроїв (принтер, колонки), володіння навичками пошуку й передачі інформації самостійно чи за допомогою дорослих, дотримування правил безпеки при роботі з цифровими пристроями тощо.

Формування цифрової компетентності дошкільників здійснюється в рамках освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота», який є варіативним складником стандарту дошкільної освіти [1, с. 26-27]. Отже, вважаємо, що формування цифрової компетентності дітей у закладах дошкільної освіти має здійснюватися по двом напрямкам: 1) під час проведення гуртка з інформаційних технологій, на якому діти мають оволодіти основами роботи з комп'ютерною технікою; 2) шляхом інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у заняття з інших освітніх напрямків, які входять до базового компоненту дошкільної освіти. Така інтеграція буде особливо важлива у тих закладах дошкільної освіти, в яких немає окремого гуртка з інформатики, оскільки даний напрям є варіативним.

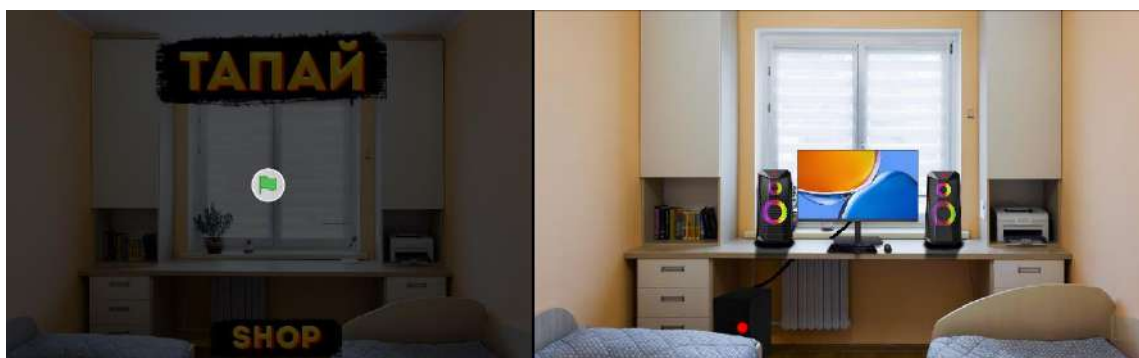
Для того щоб забезпечити формування цифрової компетентності дітей у ЗДО по цим двом напрямкам, необхідно підготувати відповідних спеціалістів, які би одночасно володіли інформаційними технологіями, методикою роботи з дошкільниками, знали вимоги щодо організації занять дітей з комп'ютером, вміли правильно підібрати програмне забезпечення, яке би сприяло розвитку дітей. Підготовка таких спеціалістів здійснюється в рамках освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» у закладах вищої освіти. Але, як показують дослідження і практика роботи в ЗДО, якісна професійна підготовка майбутніх вихователів до використання цифрових технологій має носити комплексний характер. Зокрема, аналіз освітніх програм, здійснений І. К. Мардаровою, показав, що такі навчальні дисципліни як «Інформатика» та «Нові інформаційні технології» готують студентів як користувачів ПК, але не забезпечують теоретичну та практичну підготовку майбутніх вихователів до використання ІКТ в умовах ЗДО. З іншого боку, дисципліни психолого-педагогічного циклу («Дошкільна педагогіка», «Дитяча психологія», «Загальна педагогіка» та інші) надають майбутнім вихователям знання і вміння щодо основних форм, методів, технологій, засобів навчання та виховання дітей, але не реалізують практичну підготовку студентів до здійснення навчального процесу в дошкільних навчальних закладах із застосуванням комп'ютерних технологій [3, с. 70-72]. Як один із шляхів вирішення цієї проблеми дослідниця пропонує впровадження у навчальний процес студентів експериментального спецкурсу «Використання комп'ютерних технологій у роботі вихователя ДНЗ», який побудований на принципі єдності теоретичної і практичної підготовки майбутніх вихователів, а також сприяє формуванню у студентів цілісного погляду на використання ІКТ в організації педагогічного процесу закладу дошкільної освіти [3, с. 108].

Підхід, запропонований вище, знайшов своє відображення у системі професійної підготовки майбутніх вихователів Житомирського державного університету імені Івана Франка, до навчального плану якого були включені, зокрема, такі освітні компоненти як «Формування цифрової компетентності у дітей дошкільного віку» (освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта», ступінь вищої освіти: бакалавр) та «Теорія і практика навчання англійської мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» (освітньо-

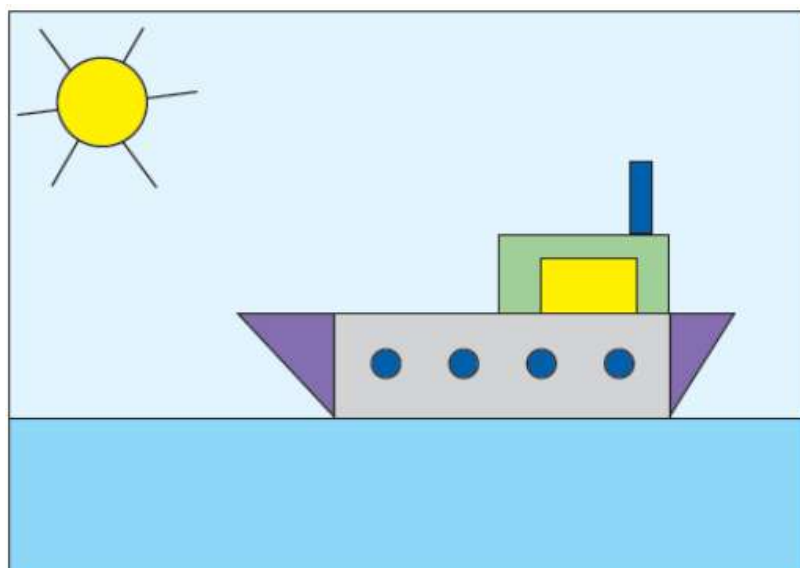
професійна програма «Дошкільна освіта та англійська мова», ступінь вищої освіти: магістр).

Під час вивчення освітньої компоненти «Формування цифрової компетентності у дітей дошкільного віку» студенти не тільки опрацьовують теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою з дисципліни, а й створюють власні дидактичні матеріали для дітей дошкільного віку з використанням ІКТ, розробляють заняття гуртка комп'ютерної грамоти для дошкільників та проводять мікро-навчання в аудиторії. У процесі розробки матеріалів студенти орієнтувалися на Парціальну програму для дітей старшого дошкільного віку «Комп'ютерна грамота для малят», яка розроблена В. В. Семизоровою, О. В. Вайнер та О. М. Болотовою [4, с. 108]. Наприклад, на Рис. 1 представлено гру «Збери комп'ютер», спрямовану на формування у дітей уявлення про складники комп'ютера (клавіатура, системний блок, монітор, маніпулятор «миша») у рамках вивчення Розділу 1 «Ознайомлення з комп'ютером» теми «Я машина не проста, а цікава – он яка!» [4, с. 14], створену за допомогою програми “Scratch” [5]. Завдання гри: купи частини комп'ютера у віртуальному магазині та розташуй їх у кімнаті.

Рис. 1. Скріншоти гри «Збери комп'ютер», створеної у програмі Scratch.

На Рис. 2 представлено завдання «Намалюй човен», спрямоване на формування у дітей вміння створювати малюнок за допомогою геометричних фігур у графічному редакторі Paint в рамках вивчення Розділу 2 «Комп'ютер-чарівник» теми «Фігури різні малювати – заливкою їх прикрашати» [4, с. 22]. Діти створюють малюнок за допомогою програми Paint, використовуючи інструкції вихователя.

int.

На Рис. 3 представлено веб-сайт дитячого садочка, розроблений за допомогою онлайн-інструменту Google Sites, який містить розвиваючі матеріали для дітей, інформацію про групи, опитувальник для батьків, фото- звіти виховних заходів, корисні посилання тощо.

Рис. 3. Веб-сайт, створений за допомогою онлайн-ресурсу Google Sites

Таким чином, вищезазначена дисципліна використовує комплексний підхід у підготовці студентів до формування цифрової компетентності дошкільників, поєднуючи в собі теоретичний та практичний матеріал з психолого-педагогічних дисциплін та інформаційних технологій.

Міждисциплінарна інтеграція продовжується й в процесі навчання студентів у магістратурі, зокрема, під час вивчення дисципліни «Теорія і практика навчання англійської мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій», яка готує майбутніх вихователів до роботи в якості керівників гуртка англійської мови у ЗДО. Як було висвітлено у наших попередніх публікаціях [2], у рамках вивчення вищезазначеної освітньої компоненти майбутні вихователі опановують вміння застосовувати як готові електронні освітні ресурси, так і розробляти власні методичні та дидактичні матеріали з використанням різноманітних цифрових інструментів. Серед програм, які функціонують у режимі оффлайн, на наш погляд, доцільно використовувати програми пакету Microsoft Office (MS Word, MS Excel, MS Power Point) та програму Hot Potatoes, яка дозволяє створювати тести і завдання різних видів, кросворди, сигнальні картки тощо, а також об'єднувати різні завдання в один невеликий навчальний курс. Щодо онлайн-програм, ми використовували такі цифрові інструменти як Kahoot! (створює вікторини та тести, які подаються як у вигляді змагання в класі, так і в індивідуальному режимі), онлайн-генератор Tools for Educators (дозволяє дуже швидко розробляти друковані матеріали як-от кубики, настільні ігри, лабіринти, лото, доміно та інші матеріали саме для дошкільників), LearningApps (містить багато різноманітних шаблонів завдань, зокрема, з аудіо-озвученням англійських слів, що особливо важливо для дошкільників, які не вміють читати), Voki (дозволяє створити відео

з використанням анімованих аватарів та озвученням), Wordwall (онлайн-ресурс з великою кількістю шаблонів завдань, ігор та вікторин з використанням картинок, аудіо та анімації), відео-редакторів (InShot, Movie Maker тощо). Наприкінці вивчення дисципліни студенти оформлюють свої матеріали у вигляді електронного портфоліо та захищають в аудиторії. Продемонструємо деякі приклади навчальних матеріалів, розроблених студентами ННІ педагогіки ЖДУ ім. Івана Франка.

На Рис. 4 представлено скріншот мультфільму “Tom and Jerry”, створеного за допомогою програми Power Point. Завдання дітей: продивитись мультфільм, відповісти на питання вихователя, повторити фрази героїв та розіграти його сюжет англійською мовою.

Рис. 4. Скріншот відео-оповідання, створеного у програмі Power Point.

Рис. 5 демонструє скріншот відео-привітання від Санта Клауса “Merry Christmas”, створеного за допомогою онлайн-ресурсу Voki [6]. Завдання дітей: описати зовнішність Санта Клауса та місце, де він знаходиться, прослухати його привітання, за наданим зразком привітати Санта Клауса, вихователя та одне одного з Різдвом англійською мовою.

Рис. 5. Скріншот відео-привітання у програмі Voki.

Висновки та перспективи досліджень. Вважаємо, що професійна підготовка майбутніх вихователів до формування цифрової компетентності

дітей дошкільного віку має здійснюватися комплексно на основі інтегрованого підходу шляхом впровадження освітніх компонент, які би поєднували в собі теоретичний і практичний матеріал з дошкільної педагогіки та психології, окремих методик навчання дітей дошкільного віку (математики, рідної та іноземної мов, музики, фізичного виховання, природознавства тощо) та інформаційних технологій. Перспективами подальших досліджень ми вбачаємо створення моделі підготовки майбутніх вихователів до формування цифрової компетентності дошкільників та її апробація в рамках професійної підготовки студентів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група : Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т. О. 2021. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Зимовець О. Підготовка майбутніх керівників гуртків англійської мови у закладах дошкільної освіти до використання ІКТ. Збірник тез доповідей наукової конференції викладачів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка з нагоди Днів науки, 16-17 трав. 2024 р. Житомир : Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, 2024. С. 273-280. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/40562/>
3. Мардарова І. К. Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників / дис...на здобуття наук.степеня канд...пед.наук. 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Одеса, 2012. 239 с. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2019_2_38
4. Парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку “Комп'ютерна грамота для малят” / авт. В. В. Семизорова, О. В. Вайнер, О. М. Болотова. – Тернопіль: Мандрівець, 2018. – 32 с.
5. Scratch [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://scratch.mit.edu/>
6. Voki [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://l-www.voki.com/>

УДК 37.016:378.4

Тетяна ІВАНІЦЬКА,
*викладач вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач
Бердичівський педагогічний фаховий коледж
Житомирської обласної ради*

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми. Сучасні освітні стандарти вимагають від майбутніх педагогів не лише знань, але й умінь, що спонукає до перегляду традиційних методів оцінювання. Практика показує, що багато студентів, навіть маючи високі теоретичні знання, відчують труднощі під час організації спільної освітньо-виховної діяльності з дошкільниками.

У зв'язку з цим формувальне оцінювання має стати важливим компонентом навчального процесу, особливо під час викладання фахових дисциплін. Незважаючи на значну кількість досліджень, питання ефективного застосування інструментів формувального оцінювання у викладанні фахових дисциплін залишається недостатньо вивченим. Зокрема, потребує деталізації вибору та адаптації інструментів формувального оцінювання до специфіки кожної дисципліни [1, с. 89].

Метою статті є розкриття можливостей використання інструментів формувального оцінювання під час викладання фахових дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до формувального оцінювання значно зріс упродовж останніх десятиліть. Українські дослідники активно вивчають цю проблему. Дослідження К. Л. Чорнобай розкривають теоретичні та практичні аспекти застосування формувального оцінювання в освітньому процесі, акцентуючи увагу на його ключових принципах та перевагах [5]. У дослідженні У. П. Когут детально проаналізовано механізм дії формувального оцінювання як засобу підтримки та розвитку особистості, розкривається його зв'язок з педагогікою партнерства, особистісно-орієнтованим навчанням [3, с. 56]. Публікації на освітніх платформах надають практичні рекомендації щодо використання інструментів формувального оцінювання в різних освітніх контекстах. Статті на сайті Formula Education пропонують огляд сучасних технологічних інструментів, які можуть бути використані для формувального оцінювання. [2] Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що формувальне оцінювання є перспективним напрямком у підготовці майбутніх фахівців у педагогічному коледжі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті викладання фахових дисциплін у педагогічному коледжі формувальне оцінювання відіграє важливу роль у розвитку компетенцій майбутніх педагогів. На протязі навчального заняття слід добирати різні інструменти формувального оцінювання, які реалізують мету кожного етапу заняття. На етапі актуалізації знань доцільними виявляються: «Мозковий штурм»: викладач ставить запитання: «Які методи розвитку мовлення ви знаєте?», студенти швидко озвучують свої ідеї, викладач фіксує їх на дошці, аналізує та коригує; «Асоціативний куц»: викладач пише на дошці ключове слово, наприклад, «казка», студенти називають слова, які асоціюються з цим поняттям, викладач створює схему, яка відображає зв'язки між поняттями; «Вхідний квиток»: перед початком заняття студенти письмово відповідають на 1-2 короткі запитання за попередньою темою, викладач швидко переглядає відповіді, щоб оцінити рівень готовності студентів.

На етапі вивчення нового матеріалу ефективними виявилися наступні техніки: «Світлофор»: під час пояснення нового матеріалу викладач періодично запитує: «Чи зрозуміло?», студенти показують картки: зелену (все зрозуміло), жовту (є питання), червону (нічого не зрозуміло), викладач коригує пояснення залежно від відповідей; «Запитання-відповіді»: викладач ставить відкриті запитання, які стимулюють студентів до роздумів та обговорення, студенти відповідають, викладач коментує та доповнює їхні відповіді; «Робота в

парах/групах»: студенти обговорюють проблемні питання, аналізують приклади, виконують практичні завдання, викладач спостерігає за роботою груп, надає індивідуальну допомогу.

Етап закріплення знань стає результативним, якщо використати наступні інструменти формуального оцінювання: «Дві зірки та побажання»: студенти оцінюють роботи одне одного (наприклад, плани-конспекти занять), вони виділяють два позитивні моменти та одне побажання щодо покращення; «Взаємо навчання»: студенти пояснюють одне одному складні поняття або алгоритми, викладач контролює процес, надає консультації; «Творче завдання»: студенти створюють дидактичні матеріали, розробляють ігри, складають казки, викладач оцінює творчий підхід, оригінальність, відповідність змісту.

На етапі підбиття підсумків з метою узагальнення та оцінювання

знань та діяльності студентів доцільно використати наступні техніки: «Вихідний квиток»: студенти коротко відповідають на 1-2 запитання, щоб перевірити засвоєння ключових моментів; «Рефлексія»: студенти діляться своїми враженнями від заняття, розповідають, що нового вони дізналися, які питання залишилися; «Щоденник навчання»: студенти записують в щоденник свої думки з приводу заняття; «Само оцінювання»: студенти оцінюють свою роботу на занятті, визначають, що їм вдалося, а над чим ще потрібно попрацювати.

Добираючи інструменти формуального оцінювання варто враховувати тип та етап навчального заняття. Під час лекційних занять з «Методики розвитку мовлення», які традиційно сприймаються як пасивний вид навчання застосування формуального оцінювання може значно підвищити їхню ефективність. Це такі ефективні інструменти, як метод «Мозковий штурм»: перед початком теми студенти обговорюють її ключові поняття; технологія «перевернутого навчання»: студенти самостійно знайомляться з матеріалом, а на лекції працюють над проблемними запитаннями, метод «Запитання від студента»: кожен студент формулює запитання щодо теми лекції.

На практичних заняттях формувальне оцінювання варто використовувати для аналізу виконаних завдань та оцінювання мовленнєвих навичок студентів. *Наприклад*: студенти розробляють фрагмент заняття з розвитку мовлення та представляють його групі. Використовуються рубрики оцінювання, які допомагають визначити рівень виконання завдання за критеріями (чіткість мовлення: логічне та виразне (5), частково структуроване (4), важко зрозуміле(3); використання методів: використані ефективні методи (5), методично вірно, але є недоліки (4), відсутність методичної основи (3); взаємодія з аудиторією: активне залучення слухачів (5), обмежена взаємодія (4); відсутність контакту (3)).

Так як семінарські заняття передбачають активну взаємодію студентів, то для оцінювання ефективності обговорення використовуються наступні інструменти: взаємо оцінювання: студенти оцінюють аргументи своїх колег за заданими критеріями; рефлексивний щоденник: після заняття студенти записують свої думки про дискусію.

Використання інструментів формуального оцінювання у викладанні навчальної дисципліни «Методика розвитку мовлення» було апробовано під час

навчальних занять зі студентами третіх та четвертих курсів відділення Дошкільна освіта Бердичівського педагогічного фахового коледжу. Порівняння результатів навчання показало, що студенти демонстрували вищий рівень засвоєння матеріалу. Спостереження за активністю студентів упродовж занять наочно продемонструвало, що методи формуального оцінювання сприяли підвищенню участі студентів у заняттях. Зросли рівень активності в дискусіях, кількість добровільних відповідей під час практичних занять, кількість питань від студентів, що свідчить про зростання зацікавленості у вивченні дисципліни. Методи взаємо оцінювання та само оцінювання допомогли студентам краще зрозуміти свої помилки і працювати над удосконаленням мовлення.

Висновки. Отже, формувальне оцінювання під час викладання фахових дисциплін сприяє активному навчанню, розвитку критичного мислення та професійних компетентностей студентів. Кожен інструмент формуального оцінювання має свої сильні та слабкі сторони. Комбінування різних інструментів дозволяє отримати більш об'єктивну та повну картину навчальних досягнень студентів.

Необхідно продовжувати розробку та апробацію нових інструментів формуального оцінювання, адаптованих до специфіки різних фахових дисциплін та з урахуванням сучасних технологій.

Список використаних джерел

1. Буйницька О. П. Формувальне оцінювання в освітньому процесі: навчально-методичний посібник. Київ: Педагогічна думка, 2018. 160 с.
2. Інструменти для формуального оцінювання. *Formula.Education*. URL: <https://formula.education/2024/10/22/instrumenty-dlya-formuvalnogo-ocinyuvannya/> (дата звернення: 15.02.2025).
3. Когут У. П. Формувальне оцінювання як засіб підвищення якості навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 2(41). С. 110–113.
4. Чорнобай К. Л. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. Харків: Видавнича група «Основа», 2018. 128 с.

УДК 373

Діана БІЛОДІД,

здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: **Світлана БИКАСОВА**, кандидат педагогічних наук*

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

АНДРАГОГІЧНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У НАВЧАННІ ДОРΟΣЛИХ

Постановка проблеми Андрагогічний підхід до освіти дорослих відіграє важливу роль у розвитку систем навчання впродовж життя. Він спрямований на вдосконалення процесу навчання шляхом розуміння специфіки пізнавальної діяльності дорослих та врахування їхнього життєвого досвіду і мотиваційних потреб. Інноваційні підходи дозволяють адаптувати традиційні методи навчання до мінливих вимог сучасного суспільства, створюючи умови для

ефективного засвоєння нових знань і навичок. Практична значущість дослідження полягає у розробці рекомендацій для викладачів та організаторів навчання, які сприятимуть підвищенню якості освіти дорослих у різних сферах життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками дослідження в галузі андрагогіки зосереджені на інтеграції новітніх технологій, зокрема на використанні цифрових технологій у навчальному процесі, активних методах навчання та психологічних аспектах взаємодії між викладачами та дорослими учнями. На цьому питанні зосередили свою увагу багато авторів, наприклад такі, як О. Аніщенко, О. Антонова, О. Огієнко та ін.

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, багато питань залишаються невирішеними і особливо важливим є впровадження інноваційних підходів у систему освіти дорослих на всіх рівнях. Необхідні подальші дослідження щодо впливу різних форм навчання на мотивацію дорослих учнів і того, як зміни в навчальних стратегіях впливають на їхню здатність засвоювати новий матеріал. Існує також потреба в розробці моделей, що поєднують традиційні андрагогічні підходи з новими технологіями для створення більш ефективних програм освіти дорослих.

Мета: дослідження та аналіз андрагогічних та інноваційних підходів у навчання дорослих, визначення ефективних шляхів задоволення сучасних вимог і компетенцій дорослих учнів та розробка рекомендацій щодо оптимізації освітнього процесу для цієї групи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Андрагогіка – це підхід до навчання, орієнтований на дорослих, при якому люди навчаються по-різному, залежно від того, що вони хочуть знати. На відміну від дітей, дорослі, як правило, орієнтовані на завдання, незалежні та шукають знання, що мають відношення до їхньої роботи та життя. Дорослі також схильні до неформального навчання, тобто навчання за межами традиційного класу, і більш схильні розвивати звички до навчання впродовж усього життя.

Таким чином, андрагогіка передбачає, що дорослих можна визначити як окрему групу учнів зі специфічними навчальними потребами, які можуть бути задоволені в особливий спосіб викладачами та розробниками курсів. Ця концепція не є новою: термін «андрагогічний» був запропонований Александром Каппом у 1833 році для опису освітньої теорії, яка була розроблена ще Платоном. Малкольм Ноулз та Едуард Ліндемманн зробили значний внесок у вивчення навчання дорослих, і саме з їхнім впливом сучасні освітяни пов'язують андрагогічну теорію [1].

Освіта дорослих орієнтована на непрофесійні ідеали і не є навчанням, специфічним для повсякденної діяльності людини, а навчанням, яке фокусується на розвитку громадянської або соціальної відповідальності людини. Досягнення цього означає зосередження на ситуації, а не на предметі. Це головна відмінність від традиційного навчання в класі, де вчитель викладає предмет, а учень повинен засвоїти знання. Найважливішим аспектом навчання дорослих є досвід, який учні приносять у клас.

На відміну від дітей, дорослі хочуть брати участь у плануванні свого навчання та оцінюванні свого прогресу. Крім того, дорослі вважають, що їхній досвід повинен впливати на процес навчання. Дорослі повинні брати участь у плануванні та оцінюванні свого навчання. Цей принцип закладає основу для ключових елементів програми навчання для дорослих. Дорослі хочуть знати, чого вони навчаються, як це подається і як це оцінюється. Дорослі хочуть знати зміст, розуміти, що вони хочуть знати, і відчувати, що їх оцінюють справедливо. Однак вони також хочуть бути залученими до вибору тем і змісту для обговорення на основі власного досвіду і труднощів, з якими вони стикаються. Це створює виклик для інструкторів, які проводять тренінги.

Досвід (включаючи невдачі) є основою навчальної діяльності. Кожна доросла людина має певний досвід роботи з предметом, від нульового до просунутого. Важливо продумати, як учні можуть використати цей досвід у навчанні.

Наприклад, партнерство між досвідченими і менш досвідченими учнями може принести користь обом сторонам. Більш досвідчена людина може практикувати передачу своїх знань і досвіду, тоді як менш досвідчена може отримати від цього користь. Інший спосіб – дати людям з різним рівнем досвіду можливість брати участь у групових дискусіях [3, с.336].

Дорослі найбільше зацікавлені у вивченні тем, які мають безпосереднє відношення до їхнього професійного та особистого життя. У певний момент дорослі переходять від навчання заради навчання до навчання для вирішення проблем, з якими вони стикаються.

Навчання дорослих зосереджується на конкретній проблемі, а не на змісті. Коли ми молоді, навчання відбувається шляхом зосередження нашої уваги на змісті. З віком ми переходимо до проблемно-орієнтованого підходу. Вже в старших класах ми починаємо ставити питання на кшталт: «Де я зможу використати свої знання з алгебри та геометрії в житті?». Такий змістовно-орієнтований підхід не допомагає нам зрозуміти, навіщо нам потрібно знати матеріал.

При проблемно-орієнтованому підході ставиться проблема і надається матеріал для її вирішення. Наприклад, якщо особа цікавиться деревообробкою, їй знадобляться знання з геометрії та алгебри, щоб проєкт, який вона створює, був квадратним, мав правильні пропорції і радував око.

Андрагогічний підхід доречно використовувати в усіх сферах, де задіяні дорослі. Зокрема, це стосується адаптивного навчання, професійного розвитку, кейс-стаді, рольових ігор, симуляцій та онлайн-навчання. Андрагогіка також доречна в ситуаціях самостійного навчання, оскільки учні обирають шлях, який їм найцікавіший. Це дозволяє учням стати на шлях самопізнання і розвинути інтерес як до базових тем для початку, так і до поглиблених тем, які покращують їхній існуючий рівень знань [2, с.97].

Дорослі учні приймають оцінку свого навчального прогресу, якщо вони вважають її справедливою. Самостійне навчання важко оцінити за допомогою формального тестування, а відвідування занять є здебільшого добровільним.

Різні вікові групи навчаються по-різному. Дорослі учні мають свої специфічні особливості навчання, які необхідно враховувати при розробці курсу.

Дорослі більш орієнтовані на конкретні завдання, вважають за краще вчитися самостійно і зацікавлені в знаннях, безпосередньо пов'язаних з роботою і життям.

Висновки. Андрагогічні підходи до навчання дорослих враховують життєвий досвід та індивідуальні потреби дорослих, підвищуючи ефективність освіти. Інноваційні методи, такі як цифрові технології та інтерактивні методи, роблять навчальний процес набагато кращим і підвищують доступність та залученість учнів. Важливо забезпечити мотивацію дорослих до навчання. Чим вона вища, тим більш ефективним буде навчання. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні впливу нових технологій на процес навчання, інтеграції традиційних та інноваційних методів, вивченні соціокультурних аспектів та розробці нових форм навчання, що відповідають сучасним вимогам.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О.В., Лук'янова Л.Б., Зінченко С.В. та інші. Сучасні технології освіти дорослих: посібник. Київ, 2013. 251 с.
2. Антонова О.Є. Системний підхід до підготовки докторів філософії за спеціальністю 011 «Науки про освіту». Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка. Т. 1. 2019. С. 97-100.
3. Огієнко О.І. Підготовка викладача вищої школи в умовах магістратури: андрагогічний підхід. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 6 (50). С. 336-342.

УДК 373

Анастасія БОБРИЦЬКА,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Світлана БИКАСОВА, кандидат педагогічних наук

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ЇХНЬОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність проблеми. Розвиток цифрових компетентностей педагогічних працівників, зокрема вихователів дошкільної освіти, є життєво важливим компонентом їхньої професійної діяльності в сучасному світі, який повністю цифровий. В освітньому процесі цифрові технології активно використовують, щоб змінити підходи до навчання, виховання та методичного забезпечення. Це вимагає від вихователів не лише основних цифрових навичок, але й здатність інноваційно використовувати ресурси, щоб створити чудове освітнє середовище.

Система підвищення кваліфікації, використання онлайн-курсів, тренінгів і майстер-класів можуть допомогти вчителям розвинути цифрові навички. У цьому контексті є створення мотиваційного середовища, яке заохочуватиме вчителів самостійно розвивати свої цифрові навички та шукати нові можливості їх використання в роботі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Деякі дослідження та публікації науковців і дослідників доводять, що основою інноваційної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти є їхній розвиток цифрових компетентностей.

У своєму проєкті «Опис цифрової компетентності педагогічного працівника» Морзе Н., Базелюк О., Воротнікова І. розглядають цифрову компетентність педагогів, визначаючи її структуру, рівні та значення для професійної діяльності освітян в умовах розвитку цифрового суспільства. Автори підкреслюють, що впевнене та критичне використання цифрових технологій у повсякденному житті, професійній сфері та комунікації є важливим компонентом життєвих компетентностей сучасної людини.

В своїй роботі Лопачук Ю. «Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних ігор у організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти» пропонує новий підхід до навчання майбутніх вихователів дошкільної освіти, використовувати комп'ютерні ігри у своїй роботі. Згідно за її аналізом психолого-педагогічної літератури та методичних джерел, сучасний стан розробки цієї проблеми показав, що цифровізація дошкільної освіти призводить до змін у змісті, формах і методах навчання.

В своїй статті «Актуальність впровадження інноваційних педагогічних технологій у закладах вищої освіти, як засобу формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» Бондар І. описала, як інноваційні педагогічні технології можуть допомогти майбутнім вихователям дошкільної освіти розвивати інформаційно-цифрові навички. Вона наголошує, що використання інноваційних педагогічних технологій є важливою частиною розвитку інформаційно-цифрових компетенцій сучасних вихователів закладів дошкільної освіти.

Лазаренко А., дослідниця, яка у своїй роботі «Підготовка майбутніх вихователів до формування цифрової компетентності у дітей старшого дошкільного віку» представляє теоретичне узагальнення та наукове вирішення проблеми підготовки фахівців з дошкільної освіти до формування цифрової компетентності у старших дошкільників. Мета її дослідження полягає в тому, щоб створити наукове обґрунтування та експериментальну перевірку найкращих педагогічних умов, які сприяють розвитку цифрових навичок у старших дошкільників.

Також вона у своїй публікації «Засоби формування цифрової компетентності майбутніх вихователів» доводить, що одним із ключових викликів сучасної освіти є необхідність підвищення рівня цифрової грамотності як серед педагогів, так і серед здобувачів освіти. Це відповідає основним напрямам державної політики у сфері освіти, які спрямовані на цифровізацію та європейський вектор розвитку. Аналіз наукових досліджень засвідчує, що наразі не існує єдиного підходу до визначення сутності цифрової компетентності та процесу підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

До того ж, в її праці «Аналіз проблеми формування цифрової компетентності майбутніх вихователів» авторка присвятила аналізу проблеми формування цифрової компетентності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Вона розглядала ключові аспекти цього процесу,

досліджуючи різні підходи до його реалізації та оцінюючи сучасний стан підготовки педагогів до роботи в цифровому середовищі.

У дослідженні Лазаренко А. використала комплекс методів, що включає теоретичні підходи, порівняльний та системний аналіз для зіставлення різних наукових поглядів на проблему, а також визначення понятійно-категоріального апарату дослідження. Крім того, застосовано метод спостереження, який дозволив оцінити особливості організації процесу формування цифрової компетентності у майбутніх педагогів.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати основу інноваційних компетентностей у вихователів закладів дошкільної освіти, як розвиток цифрових компетентностей.

Виклад основного матеріалу. Цифрова компетентність педагога – це складна, постійно змінююча, інтегративна особистість, яка складається з його багаторівневої професійно-особистісної характеристики в галузі цифрових технологій і досвіду їх використання. Це викликано потребами та вимогами цифрового суспільства, а також появою цифрового освітнього простору, який змінює освітню (навчально-виховну) взаємодію всіх її учасників, і широким залученням мережі Інтернету, цифрових систем зберігання та систематизації даних, а також автоматизованих цифрових аналітичних систем на основі нейромереж і штучного інтелекту, що покращує виконання професійних завдань і, можливо, вимагає постійного професійного саморозвитку [1, с. 50].

У 2006 році Європейський Союз виділив вісім ключових компетенцій для навчання впродовж життя, і цифрова компетентність була однією з перших згадок про цифрову компетентність в Європі. Європейська система цифрової компетентності громадян, відома як DigComp (Digital Competence), була створена в 2013 році. Він служив основою для стратегічного планування програм розвитку цифрової компетентності в ЄС та країнах-членах. Ця система була оновлена до DigComp 2.0 у 2016 і 2017 роках через стрімкий розвиток комп'ютерних технологій і зміни в економіці та суспільстві. В Україні цифрова компетентність визнана важливою професійною здатністю, яка визначає майбутнього фахівця. У 2016 році Кабінет Міністрів України представив «Цифровий порядок денний України 2020» («Digital Agenda for Ukraine 2020») з метою інтеграції в глобальні процеси. Концепція та План дій для розвитку цифрової економіки в Україні до 2020 року були схвалені на засіданні уряду як продовження цієї ініціативи [4, с. 38].

Існує достатньо прогнозів щодо результатів цифрової трансформації освітньої системи. Серед них: повна персоналізація навчального процесу; підтримка постійної мотивації до навчання на кожному етапі; забезпечення діяльнісного характеру навчальної діяльності, яка максимально інтегрує теорію та практику; швидке та об'єктивне оцінювання навчальних результатів прямо під час виконання завдань; значне скорочення часу [2, с. 13].

Згідно з оглядом науково-методичної літератури, інформаційно-цифрова компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти складається з таких елементів: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексійний. Їхня спільність полягає в тому, що вони є частиною набуття інформаційно-цифрової компетентності. Таким чином, ціннісно-мотиваційний

компонент включає такі елементи, як мотиви, мета, потреби в професійній освіті та самовдосконаленні, самовиховання та саморозвиток, а також ціннісні орієнтири, які використовуються в професійній діяльності. Успіх вихователів закладів дошкільної освіти в обраній професії та рівень їх професійного зростання залежать від рівня розвитку цієї частини. Це зростання напряму торкається їхніх професійних бажань і прагнень до самовдосконалення, щоб досягти кращих результатів у своїй діяльності [3, с. 26].

Також розвиток цифрових компетенцій педагогічних працівників має включати розвиток таких компонентів, як медіаграмотність, опрацювання та критичне оцінювання даних, безпека та співпраця в Інтернеті, знання про різні цифрові технології та пристрої, вміння використовувати відкриті ресурси та технології для професійного розвитку та формування умінь ефективно використовувати цифрові технології та сервіси в навчальному та повсякденному житті. Педагогічні працівники повинні розуміти, як цифрові технології можуть сприяти спілкуванню, співпраці, творчості та інноваціям, а також їхні функціональні особливості, обмеження, наслідки та ризики використання. Вони також повинні знати основні принципи, механізми та логіку, які лежать в основі створення цифрових сервісів, а також основи функціонування та використання різних цифрових пристроїв, програм і мереж [1, с. 3].

Сучасні фахівці повинні демонструвати високий рівень професійних компетенцій, які включають здатність до творчого мислення, постійне прагнення до інновацій і використання науково-технічних знань для вирішення педагогічних задач і організації роботи з впровадженням новітніх технологій. У сучасному інформаційному суспільстві головним завданням підготовки майбутніх вихователів дошкільної освіти є не лише отримання знань у конкретній галузі, але й розвиток певних компетентностей, які дозволяють адаптуватися до швидко змінюваного світу. Це вимагає суттєвих змін у змісті професійної підготовки, зокрема вдосконалення діяльнісного підходу та переходу до інформаційної діяльності, тобто процесів збору, аналізу, трансформації, збереження та інших типів інформації. Крім того, необхідно постійно підвищувати кваліфікацію педагогів протягом усього життя [4, с. 35].

Висновки. Розвиток цифрових компетентностей вихователів є компонентом підвищення якості освіти в дошкільних закладах. Цифрові навички є фактично досягнутими в сучасному інформаційному суспільстві, після чого вони почали вчитись ефективно впроваджувати інновації в освітній практиці та розвивати свою професійну кар'єру. Сучасні вчителі можуть використовувати сучасні технології для створення інтерактивного та інклюзивного навчального середовища, підвищуючи бажання дітей пізнавати нові речі та залучаючи їх активно до навчального процесу. Крім того, цифрові навички дозволяють вихователям використовувати онлайн-ресурси, проводити дистанційне навчання, співпрацювати з батьками та використовувати інтерактивні методи роботи. Таким чином, розвиток цифрових компетентностей є основою інноваційних зусиль педагогів, які відповідають сучасним викликам і вимогам дошкільної освіти.

1. Морзе Н., Базелюк О., Воротнікова І. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. Київ – 2019. 53 с.
2. Лопачук Ю. Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних ігор у організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Чернівці – 2023. 95 с.
3. Бондар І. Актуальність впровадження інноваційних педагогічних технологій у закладах вищої освіти, як засобу формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх вихователів ЗДО / Recent trend in science and technology. Німеччина – 2022. 148 с.
4. Лазаренко А. Підготовка майбутніх вихователів до формування цифрової компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Кривий Ріг – 2024. 184 с.
5. Лазаренко А. Засоби формування цифрової компетентності майбутніх вихователів. Кривий Ріг – 2024. 6 с.
6. Лазаренко А. Аналіз проблеми формування цифрової компетентності майбутніх вихователів / Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич – 2021. 254 с.

УДК 373

Марина ДЕГТЯР,
здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
Діана СТАРОДУБ,
здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
*Науковий керівник: **Світлана БИКАСОВА**, кандидат педагогічних наук*
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сучасні виклики в системі дошкільної освіти вимагають від педагогів високого рівня професійної компетентності, гнучкості, інноваційного мислення та здатності до постійного професійного розвитку. Традиційні методи підвищення кваліфікації педагогів не завжди відповідають сучасним вимогам, тому постає необхідність упровадження інноваційних технологій у процес професійного розвитку. Зокрема, існує потреба в інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), інтерактивних методів навчання та інших інноваційних підходів, що дозволяють забезпечити ефективний, диференційований та практико-орієнтований підхід до вдосконалення фахової майстерності педагогів дошкільної освіти.

Професійний розвиток педагогів дошкільної освіти є важливим чинником забезпечення якісного освітнього процесу. В умовах цифровізації освіти та швидких суспільних змін педагоги повинні постійно оновлювати свої знання й навички [5, с. 5]. Використання інноваційних технологій, зокрема онлайн-курсів, дистанційного навчання та цифрових платформ, сприяє підвищенню кваліфікації педагогів та їхній адаптації до сучасних викликів [8, с. 17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впровадження інноваційних технологій у професійний розвиток педагогів дошкільної освіти активно досліджується сучасними вченими, що зумовлено необхідністю

адаптації педагогів до змін у суспільстві та запитів освітньої сфери. У своїх роботах науковці висвітлюють різні аспекти інноваційного підходу до професійного вдосконалення педагогів.

Наукові дослідження доводять ефективність використання інформаційних технологій у підготовці педагогів. Волинець Ю.О. та Стаднік Н.В. зазначають, що цифрові інструменти не лише покращують доступність освіти, а й сприяють індивідуалізації навчального процесу [10, с. 11]. Віртуальна та доповнена реальність допомагають моделювати навчальні ситуації, що підвищує рівень засвоєння знань [5, с. 15].

Науковці, зокрема Крамаренко С.М. та Якименко І.Г., вивчають можливості впровадження STEM-освіти у систему професійного розвитку педагогів. Їх дослідження демонструють, що інтеграція природничих наук, технологій, інженерії та математики сприяє формуванню системного мислення, інноваційного підходу та здатності адаптуватися до нових умов у професійній діяльності.

У роботах Сухомлинської А.В. та Ковальчука Ю.В. аналізується роль цифрових освітніх платформ, таких як Moodle, Zoom, Google Classroom, у навчанні педагогів. Вони зазначають, що ці платформи забезпечують гнучкість навчання, доступність ресурсів і можливість дистанційного підвищення кваліфікації.

Наукові праці підтверджують ефективність цифрових технологій у професійному розвитку педагогів. Дослідження Беленької Г.В. наголошують, що цифровізація змінює не лише зміст освіти, а й самі методи навчання [3, с. 8].

Виділення невирішених аспектів загальної проблеми. Попри переваги, існують виклики:

- недостатня цифрова грамотність педагогів [11, с. 41];
- обмежений доступ до сучасних технологій у деяких регіонах [16, с. 28];
- недостатня підтримка з боку держави з питань цифровізації освіти [17, с. 35].

Мета. Розкрити сутність і значення інноваційних технологій у професійному розвитку педагогів дошкільної освіти, проаналізувати сучасні підходи до їх упровадження в освітній процес, визначити практичні аспекти їх використання для підвищення фахової майстерності педагогів та окреслити перспективи інтеграції інноваційних методик у систему підготовки та підвищення кваліфікації педагогів.

Виклад основного матеріалу. Інноваційні технології в освіті — це новітні методи, прийоми, засоби й інструменти, спрямовані на підвищення ефективності навчального процесу. У контексті професійного розвитку педагогів дошкільної освіти інноваційні технології охоплюють інтерактивні методи навчання, цифрові платформи, STEM-освіту та інші підходи, які допомагають педагогам вдосконалювати свої професійні компетентності.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти (2021), одним із ключових принципів освіти є забезпечення неперервного професійного розвитку педагогів через формальну, неформальну та інформальну освіту [5, с. 8]. Це дозволяє педагогам вдосконалювати свої компетентності через онлайн-курси, самоосвіту, участь у професійних спільнотах та дослідницьку діяльність [1, с. 15].

Інноваційні технології розширюють можливості професійного розвитку педагогів дошкільної освіти [7, с. 29]. Основними напрямками цифрової трансформації є:

- онлайн-освіта та дистанційні курси (Prometheus, Coursera, EdX) [9, с. 19];
- вебінари та онлайн-конференції, що забезпечують обмін досвідом [10, с. 22];
- хмарні технології (Google Classroom, Microsoft Teams) [9, с. 19];
- гейміфікація та інтерактивні методики, що мотивують педагогів до самонавчання [2, с. 27].

Досвід впровадження цифрових технологій у дошкільній освіті свідчить про такі ключові тенденції:

- використання змішаного навчання, що поєднує онлайн-освіту з традиційними методами [13, с. 32];
- персоналізація навчання, що дозволяє адаптувати програми під індивідуальні потреби педагогів [14, с. 29];
- Big Data та штучний інтелект для аналізу ефективності навчальних програм [4, с. 18].

Водночас залишається проблема недостатньої адаптації освітніх платформ до потреб дошкільної освіти. Доступний контент часто орієнтований на середню чи вищу освіту, що ускладнює його використання [6, с. 15].

Попри позитивні зміни, існують труднощі у застосуванні інноваційних технологій у дошкільній освіті [8, с. 31].:

- обмежений доступ до технологій та Інтернету в окремих закладах;
- брак адаптованих освітніх платформ для вихователів;
- потреба у підготовці педагогів до роботи з цифровими інструментами;
- ризик формалізації навчального процесу через надмірну цифровізацію.

Окрім того, педагоги часто стикаються з проблемами впровадження нових методик через недостатню методичну підтримку з боку освітніх установ [5, с. 8].

Розвиток освіти потребує оновлення методик навчання відповідно до викликів цифровізації. До ефективних підходів відносять:

- STEM-освіту, що формує міждисциплінарні компетентності [16, с. 24];
- гейміфікацію, яка підвищує мотивацію педагогів до навчання [17, с. 35];
- змішане навчання, що забезпечує баланс між самостійним і традиційним навчанням [18, с. 32];
- персоналізоване навчання, яке враховує рівень знань педагогів [16, с. 27].

Застосування інноваційних підходів дозволяє підвищити ефективність підготовки педагогів, забезпечити відповідність освіти сучасним стандартам і створити умови для безперервного професійного розвитку [17, с. 29].

Аналіз свідчить, що інноваційні технології є важливим інструментом професійного розвитку педагогів дошкільної освіти. Використання цифрових платформ, дистанційного навчання та інтерактивних методик сприяє підвищенню рівня кваліфікації педагогів і адаптації до сучасних освітніх тенденцій [15, с. 29].

Для подальшого розвитку професійної підготовки педагогів необхідно:

- створювати спеціалізовані онлайн-курси для дошкільних педагогів;

- розширювати використання адаптивного навчання з урахуванням індивідуальних потре;

- інтегрувати цифрові технології у процес підвищення кваліфікації;

- розвивати міжнародне співробітництво для обміну досвідом впровадження цифрових технологій у педагогічну практику.

Висновки. Сучасні наукові дослідження демонструють багатоаспектність проблеми використання інноваційних технологій у професійному розвитку педагогів дошкільної освіти. Вони підтверджують, що інноваційні підходи сприяють підвищенню рівня кваліфікації педагогів, їх готовності до професійних викликів та формуванню інноваційного освітнього середовища.

Професійний розвиток педагогів є невід'ємною частиною освітньої реформи, і впровадження інноваційних технологій стане ключовим фактором підвищення якості дошкільної освіти в майбутньому [12, с. 24].

Список використаних джерел

1. Belenka G. V. Theoretical and methodological principles of formation of professional competence of educators of preschool educational institutions in the conditions of degree preparation : author's ref. dis. ... Dr. ped. Science. Kyiv, 2012. 38 p.

2. Child: Educational program for children from two to seven years / scientific manager of the project V. O. Ognevyyuk ; authors: G. V. Belenka, O. L. Boginich, V. M. Vertugina [et al.] ; scientific editor G. V. Belenka. Kyiv : Kyiv Univ. Grinchenko, 2020. 440 p.

3. Dychkivska I. M. Innovative pedagogical technologies : textbook. Kyiv : Akademvidav, 2004. 352 p.

4. Innovations in education: integration of science and practice : a collection of scientific and methodological works / for general ed. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : ZhSU Publishing House. I. Franko, 2014. 492 p.

5. The child in preschool years: a comprehensive additional educational program / ed. count ; scientific manager K. L. Krutii. Zaporizhzhia : LLC «LIPS» LTD, 2011. 188 p.

6. Volynets J. O., Stadnik N. V. Introduction of information technologies in the process of professional training of future preschool teachers. Public education. 2020. Issue 2 (41). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6229 (дата звернення: 20.04.2021).

7. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 20.04.2021).

8. Беленька Г. В. Теоретико-методологічні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Київ, 2012. 38 с.

9. Гільбух Ю. З., Дробноход М. І. Інноваційний експеримент у школі. На допомогу початкуючому дослідникові. Київ, 1994. 3 с.

10. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма / авт. кол. ; наук. кер. К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2011. 188 с.

11. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.] ; наук. ред. Г. В. Беленька. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

12. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

13. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики : зб. наук.-метод. праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 492 с.

14. Інноваційні технології в ДНЗ / Березюк В. С., Рудік О. А. Харків : Вид. група «Основа», 2017. 224 с. (Серія «ДНЗ. Керівнику»).

15. Кузьменко В. В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2013. 256 с.

16. Підласий І. П., Підласий А. І. Педагогічні інновації. Рідна школа. 1998. № 12. С. 3.
17. Савченко О. Я. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті : навчальний посібник. Харків : Основа, 2015. 192 с.
18. Тимошенко В. І. Професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу: теоретичні та методичні аспекти : навчально-методичний посібник. Одеса : Фенікс, 2017. 220 с.

РОЗДІЛ 6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

УДК 37.091.33:373.2:004.773.7

*Тетяна КОЛЕСНИК,
вчитель початкових класів
Ліцей №25 м. Житомира*

STEM-ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку освіти вимагають нових підходів до навчання дітей, зокрема забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. Традиційні методи навчання не завжди відповідають викликам сучасного світу, що вимагає інтеграції знань із різних сфер. Одним із таких підходів є STEM-освіта (Science, Technology, Engineering, Mathematics), яка формує необхідні компетентності для подальшого навчання та професійної діяльності [1, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впровадження STEM-освіти досліджувалася багатьма вченими. Вубее [1, с. 2] підкреслює важливість формування науково-технічної грамотності у дітей з раннього віку. Vasquez, Sneider & Comer [2, с. 4] зазначають, що ефективна інтеграція STEM-освіти сприяє розвитку критичного мислення та творчого підходу до вирішення проблем. У вітчизняних дослідженнях Пилипенка [5, с. 10] наголошується на необхідності адаптації STEM-підходів до української освітньої системи.

Виділення невирішених аспектів. Незважаючи на значний науковий інтерес до теми, існують аспекти, які потребують подальшого дослідження. Зокрема, недостатньо вивчено питання методичної підтримки педагогів, інтеграції STEM-освіти у державні освітні програми та розробки ефективних методик впровадження STEM у дошкільних закладах освіти.

Метою нашої статті є аналіз можливостей STEM-освіти у забезпеченні наступності між дошкільною та початковою школою, визначення ключових принципів і методів впровадження інтегрованого навчання.

Виклад основного матеріалу. STEM-освіта сприяє розвитку критичного мислення, креативності, вміння розв'язувати проблеми та застосовувати знання в реальному житті [2, с.14]. Вона базується на активному навчанні, експериментальній діяльності та інтеграції знань з різних галузей. Важливу роль у впровадженні STEM-освіти відіграють методи навчання, що включають проектну діяльність, роботу в групах, дослідницьку діяльність та використання цифрових технологій [4, с.16].

Наступність між дошкільною та початковою освітою передбачає поступове ускладнення навчального матеріалу, збереження мотивації до навчання та розвиток ключових компетентностей. STEM-освіта допомагає реалізувати цей процес через:

1. Ігрові методи навчання, що розвивають у дітей інтерес до досліджень (Пилипенко, 2020). Наприклад:

- Конструкторські завдання («Будівельники майбутнього»)

Суть: Діти використовують LEGO, конструктори або підручні матеріали (папір, пластик, дерев'яні палички) для створення моделей будівель, мостів, автомобілів тощо.

Що розвиває: просторове мислення, інженерні навички, уяву.

- Робототехнічні змагання («Роботи-рятувальники»)

Суть: Учні програмують прості роботи (наприклад, LEGO WeDo, Scratch, Arduino) для виконання завдань, таких як рятувальна місія або доставка предметів.

Що розвиває: навички програмування, логіку, критичне мислення.

- STEM-квести («Місія на Марс»).

2. Експериментальну діяльність, яка сприяє розвитку навичок аналізу та узагальнення [3, с. 17].

3. Проектну діяльність, що залучає дітей до активного пізнання та розв'язання реальних проблем [1, с. 14].

4. Використання цифрових технологій, що забезпечують доступ до сучасних освітніх ресурсів.

Практичні аспекти впровадження STEM-освіти

Для успішного впровадження STEM-освіти в дошкільних та початкових закладах необхідно:

1. Розробити інтегровані програми навчання, що враховують вік та рівень розвитку дітей.

2. Забезпечити відповідну матеріально-технічну базу, включаючи STEM-лабораторії, конструктори, робототехніку.

3. Підготувати педагогів, які володіють методиками STEM-навчання та можуть ефективно інтегрувати його в освітній процес.

4. Створити умови для міждисциплінарного навчання, що забезпечує зв'язок між різними предметами та сферами знань [2, с. 18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. STEM-освіта є ефективним механізмом забезпечення наступності між дошкільною та початковою школою. Вона сприяє розвитку інтелектуальних, дослідницьких та креативних здібностей дітей, забезпечуючи плавний перехід між рівнями освіти. Для успішної реалізації STEM-навчання необхідна взаємодія педагогів, батьків та освітніх установ, а також створення сприятливого навчального середовища. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку методичних рекомендацій для педагогів та вивчення впливу STEM-освіти на навчальні результати дітей.

Список використаних джерел

1. Bybee, R. W. (2013). The Case for STEM Education: Challenges and Opportunities. NSTA Press.
2. Cunningham, C. M. & Lachapelle, C. P. (2014). Designing Engineering Experiences to Engage All Students. International Journal of STEM Education.
3. National Research Council (2011). Successful STEM Education: A Workshop Summary. The National Academies Press.

4. Vasquez, J. A., Sneider, C., & Comer, M. (2013). STEM Lesson Essentials, Grades 3-8: Integrating Science, Technology, Engineering, and Mathematics. Heinemann.
5. Пилипенко, О. В. (2020). STEM-освіта в Україні: тенденції розвитку та перспективи. Київ: Освіта України.

УДК 37.011.3:373.3

Алла ІЗОВІТА,
спеціаліст вищої категорії, старший учитель
Данилово-Балківська гімназія Благовіщенської міської ради

ПЕРЕХІД ВІД ДОШКІЛЬНОЇ ДО ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Постановка проблеми. Наступність між дошкільною та початковою освітою є однією з ключових проблем сучасної педагогіки. Це поняття передбачає безперервний, логічний процес переходу дитини з одного освітнього рівня на інший, що забезпечує її гармонійний розвиток. У багатьох країнах світу наступність між дошкільною та початковою освітою є основою для успішної адаптації дітей до шкільного навчання та подальшого розвитку їхніх компетентностей. В Україні це питання стало особливо актуальним із запровадженням реформ у межах Нової української школи (далі – НУШ).

Забезпечення наступності передбачає не лише узгодженість навчальних програм і підходів, а й врахування психологічних, соціальних, емоційних та фізіологічних потреб дитини. У цьому контексті виникають як можливості для покращення освітнього процесу, так і чимало викликів, які потребують вирішення.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Незважаючи на значну кількість наукових праць і практичних розробок у цій галузі, питання забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою залишається недостатньо дослідженим. Останнім часом велика увага приділяється розвитку нового підходу в освітньому процесі, що передбачає безперервний зв'язок між різними етапами навчання.

В Україні ця проблема привернула увагу таких науковців, як А. Огуш, О. Ковшар, Н. Калмикова, С. Русова, В. Сухомлинський, О. Савченко та інші [5]. Вони досліджували різноманітні аспекти наступності, зокрема, зв'язок між педагогічними стратегіями, психолінгвістичними особливостями дошкільників та школярів.

А. Огуш у своїй статті "Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинок наступності" наголошує на необхідності синхронізації навчальних планів і методичних підходів у дошкільних та початкових освітніх закладах [3, с. 23-27].

Водночас, у книзі "Перші кроки грамоти: передшкільний вік", написаною А. Огушом, детально розглядає процес формування основ грамотності у дітей, акцентуючи на важливості попередньої підготовки до шкільного навчання [4].

О. Савченко також розглядає питання наступності, підкреслюючи важливість співпраці між педагогами дошкільних і початкових навчальних

закладів. У статті "Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти" вона відзначає, що наступність не лише стосується змісту, але й формування цінностей і звичок у дітей, що впливають на їх подальше навчання [6, с. 4-5].

Особливе значення має питання інтеграції цифрових компетентностей, що є однією з важливих складових освітнього процесу в умовах сучасного світу. Програми НУШ акцентують увагу на цьому, проте не всі педагогічні працівники готові впроваджувати нові технології в повсякденне навчання.

Попри численні дослідження, ще залишаються **невирішені питання** щодо забезпечення повної наступності між дошкільною та початковою освітою. Однією з основних проблем є недостатня взаємодія між педагогами різних рівнів освіти. Вчителі початкових класів часто не знайомі з методиками дошкільної освіти, що позначається на організації навчання. Так само вихователі дошкільних закладів мають недостатньо інформації про вимоги до рівня підготовки учнів початкової школи.

Іншою важливою проблемою є відсутність єдиного методичного забезпечення. В Україні відсутні єдині рекомендації щодо співпраці між дошкільними закладами та початковими школами, що ускладнює взаємодію між педагогами різних рівнів освіти.

Зростаюче значення має інтеграція цифрових технологій у навчальний процес. Враховуючи вплив технологій на навчальний процес, необхідно надавати дітям можливості для освоєння основних цифрових компетентностей вже з раннього віку, що вимагає змін у навчальних програмах та підготовці педагогів.

Метою цієї статті є детальний аналіз проблем та можливостей забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою в Україні, а також оцінка ефективності впровадження новітніх підходів у навчальний процес на всіх етапах освіти.

Основний матеріал дослідження. Один із головних аспектів забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою полягає у гармонізації навчальних програм, методик і педагогічних підходів, що дають змогу дітям безперешкодно адаптуватися до вимог шкільного навчання.

Надзвичайно важливим є впровадження нових методик і технологій у педагогічну практику. У рамках реформи НУШ перед педагогами початкової освіти ставиться завдання інтегрувати цифрові технології в навчальний процес. Враховуючи швидкий розвиток технологій, критично важливо надавати дітям можливість освоювати основні цифрові компетентності з раннього віку. Програми НУШ вже включають елементи цифрової грамотності, але багато педагогів ще не готові до впровадження новітніх технологій у повсякденний навчальний процес. Для цього необхідно проводити додаткові курси підвищення кваліфікації для педагогів, щоб вони мали можливість ефективно використовувати цифрові інструменти та технології в освітньому процесі. [1, 2].

Для цього важливо не тільки забезпечити належну підготовку педагогів, а й запровадити відповідні зміни в навчальні програми та методичні матеріали. Підготовка педагогів має включати не тільки освоєння нових цифрових технологій, але й формування умінь адаптуватися до нових підходів у навчанні,

зокрема, у контексті змішаних форм навчання, роботи в онлайновому середовищі, використання інтерактивних платформ і матеріалів.

Крім того, важливим є розвиток психологічної підтримки дітей на етапі переходу від дошкільної освіти до початкової школи. Дослідження показують, що саме в цей період діти можуть відчувати значні труднощі, пов'язані з адаптацією до нового оточення, вимог, форм навчання. Тому важливо, щоб у навчальних закладах існувала система психологічної допомоги для дітей, яка б забезпечувала їм комфортний перехід до шкільного навчання. Це також включає роботу з батьками, які також мають бути готові до змін, що відбуваються у навчальному процесі їхніх дітей.

Ще однією важливою проблемою є недостатня інтеграція знань та практик між дошкільними установами та початковими школами. На жаль, у багатьох випадках педагоги початкових класів не мають змоги ознайомитися з методами навчання, які застосовуються в дошкільних закладах, що ускладнює процес адаптації дітей. Вихователі, в свою чергу, мають обмежену інформацію про вимоги, що пред'являються до дітей на етапі початкової освіти. Це створює прогалини у підготовці дітей і викликає труднощі в організації навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою є важливим етапом у розвитку системи освіти в Україні. Впровадження реформ НУШ дає можливість зробити цей процес більш інтегрованим і сприятливим для дітей, що переходять від дошкільної освіти до початкової школи. Однак для ефективної реалізації цієї мети необхідно:

1. Розробити єдині методичні рекомендації для педагогів дошкільних закладів та початкових шкіл.
2. Впровадити підготовку педагогів до інтеграції цифрових компетентностей у навчальний процес.
3. Забезпечити кращу взаємодію між дошкільними та початковими навчальними закладами для узгодження підходів до навчання.

Подальші дослідження повинні зосередитися на удосконаленні методичних підходів до організації безперервного навчання та розвитку цифрових компетентностей на всіх етапах освіти.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України. Наступність між дошкільною та початковою освітою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2025).
2. ОПлатформа. Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oplatforma.com.ua> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Огуш А. М. Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності / А. М. Огуш // Збірник наукових праць. – 2017. – № 28. – С. 23-27.
4. Огуш А. Перші кроки грамоти: передшкільний вік / А. Огуш. – Київ: ВД «Слово», 2013. – 424 с.
5. Палійчук В., Піроженко Т., Степанова Т., Русова С., Сухомлинський В., Огуш А., Ковшар О., Калмикова Н., Савченко О., Пісоцька Л. Наступність між дошкільною та початковою освітою / В. Палійчук, Т. Піроженко, Т. Степанова, С. Русова, В. Сухомлинський, А. Огуш, О. Ковшар, Н. Калмикова, О. Савченко, Л. Пісоцька // Збірник наукових праць. – 2021.

6. Савченко О. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти / О. Савченко // Дошкільне виховання. – 2000. – № 11. – С. 4-5.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

У збірнику збережено орфографічні та пунктуаційні особливості авторських
текстів

Надруковано з оригінал-макетів авторів

Підписано до друку 23.04.2025 р. Формат 60*84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Arial. Друк різнографічний. Наклад 150.
Видавництво: ЖДУ імені Івана Франка